

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK OYUNLARI ANABİLİM DALI**

TÜRKİYE'DE GÖBEK DANSININ TARİHİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Gül KAPLAN EKEMEN**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet Öcal ÖZBİLGİN**

İZMİR-2017

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK OYUNLARI ANABİLİM DALI**

TÜRKİYE'DE GÖBEK DANSININ TARİHİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Gül KAPLAN EKEMEN**

JÜRİ ÜYELERİ

**Prof. Dr. Mehmet Öcal ÖZBİLGİN (Danışman)
Doç. Dr. Ömer Barbaros ÜNLÜ
Yard. Doç. Kerem Cenk YILMAZ**

İZMİR-2017

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Gül KAPLAN
Numarası : 92080004101
Anabilim Dalı : Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı
Tez Başlığı (Türkçe) : “Türkiye’de Göbek Dansının Tarihi”
Tez Başlığı (İngilizce) : “History of Belly Dances in Turkey”
Tez Savunma Tarihi : 21.07.2017
Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Prof.Dr.Mehmet Öcal ÖZBİLGİN
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç.Dr.Ömer Barbaros ÜNLÜ
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd.Doç.Kerem Cenk YILMAZ
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle

Oy çokluğuyla

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum **Türkiye’de Göbek Dansının Tarihi** adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Gül KAPLAN EKEMEN

ÖNSÖZ

Türkiye’de göbek dansının tarihi serüvenini tespit edebilmek amacıyla hazırladığım bu çalışma, bu konudaki kaynak ve verilerin yeterli olmayışı sebebiyle çok uzun ve zahmetli bir araştırma sürecinden sonra ortaya konulmuştur. Türkiye’de çok uzun bir geçmişi olduğu düşünülen göbek dansının tarihsel yolculuğu, profesyonel kadın icracılar üzerinden incelenmiştir. Cumhuriyet sonrası göbek dansı araştırmaları, toplumsal olayların nabzını tutan, medyanın en güçlü kollarından biri olan gazete haberlerinin arşiv inceleme çalışması ile derlenerek ortaya konulmuştur. Yapılan bu çalışmanın alanımıza faydalı olması en büyük dileğimdir.

Bu tezin hazırlanması süresince, yoğun çalışma temposu içinde her ihtiyacım olduğunda bana zaman ayıran, kaynak ve araştırma konusunda çok sıkıntı çekmeme rağmen her zaman verdiği fikirlerle tezimin oluşmasını sağlayan, çalışmamın her anında bana yol gösteren ve emek veren, dünyanın birçok yerinden çok sayıda bilim insanıyla tanışmamı sağlayarak yolumu aydınlatan değerli hocam ve danışmanım Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi Müdürü Prof. Dr. Mehmet Öcal ÖZBİLGİN’e, bu tezi hazırlamamda büyük emeği geçen, desteğini ve inancını hep yanımda hissettiğim, dersleri süresince ve sonrasında mesleki olarak beni geliştiren sevgili hocam, Prof. Dr. Gürbüz AKTAŞ’a, her zaman bilgi birikimine hayran olduğum ve örnek aldığım, her sohbetiyle ufkumu açan, bana her zaman güvenen ve inanan, destek olan, saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ömer Barbaros ÜNLÜ’ye, her zaman varlığından güç aldığım, destek gördüğüm, sevgi ve şefkatiyle bilimsel yönünü birleştirerek bana yol gösterip, çalışmalarım da desteğini yanımdan eksik etmeyen sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Füsün AŞKAR’a, akademik meslek hayatıma başlamamda desteğini her zaman yanımda hissettiğim, bana yol gösteren ve her zaman güvenen sevgili hocam Okutman Tarkan ERKAN’a ve çalışmamın içerik planlaması konusunda bana yol haritası çizen sevgili arkadaşım Doç. Dr. Gonca GİRGIN’e, tezimin her aşamasında fikrine başvurduğum, beyin fırtınası yaptığım, bana hep güvenen ve inanan, eleştirileri ile yolumu açan sevgili dostum, meslektaşım Arş. Gör. İdris Ersan KÜÇÜK’e, tezimin yazımı sırasında her ihtiyacım olduğunda benimle odasını ve bilgisayarını paylaşan sevgili arkadaşım Okt. Hasan Ali DAĞLI’ya, ilk andan itibaren bana inanan ve güvenen, destek olan sevgili

arkadaşım Bahar BİNGÖL'e, her türlü teknik ve idari konuda destek olan ve yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşım Gül OLDAÇ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmalarım süresince idari ve teknik destek aldığım, beni her zaman anlayışla destekleyen ve yanımda duran Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müdür Yardımcısı ve Türk Halk Oyunları Bölüm Başkanı Yard. Doç. Kerem Cenk YILMAZ'a, tezimin hazırlanması süresince her ihtiyacım olduğunda desteğini esirgemeyen sevgili iş arkadaşım Yard. Doç. Dr. Dilek CANTEKİN ELYAĞUTU'ya, tezimdeki çizimler konusundaki özverili çalışmasından ve yardımlarından ötürü sevgili arkadaşım Cüneyt EKEMEN'e tarih alanında her zorlandığımda yardımcı olan sevgili arkadaşım Ulaş Töre SİVRİOĞLU'na, tiyatro alanındaki bilgi ve deneyimiyle bana destek olan sevgili arkadaşım Kemal ORUÇ'a, gazete arşivlerine ulaşmam konusunda çok yardımcı olan İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi Müzesi çalışanı Uğur Bey'e, yazım süresince bana manevi destek olan ve sabır gösteren oda arkadaşlarım, Arş. Gör. Özge ZEYBEK, Arş. Gör. Bekir KURŞUNET ve Arş. Gör. İsmet Emre YÜCEL'e, yazım sürecinde her türlü desteği veren ve kahrımı çeken değerli mezun öğrencim Beste TORLAK'a ve Fatih METE'ye, isimlerini yazmayı unuttuğum emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak tezime ilk başladığım andan bitimine kadar kahrımı çeken, bana maddi ve manevi destek olan, her yorulduğumda motive etmeye çalışan sevgili ailem, annem Sultan KAPLAN, babam Satılmış KAPLAN ve ablam Gönül ORHAN'a, tezimi bitirebilmem için her zaman yanımda olan, maddi ve manevi yardımlarıyla yükümü paylaşan, sabahlara kadar yanımda ve arkamda durarak benimle birlikte emek veren, hayat ve yol arkadaşım, sevgili eşim Cenker EKEMEN'e, yazım süresince bana sevgisiyle destek olan, anlayışlı davranan, yükümü paylaşan sevgili kuzum Yaren Ekim EKEMEN'e tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Gül KAPLAN EKEMEN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
AMAÇ VE KAPSAM	4
METODOLOJİ	4
1. Bölüm	5
1.1 Terminolojik İnceleme	5
1.2 Köken Tartışmaları	8
1.2.1 Mitolojik Yaklaşım: Erotizm ve Doğurganlık	10
1.2.2 Difüzyonist Yaklaşım: Çingeneler/Romanlar	13
1.2.3 Kültürel Etkileşim Yaklaşımı: Arap-Mısır Etkisi	19
1.3 İnanç Sistemlerinin Göbek Dansı'na Etkisi	24
2. Bölüm: Geç Osmanlı Dönemi'nde Göbek Dansı	34
2.1 Geç Osmanlı Dönemi Kent Kesimi Profesyonel İcracılar	35
2.1.1 Çengiler	37
2.1.2 Köçekler	41
2.1.3 Tavşanlar	45
2.1.4 Zenneler	47
2.1.5 Kantocular	51
2.2 Geç Osmanlı Dönemi Göbek Dansı Ortamları	57
2.2.1 Kapalı Alanlar	58
2.2.1.1 Oturak Alemleri	58

2.2.1.2 Meyhaneler ve Kahvehaneler	67
2.2.1.3 Ev Ortamları	73
2.2.2 Açık Alanlar	75
2.2.2.1 Şenlikler ve Şölenler	75
2.2.2.2 Diğer Açık Alanlar	79
3. Bölüm: Cumhuriyet Dönemi Göbek Dansı	83
3.1 Göbek Dansının Medya Haberleri Açısından Değerlendirilmesi	88
3.1.1 1923-1950 Yılları Arasında Göbek Dansı	88
3.1.2 1950’li Yıllarda Göbek Dansı	93
3.1.3 1960’li Yıllarda Göbek Dansı	103
3.1.4 1970’li Yıllarda Göbek Dansı	113
3.1.5 1980’li Yıllarda Göbek Dansı	120
3.1.6 1990’li Yıllarda Göbek Dansı	141
3.1.7 2000’li Yıllarda Göbek Dansı	148
3.2 Göbek Dansının Kostüm Açısından Değerlendirilmesi	161
3.3 Göbek Dansının Hareket Açısından Değerlendirilmesi	169
SONUÇ	173
EKLER: GAZETE KUPÜRLERİ	184
KAYNAKÇA	224
ÖZGEÇMİŞ	232
ÖZET	233
ABSTRACT	234

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı geçen eser

A.g.m. : Adı geçen makale

G.b.i.b. : Geniş bilgi için bakınız

C. : Cilt

S. : Sayı

s. : Sayfa

ss.: : Sayfadan sayfaya

yy. : Yüz Yıl

vb : Ve Benzeri

vs : Vesaire

ICTM : International Council of Traditional Music - Uluslararası Geneneksel
Müzik Konseyi

RTÜK : Radyo Televizyon Üst Kurulu

GİRİŞ

Türkiye’de göbek dansı tüm eğlence ortamlarında alışlagelmiş bir dans performansı olmasına rağmen, geleneksel oyunlar arasında sayılmayan bir türdür. Bu dansın hareketlerinin cinsel duygular uyandıran erotik yapısı ve icrası sırasında giyilen kostümlerin açık olması sebebiyle genellikle toplum tarafından ahlak dışı bir dans olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu dansı icra edenler de ahlaki olarak düşük özellikler gösteren kişiler olarak algılanmaktadır.

Göbek dansı yüzyıllardır Anadolu topraklarında icra edilmekte olan bir dans kültürüdür. Kaynağı ve bu coğrafyaya gelişi ile ilgili pek çok tartışma söz konusudur. Yazılı metinler ve yapılmış araştırma verilerinden, Osmanlı dönemi şölenleri ve eğlenceleri kapsamında, çengi ve köçek kollarında, geleneksel tiyatro içinde orta oyununda, Tanzimat dönemi tuluat ve modern tiyatrosunda göbek dansı icraları bulunduğu görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde ise, bu eğlenceler değişerek devam etmiş, göbek dansı uygulamaları tiyatro sahnelerindeki varlığını korurken, bireysel bağımsız bir form olarak eğlence mekânlarının programlarında yer almaya başlamıştır. Yerli sanatçıların yanı sıra yabancı pek çok topluluğun da yer aldığı gazino, pavyon, gece kulübü gibi eğlence mekanlarında sahnelenen programlarda göbek dansı olduğu görülmektedir. Ayrıca film endüstrisinin hayatımıza girmesiyle birlikte, filmin konusu içinde belirli yerlere yerleştirilmiş olan göbek dansı icraları bir pazarlama unsuru olarak film kopyalarıyla birlikte sinema sinema dolaşarak izleyiciye ulaşmıştır. Ancak bu filmlerde genellikle yuva yıkan, kötü, fattan kadın rollerinde görülen göbek dansözleri, izleyici üzerinde olumsuz bir algı oluşturmuş ve bu dansın da aşağılık kalmasını pekiştirmiştir.

1960’lara gelindiğinde göbek dansı yapan kişiler arasında izleyiciye açık yarışmalar düzenlenmiş, dansözler kraliçeleri seçilmiştir. 1960’lı yılların sonlarına doğru yapılan deneme yayınlarıyla hayatımıza girmeye başlayan televizyonda ise ilk göbek dansı performansı, 1980 darbesi sonrası televizyonda yayınlanan 1981 yılbaşı gecesinde Nesrin Topkapı tarafından icra edilerek evlerimize girmiştir. Bu performanstan sonra, toplum tarafından her yılbaşında, televizyonda göbek dansözü

beklenmesi bir alışkanlık haline gelmiş, dansözler arasında da televizyona çıkma konusunda bir rekabet oluşmuştur.

Göbek dansı ayrıca Osmanlı döneminde olduğu gibi bir gösteriş ürünü olarak görülmüş, yapılan düğün ve benzeri eğlencelerde göbek dansözlerine yer verilmiştir. Bunların yanı sıra, turizm alanında da etkili bir rol oynamış, yazlık mekânlarda, Türk geceleri etkinliklerinde egzotik Türkiye imajını betimleyen bir etiket olarak kullanılmıştır.

Göbek dansının Osmanlı döneminden günümüze yolculuğunda karşılaştığı bu algı hakkında genel bir değerlendirmeyi tarihçi Arzu Öztürkmen şöyle ifade etmektedir:

Göbek dansına gelince, bu türün milli temsil için kullanılmasında kesinlikle daha fazla dikkatli olmak gereklidir. Kökleri Osmanlı dans geleneklerine dayanan göbek dansı, Osmanlı Sarayı'nda olduğu gibi seçkin ailelerin köşk ve konaklarında da sunuluyordu. Cumhuriyetin ilk yıllarında göbek dansı daha çok cinsellik ve 'düşmüş kadın' fikri ile bağlantı kurulan bir dans türü olarak hor görüldü. Günümüz Türkiye'sinde, turizmin artışı ile birlikte bir kez daha ayrıcalıklı bir sahne türü haline geldi. Devlet televizyonu TRT'nin tekelleştirilmiş yayıncılığı süresince uzun yıllar göbek dansı görüntülerini yasaklamasına rağmen, 1980'in yılbaşı gecesinde, göbek dansının toplumsal olarak kabul edilmesini sağlayacak yeni bir platforma taşıyan Nesrin Topkapı'nın performansı ile bir nefes aldı. Göbek dansı şu anda Turizm Bakanlığı'nın resmi broşürlerinde ulusal bir değer olarak yer alıyor. Ancak uygulamalar devlet desteğinden yoksun ve tamamen özel sektörün elinde bulunuyor¹.

Zamanla, göbek dansı toplumsal algı içindeki yerinden sıyrılmaya başlamıştır. Düğünlerde, eğlencelerde bu işi meslek edinmiş kişiler kadar, kendi marifetlerini göstermek isteyen konuklar tarafından da icra edilmiştir. Bunların yanı sıra, günlük hayatta, "gün" adı verilen kadın toplantılarında bir araya gelen konuklar tarafından, bir eğlence nesnesi olarak uygulandığı da görülmüştür.

1980'lerden itibaren gerek şehir hayatından uzaklaşma, gerek sosyal etkinlik yapma, gerekse memleket hasreti gibi duygularla yaygın olarak gördüğümüz halk oyunları kurs etkinlikleri, ilerleyen yıllarda gelişerek çeşitli tür ders alınabilen dans okullarının kurulmasına zemin hazırlamıştır. Dans okullarında, kursu verilen çeşitli

danslar arasında göbek dansı da kendine bir yer bulmuş, gerek eğlence amaçlı, gerekse estetik kaygılarla bu dansı daha iyi yapmak isteyen kişilere dersler verilmiştir.

Çok geçmeden göbek dansının icrası sırasında harcanan enerji ve kullanılan kas grupları gözlerden kaçmamış, günümüzde, sağlıklı yaşam ve kilo kontrolü çalışmaları çerçevesinde, pek çok spor salonunda zayıflamak ve sıkılaşmak için göbek dansı sınıfları açılmıştır.

Bu çalışma ile göbek dansının günümüz Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde, bu devlet kurulmadan önceki uygulamalar ile Cumhuriyetten günümüze kadar olan uygulamaları profesyonel kadın icracılar üzerinden incelenecektir. Bu coğrafyada yaygın bir uygulama alanı olmasına dikkat çekilecek, göbek dansının tarihi serüveni araştırılacaktır.

¹ Arzu Öztürkmen, "Politics of National Dance in Turkey: A Historical Reappraisal", **Yearbook of Traditional Music**, S.33, 2001, s.143.

AMAÇ VE KAPSAM

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasında göbek dansının profesyonel kadın icracılar üzerinden uygulamalarının tespit edilmesi ve incelenmesidir. Bu dansın köken tartışmaları, Anadolu’ya hangi yollarla taşındığı ve nasıl uygulanmaya başlandığı ile ilgili araştırmalar incelenecektir. Geçmişten günümüze göbek dansının uygulama ortamları ve icracıları incelenecek, göbek dansının toplumsal olarak nasıl bir algı oluşturduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Göbek dansı olarak, tüm dünyada oryantal göbek dansı şeklinde tanımlanan, hareketleri karın ve kalça bölgesinde yoğunlaşmış olan, izleyenler üzerinde cinsel duygular uyandırdığı ve çoğunlukla kadın icracılar tarafından uygulanan dans incelenecektir. Dolayısıyla, icracılarının göbeklerine insan yüzü tasvir edecek şekilde boyayarak icra ettikleri “Aşuk-Maşuk” gibi bir takım seyirlik oyunları ve bunun gibi diğer oyunlar bu çalışmanın dışında tutulacaktır. Göbek dansı performansları bu dansı profesyonel olarak icra eden kadın icracılar üzerinden değerlendirilecek, eğlence ortamlarında, halkın katılımıyla yapılan amatör uygulamalar ve Cumhuriyet sonrasında göbek dansı yapan erkek icracılar araştırma konusu dışında bırakılacaktır.

METODOLOJİ

Bu araştırma kapsamında, göbek dansının tanımlanması ve kökeninin araştırılması için literatür taraması yapılacaktır. Ayrıca göbek dansı ile ilgili araştırma verileri toplanacaktır. Osmanlı Dönemindeki eğlence hayatı ve ortamlarda göbek dansına kaynaklık etmiş olduğu düşünülen dansların ve icracıların incelenmesi için bu dönemdeki eğlence hayatı ile ilgili bilgiler taranacaktır. Cumhuriyet sonrası göbek dansı ile ilgili çıkan haberlerin incelenmesi için gazete arşiv çalışmaları yapılacak, elde edilen veriler görsel materyaller olan resim ve videolar ile desteklenecektir. Göbek dansında, zaman içinde kullanılan kostümler ve vücut hareketlerindeki değişimler incelenecektir.

1. BÖLÜM

1.1 TERMİNOLOJİK İNCELEME

Anadolu dans kültürü içerisinde özellikle göbek dansına atfen kullanılan pek çok terim vardır. Geniş alanda uygulanmakta olan göbek dansının nasıl adlandırıldığı, benzer muadili terimlerin neler olduğu, göbek atmak deyiminin ne anlama geldiği gibi konuları anlamak için, çeşitli ansiklopedilerde, göbek atmak, göbek dansı ve göbek havası için yapılan tanımlamaları incelemek gerekmektedir.

Axis Ansiklopedik sözlüğünde, göbek atmak; *oyarken müziğe uygun bir şekilde karnı yukarı doğru çekerek çalkalamak*² şeklinde tanımlanırken, göbek dansı; *belli figürleri olmayan, omuz titretip, göbek atıp bel kıvrarak yapılan dans*³ şeklinde tanımlanmıştır. Göbek havası ise, *göbek dansına eşlik eden, hızlı tempolu ve hareketli müzik parçası*⁴ şeklinde açıklanmıştır.

Ansiklopedik Sözlük adı eserde ise, göbek atmak, *karnı hareket ettirerek oynamak*⁵ şeklinde tanımlanırken, göbek havası, *Sanat değeri olmayan, hafif, eğlenmek amacıyla söylenen ya da çalınan oyun havaları, Halk Müziğindeki oyun havaları ile bir benzerliği yoktur*⁶ şeklinde tanımlanmıştır. Burada kullanılmakta olan, *-sanat değeri olmayan, hafif-* tanımlamasının nasıl bir değerlendirme yöntemi ile yapıldığı da ayrı bir tartışma konusudur.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü'ne göre göbek dansı; *genellikle göbek ve kalça sallamak veya kıvrılmakla yapılan dans*⁷ olarak tanımlanmaktadır.

İngilizce “belly dance” ya da “stomach dance”, Fransızca “dance du ventre” olarak adlandırılmış olan ve dilimizdeki tam karşılığı “göbek dansı” olan bu dans türü genellikle oryantal dans olarak adlandırılmakta ve bu dansı icra eden kadın dansçılar “oryantal” veya “dansöz” sıfatlarıyla anılmaktadırlar. Öyleyse, günlük konuşma diline

² Axis 2000 Ansiklopedik Sözlük, Milliyet/Hachette, (Le Livre de Paris, Hachette 1997'den çeviri) C.3, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2000, s.1216.

³ A.g.e; C.3, s.1216.

⁴ A.g.e; C.3, s.1216.

⁵ Ansiklopedik Sözlük, Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi, C.2, Milliyet Gazetecilik A.Ş. Basımevi, İstanbul, 1967, s.784.

⁶ A.g.e., C.2, s.784.

yerleşmiş olan “oryantal” ve “dansöz” kelimelerinin anlamlarına bakmak yerinde olacaktır.

Fransızca kökenli “oriental” kelimesinden dilimize geçmiş olan “oryantal” sözü, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisinde, *Doğu ile ilgili, doğuyu hatırlatan*⁸ şeklinde tanımlanmıştır ve *oryantal dans* tamlaması örnek olarak verilmiştir.

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış olan Büyük Türkçe Sözlük’te ise “oryantal” kelimesi, üç tanım ile karşımıza çıkmaktadır⁹. Bunlardan ilki, *genellikle Doğu ülkelerinde, kadınların tek başlarına ve yarı çıplak olarak müzik eşliğinde yaptıkları, vücut ve göbek hareketlerine dayalı dans*; ikincisi, *bu dansı yapan kadın* ve üçüncüsü, *Doğu medeniyeti ile ilgili, Doğu medeniyetini hatırlatan* şeklinde açıklanmıştır. Görüldüğü gibi, kelime anlamı *-Doğu ile ilgili, Doğu’ya has-* olan “oryantal” kelimesi, artık Türkçe dilinde ağırlıklı olarak göbek dansını ve bu dansı yapan kadın dansçığı çağrıştırmaktadır.

Larousse Ansiklopedik Sözlükte ise, *Göbek dansı yapan (kadın) dansöz*¹⁰ açıklaması aynı şekilde tanımlanmış olan “oryantal” kelimesinin tanımının sonuna eklenmiştir.

Benzer şekilde Axis Ansiklopedik sözlüğünde ise, “dansör” yine *erkek dansçı*¹¹ olarak tanımlanırken “dansöz” kelimesi, *Kadın dansçı ve oryantal dans yapan kadın, oryantal*¹² şeklinde tanımlanmıştır.

Günümüzde göbek dansı icra etmekte olan kadın dansçılar için yaygın olarak kullanılmakta olan “dansöz” terimi, Fransızca kökenli bir kelime olan “danseuse” kelimesinden dilimize geçmiştir ve aynı kelimenin maskülen formu da “danseur”dür. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış olan Güncel Türkçe Sözlük’te “dansör” kelimesi, *dans etmeyi meslek edinmiş erkek* ve “dansöz” kelimesi *dans etmeyi meslek*

⁷ <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 05.01.2011

⁸ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C.17, Milliyet Gazetecilik A.Ş., Interpress Basın ve Yayıncılık adına: Hürrem Fila, İstanbul, 1986, s.891.

⁹ <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 05.01.2011

¹⁰ **Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlük**, C.5, Milliyet Gazetecilik A.Ş., Interpress Basın ve Yayıncılık adına: Hürrem Fila, İstanbul, 1993, s.1825.

¹¹ **Axis 2000 Ansiklopedik Sözlük**, Milliyet/Hachette, (Le Livre de Paris, Hachette 1997’den çeviri) C.2, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2000, s.718.

¹² **A.g.e.** C.2, s.718.

edinmiş kadın olarak karşımıza çıkmaktadır¹³. Benzer şekilde Ansiklopedik Sözlük adlı eserde “dansör”, *genel yerlerde sahnede dans etmeyi meslek edinen erkek*¹⁴ şeklinde açıklanırken, “dansöz” kelimesinin bu kez, *dansı meslek edinmiş kadın*¹⁵ şeklinde açıklandığı görülmektedir.

Ancak dansöz denildiğinde yaygın olarak akla gelen ilk imge, göbek dansı icra etmekte olan kadın dansçı olmaktadır. Nitekim, Büyük Larousse Ansiklopedisinde “danseur” kelimesi; *erkek dansçı*¹⁶ şeklinde tanımlanırken, “danseusse” sözü ise, *özellikle oryantal dans yapan kadın*¹⁷ şeklinde tanımlanmıştır.

Batılı dünya için göbek dansı doğuya özgü, egzotik bir dans olarak kabul edilmekte ve oryantal sözü bu dansın doğu kaynaklı olup, doğudan yayıldığını anlatmaktadır. Benzer şekilde dansöz, dans eden kadın anlamına gelmektedir. Ancak zaman içinde oryantal ve dansöz kelimeleri, asıl anlamları konusunda bir daralma göstermiş ve göbek dansı icra eden kadın dansçılar için kullanılmaya başlanmıştır. Oryantal denildiği zaman, göbek dansı ve bu dansı icra eden kadın dansçılar akla gelir olmuştur. Benzer şekilde göbek dansını icra eden profesyonel kadın dansçılara da oryantal veya dansöz denilmiştir. Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi, Genç Türkiye Cumhuriyeti’nde bu kelimelerin, göbek dansı icra eden kadınlar için kullanılan bir ad olarak terminolojiye yerleştiği görülmektedir.

¹³ <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 05.01.2011.

¹⁴ Ansiklopedik Sözlük, **Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.1, Milliyet Gazetecilik A.Ş. Basımevi, İstanbul, 1967, s.468.

¹⁵ **A.g.e.**, C.1, s.468.

¹⁶ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C.6, Milliyet Gazetecilik A.Ş., Interpress Basın ve Yayıncılık adına: Hürrem Fila, İstanbul, 1986, s.2881.

¹⁷ **A.g.e.**, C.6, s.2881.

1.2 KÖKEN TARTIŞMALARI

Göbek dansı, tanım bölümünde de değinildiği gibi, çeşitli bölgelere göre değişiklik gösteren özelliklere sahip olmakla birlikte, koreolojik olarak incelendiğinde, hareketlerin bel, karın ve kalça bölgesinde yoğunlaştığı bir dans türüdür.

Göbek dansının kökeni ile ilgili çeşitli görüşler söz konusudur. Bu görüşler dansın içerdiği hareketler ve kişide uyandırdığı duygulara göre şekillenmektedir. Ancak bu görüşlerin kesin ve net doğruluğu tartışma konusudur.

İnsanlar, binlerce yıldır yaşamını dansın da içinde bulunduğu pek çok kültürel ürün ile temsil etmiştir. Üreme ve çoğalma da bu temsili hareketler içinde yerini bulmuştur. Günümüzde hala pek çok ilkel toplumda, doğum, ergenlik, ölüm gibi geçiş törenleri çeşitli danslar ile canlandırılmakta, toplumun genç üyelerine bu şekilde aktarılmaktadır¹⁸.

Bu düşüncelerden hareketle göbek dansının köken tartışmalarındaki görüşlerden ilki, göbek dansının insanlar üzerinde tahrik duygusu yarattığı düşüncesinden hareketle, bu dansın erotik bir dans olduğu yönündedir. Araştırmacılar, göbek dansının cinsel duyguların ortaya çıkışını temsil ettiğini ifade etmektedirler. İnsanlık tarihi kadar eski olan cinsellik ve üreme ihtiyacının, kurlaşma hareketlerinden yola çıkılarak çeşitli ritüellerde göbek dansı gibi türleri oluşturduğu düşünülmektedir.

Benzer bir görüş, cinselliği mitoloji ile birleştiren bir düşünceyle göbek dansının eski tapınaklardaki ayinler sırasında tanrı ve tanrıçalar için yapılan erotik bir tören dansı olduğunu savunmaktadırlar.

Başka bir görüş ise, araştırmacıların, özellikle bel bölgesinde yapılan kıvrılmalardan yola çıkarak, bu dansın doğum sancılarını ve kasılmalarını temsil ettiği şeklindedir. Bu görüşe göre, göbek atma denilen hareket, bebeğin karın içindeki hareketlerini ve tekme atışını temsil etmektedir.

¹⁸ **G.B.İ.B.**, Paul Spencer, **Society and Dance**, Cambridge University Press, New York, 1985.; Steven Lonsdale, **Animals and the Origins of Dance**, Thames and Hudson Prints, New York, 1982.

Hareketlerin yapısına göre ortaya çıkan fikirlerin yanı sıra, tüm dünyada yayılmış olan çok geniş bir coğrafyada, farklı şekillerde de olsa yüzyıllardır icra edilmekte olan göbek dansının, nasıl bu kadar geniş alanda var olduğu sorusunu akıllara getirmektedir. İşte bu düşünce, çeşitli kaynaklarda farklı tarihlerle ifade edilmekte olan büyük bir göç dalgası ile dünyaya yayıldığı şeklindedir. Bu göç, Hindistan'ın kuzeyinde yaşamakta olan çingene/roman toplumunun yüzyıllarca süren bir göç ile bu dansı geçtikleri yerlere taşımış olduğu düşüncesidir. Toplumsal etkileşimin de yardımıyla, kağıt üzerinde bulunan sınırların ötesinde bir kültürel paylaşım söz konusu olmuş, dans günümüzde pek çok ülke içinde hayat bulmuştur.

Göbek dansının kökeni ile ilgili bu görüşleri üç temel başlık halinde incelemek mümkündür:

- Mitolojik Yaklaşım; Erotizm ve Doğurganlık
- Difüzyonist Yaklaşım; Çingene/Romanlar'ın etkisi
- Kültürel Etkileşim Yaklaşımı; Arap-Mısır etkisi

1.2.1. Mitolojik Yaklaşım: Erotizm ve Doğurganlık

Tüm canlılar nesillerini devam ettirmek üremek zorundadırlar. İnsanlar için de üreme cinsel birleşme neticesinde gerçekleşir. Cinsellik doğası gereği erotizmi de içinde barındıran bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göbek dansının, içinde barındırdığı özellikle pelvis bölgesindeki dikey, yatay ve dairesel hareketler, titremeler, dalgalanmalar göz önüne alındığında, üreme organlarının bulunduğu bölgelerdeki söz konusu hareketlerin, insanlarda erotizmi ve cinselliği çağrıştırmaları da doğal bir sonuçtur.

Pek çok toplumda, kadın ve erkeğin cinsellik yaşamadan önce dans ettiği ritüellerin var olduğu birçok araştırmacı tarafından söylenmektedir. Kadın ve erkeğin dans sırasında yaptıkları hareketlerin erotik bir yapısı oluşu ve cinsel arzuları canlandırdığı danslar, ritüelin bir parçası olarak doğal akışı içinde uygulanmaktadır. Steven Lonsdale “Kurlaşma Dansları” başlıklı yazısında şöyle söylemektedir:

Dans vahşi dürtüleri uysallaştırabilen fakat yine de erotik ifadelerle izin veren bir etkinliktir. İşte insanlar ve hayvanlar bir ortak noktada daha buluşuyor: çiftleşme dansı. Çiftleşme danslarında hayvansal güçler ve aşkla ilgili güçler arasında bir gerilim olur. Birçok kültürde dans, gençlerin cinsel duygularını karşı cinse iletmelerinin kabul edilebilir ve etkili bir yoludur. Hisleri açığa vuran ritimler, genç kızların yanlarındaki refakatçilerine aldırmağsızın gizemli bir şekilde dans pistini sarar. Danslar cesaretsiz ve acemi kişilerin bu sorunlarına çözüm bulur ve evlilik için birbirine en uyumlu çiftleri birleştirir¹⁹.

Cinsel birleşmenin doğal sonucu olan hamilelik ve doğum süreci boyunca bebeğin gelişmesi sırasında anne adayının yaşadığı birtakım sancılar ve kasılmalar, bebeğin karın bölgesindeki hareketleri ve tekmeleri de insanlar tarafından yine göbek dansını imgelelendiren bir yapıda olmuştur. Bu düşünceden hareketle Kemal Özdemir, yazdığı “Oryantal Göbek Dansı” kitabının arka kapağında şöyle söylemektedir:

Oryantal Göbek Dansı, insanın dünyaya geliş öyküsünü anlatan eşsiz bir gösteridir. Oryantal Göbek dansı kadın vücudundaki kutsal doğurganlık kabiliyetinin ve cinsel birleşme arzularının ritmik dışavurumudur. Daha başka bir tanımla insanın doğuştan içinde taşıdığı varlığını sürdürme güdüsünün kadınca ifadesidir. İşte bu evrensel duygu Oryantal

Göbek Dansı'nın yeryüzünün her köşesinde gördüğü yoğun ilgiye kaynaklık eder. Dansa adını veren "göbek atma" figürü ana karnındaki çocuğun varlığının ve tekmelerinin taklididir ve hamileliği sembolize eder. Dansın bütünü, yeni bir yaşamın dünyaya gelişinin doğurduğu sevincin coşkulu bir biçimde dile getirilmesinden ibarettir. Genellikle kadının erkeği tahrik etmeye yönelik bir şehvet gösterisi olarak değerlendirilen Göbek Dansı, 8000 yıl öncesinden günümüze ulaşan kutsal bir çağrıdır. Oryantal Göbek Dansı insanlığın varlığını yarınlara taşımak için keşfettiği en güçlü afrodisiaktır.²⁰

Bazı araştırmacılar ise göbek dansının, kurlaşma ve üreme, dolayısıyla cinsellik ve erotizm ritüellerinin yanı sıra, kimi toplumlarda kadını doğuma hazırlamak için yapılmakta olan pratikler olduğunu belirtmektedirler. Morocco, yani asıl adıyla Carolina Varga Dinicu, ilk defa 1964 yılında "Sexology" dergisinde ve daha sonra pek çok dergide yayınlanmış olan makalesinde, göbek dansının batı medeniyetleri tarafından düşünüldüğü gibi cinsellik ve baştan çıkarma dansı olmadığını söylemektedir. Bu düşüncenin araştırma yapmak için çaba harcamayan sahne ve sinema yazarlarının sebep olduğu yanlış bir fikir olduğunu savunmakta ve göbek dansını şöyle açıklamaktadır:

Arapların adlandırmasıyla, oryantal dans, kaynağını İncil'den önceki dini törenlerde uygulanan annelik ibadetlerinden alan ve sadece abdominal (karın bölgesi) kaslar ile yapılmakta olan iki hareketin, kadınların doğum gerginliğine hazırlanma egzersizi işlevine sahip olduğu, en eski dans formlarından biridir. Aynı zamanda, bir şekilde, doğal doğum eğitiminin en eski formudur.²¹

Morocco yine aynı makalede, Bahreyn'de bir dansçı olan Farab Firdoz'un verdiği bilgiler ışığında şöyle söylemektedir:

Dansın bu işlevi, 1950'lerde ülkesinin daha az Batılılaşmış bölgelerinde doğum yapmakta olan kadının yatağının etrafında, kendi kabile arkadaşlarının oluşturduğu bir dairede hala uygulanmaktaydı. Bu törensel formun erkekler tarafından izlenmesine izin verilmez. Buradaki amaç, doğum sancısı çekmekte olan kadını kendi bedeninin hareketlerinin taklidi ile hipnotize etmektir. Bu, rahim kasılmalarından kaynaklanan ağrıyı azaltır ve doğumu fazlasıyla kolaylaştırır. Bu hareketler, annenin kasılmalara karşı değil, kasılmalarla birlikte hareket etmesine yardımcı olur.²²

¹⁹ Steven Lonsdale, **Animals and the Origins of the Dance**, Thames and Hudson Prints, New York, 1982.

²⁰ Kemal Özdemir, **Oryantal Göbek Dansı**, Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, İstanbul, 2000, arka kapak.

²¹ <http://www.shimmygoddess.com/pregnancy.htm>, Erişim Tarihi: 11.05.2015.

²² <http://www.shimmygoddess.com/pregnancy.htm>, Erişim Tarihi: 11.05.2015.

Morocco makalenin devamında benzer doğuma hazırlık ritüellerinin başka toplumlarda da görülmekte olduğunu söylemekte, şu örnekleri vermektedir:

Arasında Havai'lilerin ve Yeni Zelanda'lı Maori'lerin olduğu başka toplumların, pelvic ve abdominal kas hareketlerini kapsayan kendi doğuma hazırlık dansları vardır. Havai'lilerin, her sabah iki cins tarafından yaslanma pozisyonu ile yapılan "Ohelo" adı verilen bir huaları vardı. 1936'nın sonlarına doğru, Maori'ler –eğer bu bir egzersiz ise-hala kendi yöntemlerini uygulamaktaydılar.²³

Pek çok araştırmacı ve icracı göbek dansının erotizm ve doğumla olan ilişkisini, eski ritüellerle açıklamak için makaleler yazmış, bu dansın kökeni ile ilgili konulara ışık tutmaya çalışmıştır. Söz konusu çalışmalar, göbek dansının eski dönemlerde yer bulduğu düşünülen ritüellerdeki işlevsel özelliklerini yitirerek veya değişerek günümüze ulaşmayı başaran bir dans pratiği olduğunu vurgulamaktadır.

²³ <http://www.shimmygoddess.com/pregnancy.htm>, Erişim Tarihi: 11.05.2015.

1.2.2. Difüzyonist Yaklaşım: Çingener/Romanlar

Göbek dansının kökeni hakkında en yaygın görüş, bu dansın Çingene/Roman²⁴ toplumu tarafından dünyaya yayılmış olduğu fikridir. Büyük Larousse Ansiklopedisi'nde, bu toplumunun göçleri ile ilgili şu bilgi yer almaktadır:

Çingene/Roman toplumunun ilk dağılım yeri Hindistan'ın kuzeyidir, daha sonra (XV.yyda) Macaristan ve Moldovya topraklarından çeşitli bölgelere göç ettiler.²⁵

Bir başka kaynakta Çingene/Roman toplumunun kimlikleri ve göçleri ile ilgili şu veriye rastlanmaktadır:

İlk yurtları Hindistan'ın kuzey kesimi olan, bugün başta Avrupa olmak üzere bütün dünyaya yayılmış, Kafkas ırkından esmer tenli topluluk. Sürekli göçlerle Hindistan'dan ayrılarak, 11.yyda İran'a, 14.yy başlarında güneydoğu Avrupa'ya, 15.yyda Batı Avrupa'ya ulaşmışlardır. 20.yyın ikinci yarısında Kuzey ve Güney Amerika ile Avustralya'ya da yayılmışlardır.²⁶

Tüm dünyada 12 ile 15 milyon arasında olduğu düşünülmekte olan bu toplumun göç yolları ve zamanı ile ilgili olarak kaynaklarda pek çok bilgi karşımıza çıkmaktadır. Melih Duygulu'nun Çingene Müzikleri ile ilgili yaptığı çalışmasında, bu toplumun kökeni ile ilgili verdiği bilgi şöyledir:

Çingenerin kökenleri hakkında çok çeşitli görüşler ileri sürülmekte ise de bunlar arasında en fazla benimsenen, Çingenerin Hindistan kökenli bir topluluk olduklarını öngören tezdır. Bu görüşü destekleyen tezlerin çoğunluğu, tarihsel belgelerden çok dilbilimin ortaya koymaya çalıştığı verilerden hareketle ortaya konulmuşlardır. Zira ne Çingenerin 9. yüzyıl olarak tahmin edilen büyük göçleriyle ilgili ne de onların sosyal, kültürel, siyasal vd. özellikleriyle ilgili -o dönemlere ait- hiçbir kesin belge yoktur. Dolayısıyla Çingenerin tarihinden söz etmek de bu anlamda mümkün olamamaktadır²⁷.

²⁴ Çingene/Roman adlandırması konusundaki tarihi süreç ve Çingene/Roman toplumunun dil özelliklerine göre yapılan etnik analiz verileri için; Gonca Girgin'in "9/8 Roman Dansı: Kültür, Kimlik, Dönüşüm ve Yeniden İnşa" kitabına başvurulabilir.

²⁵ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C.6, Milliyet Gazetecilik A.Ş., Interpress Basın ve Yayıncılık adına: Hürrem Fila, İstanbul, 1986, s.2737.

²⁶ **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.9, Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş., İstanbul, 1994, s.163.

²⁷ Melih Duygulu, **Türkiye'de Çingene Müziği**, Pan Yayıncılık:118, İstanbul, 2006, s.14.

Yukarıdaki kaynakta Duygulu'nun bahsettiği kesin belge olmayışı ancak dil bilimsel çalışmalardan hareketle ortaya tezler atılmış olması konusu şu örneklerle açıklanabilir:

Dilbilimsel olarak kanıtlanan argümana göre, Çingene/Romanlar Domari denen dili konuşan bir kökenden (Dom) gelmiştir; Domari konuşan Domlar doğu, Lomavren konuşan Lom'lar orta ve Romani konuşan Rom'lar batı yönüne göç eden kolları temsil eder ve diğer gruplar da birbirlerine bu kollarla bağlıdır (Yükselsin 2000).²⁸

Aynı kaynakta Girgin, Donald Kenrich'in "Çingene/Roman: Ganj'dan Thames'a" adlı kitabında yapmış olduğu tespitlerden bahsetmiş ve büyük göç haritasıyla daha ayrıntılı bilgiye ulaşılabileceğinin altını çizmiştir. Kenrich'in ilgili tespitleri ve Çingene/Roman toplumunun dağılımı ile ilgili iddiası şöyledir:

Dil ve diyalektler aracılığıyla elde edilen verilere göre, Çingene/Romanlar "Hindistan'ın Pencap, Racastan ve Sind bölgelerinden başlayan büyük yürüyüşle kıyı yollarını izleyerek önce İran'a giderler. Bir bölümü daha sonra Bağdat'a ulaşır. Bazıları tüccar olarak denize açılır veya Araplar tarafından deniz üzerinden bugünkü Güney Irak'a, Dicle ve Fırat arasındaki bölgeye götürülürler (Kenrich 2006:53). Ortadoğu'da kalan topluluklar zaman içinde güneye yönelirken, bugünkü Ermenistan coğrafyasına, Kafkas topluluklarının yaşadıkları topraklara giden çingene/Romanlar buradan kuzeye ve tüm Avrupa'ya yayılır. Özetle, Hindistan'dan İran'a gelen ve buradan iki ana kola ayrılanların bir kısmı doğu ve güney, diğer kısmı da kuzey ve batı yönlerinde göç eder.²⁹

Çingene/Roman toplumu, yurtlandıkları yerlerde geçimlerini sağlamak için çok çeşitli işler yapmışlardır. Ana Britannica Ansiklopedisi'nde bu işler şöyle belirtilmiştir:

Çingene/Romanlar geleneksel olarak yerleşik toplumun çevresinde göçebe bir yaşam sürdürmelerini sağlayacak işlerle uğraşırlardı. Erkekleri hayvan ticareti, hayvan terbiyeciliği ile oynatıcılığı, lehimcilik, demircilik, kalaycılık ve çalgıcılık; kadınları ise falcılık, ilaç satıcılığı, dilencilik ve dansçılık yapardı.³⁰

Milliyet Büyük Ansiklopedisi'nde ise Çingene/Roman toplumunun yaptıkları işler şöyle aktarılmaktadır:

²⁸ Aktaran: Gonca Girgin, **9/8 Roman Dansı: Kültür, Kimlik, Dönüşüm ve Yeniden İnşa**, Kolektif Kitap-69, İstanbul 2015, s. 44.

²⁹ Gonca Girgin, **A.g.e.**, s.43.

³⁰ **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.9, Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş., İstanbul, 1994, s.163.

Erkekleri çoğunlukla at cambazı, arabacı, kalaycı vb işler yapar; kadınlar ise sepet örür, falcı, dansçı olur... Özellikle müzikleri önemlidir ve hemen hepsi çalgı çalıp dans ederler.³¹

Çeşitli kaynaklara bakıldığında bu işler sepetçilik, kalaycılık, bakırcılık, tarım işçiliği, hayvancılık, arabacılık, hurdacılık, falcılık, müzisyenlik ve dansçılık başlıkları altında toplanabilir. Ancak müzisyenlik ve dans konusunda ön plana çıkmaları ve bu iş için yapmış oldukları göçler şu örnekle daha anlaşılır olacaktır:

Çingene oldukları iddia edilen toplulukların varlığına dair ilk kayıtlar beşinci yüzyıla kadar uzanır. İran Şahı Behram Gur'un (420-438) eğlence ve kutlamalar için çalgıcı ve dansçıları Hindistan'dan getirttiğini yazan metinlerde, 950 yılında Arap tarihçi Hamza'nın yazdıklarında ya da Firdevsi'nin Şahnamesi'nde anlatılanlar (1011), Çingenelerin kökenine ve erken dönemlerdeki varlıklarına atıfta bulunur (Kenrick 2006:28-30; Fraser 2005:37). Kaynaklarda bahsedilen müzisyen gruplar Hindistan'ın kuzeyinden İran'a müzik ve dans için gelen Zottlar ve Lautariler'i referans gösterir (Asseô 2004:64). Bir başka argümana göre İran'a gelen topluluklar "Ksahatriyas (soylu savaşçılar) soyundan kabul edilen Domlardır (Fraser 2005; Yükselsin 2000; Kenrick 2006).³²

Çingene/Roman toplumunun dünya üzerindeki yayılmaları şüphesiz bu toplumun kültürel yapısında ve temas ettikleri toplumların yapısında birtakım değişikliklere yol açmış, kültürlenme ve kültürleme söz konusu olmuştur. Konargöçer olarak yaşadıkları ve dönemseller olarak yerleştikleri her bölgede, yerel halk ile temas etmişlerdir.

Kaldıkları ülkenin müzik dağarcığının içine olabildiğince çabuk girip halkın beğenisine yanıt verebilmeyi becerebilmek. Sonra da kendilerine göre yorumladıkları bu müzik dağarcığını, kendi müzikal dağarcıkları ve biçimleriyle yavaş yavaş kaynaştırmak. İşte bu süreçten de Çingene müziği adını verdiğimiz yeni bir tür doğuyor (Asseo 2004:134) Altında geçen müzik kelimesini dansla değiştirdiğimizde de süreç ve sonuç benzer bir yapıyı gösterir.³³

Temas ettikleri her toplumun kültürel yapısı ile kendi kültürel birikimlerini bir araya getiren yeni bir müzik ve dans pratiği ortaya çıkarak Çingene-Roman toplumu, yerleşik hayata geçtikleri her coğrafyada farklı ürünler ortaya koymayı başarmıştır. Girgin, kitabında Balkanlar'daki yerli kültürde bulunan danslar ile çingene danslarının

³¹ **Milliyet Büyük Ansiklopedi**, C.4, Milliyet Yayın A.Ş. İstanbul, 1990, s.1210.

³² Gonca Girgin, **A.g.e.**, s.41-42.

³³ Gonca Girgin, **A.g.e.**, s.69.

etkileşimi ve ortaya çıkan yeni dans formları ile ilgili kapsamlı bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada, Balkanlarda farklı coğrafyalarda çöcek/çucek/kjuçek ismiyle yaygın olarak yapılmakta olan dansların adının Osmanlı dönemi dans pratikleriyle olan ilişkisini şöyle anlatır:

Sırbistan, Kosova, Hırvatistan ve Makedonya’da çöcek/çucek, Bulgaristan’da kjuçek olarak bilinen kelimenin Türkçe “köçek”ten türediği tahmin edilmektedir. Köçek kelimesi, Osmanlı sarayında kadın kıyafetleriyle dans eden Yahudi, Ermeni, Rum ve Çingene erkek dansçılar için kullanılmıştır (Feldman 2002,115; Popescu-Judetz 1982:46; Seeman 2002:138; Buchanan 2007:239; Beşiroğlu 2006). Bu dans el hareketlerinden, karnın bükülmesinden, omuz sallanmasından, vücudun kalça ve baş bölgelerinin oynatılmasından ve küçük ayak hareketlerinden oluşan doğaçlama bir forma atıfta bulunur (Silverman 2006:141). Kadın köçeklere verilen çengi adı da Çingene dansçıların pratiklerine gönderme yapar (Feldman 2002; Öztürkmen 2002; Beşiroğlu 2006; Buchanan 2007).³⁴

Çingene dansçıların, Osmanlı dönemi ve öncesinde pek çok coğrafyada dansçı olarak görüldüğünü çeşitli kaynakta görmekteyiz. Özellikle günümüz Türkiye sınırları içinde kalan yerlerde, balkan etkileşimi içinde olmayan şekli ile sentezlenen dansların şu özellikleri olduğunu düşünmekteyiz:

Çengi ve köçek koreografilerindeki üst bedenin ince salınımları, açık kollar, esnek ve kontrollü eller, parmak zili, tahta vurmaları ya da dümbek eşliği gibi özellikler bugünkü göbek dansının da mirasıdır (And 1976:139-46); Feldman 2002:115; Öztürkmen 2001:812; Sugarman 2003:92)³⁵

Zira Balkanlarda çingene dansı çalışmalarında yukarıda belirtilen özelliklerdeki hareketleri içeren danslar, Türk dansları diye bilinmektedir. Çünkü mevcut coğrafya dans etkileşimleri ile Anadolu dans etkileşimleri, doğal olarak farklı yapısal özellikler göstermektedir.

Günümüz göbek dansından çok “Türk” kimliğini hatırlatan atıflar, Silverman’ın Üsküplü Roman şarkıcı Esmâ Redžepova’yla yaptığı görüşmelerden aktardıklarıyla pekişmektedir. “Bu dansı Çingene dansı olarak gösterdiler. Çingene değil, Türk dansıdır bu; benim yaşitlarım Türk ya da Arap dansı olarak bilir. Bir Roman kadını asla böyle çıplak şekilde

³⁴ Gonca Girgin, **A.g.e.**, s.73.

³⁵ Gonca Girgin, **A.g.e.**, s.73.

belini göbeğini göstermez. Çoçek yaparız biz. Çoçek dansını karın ve mide bölgesiyle yaparsın, daire çizen kalça hareketleriyle değil” (Silverman 2006:143)³⁶

Özellikle yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere, günümüz Türkiye sınırları içinde kalan bölgede yapılmakta olan ve günümüz göbek dansına kaynaklık ettiği düşünülen dans pratiklerinde, ileride açıklanacak inanç etkisi gibi sebeplerle, Yahudi, Ermeni, Hristiyan dansçıların yanı sıra, profesyonel Çingene/Roman dansçıların da yer aldığı anlaşılmaktadır.

Zaman içinde Çingene/Romanlar, temas ettikleri pek çok toplum tarafından hor görülmüşlerdir. Girgin bunun nedenini şöyle ifade etmektedir:

Tarihsel olarak büyük yürüyüşten sonra ikinci kırılma noktası niteliğindeki İkinci Dünya Savaşı ve devamında Avrupa'nın ırkçı-milliyetçi politikaları toplumsal ayrıştırmayı pekiştirir.³⁷

Bu sebeplerle Çingene/Roman toplumu, yerleşik bir düzene sahip olmaması, hırsızlık, dilencilik gibi toplum düzenine aykırı işler yapmaları, askerlik yapılması, vergi ödenmesi gibi devlet tarafından zorunlu tutulan görevleri yerine getirmemeleri gibi pek çok neden öne sürülerek, tarih boyunca oradan oraya sürgün edilmişlerdir. Bu konuda şu örnek verilebilir:

Osmanlı Döneminden başlayarak Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Çingeneler görülmüştür. Bu dönemde İstanbul'da kimi Çingene toplulukları kentin esenlik ve yaşam düzenini bozucu davranışlarda bulduklarında (özellikle hırsızlık ve dilencilik) Anadolu'ya sürgüne gönderilirlerdi.³⁸

Maruz kaldıkları ve yukarıda bahsi geçen pek çok olumsuz tutum sebebiyle, Çingene/Romanlar, kendi içlerinde daha konservatif ve kapalı bir toplum olarak yaşamışlardır. Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde çok sayıda Çingene/Roman vatandaşı bulunmaktadır.

Günümüzde en çok Trakya, Marmara ve Ege Bölgelerinin bir kesiminde yaşamakla birlikte birçok Anadolu kentinde de (Çorum, Antalya, Ankara, Bolu) Çingene topluluklarına

³⁶ Gonca Girgin, **A.g.e.**, s.74.

³⁷ Gonca Girgin, **A.g.e.**, s.54.

³⁸ **Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.4, Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Tic. Ve San. A.Ş., Yazır Matbaacılık Koll. Şti, İstanbul, 1993, s.2378.

rastlanır. İstanbul'da Hacıhüsrev, Sulukule, Ayvansaray, Büyükdere'de Çayırbaşı, Beyoğlu'nda Sazlıdere, sur dipleri Çingenelerin yoğun olarak oturdukları yerlerdir. Sulukule, sazlı sözlü oyunlu Çingene eğlencelerinin yapıldığı yarı turistik bir semt durumuna gelmiştir³⁹.

Müslüman kadınların sahneye çıkmasının yasak olduğu dönemde, yabancı adlar olarak sahneye çıkan az sayıda Müslüman kadının dışında, Hristiyan, Musevi ve Ermeni dansçılar ile Çingene/Roman dansçılar eğlence sektöründe çalışmaktaydı. Özellikle 1923 mübadelesi sonrası bu topraklarda yaşayan diğer dinlere mensup kişilerin zorunlu göç etmesiyle, geçimini sahne alarak kazanan kadınların çoğu da bu topraklardan ayrılmıştır. Halen eğlence sektöründe hizmet etmekte olan pek çok vatandaşı, bu yüzden Çingene/Roman kökenlidir. Çingene/Roman toplumunun geleneksel dans yapısı, göbek dansından farklı özellikler göstermektedir. Ancak içerdiği “göbek atma” hareketleri, göbek dansının yanında bir alt tür olarak görülmesine olanak tanımaktadır. Bu konu daha ayrıntılı olarak incelenmesi gereken bir konudur. Burada, Çingene/Roman toplumunun eğlence hayatında icra etmekte oldukları göbek dansı ele alınmaktadır.

³⁹ A.g.e., s:2378.

1.2.3 Kültürel Etkileşim Yaklaşımı: “Arap-Mısır Etkisi”

Kültürel etkileşim, çeşitli nedenlerden dolayı, iki veya daha fazla toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin, birbirlerinin değerlerinden, gelenek ve göreneklerinden, örf ve adetlerinden etkilenmesi olarak tanımlanabilir. Günümüz Türkiye’sinin kültürel yapısını ve geçmişten günümüze etkileşimde olduğu diğer kültürel yapıları anlayabilmek için, Anadolu’nun çok kültürlü yapısından, yani bir “Türkiye Kültürü⁴⁰”nden bahsetmek gerekmektedir. Günümüz Türkiye toprakları içinde yüzyıllarca pek çok toplum yaşamıştır, bunun yanı sıra Türkiye’de yaşayan Türkler de bu coğrafyaya yerleşene kadar başka pek çok toplumla ilişki içinde olmuştur.

Türk kültürünün ana kaynağının Orta Asya olduğu bilinmektedir. Türklerin İslam öncesi dönemde geliştirdikleri bu özgün kültürün Çin ve Hindistan gibi komşu ülkelerin kültürlerinden de etkilendiğini kabul etmek gerekir. İslamiyet’in kabulünden sonra ise, Müslüman, Arap, İran kültürlerinin büyük etkisiyle yeni bir kültür bileşkesine (sentezine) ulaşıldığı da kuşkusuzdur. Orta Asya’dan getirilen öz, İslamiyet ile birlikte yeni bir görünüm kazanmayı sürdürürken, Anadolu’da karşılaşılan eski kültürler bu değişmeyi genişletmiş, ona yeni boyutlar kazandırmıştır. Arkasından başlayan haclı seferleri ile Avrupalılarla, Batılılarla karşılaşmış ve Rumeli’ye geçip İmparatorluğu kurduktan sonra da onlarla yan yana kimi kez de iç içe yaşanılmıştır. Giderek Batı, Avrupa örnek alınarak girişilen düzenleme hareketleri, Batı kültürünün etkilerini daha da artırmış ve hızlandırmıştır.⁴¹

Yukarıda da belirtildiği gibi, bugünün Türkiye Cumhuriyeti’nin bulunduğu topraklarda yaşamış toplumlar birbirleriyle etkileşim içinde olmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ulaşılan sınırlar ile bu kültürel etkileşimin çok daha fazla toplumla gerçekleştiği söylenebilir. Bu çalışmanın konusu olan Türkiye sınırları içindeki göbek dansı uygulamalarından bahsedebilmek için, göbek dansının Anadolu topraklarına girdiği yollardan biri olarak düşünülen Arap ve Mısır toplumlarından bahsedilecektir.

Mısır toplumunun dans yapısı ile ilgili pek çok veri papirüslerden, duvarlara çizilmiş tasvirlerden elde edilmektedir. Özellikle tapınaklarda tanrılar için ve ölüm

⁴⁰ Türk Kültürü ve Türkiye kültürü konusundaki ayrımla ilgili daha ayrıntılı bilgi için, Şerafettin Turan’ın Türk Kültür Tarihi adlı kitabı incelenebilir.

⁴¹ Şerafettin Turan, **Türk Kültür Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s.54.

törenlerinde dans etkinliklerinin varlığından söz eden Patricia Spencer, bu dansların Mısır'da uygulanmakta olan günümüz göbek dansı ile ilişkilendirilmesinin zor olduğunu ancak aralarında birtakım benzerlikler bulunduğunu ifade etmektedir:

Bugün Mısır'da göbek dansı olarak en belirgin ve ticari form olan dans, “Yeni Krallık” dansçılarının zarif çizgilerinden çok uzaktır. Antik tapınaklar ve mezarlıkların duvarında tasvir edilmiş herhangi bir şey bugünün Mısır'ına kadar yaşamış olabilir mi? “Modern” Mısırlı ya da oryantal dans icracılarıyla antik dansçılar arasında benzerlikler olsa da bunu söylemek mümkün değildir. Örneğin, pek çok tasvirde görülen, eski dansçıların kalçaları etrafındaki eşarp ya da kemerin kalça hareketlerine yaptığı vurgu, eski ve modern Mısır dansları arasındaki esas benzerliklerden biridir...Mısır'daki eski dansların gerçek adım ve hareketleri, mezarlık ve tapınak duvarlarına tasvir edilenlerden biraz daha farklı olmalıdır. Firavun zamanından beri, Mısır dış etkilere konu olmuş ve modern “raqs sharqi⁴²” yüzyıllar boyu gelişmeye devam etmiştir. Şimdiki formunda, eski gelenekler ile İslam'ın Mısır'a gelişinden (641 yılı) sonra tanıştığı Arap dünyası geleneklerinin birleşmesini yansıtır.⁴³

Arap toplumunda ise özellikle Emevi dönemi saraylarında (kasr) duvarlara ve tavanlara yapılan çizimler kaynak olarak kullanılabilir.

Qusayr Amra'nın duvarları, tonozları ve tonoz kemerleri boş yer kalmayacak şekilde fresklerle işlenmiştir. Bu fresklerde dans eden çıplak ve yarı çıplak dansözler, hamamda yıkanan kadınlar, geyiklerin peşinde koşan tazılar, dülgerler, taş yontucular, marangozlar gibi çeşitli meslek erbabı tamamen Helenistik realist üslupta resmedilmiştir... Hamamların –kent hamamları da dahil- bu türden erotik figürlerle süslenmesinin Antik Çağ'dan İslam'ın ilk asırlarına uzanan periyotta bir gelenek olduğunu ve bu eserlerin uzun asırlar boyunca korunduğunu çeşitli kaynaklardan bilmekteyiz.⁴⁴

Yukarıda bahsedildiği gibi, Arap ve Mısır toplumu da İslamiyet'in kabulü ile kültürel etkileşim kurmuşlardır. Ayrıca toplumların mimari yapıdan giyim kuşam özelliklerine kadar pek çok konuda içinde buldukları coğrafi kuşak ve iklim koşulları gibi durumlardan etkilendiği bilinmektedir. Hem Arap hem de Mısır toplumun yaşamakta olduğu coğrafi kuşak, iklim ve bitki örtüsü benzerlik göstermektedir. Ayrıca pek çok dansın ortaya çıkmasının kaynağı olduğu düşünülen taklit unsuruna esin olabilecek çevresel faktörler de benzerlik göstermektedir. İnsanların her zaman

⁴² Mısır'da göbek dansı uygulamalarına “raqs sharqi” denilmektedir.

⁴³ Patricia Spencer, **Near Eastern Archaeology**, C.66, S.3, Dance in the Ancient World, “Dance In Ancient Egypt”, The American Schools of Oriental Research Publications, 2003, s.120.

buldukları çevresel öğelerden etkilenecek dans ettikleri söylenebilir. Söz gelimi hayvanların hareketlerinden öykünme söz konusu olduğunda, bu coğrafyada yaygın olarak bulunan yılanların ve develerin hareketlerinden bahsetmek gerekir. Ayrıca çöl iklimi ve kum fırtınaları sebebiyle mimari yapının da yuvarlak hatlı, kubbeler ve oval çizgilerle tasarlanmış pencere ve kapılardan oluşması, Arap alfabesindeki harflerin bile dairesel hatlarla yazılması, bu toplumların dairesel formda bir görsel kültürel birikim içinde olduklarını ifade eder. Bu durumun, danslarındaki yuvarlak ve kıvrımlı yapıya kaynaklık ettiği söylenebilir.

Bu düşünceye ek olarak Alan Lomax ve Forrestine Paulay'in koreometrik çalışmaları ile dünya üzerindeki dansların yapısal analiz çalışmalarından bahsedebiliriz. Lomax ve Paulay, dünyanın pek çok yerinde filme alınmış dans görüntülerini veri olarak kullanmış ve bu dansların yapısal bir analizini yapmış, her kıta ve bölge için yerel kültürel hareket etme biçimlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmada insanların danslarında bulunan hareketlerin üç boyutta (dikey - dairesel/eğri - spiral) olduğunu tespit etmiş ve bu hareketleri günlük yaşamdaki hareketlerle ilişkilendirmiştir. Toplumların içinde buldukları ekonomik koşullar, toplumsal iş paylaşımı, yaşadıkları iklim ve coğrafya gibi koşullar üzerinden, hareket stilleri, insanlık tarihi ve kültür üzerine bir ilişki kurmuş ve bu sonuçları içeren belgesel film⁴⁵ hazırlamıştır.

Bu çalışmada incelenen veriler göz önüne alındığında, genellikle sıcak iklimlerde iki boyutlu dairesel hareketlerin ön plana çıktığı vurgulanmıştır. Tüm sıcak içlik kuşağında bulunan toplumlarda, hula dansından, Afrika danslarına kadar, özellikle gövde ve kalçalarda kıvrılma ve dairesel hareketler içeren danslar olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla söz konusu olan Arap ve Mısır toplumunun hareket yapılarının, iki boyutlu dairesel ve eğri özellik taşıyan bölgede olduğu belirtilmiştir. Bu araştırma verileri, göbek dansının içerdiği hareketlerin, sıcak iklim kuşağında olan Arap-Mısır toplumlarında ortaya çıkma sebeplerini desteklemektedir.

Aşağıda Mısır ve Arap toplumlarında bulunan bazı dans ve dansçı tasvirleri verilmiştir. Bu tasvirlerde, üst bedenlerin çıplak olduğu ve kalça bölgesinde bulunan

⁴⁴ Ulaş Töre Sivrioğlu, **History Studies**, “Emevi Saray Tezyinatında Kullanılan Antik Figürler”, C.5, S.3, 2013, s.196.

⁴⁵ Alan Lomax, Forrestine Paulay; **Dance And Human History Film**, Choreometrics 1974.

kemer gibi giysi parçalarının bu bölgeye vurgu yaptığı görülebilir. Ayrıca Mısırlı dansçıların geriye doğru köprü kurarak dans ettikleri, dans sırasında ellerini şıklattıkları görülebilir. Emevi dönemi saray (kasr) duvarlarındaki resimlerde bulunan dansçı ise, üst bedeni çıplak ve kalça bölgesinde işli etek ile elleri bedeninin yukarısında dans ederken tasvir edilmiştir.

Resim 1⁴⁶

Resim 2⁴⁷

Resim 3⁴⁸

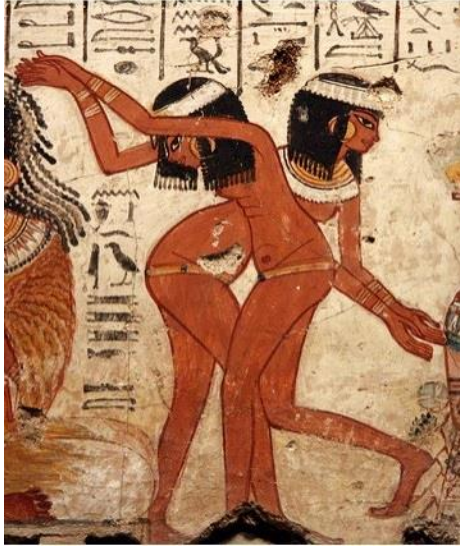
⁴⁶ Kusayr Amrâ'dan dansöz figürü Emevî dönemi (Fowden), 8.yy başları, <http://www.shiachat.com/forum/topic/234976361-inside-qasr-amra/>, Erişim tarihi:05.06.2017.

⁴⁷ Kusayr Amrâ'da bulunan sağ tarafı tahrip edilmiş bir başka dansöz resmin illüstrasyonu; Ulaş Töre Sivrioğlu, **A.g.e.**, s.197.

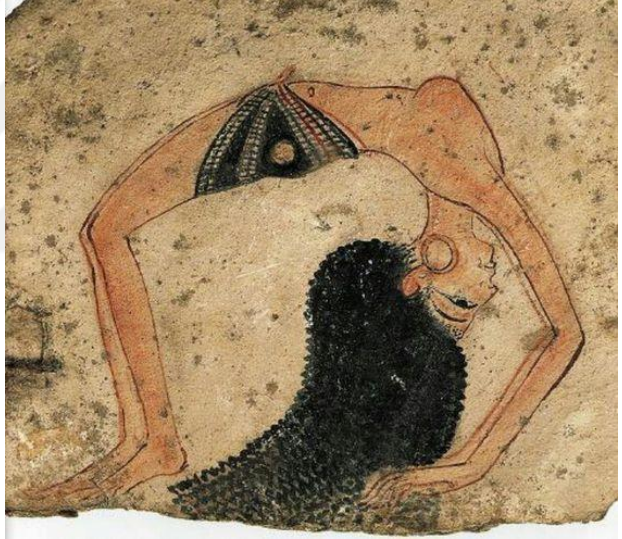
⁴⁸ Tanrı Amun-Ra'nın evi olan Karnak'tan Luxor Tapınağına gidişini temsil eden Opet Festivali'nde dans eden dansçılar, 18.Hanedan Zamanı, M.Ö. 1500 civarı; Patricia Spencer, **A.g.e.**, s. 112.

Resim 4⁴⁹

Resim 5⁵⁰

Resim 6⁵¹

⁴⁹ Nebamun'un mezarındaki ziyafet sırasında dans eden iki kadın dansçı kadın, kendilerine eşlik eden kadın müzisyenlerin çaldığı müziğin ritmine göre parmak şıklatıyorlar, 18.Hanedan Zamanı, M.Ö. 1500 civarı; Patricia Spencer, **A.g.e.**, s. 113.

⁵⁰ Resim 5, Resim 4'teki dansçıların büyütülmüş halidir.

⁵¹ Geri köprü kurmuş Mısırlı Dansçı; Carol Mueller arşivi, Köprü hareketi yapan antik Mısırlı dansçı. Bu resim, Milattan önce 13 yüzyıldan kalmıştır ve Thebes'te bulunan kırık bir çanak üzerinde bulunmuştur. Şimdi Egizio İtalya'da Turin Müzesi'nde sergilenmektedir.

<https://tr.pinterest.com/pin/290271138454026570/>, Erişim Tarihi: 10.06.2017.

1.3 İnanç Sistemlerinin Göbek Dansı'na Etkisi

İnanç sistemleri, neredeyse insanlık tarihinden beri var olan, toplumsal yaşayışa birebir etkisi olan bir olgudur. Farklı dönemlerde, farklı toplumlarda bu etki, olumlu ya da olumsuz birçok sonuç doğurmuştur. İnanç sistemleri, ortaya çıktıkları dönem ve toplum özelliklerine göre, insan yaşamına, sosyal yapıya, bilime, sanata, politikaya, iletişime, kadın erkek ilişkilerine, hatta toplumsal ilişkilere etki etmiştir. Bu anlamıyla, göbek dansı, farklı zaman dilimlerinde egemen olan inanç sistemine ve toplumsal modele göre, bir ritüel olarak inanç sisteminin parçası olmuş, folklorik bir öğe olarak eğlence anlayışının bir parçası olmuş, ya da yasaklanmıştır. Tarih boyunca, dini inanışların toplumun kurumsal yapısının ve yaşayış biçiminin temeli olduğu düşünüldüğünde, inancın dans üzerindeki etkisi daha rahat kavranacaktır.

Dış dünyaya dair çok az şey bilen ilkel insan için, doğadaki her şey bir ritüelin parçası gibidir. Tanımlayamadığı her şeyden korkar, dahası ona tapınır. Madde ve ruh onun için bir bütündür. Yaşam sonsuz bir döngüdür. İlkel insan bu döngü içerisinde, ritüelin bir parçasıymışçasına hareket eder. Av bereketli geçsin diye kutsal ruhlar için dans eder, avladıkları hayvanların ruhlarına saygı göstermek için yine dans eder. Düşmanlarına karşı güçlü olabilmek için kendi totemi olan bir hayvanın örneğini sürekli yanında taşır. Hastalandığında, şifalı olduğunu düşündüğü bitkilerden yer. İyileştiren şey bitkinin içindeki mineraller vs. değil, onun ruhudur. Zaten hastalanan da, ilkel insanın bedeni değil ruhudur. Tanrılara adaklar adar, bunu yaparken iletişim aracı olarak, müzik ve dans kullanır. Dış dünyanın taklidinin onu daha güçlü, cesur, verimli, doğurgan vb. yapacağına inanır. Kısacası ilkel toplumun işleyişinde adına din de diyebileceğimiz inanç sistemi tamamen etkilidir. Ancak bugün, inancın ilkel topluluklar üzerindeki etkisinin olumlu mu olumsuz mu olduğunu söylemek güçtür. Göbek dansının köken tartışmalarında, eski toplumlarda bu tür dansların kimi zaman doğurganlığı, kimi zaman cinselliği, kimi zaman bereketi simgeleyen büyü düzeni ritüellerinden olduğundan bahsedilmiştir. Böylesi bir düzende inanç sisteminin olumsuz etkisinden bahsedilemez.

Mülkiyet ilişkileri geliştikçe inanç sistemi de toplumsal yapı gibi kurumsallaşmaya başlar. Sınıf farklılıkları, egemenlik ilişkileri geliştikçe, inanç,

egemen olanın varlığını korumasının aracına dönüşür. Toplumsal işleyişe, büyü düzenindeki gibi doğal bir süreç olarak değil, bir baskı mekanizması olarak dahil olmaya başlar. Özellikle teokratik devlet yapısına sahip toplumlarda, inanç sistemi ve din, günlük hayatın rutinine müdahil olur. Çok tanrılı pagan inancından, tek tanrılı dinlere gelindiğinde, dinin toplum üzerindeki tahakkümünün arttığı görülür. Yalnız bu etki, hangi dinin, hangi dönemde, hangi toplum tarafından benimsendiğine göre farklılıklar gösterir.

Hiçbir semavi dinin kutsal kitabında, genelde dans, özelde de göbek dansı hakkında bir yazı bulunduğu söylenemez. Kutsal kitaplarda dansla ilgili çok az bilgi bulunur. Dansa dair yaklaşımlar, toplumun geleneksel yapısına ve dinin uygulanış biçimine göre farklılıklar gösterir. Burada temel belirleyenin ne olduğu tartışması başka bir yazının konusudur. Ancak izlenimlerimiz, benimsenen dinin, onu benimseyen toplumun geleneksel yapısına göre yorumlandığı ve uygulamalar arasındaki farklılıkların buradan kaynaklandığı yönündedir. Genel yaklaşımı ve bu konudaki kuralları belirleyen daha çok dini bilginlerin ya da ekollerin temsilcilerinin hadisleri olmuştur. Dini uygulamadaki keskinlik, yoruma ve topluma göre değişim gösterir. Örneğin İslam'ın katı yorumlarından biri olan Vahabilikte yasakken, Anadolu Aleviliği, Mevlevilik gibi farklı yorumlarda, müzik ve dans bir ibadet şekli olarak varlığını korumuştur.

Musevilerde dans kutsal kitap tarafından yasaklanmamıştır. Musevi düşünlerinde, neşeli müzikler eşliğinde dans etmek geleneksel bir ritüeldir. Hatta, Tevrat'ta "Kutsal Sandık" Mısır'dan getirildiğinde, Davut'un tef ve zil eşliğinde dans ettiği yazmaktadır.

Bu arada Davut'la bütün İsrail Halkı da RABB'in önünde, lir, tef, çenk, çingirak ve ziller eşliğinde ezgiler okuyarak var güçleriyle bu olayı kutluyorlardı. (Tevrat, 2. Samuel, 6:5) ... Keten efod kuşanmış Davut, RABB'in önünde var gücüyle oynuyordu. Davut'la bütün İsrail halkı, sevinç naraları ve boru sesi eşliğinde RABB'in Sandığı'nı getiriyorlardı. RABB'in sandığı Davut Kenti'ne varınca, Saul kızı Mikal, pencereden baktı. RABB'in önünde dans eden Davut'u görünce onu küçümsedi. (Tevrat, 2. Samuel, 6:14 – 16)⁵²

⁵² <http://blog.milliyet.com.tr/hz-davud-lir--tef--ziller-ve-cingirak-esliginde-allah-in-huzurunda-dans-edi-yordu/Blog/?BlogNo=510626>, Erişim tarihi: 17.06.2017.

Hıristiyanlık dini için, farklı dönemlerde farklı yaklaşımlardan söz edilebilir. İncil’de dans etmenin günah olduğuna dair bir ayet bulunmamaktadır. Ancak özellikle Ortaçağ Katolik yorumu açısından bakıldığında, uygulamada katliamlara varan cezalandırmaların olduğu bilinmektedir. Pagan kültürüne karşı savaş açan kilise, kendinden önceki yaşam tarzının geleneklerine dair izleri silmek isterken ilk olarak pagan kültürünün ritüellerine saldırmıştır. Dans bundan nasibini almıştır. Bu sebeple Katolikliğin tarih boyunca yaygın olduğu yerlerde folklorik öğelere pek rastlanmaz. En azından Kuzey Avrupa ülkeleri kadar, ya da Katolik kilisesinin etkisinin az olduğu Anadolu kadar çok ve çeşitli değildir. Rönesans, Reform, Aydınlanma, Burjuva Devrimleri, Sanayi Devrimi gibi tarihsel olaylar ve beraberinde modern toplumun doğuşu, katolizmin ve dolayısıyla dinin, toplumsal yaşayış üzerindeki etkisinin azalma seyrini gösterir. Bu süreçte Laiklik ve Sekülerizm, dinin dans üzerindeki etkisini olumlu anlamda değiştiren iki kavram olarak karşımıza çıkar. Seküler ülkelerdeki uygulamalara bakıldığında inancın toplum yaşamı ve özelde dans üzerindeki etkisinin neredeyse tamamen yok olduğunu görürüz. İnancını katı bir şekilde yaşamaya çalışan çeşitli tarikatlar dışında kadının toplum içindeki yerine ve dansa geleneksel bir yaklaşım kalmamış gibidir.

Ortodoks ve Protestan Kiliseleri, Katolik Kilisesi kadar ağır yaptırımlar uygulamamıştır. Örneğin Anadolu’da Rum ve Ermeni dansçılar, Müslümanlara göre daha rahat sahne alabilmekteydiler. Buna rağmen tarihsel olarak baktığımızda, cadı avlarıyla yakalanıp köy meydanlarında yakılmasalar da dans eden kadınlar, toplumda iyi olarak görülmemiş, günlük yaşantı içinde kendilerini gizleyerek ya da yaptıkları işi gizleyerek var olabilmişlerdir. Osmanlı’nın erken dönemlerinde İstanbul ve Anadolu’da çalgılı, çengili oturak alemleri düzenlendiği bilinmektedir. Ancak bu alemler uzun bir geçmişe sahip olsa da tarihçelerine dair fazla veri bulunmamaktadır.

İslam’ın göbek dansına bakış açısını açıklamak için Kur’an-ı Kerim’de dans ile doğrudan ilgili bir ayet bulunmamaktadır. Ancak Müslüman kişilerin giyimi ve davranışları ile ilgili buyruklar söz konusudur. Örneğin En-Nûr Sûresi, 29-31. ayetlerde şöyle belirtilmektedir:

Mü’min erkeklere söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını da zina yapmaktan korusunlar. Bu kendileri için daha temizdir. Şüphesiz Allah yaptığımız bütün işlerden

haberdardır. Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar, ırzlarını zina yapmaktan korusunlar. Kadınlık ziynetlerini açığa çıkarmasınlar. Onların zaruri açıkta kalan (yüz ve elleri) hariç, ve baş örtülerini göğüslerinin üstüne kadar örtsünler. Ancak, (zaruri açık kalan) ziynet yerlerini kocalarının yanında açabilirler; yahut kendi babalarına, yahut kocalarının babalarına, yahut kendi oğullarına, yahut kocalarının oğullarına, yahut kendi kardeşlerine, yahut kendi erkek kardeşlerinin oğullarına, yahut kendi kız kardeşlerinin oğullarına, yahut Müslüman kadınlara, yahut evlerindeki cariyelere, yahut erkek oldukları halde kadınlara karşı istek ve ihtiyaç duymayan hizmetçilere, yahut henüz kadınların avret yerlerine karşı hisleri açığa çıkmamış çocuklara. Ve kadınlar ayaklarını birbirine vurmasınlar, gizli olan vücut ziynetlerinin bilinmesi için⁵³.

Din bilginleri Kur'an-ı Kerim ile gönderilmiş olan ayetlerde kuralların belirgin olduğu konusunda birleşmektedirler. Ancak, Kur'an-ı Kerim'in yazım dilinin Arapça olması ve içerdiği kelimelerin birden fazla anlamı olması sonucunda, çeviri ve meallerde ufak farklılıklar söz konusu olmakla birlikte, ayetlerin çok genel bir anlam ifade ettiği görülmektedir. Bu durumda inananlar, peygamberlerinin ve diğer din bilginlerinin hadislerine ve uygulamalarına başvurmuşlardır.

Yukarıda verilen En-Nûr Sûresi 29-31. Ayetlerde, kadın ve erkeklerin, zina yapmaktan ve kendilerine haram edilmiş şeylere bakmaktan sakınmaları gerektiği belirtilmiş, bunlara ek olarak kadınların, kendisine karşı cinsel istek duyabilecek kimselerin yanında vücudunu açmaması gerektiği vurgulanmıştır. Göbek dansı için düşünüldüğünde, icracının karşısındaki izleyiciyi tahrik edebilecek şekilde giyinmesi veya dans etmesinin kabul edilmediği, seyirci karşı cinsten ise bu dansı izlememesi gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, dinen göbek dansını icra etmenin ve bu dansı yapan karşı cinsten kişileri izlemenin yanlış olduğu sonucu çıkartılabilir. Bunun sonucu olarak, dinen uygun görülmeyen bu durum kendi çözümünü üretme konusunda geç kalmamıştır. Kadın dansçıların, kadın meclislerindeki icraları dinen sorun teşkil etmezken, erkek meclisleri için, oğlan çocuklarının yetiştirilerek dans ettirildikleri pratikler karşımıza çıkmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de müzik ve dans konusunda bir bilgiye ulaşamadığımızı belirtmiştik. Bu yüzden, bu konuda din bilginlerinin ve diyanet işleri başkanlığının açıklamalarına başvurarak, inanan kişilerin konumuz olan göbek dansına karşı

⁵³ **Kur'an-ı Kerim Renkli Lûgatı ve İrab Kılavuzu**, Türkçe Meal Yazarı: Hâce Ahmet Didin,

geliştirdikleri tutumun değerlendirmesini yapacağız. Örneğin, günümüzde İslam dininin dansa bakış açısı, Diyanet İşleri Başkanlığının resmi web sayfasında sanat ve dans konusunda yapılmış olan açıklamadan değerlendirilebilir:

Sanat, çeşitli noktalardan bir bölümlemeye tâbi tutulmuş ve bu bölümlemelerde yer alan türler zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Meselâ güzel sanatlar deyince önceleri genelde “mimarlık, heykeltıraşlık, resim, müzik” ve “şiir” akla gelirken sonraları bunlara daha başka türler de eklenmiştir. Şu var ki sınıflama ve bölümlemeler nasıl olursa olsun İslâm’ın sanata bakışı, daima bununla inanç ve ahlâk prensipleri arasındaki uyum veya uyumsuzluğa göre tespit edilebilir. Bu itibarla, sanatın dinî açıdan hükmü, kullanım amacına, tarzına, dinin ilke ve hükümlerine aykırı olup olmamasına göre farklılık gösterebilecektir. Cinsî tahrike sebep olan, insanların cinsî duygularını, kadın ve erkeğin cinsî cazibesini sömürü aracı olarak kullanan, insanları kötüye, yanlış ve çirkine yönlendiren, psikolojik bozukluk ve anormallikleri yaygınlaştırmaya çalışan, kavgayı ve bağnazlığı kışkırtan, Allah’ın birliği ve aşkınlığı inancına aykırı bulunan davranış, şekil ve usullerin sanat adı altında da yapılırsa, dinen doğru görülmeyeceği açıktır. Zaten bu alanda din ile selim akıl ve fitrat tam bir uyum içerisinde... Eğlenerek dinlenme ve bu kapsamda ele alınacak olan oyun mubah olduğuna göre, önemli olan bu eğlenmenin ölçülerinin doğru tespit edilmesi ve bu ölçüler içinde kalmasıdır. Eğlenmede temel ölçü, İslâm’ın inanç ve ibadet ilkelerine aykırı olmamaktır. Bunun yanında, İslâm’ın bir yaşayışının çiğnenmesine, bir buyruğunun terk edilmesine yol açan bütün oyun ve eğlencelerin yasak olacağı açıktır⁵⁴.

Yukarıdaki açıklama yalnızca konumuz olan göbek dansı pratiği üzerinden ele alınırsa, eğlenmenin dinen yasak olmadığı ancak, bu eğlencenin cinsel duyguları harekete geçiren veya cinsel cazibeyi sömürerek kişileri yanlış sürükleyen türden olmasının yasak olduğu şeklinde yorumlanabilir. Pek çok İslam bilgini de dans konusunda benzer açıklamalar yapmıştır. Hatta bazı din bilginleri müzik dinlemeyi, icra etmeyi de dans etmek gibi yasak kabul etmekte, dinen uygun olmadığını belirtmektedirler. Bunlardan birkaçı şöyledir:

Ehli (usta) sünnetin⁵⁵ Kâl’ası (kalesi), 1000 yılın müceddidi⁵⁶ İmam-ı Rabbanî Hazretleri buyuruyor ki: “Mûsikînin harâm olduğunu bildiren, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ve

Hazırlayan: Tarık Polat, En-Nûr Sûresi, Cüz.18, Sûre:24, Âyet:29-31, Kozan Ofset, Ankara 2006, s.352.

⁵⁴ TC Diyanet İşleri Başkanlığı, Konu: Haramlar ve Helaller, İçeriği: Sanat, Spor ve Eğlence, Başlığı: Sanat, http://sorular.diyanet.gov.tr/fmi/xsl/fetva/y_dokumcevap.xml?-db=FetvaVT&-lay=wfkweb&-recid=933&-find=, Erişim tarihi:11.07.2013.

⁵⁵ Kanun, yol, âdet. Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâm’ın sözü, emri, hal ve takrir.

fıkıh âlimlerinin yazıları o kadar çoktur ki, saymak güçtür. Tegannînin câiz olduğunu gösteren, mensûh (hükümü kaldırılmış) bir hadîs veyâ bir fetvâ görülürse, ehemmiyet vermemelidir. Çünkü hiçbir âlim, hiçbir zamanda, tegannînin mubâh (işlenmesinde sevap ve günah olmayan şey) olduğuna fetvâ vermemiş, raks (dans) etmeğe izin verilmemiştir. İmâm-ı Zıyâeddîn-i Şâmî “rahmetullahi aleyh”, Mültekit adındaki kitâbında böyle bildirmektedir. (Mektubat, c.1, m. 266)⁵⁷

İmam Rahbani, “hiçbir şekilde müzik, dans ve şarkı söylemek dinen uygun değildir. Eğer uygun olduğu konusunda bir yazıya rastlanırsa da buna inanmamalıdır” demektedir.

Ney de, diğer çalgılar gibi asla caiz değildir. Eğlence ve para kazanmak için şarkı söylemek haramdır. Her çalgıyı çalmak ve dinlemek, raks etmek caiz değildir.⁵⁸

Redd-ül Muhtar, yukarıdaki hadisiyle şarkı söylemenin, dans etmenin ve tasavvuf müziğinde sıkça rastladığımız “ney” de dahil olmak üzere çalgı icrasının kesin bir şekilde uygun olmadığını belirtmektedir. Ayrıca bu konuda kendi görüşünü destekleyen İbni Abidin’in yorumunu da şöyle ifade etmektedir:

İbni Âbidin hazretleri buyuruyor ki: Eğlence veya para kazanmak için başkalarına şarkı söylemek, sözbirliği ile haramdır. Çalgı ile raks etmek büyük günahdır. Sıkıntısını gidermek için kendi kendine şarkı söylemek günah değildir. Çalgı olarak, yalnız kadınların düğünlerde def çalması caizdir.⁵⁹

İbni Abidin’in açıklamasında bulunan “sözbirliği ile haramdır” saptamasından bunun din bilginlerinin ortak görüşü olduğu sonucu çıkarılabilir. Ancak can sıkıntısı olan bir kişinin kendi kendine şarkı söylemesini günah kabul etmemiş ve kadınlar için eğer düğün varsa “def” çalmalarının dinen uygun olduğunu açıklamıştır.

Raks ile söz ile [şarkı, çalgı ile] başkalarını eğlendiren şahit olamaz. (Mecelle m. 1705)⁶⁰ Bu hadis ise, dans eden şarkı söyleyen bir kişinin şahitliğinin kabul edilmeyeceği yani sözüne güvenilmeyeceği şeklinde anlaşılmaktadır. Tüm bu sözlerden

⁵⁶ Hadisle bildirilmiş, her yüzyıl başında dini hakikatleri devrin ihtiyacına göre ders vermek üzere gönderilen büyük âlim ve Peygamberin vârisi olan zât.

⁵⁷ <http://irafshi.wordpress.com/tag/sii/>, Erişim tarihi:12.07.2013.

⁵⁸ http://test.dinimizislam.com/konu/2959/calginin_dindeki_yeri.html, Erişim tarihi:11.07.2013.

⁵⁹ <http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=4032>, Erişim tarihi:11.07.2013.

⁶⁰ http://test.dinimizislam.com/konu/2959/calginin_dindeki_yeri.html, Erişim tarihi:11.07.2013.

dans etmenin ve şarkı söylemenin, hatta çalgı çalmanın yasaklandığı anlaşılmaktadır. Ancak din bilginleri karı-koca için şöyle açıklamalar yapmıştır:

...Tek başlarına buldukları bir yerde, karı ile kocanın arasındaki oynaşma, ya da birinin diğeri için oynaması mutlak olarak (yani her çeşidiyle) helâl olması gerekir. Demek istediğiniz oryantal ve raks ise, bu şartlarda onun haram olacağına dair de bir şey yoktur. Ancak bunun müzik eşliğinde olması tartışma götürür. Çünkü müzik aletlerinden def ve davul dışındakiler, genellikle haram görülmüşlerdir. Ama kadının evinde (kocanın yanında) def gibi bir çalgı eşliğinde oynamasının mekruh olmayacağını Ebû Yusuf söylemiştir. (Bk. Aynî (Mısır) V/369) Özetlersek: Baş başa olduklarında, karı-kocanın haram unsur ihtiva etmeyen her türlü oynaşmaları, birinin diğere müziksiz olarak söyleyip oynaması, def gibi bir müzik eşliğinde çalıp söyleyip oynaması caizdir⁶¹...

Yukarıda gördüğümüz gibi, din bilginlerinin hadisleri kendisine helal edilmemiş kimselerin önünde dansın her türlü yasaklanmışken, eşlerin baş başa olması durumunda kadının kocası için dans etmesi kabul etmiş, ancak eşlik çalgılara sınırlamalar getirmiştir. Müzik ve dans konusunda daha pek çok din bilgininin benzer açıklamaları bulunmaktadır ancak genel hatları çizmek için bu kadar görüşün yeterli olduğu kanısındayız.

Zaman ilerledikçe, dönemin yönetiminin tutumu, din bilginlerinin açıklamaları ve din pratiklerinin uygulanışı değişiklikler göstermiştir. Çevre ve yönetim baskısındaki şiddet değişiklik gösterdikçe, farklı sesler yükseldiği görülmüştür. Prof. Dr. Beyza Bilgin “Türkiye ve Avrupa’da İslam, Devlet ve Modern Toplum, Türkiye’de Kadın, İslam’da Kadın” adlı incelemesinde bu durumu şöyle ifade etmektedir:

18. yüzyılda Osmanlı devlet yapısında meydana gelen değişim, 19. yüzyılda Tanzimat Fermanı, Fransız tesirindeki Genç Osmanlılar hareketi, Türkiye’de kadının eğitim ve toplum hayatına katılmasının yolunu açar, fakat açılan bu yolun kapısında İslam kontrolü vardır. Genç Osmanlıların öncülerinden Namık Kemal (1840-1888) eserlerinde modernleşmeyi savunur, fakat bunun İslamiyet ile uyum içinde olmasını ister. Mesela o kadınların da okutulmasından yanadır ama kadınların kapanmasına ilişkin uygulamaların devamında ısrar eder; çünkü o, kadınların kapatılmasına temel bir ahlak kuralı olarak bakmakta, Batılılaşmayı kontrolsüz cinsellik olarak görmektedir. Namık Kemal’in şu sözleri kadın araştırmacılarca kullanılmıştır: “Dans etmekle şeytanla flört etmek arasında hiçbir fark yoktur. Eğer sizin medeniyet zannettiğiniz şeyler, karıların açık saçık sokağa

⁶¹ <http://www.sevde.de/Aile/KK2.htm>, Erişim tarihi: 12.07.2013.

çıkması ve meclislerde dans etmesi ise onlar ahlakımıza mugayirdir (aykırıdır). Biz istemeyiz, istemeyiz, bin kere istemeyiz.” (Jale Parla, Babalar ve Oğullar ‘Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri; Nilüfer Göle, Modern Mahrem, Medeniyet ve Örtünme)⁶²

Bilgin, İslam’da ve Türkiye’de kadın faktörü ile ilgili çalışmalarında, zaman ilerledikçe nasıl algısal farklılıklar olduğu ile ilgili incelemeler yapmıştır. Örneğin, Tanzimat sonrasında kadınların eğitim alması uygun görülürken, günlük yaşamı batılılaşma düzeyinde değiştiren her yeniliğe kontrolsüz cinsellik olarak bakan Namık Kemal’in dans konusundaki görüşünü eklemiştir. Namık Kemal, kadınların giyim kurallarının değişmesine ya da toplum içinde dans etmesine keskin bir direnç göstermekte, ahlaka ayırı bulmakta ve medeniyet denilen şey bu değildir demektedir. Bu durum, zaman ilerledikçe ortaya çıkan yeniliklerle birlikte dans etmenin de bir takım anlayış engellerine takıldığını, bir tarafının modernleşmeyi savunurken diğer tarafının ahlaki korumaya çalıştığı bir iç çatışmanın resmini çizmektedir.

Fransız Devrimi sonrası ulus akımının etkisiyle monarşik yönetim sistemlerinin sona ermesi, kapital dünyanın ihtiyaçları doğrultusunda dünyanın yeniden şekillenmesi sonucu Osmanlı İmparatorluğu’nun tarihsel olarak işlerliğini kaybetmiş olması, 1. Dünya Savaşı Sonrası modern Türkiye Cumhuriyeti’ni doğurmuştur. Cumhuriyet sonrasında, dans da batılılaşma başlığı altında hız kazanan modernleşme çalışmalarından nasibini almıştır. Pek çok alanda olduğu gibi giyim kuşam konusunda da yenilikler yapılmıştır. Alafranga toplantıların düzenlenmesi, kadın ve erkeklerin aynı meclislerde toplanarak dans ettikleri pratikler de yaygınlaşmıştır. Cumhuriyetin temel ilkelerinden biri olan laiklik ile birlikte dinin devlet işlerindeki baskın tutumu azalmış, hızlı bir modernleşme ve batılılaşma süreci başlamıştır. Laikliğin de getirilmesiyle devlet işleri üzerindeki güçlü etkisini sürdüremeyen dini merciler, bu toplantılar ve uygulamalar üzerinde Cumhuriyet öncesi kadar etkili olamamışlardır. Ayrıca günümüze gelindikçe, aydın kesim dinin sanat ve sahne uygulamalarına getirdiği yasakları eleştirmiş ve bu yasakların bu toplumun İslamiyet’i kabul etmesinden çok önceki dönemlerde bile örf ve adetlere göre şekillenmekte olduğunun altını çizmişlerdir. Geleneksel toplum yapısına etki eden siyasi yönetimin ve dini mercilerin tutumlarına

⁶² Beyza Bilgin, **Türkiye ve Avrupa’da İslam, Devlet ve Modern Toplum**, “Türkiye’de Kadın, İslam’da Kadın”, <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=706>, Erişim Tarihi:11.07.2013.

ayna tutmuş, iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bu eleştirilerini, medya araçları ve haber kaynaklarında toplumun görüşüne sunmuşlardır.

Geçen gün gazeteye bakıyorum, Diyanet İşleri ‘dans’ konusunda fetva vermiş ve demiş ki: "Kadının, kocası, babası ve kardeşi dışındakilerle raks etmesi günahdır!" ... Diyanet’in söylediği, "kadın dans edecekse kimlerle edebilir" sorusunun cevabıdır. Bu cevabı alan kadınlar tez elden baba ve kardeşleriyle dans etmeye başlayacak değildir. Dans vb. eğlenceler, gösteriler, faaliyetler örf ve âdete bağlıdır; kimin kimlerle nerelerde ne kadar dans edeceğini örf ve âdetler belirler. Din aralarında evlenme caiz olanların birbirleriyle dans etmelerini yasaklamıştır. Baba, kardeş gibi evlenmeleri caiz olmayan yakınlarla ve eşlerle yapılacak dansın yeri, miktarı ve zamanı da âdetlerle bellidir. Bir kadının baba ve kardeşleriyle dans ederek onları baştan çıkarma ihtimalini söz konusu edebilmek için bir kimsenin yalnızca kafası değil, ahlakının da iyice karışmış olması gerekir. Diyanet’in fetva vermesini Müslümanlar (halk) değil, onlara sormadan kanunları yazan ve yapan otoriter devlet istemektedir.⁶³

Modern toplumlarda inancın toplum üzerindeki etkisi azalmaktadır. Çünkü modern toplumlar, inanç sistemlerini sorgulamaktadırlar. Bu sorgulamayla beraber, geleneksel yapıdaki ahlak anlayışının, inanç ve devlet düzeni üzerinden karşılaştırması yapılmakta, toplum üzerine sanat üzerinden kurulan baskı değerlendirilmektedir.

Dünkü gazetelerde (2 Nisan 2004) kadınların dans etme özgürlüğü tartışılmaya devam etti. Prof. Zekeriya Beyaz, "Vücut açıksa dans günahdır," dedi. Prof. Saim Yeprem ekledi: "Sanat, Allah'ın kuralını aşamaz!" Ne garip, yıllar önce totaliter sistemler sanata aynı sınırı koyardı: "Faşist sanat, ulusal üstünlüğümüzü yansıtmalıdır!", "Komünist sanat, sınıf mücadelesini yansıtmalı ve toplumsal gerçekçilik sınırları içinde kalmalıdır!" Şimdi de benzer bir formül: "İslami sanat, Allah'ın kurallarına uymalıdır!" Kurallara uymayanlar, taşlanan kadınlar gibi ezilir gider. Kurallara uyulup uyulmadığını nasıl bileceğiz dersiniz; durmadan fetva veren kurullarımız ve ulemamız lütfedip biz günahkârları uyacaktır elbet.⁶⁴

Özetle, insanlar, din pratiklerini uygulama veya dinin yasaklarına uyma konusunda geliştirdikleri yöntemleri zamanın, dönemin, yönetimin, çevrenin etkileriyle de belirlemiştirler. Bu algıdaki farklılık, zaman içinde değişiklikler göstermekle birlikte, pek çok konu gibi göbek dansına karşı geliştirilen tutumu da etkilemiştir. İlkel

⁶³ Türker Alkan, "Şeriat haberleri", <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=33755>, Erişim tarihi: 04.12.2012.

çağlardaki tapınak ritüellerinden beri var olduğu düşünölmekte olan bu dans, pek çok yasaklamaya maruz kalmıştır. Buna rağmen, kimi zaman gizli toplantılarda icra edilmiş, kimi zaman ise cinsiyet farklılıklarıyla yapılan düzenlemelerle dine uydurularak varlığını sürdürmüştür. Osmanlı'da sahneye çıkması bile yasak olan Müslüman kadınlar, Cumhuriyet döneminde göbek dansçısı olarak dünya çapında performanslar sergilemişlerdir. Çeşitli dönemlerde siyasi iktidarların ekonomik ve politik tutumları sonucu, inanç danslarının sahne performansına dönüştüğü gözlemlenmiştir. 1980'lerde düğünlerde dansöz oynatmak bir prestij göstergesi olarak kabul edilirken, son yıllarda yeniden bir muhafazakarlaşma söz konusu olmuş, göbek dansözlerinin yerini semazenlerin aldığı görölmüştür. Neredeyse 100. Yaşına gelecek olan Cumhuriyet rejiminde, geniş alanda halen göbek dansı yapan kadınlar, cinsel obje olarak görölmekte, dansın sanatsal yanı göz ardı edilmektedir.

⁶⁴ Türker Alkan, "Şeriat haberleri", <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=33755>, Erişim tarihi: 04.12.2012.

2. BÖLÜM

GEÇ OSMANLI DÖNEMİ GÖBEK DANSI UYGULAMALARI

Osmanlı döneminde eğlence hayatı ilgili veriler, yabancı gezgin araştırmacıların seyahat yazılarının yanı sıra, sarayda düzenlenen düğün eğlencelerinin padişahın isteği üzerine yazıya döküldüğü sûnamelerde ve resmedildiği minyatürlerde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Osmanlı döneminde inanç baskısı ve toplum kuralları gibi çeşitli sebeplerle halka açık bir şekilde icrasını göremediğimiz bu danslar, halka açık yapılan şenliklerde kendilerine geniş yer bulabilmektedir. Bu tür eğlence ve şenliklerin resmi kayıtlara geçmiş olması, geçmişe dönük veri toplama açısından önemli bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır.

“Osmanlı dönemi eğlence hayatının vazgeçilmezleri olan Osmanlı raksını ve musikini araştırırken yaralanabileceğimiz kaynakları yazılı ve tasviri belgeler olarak ikiye ayırmaktayız. Bunların ilk kısmını “yazılı belgeler” olarak nitelendirdiğimiz yerli ve yabancıların yazmış olduğu Osmanlı yaşamını, eğlence hayatını, haremi anlatan “seyahatnameler”, “günlükler”, tarihleri de belirten “vakanüvistler” oluşturmaktadır. Araştırmalara ışık tutan bir diğer kaynak çeşidi ise, Osmanlı’nın ilk döneminden 19.yy’a kadar yaşamlarının tasvir edildiği “minyatürler”, “litograflar”, “gravürler” ile çarşı ressamlarının tasvirleri ve bilhassa son döneme ait “resim”, “fotoğraf”, “kartpostallar” ile “tasviri belgeler” olarak gösterilebilir. (Beşiroğlu, 2000:454)”⁶⁵

Geç Osmanlı dönemlerinde icra edilen ve günümüz göbek dansının eski uygulamaları olduğunu düşündüğümüz dans pratikleri, bu bölümde icracı kimliğine göre ve icra edildikleri ortamlara göre incelenecektir.

⁶⁵ Aktaran: Şeyma ERSOY, “Osmanlıda Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Köçekler, Çengiler”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Haziran 2007, s.32.

2.1. Geç Osmanlı Dönemi Kent Kesimi Profesyonel İcracılar

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine ait kaynak taramalarında hem erkek hem de kadın dansçılar tarafından göbek dansına benzer hareketler içeren çeşitli dans pratikleri yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu dansları yapan icracıların hepsi önceleri “çengi” diye adlandırılırken, daha sonra kadın dansçılar “çengi” veya “rakkase”, erkek dansçılar ise “rakkas”, “köçek”, “tavşan oğlan” gibi adlarla anılmıştır.

Göçler sonucunda yaşadıkları topraklardan ayrılan Türkler, yeni yerleşim yerlerinde karşılaştıkları kültürel yapılardan etkilenmiş ve bu durum toplumsal yaşam alışkanlıklarında değişikliklere sebep olmuştur. Anaerkil yapıdan ataerkil yapıya geçiş, daha sonra İslam’ın etkisi zaman içinde kadının hareket alanını gitgide daraltmış, bunun sonuçları giyim kuşamdan toplumsal haklara kadar her alanda kendini göstermiştir. Kadınlar profesyonel dansçı olarak genellikle kadın meclislerindeki eğlence ortamlarında yer alırken, erkek icracılar daha geniş alanda ön plana çıkarmıştır.

Türkler Anadolu’ya gelmeden önce, Şamanlık inancıyla yaşayan, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bir topluluktur. Fakat coğrafi değişiklik, onları kültürel anlamda da bir değişikliğe zorladı. Kadının saygın bir kimliği olan bir toplum anlayışından daha kısıtlayıcı bir toplum anlayışına geçildi. Bu, kadının toplumsal rolünün değişmesine sebep oldu. Kadının, sokakta rahatça dolaşmasının zor olduğu bir toplumda kadınların oynaması gereken gösterilerde, kutlama törenlerinde kadın kılığına giren erkek oyuncular rol almaya başladı. Böylelikle zenne tipi biraz da zorunluluktan kendi tarihi çizgisini çizmeye başladı.⁶⁶

Geç Osmanlı Döneminde, profesyonel dans icracılarının kol yapılanması içinde bulunmaları söz konusudur. Kol denilen bu teşkilatlar, esnaf loncalarına bağlıdır ve genellikle kol başı olan kişinin adıyla, topluluğu meydana getiren kişilerin özellikleriyle veya buldukları yerin adıyla anılmaktadır. Ahmet Kolu, İsmail Kolu, Edirne Kolu, Yahudi Kolu gibi.. Nihal Türkmen kol tanımlamasını şöyle ifade etmektedir:

Kol deyimi, oyuncu topluluğu, takım, kumpanya anlamına gelen yerli bir tiyatro terimi olarak kullanılmıştır. Kol oyunu, bir oyun kolu programı içinde, müzik, dans, taklit ve bir konu etrafında gelişen sözlü oyunların toplamıdır.⁶⁷

⁶⁶ Çiğdem Kılıç, **Geleneksel Türk Tiyatrosunda Zenneler**, Kitap Yayınevi 165, Akademi Dizisi 11, s.12, İstanbul, 2007, s.12.

⁶⁷ Nihal Türkmen’den Aktaran: Şeyma Ersoy Çak, “Osmanlı Eğlence Hayatında Dans Unsurları olarak Köçekler, Çengiler”, **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, 2010, s.89.

Çengilerin, genellikle bağılı buldukları kol teşkilatının yapısı ile köçeklerin kollarının yapısı arasında fark olduğunu belirten Şeyma Ersoy Çak, köçeklerin sadece raks topluluğu olarak değil aynı zamanda komedyen ve mim sanatçılarıyla birlikte loncaları bulduğundan bahsetmektedir:

Mesleklerini, kol teşkilatlanması ile sürdüren köçek ve çengilerin, oluşturdukları Köçekler, müzisyen grupları ile değil, temaşa sanatlarında görev alan komedyen ve mim sanatçılarıyla bir lonca oluşturmuşlardır. Çengilerin de diğer gösteri sanatlarında raks eden veya gösteri yapan kişiler gibi Kol'ları vardı.⁶⁸

Osmanlı dönemi eğlence hayatında uygulanmakta olan dansları Metin And, Osmanlı Dönemi'ndeki yedi başlık altında toplamıştır:

1. Dini ve esriklik dansları; bunlar daha çok Mevlevîler'in, Rûfâiler'in, Kalenderî derişlerinin danslarıydı. 2. Erotik üslupta sanat dansları; bunlar da köçeklerin, çengilerin, tavşanların, rakkasların gösterimleridir; ayrıca bunlar dramatik nitelikte de oluyordu. 3. Grotesk danslar; bunlar gürültülü, patırtılı, kaba ve genellikle soytarılığa dayanan danslardır; curcunabâzlar, tulumcular, cin askerleri bu kümeye girerler. 4. Bir beceriyle birleştirilen danslar; söz gelimi kasebâzlar, paçilebâzlar, bir bakıma tasbâzlar da buraya girer. 5. Savaşım dansları; özellikle bir başka bölümde gördüğümüz matrâkbâzlar buraya girer. 6. Özellikle hayvanları taklit eden danslar. 7. Özellikle konusunu mitolojiden alan yabancı kökenli dramatik danslar.⁶⁹

And'ın sınıflandırmasına göre, ikinci grupta yer alan erotik üsluptaki dans sanatları başlığının, Osmanlı Dönemi dans pratiklerinin günümüz göbek dansı uygulamalarına kaynak oluşturmuş olduğunu düşünmekteyiz. Bu bölümde dans uygulamaları, kronolojik bir sıra ile değil, icracı kimliğine göre değerlendirilecektir. Bu bölümde, kadın toplantılarında kendi kolları ile dans eden kadın icracılar olan Çengiler, göbek dansı icraları için özel olarak yetiştirilen erkek icracılar olan Köçekler, Tavşan Oğlanlar, temaşa sanatlarında kadın rollerinde sahne alan Zenneler ve son olarak farklı bir dans-şarkı uygulaması yapan Kantocular, başlıklar altında incelenecektir.

⁶⁸ Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m.**, s.89.

⁶⁹ Metin And, **40 Gün 40 Gece**, Toprakbank, Üç-Er Ofset, İstanbul 2000, s. 186.

2.1.1. Çengiler

Osmanlı Dönemi eğlencelerinde yer alan çengiler, dönemin esnaf topluluklarından kol yapılanması ile dans eden profesyonel dansçı kadınlardır. Ancak, çengi sözcüğünü terminolojik olarak incelen Metin And, bu isimlendirmenin hem kadın hem erkekler için kullanıldığını belirtmekte, kökeninin de “çeng” adlı çalgıdan geldiğini söylemektedir:

İlk başlarda kadın erkek ayırmadan tüm dans edenlere, taklitli dramatik gösterimlere çengi deniliyordu. Nitekim 17. yüzyıl Viyana basımlı Meninski sözlüğünde [Meninski III] şu karşılıkları veriyor: Arap çalgıcısı, *comicus*, *Spielmann*, *comédiant*, *comédiant*, *joueur de farces*. Değişik Avrupa dillerinde karşılığı hep tiyatro oyuncusu olarak gösterilen “çengi” sözcüğünü daha ilerideki yüzyıllarda anlamı bozulmadan aynı çalgıların bir tanığı olan Meninski gerçek anlamıyla yakalamış oluyor. Gene Meninski'nin gösterdiği karşılıklara göre çengi erkek de olabiliyor. Güldürü ile dansın eski geleneksel Türk tiyatrosunda birbirlerinden ayrılmayacağı daha aşağıdaki örneklerde gösterilecektir. Bunun yanında hem dans, hem tiyatro yönünden önemli olan “çengi” sözcüğünün nereden geldiği araştırılmak gerekir. Meninski'nin de belirttiği gibi bu bir arp türü olan “çenk” adlı çalgıdan gelmektedir. Çenk eski danslarda eşlik müziği için en çok başvurulan çalgıydı. Çengilerle yaşıt olan eski yabancı tanıkların hemen hepsi kesin olarak bu açıklamayı benimsemişlerdi [Valle, 469]. Bu arada çenk gibi söylenen bir başka çalgı daha vardır ki bu çan gibi çang'dır, tıpkı çenk gibi bu dansların eşliği için kullanılmaktadır. Meninski bu ikinci için *campana* karşılığını veriyor. Bunun gibi 17. yüzyılda Profesör Thomas Hyde'ın yazdığı Latince *De ludis Orientalibus* adlı kitabında [Hyde 11, 245-50] Türk oyunlarına ayrılan bölümde de “çengi”nin çeşitli anlamları arasında komedyacı oyuncusu da olduğu gösterilmiştir. Ama daha sonra yalnız kadın dansçılara verilen bir ad oldu. Buna karşılık erkek oyunculara köçek ya da tavşan deniliyordu. Çengilerin çoğunluğu tıpkı köçekler gibi eşcinseldiler, kadın kadına sevişirler, erkek kılığına girip “zeybek”, “kilci”, “kalyoncu” gibi oyunlara çıkarlardı. Ayrıca tavşan oyunlarına da çıkarlar, köşeden köşeye sekerek oynarlardı [And¹⁷,142-145].”⁷⁰

Yukarıda belirtildiği gibi, başlarda hem kadın hem erkek dansçılar ve tiyatro oyuncularını için kullanılan çengi kelimesi, sonradan kadın dansçılar için kullanılmıştır. Çengilerin, kol adı verilen esnaf yapılanmaları altında çalıştığından bahsetmiştik. Refik Ahmet Sevengil, çengi kolunun yapısını İstanbul Nasıl Eğleniyordu adlı kitabında şöyle anlatmıştır:

⁷⁰ Metin And, **A.g.e. 2000**, s.191-192.

Bir çengi kolu, kolbaşından, yardımcılarından ve on iki oyuncu kadından oluşurdu. Bunların dışında bir de çengilerin dört kişilik saz topluluğu bulunurdu. Kadınlardan oluşan bu çalgıcıların biri keman, biri çifte nağra, ikisi de daire çalarlardı. Bunlara sıracı denirdi.⁷¹

Resim 7⁷²

Resim 8⁷³

Sevengil, çengi kolbaşının, topluluğun yöneticisi ve ustası olduğunu, kolbaşının evinin ise, çengi olmak isteyenlere mesleki görgü ve bilgilerin öğretildiği, müzik ve dans eğitimi aldıkları bir okul, bir meşkhane olduğundan bahsetmektedir. Çengi kolunun eğlencelere davetinin ise şöyle yapıldığını belirtir:

Özel eğlenceler, düğünler düzenleyen kişiler kadın toplantılarında çengiler bulundurmak istedikleri zaman, keselerine göre bu kolbaşılardan en ünlüsünün veya bir başkasının evine gidip kadımla pazarlığa girerler. Ücrette anlaşma olunca kolbaşı çengi topluluğunu alır, düğün evine giderdi.⁷⁴

⁷¹ Refik Ahmet Sevengil, **İstanbul Nasıl Eğleniyordu**, İletişim Yayıncılık A.Ş., İstanbul 1993, s.74.

⁷² Genç Rakkase; Gül İrepoğlu, **Levni**, T.C. Kültür Bakanlığı, Mas Matbaacılık A.Ş., İstanbul 1999, s.198-200.

⁷³ Çengi; Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, Albüm Bölümü, s. 192.

⁷⁴ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.75.

Eğlence için anlaştıkları eve giden çengiler, oyun odasına geçmeden önce kendilerine ayrılmış olan odada hazırlanırlardı. Hazırlanırken giyilen oyun giysilerini, Sevengil şöyle tarif eder:

Oyun giysisi de oldukça göz alıcı idi. Genç ve güzel çengiler pırıl pırıl uzun saçlarını arkalarına salıverir, beyaz göğüslerini yarı yarıya açar, üstlerine tül gömlek, pullu kadifeden yelek, tennure biçimi sırma saçaklı canfes eteklik, ayaklarına yumuşak oyun terliği giyerlerdi. Tül gömlek beyaz tenlerini saydam bir örtü arkasından çekici gösterir, pullu yelek ölçülü vücutların esneklik ve sınırlarını belirtir, göğüslerini meydana çıkarırdı. İnce ve ölçülere uygun bellerini sırma kemer takmak suretiyle süslerlerdi. Tennure biçimi beli dar, etekleri oldukça geniş eteklik, çengi kadınlar salınıp döndükçe açılıp, ince yapılı ve ölçülü ayaklarını meydana çıkarırdı.⁷⁵

Kollara göre farklılık göstermekte olsa da çengilerin oyun programını dört bölüme ayıran Sevengil, bu bölümleri şöyle açıklamaktadır:

Sıracılar çalgıları çalmaya başlarlar, önde kolbaşı, arkasında yardımcısı ve on iki çengi müziğin ağır havasına uyarak oyun alanını dört kez dönerlerdi. Bu ilk bölümde raks yoktu. Daha sonraki bölümlere kolbaşı ile yardımcısı katılmazlar, toplantının özenle hazırlanmış bir yerinde azametle oturup uzaktan yönetirlerdi. İkinci bölümde çengi kadınlar parmaklarında zil olduğu halde çıkarlar, sıracıların müziğine uyarak raks ederlerdi. Raks, göbek atmalar, topuk çarpmalar, omuz titretmeler, kendini geri geri atmalar ve hoplayarak çeşitli yerlerini -özellikle göğüsleri- sallamalarla dolu idi. Üçüncü bölümde örneğin tavşan raksına, çengiler erkek biçiminde giysilerle çıkarlardı. Bu giysiler tam anlamıyla erkek köçeklerin, özellikle tavşan oğlanların giysilerine benzerdi. Dördüncü ve son bölümde de raks yoktu. Sıracılar sazlarını çalarken çengiler şarkıcılık yapar, türlü şarkı ve gazeller okur, güzel ve gür sesleriyle dinleyenlerin kalplerini yakarlardı. Yine bu bölümde kolbaşı ile yardımcısının başkanlığında çengiler çeşitli oyunlar oynarlardı.⁷⁶

Çengilerin danslarında kimi zaman bazı hikayeler canlandırdıklarına da rastlamaktayız. Metin And, yabancı gezginlerin notlarından derlediği çalışmasında şöyle bir çengi oyunundan bahsetmektedir:

Eğlence çengi diye bilinen kızlardan oluşan kiralananmış topluluklarca sağlanırdı. Kızlardan biri bir tür arp çalarken, bir başkası def, bir üçüncüsü küçük tahta çubuklarla kastanyet çalardı. İki ya da üç genç kız, inanılmaz bir incelikle bedenlerini ustalıklarla kullanarak dans ederlerdi. Daha sonra eğlenceye bir çeşni katmak amacıyla en uzun boylu ve en güzel olanı

⁷⁵ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.75.

başörtüsünü çıkarır, başına bir erkek sarığı bağlar ve hareketleriyle öylesine ateşli aşk sahneleri çağrıştırırdı ki, seyredenler cinsel arzularının coşmasına gem vuramazlardı. Daima müziğe uygun hareketleriyle, birisine dans etme çağrısını mimle canlandırıp, olumlu yanıt alamadığında güzel bir mendili ip haline getirip, hayal kırıklığı içinde canına kıymayı canlandırırdu. (Postel 17-19)⁷⁷

Çengilerin, özel meclislerin yanı sıra, padişahlar tarafından düzenlenen büyük şöenlerde de dans ettikleri görülmektedir. Refik Ahmet Sevengil, 18.yyda III. Ahmet'in Okmeydanı'nda düzenlediği sünnet düğünündeki curcunacı oyunlarının, Vehbi Surnamesinde şöyle yer aldığını söylemektedir:

O ecinni suratlı, tuhaf görünüşlü, neşe dağıtmakta ihtisas sahibi şahıslar, curcuna denen maskaralık oyunuyla ortaya ferahlık saçtı, sadrazamın çadırının önünü herkesi güldürerek neşe ve kahkaha bahçesine çevirdiler. Bunlardan sonra kol kol çengiler oynayarak ve el ele tıpkı periler gibi saçları dağınık halde dansa ve cilveye başladı. O derece ustalıkla oynuyordu ki, denizin dalgaları bile onların arkalarını titreterek oynatmaları ve sallanmalarından keyiflenebilirdi.⁷⁸

Yukarıda yer alan tüm veriler göz önüne alındığında, çeşitli bölümlere ayrılmış belli bir program içinde dans eden çengilerin, danslarında göbek atma, topuk çarpma, geriye doğru bükülme, omuz titretme ve göğüs sallama gibi hareketlerin olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca minyatür ve diğer çizimlerde, ellerinde oynadıkları müziğe eşlik eden tahta veya kemik gibi malzemelerden çubuklar olduğunu görmekteyiz. Danslardaki ince ve cilveli hareketlerin erotik unsurlar içerdiği ve izleyenlerin cinsel arzularının coşmasına sebep olduğu da bu verilerden çıkartılabilecek sonuçlar arasındadır.

⁷⁶ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.76.

⁷⁷ Aktaran: Metin And, **16.yy'da İstanbul**, Yapı Kredi Yayınları: 3245, İstanbul 2011, s.248.

⁷⁸ Vehbi; Sür-i Humayun, elyazması varak 55; Aktaran: Refik Ahmet Sevengil, **Türk Tiyatrosu Tarihi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım San., İstanbul 2015, s.65.

2.1.2. Köçekler

Türklerin İslamiyet’i kabulünün ardından, yukarıda daha önce belirtildiği gibi, inanç etkisiyle kadın ve erkek eğlenceleri birbirinden ayrılmıştır. Erkek izleyicilerin kadın bedenini görmesi haram sayılmışken, hele de dans ederken izlemesi olası değildir. Ancak her sorun kendi çözümünü üretmeye eğimli olduğundan, eğlence anlayışı içinde alışlagelen pratikler şekil değiştirerek, yeni duruma ayak uyduracak bir form geliştirmiş, eğlence yapılırken müzik eşliğinde dans eden erkeklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ergenlik dönemi ve öncesinde, henüz sakalları çıkmamış olan, yüzü bebeksi görünen küçük oğlan çocuklar, kadınsı hareketlerle dans edecek şekilde eğitilmiş, etek benzeri giysiler giyerek eğlence hayatına girmişlerdir. Erkek izleyiciler tarafından izlenmelerinde dinen bir sakınca kalmamıştır, nitekim onlar kadın değildir. Metin And, “kadınsı tavırlı profesyonel genç dansçı erkeklerin, birçok İslâm ülkesinde bulunduğunu”⁷⁹ belirtmektedir.

Resim 9⁸⁰

Köçek ismi ile anılmış olan bu genç oğlan çocuklarının yaptıkları danslar, çengilerde olduğu gibi, köçek kolları denilen gruplarla, Osmanlı Dönemi eğlence

⁷⁹ Metin And, **A.g.e. 2000**, s. 192.

⁸⁰ Sûname, 1582 Şenliği, Köçekler ve Soytarılar, Aktaran: Metin And, **A.g.e. 2000**, s. 187.

hayatının bir parçası haline gelmiştir. Köçek kelimesi kaynaklarda şu şekilde tanımlanmaktadır:

Eğlencelerde veya şenliklerde kadın kıyafeti giyerek, kadın görünümünde ve müzik eşliğinde oyun oynayan ya da dans eden genç erkeklere verilen addır.⁸¹

Osmanlı İmparatorluğu'nun XVI. ve XVII yüzyıllarında en parlak dönemini yaşayan köçekler, yerli ve yabancı pek çok gezginin yazdığı eserlerde yer almış ve bize dönemin saray eğlenceleri, bayramları, düğünleri, meyhane ve kıraathane eğlenceleri hakkında fikir vermektedir. Metin And, Geleneksel Türk Tiyatrosu kitabında, İngiliz gezgin Dr. Covel'ın köçeklerin giysilerini ve hareketlerini şöyle betimlediğini yazmaktadır:

Bunların iyicesi çok gösterişli, ya altın ya gümüş sırmalı, ipekliden giyinirlerdi. Giyimleri bedenlerine tıpa tıpa uyar, bu, dizlerine kadar gelir, kolları kapalı ve bellerinde keselerine ve zevklerine göre zengin bir kuşak bulunurdu, bunun altında da çok geniş, bol ve topuklarına kadar uzanan bir etek giyerlerdi; bu etekler de açık renkte ve çok gösterişli olurdu. Saçlarını kesmezler, yanlarında çepeçevre güzel güzel saç lüleleri bırakırlardı, kimi saçlarını örterler, kimi de aşağı sarkıtıp veya örülü olarak arkalarından omuzlarına dökerlerdi. Genel olarak başlarına ipek bir başlık (küçük ve tas biçiminde) veya kalpak denilen kürklü başlık geçirirlerdi. Bunlar arasında 10 yaşlarında bir güzel oğlan çocuğu bulunuyordu, saçları bir kadınsı kadar uzundu. Onunla birlikte dinç, yakışıklı 25 yaşlarında bir delikanlı dans etti. Ustaca, sessiz, tuhaf bir bayağılıkta akla gelebilecek her türlü çapkınca, kösnük duruşlara başvururlar. Geriye kalanlar, 4, 6 ve kimi kez 8 kişilik takımlarda dans ettiler. Bu daha çok beden kırılganlığı (utandırıcı bir duruş) adımları yavaşça, yuvarlakça kaldırmaya, durmaya, dönmeye dayanıyordu. Kol hareketi, dans hareketi, el hareketi gibi belirli hareketleri yoktu. Ya yarım veya tam halka olurlar, bir ezgiden öteki ezgiye, bir güldürüden öteki güldürüye geçerler, en sonunda canlı bir müziğe ayak uydurarak uzun uzun dönerler (dervişler gibi) durunca eğilip selam verirler ve hep yanlarında olan çalgıcuların yanına koşarlardı.⁸²

Refik Ahmet Sevengil müzik, curcuna, çengi ve taklitçilerin bir arada olduğu kol oyunlarının geleneksel Türk Tiyatrosu içinde de var olduğunu ve meydana yapılmasından dolayı 19.yy başlarında orta oyunu adını alarak devam ettiğini belirtmektedir.

⁸¹ Yener Altuntaş, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, C.5, s.83.

⁸² Metin And, **Geleneksel Türk Tiyatrosu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982, s.177.

Ortaoyunu seyirciler arasında boş bırakılan bir yerde oynanırdı. Bir taraftan zurna, çifte nara ve davuldan oluşan müzik grubu bulunurdu. Meydanda henüz oyuncuların hiçbiri yokken sazlar köçek havası çalmaya başlar, on iki kişilik dans takımı ortaya gelirdi. Bunların hepsi genç erkeklerdi. Köçekler kadife üstüne sırma işlemeli mintan, canfesten, dibadan ve dört kubbe denen sırma saçaklı etek giyer, bellerine kemer takarlardı. Başları açık, saçları uzun ve kıvrıktı. Parmaklarına pirinç zil takar, müziğe göre şıkırdatırlardı... Oyun meydanına gelen köçekler, bir süre müzikle uyumlu bir şekilde göbek atar, boyun kırardı.⁸³

Köçeklerin yaptıkları danslar, büyük bir ustalık gerektiren hareketlere dayanıyordu. Her köçek, kendi kolunda uzun bir eğitimden geçmekteydi. Özellikle şenliklerde, soytarılar ve grotesk dansçıların, köçeklerin yanı sıra yaptıkları taklitlerde bu hareketlerin ne kadar ustalık gerektirdiği de seyircinin gözleri önüne seriliyordu.

Kız gibi giyinmiş genç oğlanlar, zevklerin türlü ayrıntılarını canlandırıyorlardı; hareketleri önce yumuşak ve ölçülüydü, gittikçe canlandı ve sonunda gözün bile izleyemeyeceği bir titremeye geçtiler. Gösterdikleri, esneklik, çeviklik olağanüstü bir şeydi. Ancak uzun bir çalışmanın sonucunda elde edilebilirdi; soytarılar dansçıların yanı sıra duruyorlar, onları savrukça taklit ediyorlar, daha iyi taklit edemeyeceklerini, beceriksizliklerini ortaya çıkarmaya uğraşıyorlardı [Potocki, 22-23].⁸⁴

Çengilerde olduğu gibi, köçeklerin de fiziksel güzellikleri, kadınsı tavırları ve danslarının erotik özellikli hareketler içermesi gibi hususların sonucunda kendilerine aşık olan kimseler olmuştur. Ancak bu durum toplumsal birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. And bunu şöyle ifade etmektedir:

Köçekler de çengiler gibi cinsî sapıktı. Nitekim Evliya Çelebi bunları anlatırken, yetmiş tasta feleğin çemberinden geçmiş “...veled-i zinâ âfitâb-misâl rakkaslar...” gibisinden deyimler kullanıyor. Zengin kimseler bunlar uğruna bütün varlıklarını döküp saçarlardı. Bunlar yüzünden kavgalar çıkar, yeniçeriler aralarında dövüşüp kanlı bıçaklı olurlardı. Bir görüşe göre, Sultan Mahmud bunları yasak etmiş, onlar da Mısır’a Mehmed Ali Paşa’nın yanına kaçmışlar, bir başka görüşe göre 1274 (1857) tarihli bir yasayla ya da 1856’da irade-i seniye ile bunlar yasak edilmişti.⁸⁵

Köçeklerin dans sırasında yaptıkları cinsellik içeren hareketlerin eşcinsel eğimleri beraberinde getirmesiyle, Sultan Mahmut 1856’da bir buyruk yayınlayarak köçekliği

⁸³ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 2015**, s.67.

⁸⁴ Aktaran, Metin And, **A.g.e. 2011**, s.248.

yasaklamıştır. Ancak köçekler bu yasaklamalar sonucunda Anadolu köylerine ve daha uzak bölgelere kaçarak gizlenmişler, geçimlerini bu yolla sağladıkları için, yurtlandıkları yerlerde mesleklerini gizlice sürdürmeye devam etmişlerdir.

Köçeklik 1856 yılında Sultan Mahmut tarafından İrade-i Seniye (padişah emri, buyruğu) yasasıyla yasaklanır. Yasaklamanın nedeni; köçeklerin eşcinsel eğilimleri olduğu ve toplumun huzurunu kaçırdığı düşüncesidir. Ancak, yasak nedeniyle Suriye'ye, Mısır'a ve Anadolu'ya kaçan köçekler yasaklamaya rağmen mesleklerini devam ettirmişlerdir. Osmanlı'da da yasaklama olmasına rağmen, konaklarda ve meyhanelerde gizlice köçek oynatılmıştır. Bugün Anadolu'da sürmekte olan köçeklik geleneğinin bu dönemlerden süregelen bir halk eğlencesi olduğu düşünülür.⁸⁶

Yukarıda bahsedilen verilere göre, köçeklerin yaptığı dansların, göbek atma, titreme, boyun kırma, dönüş, bedenin kıvrılması ve geriye bükülmesi gibi hareketler içerdiği ve dans ederlerken müziğe eşlik edecek şekilde, ellerine taktıkları pirinç zil benzeri araçlar çaldıkları anlaşılmaktadır.

⁸⁵ Metin And, **A.g.e. 2000**, s.192-194.

⁸⁶ Seher Erkan, **Türk Halk Oyunlarında Köçeklik Geleneği**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010, s. 13.

2.1.3. Tavşanlar

Osmanlı dönemi eğlencelerinde dans etmekte olan profesyonel erkek dansçılar, köçekler ve tavşanlar olarak adlandırılmaktadır. Tavşan oyunlarına eşlik eden müzikler, tavşanca denilen canlı ve hareketli bir yapıda bestelenirdi. Bu oyunlara neden tavşan oyunları dendiği kesin olarak bilinmemektedir. Tavşanların köçeklerden en büyük farkı oyun sırasında giydikleri giysilerde görülmektedir.

Köçeklerin etek giymesine karşın tavşanlar siyah çuhadan topuklara kadar şalvar, üstüne vücutlarının kıvrımlarını belli edecek biçimde camadan giyer, bellerine alacalı renklerde şallar sarar, başlarını da köçekler gibi açık bırakırlar, süsle işlemeli oldukça ufak sivri bir külâh giyerlerdi.⁸⁷

Çengi kollarının yaptıkları dans icralarının üçüncü bölümünde tavşan oyunlarının olduğundan bahsetmiştik. Bu oyun formunu yalnızca erkekler değil, görüldüğü gibi kadınlar da uygulamaktadır. Tavşan oyunları oynanırken, çengiler de şalvar ve camadan giymektedirler:

Üçüncü fasıl Tavşan raksıdır. Bu raks'da kadifeden yapılmış erkek biçimi kovalı şalvar ve o renkte dar camadan ve başlarına dal fes giyip bellerine şal kullanırlar. Fesin altından saçlar gelişi güzel salıverilmiştir. Parmaklarında yine zil bulunur.⁸⁸

Giysilerdeki farklılıkların yanı sıra, hareketli ve canlı bir müzik formunda icra edilen tavşan dansları yapısal olarak şu özellikleri göstermekteydi:

Tavşan Raksı: Ekseriya sarayda icra edilen ve koşmak, hafifçe sıçramak, tavşan taklidi yapmak suretiyle oynanan oyunun adıdır. Cariyeler tarafından oynanan bu oyun, zor ve yorucu olmasından dolayı nadiren oynanırdı.⁸⁹

Özgür Sadık Karataş, tavşanlar ve tavşanca formu ile ilgili makalesinde Yılmaz Öztuna'nın tavşan oyunları el çırpımlar ve ayak topuğunun yere vurulması gibi hareketler içerdiğini söylediğinden bahseder:

Türk Musikisi'nin birçok alanında önemli araştırmalar yapan Yılmaz Öztuna, Tavşanların dans ederken ayakların ve topukların zemine belirli ahenklerle vurulması sonucu

⁸⁷ Metin And, **Osmanlı Şenliklerinde Türk Tiyatrosu**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1985, s.211.

⁸⁸ Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, **Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı**, Hazırlayan: Ali Şükrü Çoruk, Kitapevi:154, İstanbul 2001, s.188.

oluşturulan “taconeo” tekniğinden yararlandığını ve bu teknik uygulamayla, Köçeklerin dansından farklılık gösterdiğini belirtmektedir (Öztuna, 2000:474). Öztuna’nın burada belirttiği “taconeo” tekniği, Flamenco dansı içinde yer alan tekniklerden birisi olup, topukların dışında ayrıca ellerin de birbirlerine belirli düzenlerde vurulması suretiyle oluşturulan bir tekniktir.⁹⁰

Resim 10⁹¹

Resim 11⁹²

Tavşanların oyunları çok hareketli ve canlıydı, seyredenleri tahrik ederdi. Vücutları, figürleri sazların ahengine uyar, gayet ustaca vücutlarını kıvrır, göbek atar, başlarını geriye doğru atarlar, saçları yere kadar yelpaze gibi açılırdı. Bazen hızlı bazen yavaş adımlarla alanı dolaşırlar, cilvelerini, naz ve edalarını rakslarına eşlik ettirirlerdi. Bunlar kimi kez köçeklerle bir arada çıkar, bazen cariyeler de tavşan oğlanı kıyafeti giyerek gösterilere katılırlardı.⁹³

Osmanlı dönemi eğlencelerinde dansların bir bölümünde icra edildiğini gördüğümüz tavşan oyunlarının, genel itibari ile köçek oyunlarından çok farklı olmadığını ancak giyim kuşam konusunda farklılık gösterdiğini anlıyoruz. Ayrıca, tavşan oyunlarını sadece erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından da icra edildiğini ve bu sırada çengilerin de siyah çuhadan şalvar ve camedan giydiklerini görüyoruz. Buradan anlaşılıyor ki, tavşan oyunları Osmanlı dönemi eğlence hayatı içinde köçek ve çengi kollarının danslarında kendi özel giysisi ile icra edilen bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁸⁹ Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, A.g.e., s.327.

⁹⁰ Aktaran: Özgür Sadık Karataş, “Osmanlı’nın Aykırı Dansçıları Tavşanlar ve Tavşanca Formu”, **Milli Folklor Dergisi**, Sayı:95, 2012, s.292.

⁹¹ Tavşan, Metin And, **A.g.e. 2000**, s.191.

⁹² Tavşan Giysisi İle Bir Köçek, Metin And, **A.g.e. 2000**, s.189.

2.1.4. Zenneler

Zenne Farsça'da "kadın" anlamına gelmektedir. Dilimizde, tiyatro sahnesinde ortaoyunlarında kadın rolüne çıkan erkekler için kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu'nda zenne terimi için yapılan tanımlar şöyledir:

a. esk. 1. Kadın: *Zenne çorabı*. 2. *tiy.* Orta oyununda veya Karagöz'de kadın rolüne çıkan erkek oyuncu.⁹⁴

Ana Britanica'da ise zenne terimi şöyle tanımlanmaktadır:

Zenne, Ortaoyunu'nda kadın tipi. Eskiden kadınlar sahneye çıkmadığı için erkekler tarafından oynanırdı. Karagöz oyunundaki kadın tiplerine de zenne denirdi.⁹⁵

Resim 12⁹⁶

Resim 13⁹⁷

Türk Dil Kurumu'nun tiyatro terimleri sözlüğünde zenne tanımı şöyledir:

Kadın tipi. Orta oyununda kadın rolünü erkek oyuncular oynardı. Karagöz oyununda bu tip, çeşitli kadın tasvirleriyle görülür. Bunlar, dansçılar, büyücüler, Arap halayıklar ve genç kızlar gibi bölümlere ayrılırlar.⁹⁸

⁹³ http://www.40hokkabaz.com/history_t_12.html, Erişim tarihi: 11.06.2016.

⁹⁴ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> Erişim Tarihi: 15.01.2012.

⁹⁵ Ana Britannica, **Genel Kültür Ansiklopedisi**, c.22, Ana Yayıncılık, 1993, s.150-160.

⁹⁶ Karagöz tasvirleri, Zenne; http://www.karagozustasisuatveral.com/?page_id=362 Erişim tarihi: 15.01.2012.

⁹⁷ Ressam Mehmet Muazzez Bey'in yağlıboya eserinde orta oyunu sahnesi ve zenneler; Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, Albüm Bölümü, s. 186.

⁹⁸ Türk Dil Kurumu, Tiyatro Terimleri Sözlüğü, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> Erişim tarihi:15.01.2012.

Pek çok toplumda, kadınların sahneye çıkmasının hoş karşılanmadığı durumlarda, kadın rollerini erkek oyuncuların canlandığı görülmektedir.⁹⁹ Osmanlı döneminde de geleneksel tiyatrodaki kadın karakterlerinin erkek oyuncular tarafından canlandırıldığı ve bu karakterlere zenne denildiği bilinmektedir.

Zenne, kadının tarihi serüvenine bakıldığında, kadının çeşitli yasaklarla baskılandığı dönemde üretilen bir çözüm arayışının sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de kadınlar yüzyıllar boyunca kendilerini erkeklerin gözünden seyretmişlerdir... Batılılaşma etkisi ile kadının sahneye çıkma özgürlüğünü kazanması zenne geleneğinin de yavaş yavaş tarih sahnesinden silinmesine neden olmuştur. Önceleri Müslüman olmayan kadınların çeşitli topluluklarda yer almaları, daha sonra ise Müslüman kadının da sahneye çıkma özgürlüğünü elde etmesi, bu tipin ortadan kalkmasına neden olmuştur.¹⁰⁰

Geleneksel tiyatronun temel öğesinin güldürü olduğu görülmekte ve oyunlarda eğlence anlayışı ön planda tutulmaktadır. Geleneksel tiyatrodaki zenneler, sahnede davranışları ve fiziksel özellikleri ile erkek olduğunu belli eden oyunculardır ve bu bir güldürü unsuru olarak kullanılmıştır. Zenne taklidinde kadınların dırdırcı yanları, ahlakça düşük olmaları ya da kızdıklarında kocalarını dövmeleri gibi hareketler, esprili, komik, seyirciye hoşça vakit geçirecek bir biçimde verilir. Türk Dil Kurumu'nun Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü'nde zennelerin canlandığı roller şöyle açıklanmaktadır:

Türk gölge ve ortaoyunlarında kadın tipi. Değişik toplum sınıflarından gelen genç ve yaşlı tiplerdir. Gençleri gönül işlerinde, yaşlılar ise gülmeceyi desteklemekte kullanılan figürlerdir. Bunlar genellikle olumsuz çizilmişlerdir; ahlak kurallarını çiğnerler, kocalarını aldattırır, paraya önem verirler, iç güzellikten çok dış güzellikle ilgilenirler. Hatta evli olanları bile bu kalıplar dışında değildir. Evli kadınlar dırdırcı, kocalarını usandıran tiplerdir. Bunlar para ile satın alınabilen, para için her şeyi yapabilen tipler olup toplum içinde birer mal durumundadırlar. Geleneksel Türk tiyatrosunda saygıdeğer kadın tipleri, anneler ve bir de platonik sevgi bağı yürüten çok genç kişilerdir¹⁰¹.

Günümüzde kadınların sahneye çıkması artık yasak olmadığından, geleneksel tiyatrodaki bulunan zenne karakteri ortadan kalkmıştır denilebilir. Bugün, zenne karakteri eski Osmanlı Eğlenceleri canlandırmalarında ya da özel oyunlarda yer almaktadır.

⁹⁹ G.b.i.b. Metin And, Tiyatro Kılavuzu, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1973.

¹⁰⁰ Çiğdem Kılıç, A.g.e., s.176-177.

Dolayısıyla zennelik geleneksel formu ile devam etmemektedir denilebilir. Bununla birlikte, günümüzde oryantal göbek dansı icra etmekte olan erkek dansçıların zenne adı ile yaygın olarak sahne aldıkları görülmektedir. Ancak bu uygulamaların geleneksel tiyatromuzda yer alan zenne karakterinden çok uzak olduğundan bahseden Çiğdem Kılıç konuyu şu şekilde değerlendirmektedir:

Bugün zenne geleneği artık kalmamıştır. Değerli ustaların oynadıkları bu tipler günümüzde yanlış bir anlayışa dönüşmüştür. Bar türü eğlence yerlerinde sahneye çıkan erkek dansçılar, zenne diye takdim edilmekte, bunlar zenne lakaplarıyla televizyonlara çıkıp üstelik bunu tartışmaktadırlar. Zenneliğin ne olduğunu bilmeyen insanların, garip makyajları ve görünüşleriyle ve tiz sesleriyle televizyona çıkıp kendilerini zenne olarak tanıtmaları geleneksel tiyatromuza ve bu büyük ustalara yapılan büyük bir haksızlıktır. Zenne adının böyle kullanılması geleneksel tiyatromuzun tanınmasında ve yaygınlaşmasında olumsuz bir etken olmaktadır.¹⁰²

Yapılan işin adlandırılmasında karşılaşılan terminolojik değişimin, köçek ve zenne rollerinin karıştırılmasından dolayı olduğu düşünülebilir. Osmanlı döneminde sahne almakta olan köçekler ve zennelerin farkı şu şekilde açıklanmaktadır:

Köçeklerin ve zennelerin birbirinden ayrılan önemli noktaları vardır. Öncelikle köçekler, fiziksel görünüşleriyle, hareketleriyle bir kadını canlandırmaktan çok, bir erkeğin erkek kimliğinde kadınsı tavırlar sergilemesini gözler önüne sermektedirler. Zennelerde ise durum farklıdır. Onlar oyunlarda kadınların oynamasının yasak olması nedeniyle kadın tipini canlandırırlar. Oynarken de onların erkek oldukları ve bir kadını oyun gereği sahnede canlandırdıkları unutulmaz. Fiziksel görüntüleri erotik öğeler taşımaz. Köçek ve tavşanlarda ise durum farklıdır; onların danslarında erotik bir yan vardır.¹⁰³

Geleneksel Osmanlı eğlencelerinde icra edilen köçeklik ve zennelik icralarının değişen yapısı, günümüzdeki icralar ile arasında bazı farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Bu değişimlerin, kültür ürünlerinin isimlerine yansımaması sonucu kavramsal karışıklıklar ve yanlış anlaşılmalara meydana gelebilmektedir. Günümüzde köçeklik uygulamaları, Osmanlı döneminde köçek kollarının icrasından oldukça uzaktır ve daha çok köylü seyirlik oyunu niteliği taşımaktadır. Köçekler eski feminen yapısından uzaklaşmıştır. Bu değişimin toplumsal baskılar sonucunda olduğu pek çok araştırma sonucu ortaya

¹⁰¹ Türk Dil Kurumu, Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> Erişim tarihi: 15.01.2012.

¹⁰² Çiğdem Kılıç, **A.g.e.**, s.177.

konmuştur¹⁰⁴. Bunun tersine, geçmişte geleneksel tiyatrodaki zenne karakterinin maskülen yapısı çok belirgin olmasına ve dans ile ilgili bir uygulama olmamasına rağmen, günümüzde kadınsı tavır ile göbek dansı formunda dans eden erkek dansçıların kendilerini zenne olarak takdim ettikleri görülmektedir. Bu ifade biçiminin, günümüzde kulakta uyandırdığı oryantal hissin, bir pazarlama ve reklam stratejisi olarak seçildiğini ve kullanıldığını söyleyebiliriz.

¹⁰³ Çiğdem Kılıç, **A.g.e.**, s.174.

¹⁰⁴ G.b.i.b. Şeyma Ersoy Çak, “Köçek ve Çengilerin Toplumsal Cinsiyet Teorisi Üzerinden Yansımaları”, **Akademik Araştırmalar Dergisi** S.43, SS.49-71; Berna Kurt, “Dansçı Erkeğe Yönelik Önyargılı Bakışın “Sinop Köçekleri” Örneği Üzerinden İncelenmesi”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul 2007.

2.1.5. Kantocular

Kanto, 19. Yüzyıldan itibaren, geleneksel tiyatrodan görülmeye başlanan bir tür şarkılı danslı gösteri formudur. Kanto için şöyle tanımlamalar yapılmaktadır:

Sahnedeki hareket ederek şarkı söylemeye ve bu yolda yazılmış özel şarkılara kanto denir.¹⁰⁵

Tuluat tiyatrolarında oyundan önce genellikle kadın sanatçıların şarkı söyleyip dans ederek yaptığı gösteri.¹⁰⁶

Türk Dil Kurumunda ise kanto için şu tanımlama yapılmıştır:

Kanto: 1. Tuluat tiyatrolarında oyundan önce genellikle kadın sanatçıların şarkı söyleyip dans ederek yaptığı gösteri, 2. Bu gösteri sırasında söylenen şarkı.

Kanto adı, İtalyanca şarkı söylemek anlamına gelen "Cantare" kelimesinden alınmış bir deyim olarak, İstanbul'a gelen gezgin bir tiyatrodan kalmıştır.

1870 yılında İstanbul'a gelen gezgin bir İtalyan tiyatrosunun verdiği temsillerde, ilk kez kanto oynanmış, bundan sonra tuluat tiyatrolarımıza asıl oyun başlamadan önce, bir çeşit üvertür olarak yapılan, caz davulu, trompet, keman ve zilden ibaret çalgı takımının çaldığı kırık havalarla oynanan şarkılı ve çiftetelli karışımı şarkılı oyunlara kanto adı verilmiştir.¹⁰⁷

Yukarıda bahsedilen tuluat tiyatroları, kelime anlamı "doğuşlar" olan tuluattan türetilmiştir. Batı tiyatrosunun metne bağlı yapısının dışında, bir metne bağlı olmadan ancak iskelet olarak belirlenmiş olay örgünü takip eden doğaçlama repliklerle ilerleyen bir yapısı vardır. Refik Ahmet Sevengil, orta oyunu ve tuluat tiyatrosunun farkını şöyle anlatır:

Tuluat tiyatrosu, orta oyunu tekniğine dayanmakla beraber, klasik tipler yerine, günlük hayattaki tipleri ele almıştır. Tuluat tiyatroları, ortaoyunundaki gibi eski Türk toplumlarının yaşayışı ve mahalle rezaletleri işlenmez, ibret ve ahlak dersi çıkaran olaylar konu alınmazdı. Tuluat tiyatrosunda, Batı tiyatrosunun yazılı eserleri alınır, olay örgüsü kuru bir

¹⁰⁵ M. Nihat Özün ve Baha Düner, *Türk Tiyatro Ansiklopedisi*, Remzi kitapevi, 1967; Aktaran: Ergun Hiçyılmaz, *İstanbul Geceleri ve Kantolar*, Sabah Kitapları 102, Türkiye'den Dizisi 13, Ayhan Matbaası, İstanbul, 1999, s.7.

¹⁰⁶ <http://www.meydansozluk.com/bak/kanto>, Erişim tarihi: 17.11.2011.

¹⁰⁷ Sadi Yaver Ataman, *Türk İstanbul*, 1997, s.271, Aktaran: Şehvar Beşiroğlu, *İstanbul'un Kadınları ve Müzikal Kimlikleri*, *İTÜ Dergisi*, C.3, S.2, İstanbul, 2006, s.15.

iskelet haline getirilir, bu iskelet oyuncuların elinde kişisel yetenek ve becerilerle işlenip, aslına hiç uymayan, farklı bir halde oynanırdı.¹⁰⁸

19.yy'ın başlarından itibaren ortaya çıkan batılılaşma hareketleri, Tanzimatla birlikte müzik ve tiyatro alanında değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kanto, bu dönemde uygulanmaya başlayan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tiyatro ve operetlerle birlikte Osmanlı-Türk müziğindeki batılı etkiler yeni türleri, yeni üslupları, yeni anlayışları meydana getirdi ve ilk popüler müzik türümüz olan kantoyu yarattı. Türk müziğinin ilk popüler türü olan kanto, İtalyanca şarkı söylemek anlamına gelen “cantare” kaynaklı bir kelime olarak İstanbul'a 1870 tarihinde gelen İtalyan gezginci bir tiyatrodan alınmıştır. Bu tarihten itibaren sahnede dans ederek şarkı söylemek ve bunun için yazılmış şarkılara geleneksel şarkı türünden ayırmak amacı ile yeni bir tür ismi olan kanto adı verilmiştir.¹⁰⁹

Kantolar, tuluat tiyatrosu programında, oyun başlamadan önceki bölümde yapılan müzikli danslı bir formdur. Genellikle sözleri ve hareketleri sergilenecek tuluat tiyatrosunun konusuna uygunluk göstermektedir. Bu form, tek kişi tarafından icra ediliyorsa “kanto”, iki kişi tarafından icra ediliyorsa “düetto”, üç kişiyle “trio”, dört kişiyle “quartetto” adlarıyla anılmıştır. Bu isimler de İtalyanca sayılardan gelmektedir.

Tuluat Tiyatroları, İtalyan tiyatrolarından görüp izlediklerini kendi gösterilerini uygulamış, trompet, keman, klarnet, trombon, trampet, kontrbas gibi çalgılardan oluşan küçük orkestralar oluşturmuşlar, oyunların başlamasından bir saat önce, tiyatrolarının önünde, seyirci toplamak amacıyla ücretsiz konserler vermeye başlamışlardır. Bu konserlere antrak müziği ismi verilmiş, tiyatro oyunlarına daha sonra yine orkestranın çaldığı üvertür ile başlanmış, baletto, raks, şanson, şansonet, kanto, duetto, trio, quartetto'lardan sonra tuluat oyunları başlamıştır. Tiyatro programı ile ilgili olarak, tiyatro öncesinde söylenen ve söylenen kantoların güftelerinin tiyatronun konusuyla ilgili olduğu, ayrıca teatral özellikler taşıyan, kantoyu söyleyen kişinin jest ve mimiklerle güfteyi pekiştirmesi gereken, danslı ve müzikli bir tür olarak başlamıştır. Bu açıdan sadece müzikli danslı bir form olarak algılanması, ilk çıkış noktası açısından doğru olsa da daha sonra tiyatrodan sıyrılıp, müzikal bir form olarak gelişmiştir.¹¹⁰

¹⁰⁸ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e.** 2015, s.400.

¹⁰⁹ Şehvar Beşiroğlu, “Türk Müziğinin Popülerleşme Sürecinde Yeni Bir Tür: Kantolar”, <http://www.musikidergisi.net/?p=688>, Erişim tarihi: 22.04.2014.

¹¹⁰ Şehvar Beşiroğlu, **A.g.m.**, <http://www.musikidergisi.net/?p=688>, Erişim Tarihi: 22.04.2014.

Cemal Ünlü, Kantolar adlı cd'sinin kitapçığında, Sermet Muhtar Alus'un çeşitli dergi ve gazetelerde, İstanbul kent yaşayış ve folklorunu yazdığını belirtmekte ve 11 Temmuz 1934 tarihli Yedigün Gazetesi'nde yayınladığı makalesinde kanto'yu şöyle tarif ettiğini söylemektedir:

Önce aranağme, sonra güfte, keman solo ile omuz titretme, mihveri etrafında dönme, cafcaflı gerdan kırıp göbek atma, en nihayetinde de harekete gelip tangonun birkaç sene evvelki figürvari ayak dolayışları ile ortada keklik gibi sekme ve yavaş yavaş kapanan perde arkasından kaybolmadır' diye tanımlamıştır.¹¹¹

Bu yazıda kanto'nun göbek atma, gerdan kırma, omuz titretme gibi hareketler içerdiği söylenmektedir. Buna ek olarak İsmail Dümbüllü ise, kantonun çiftetelli denilen kırık oyun formu ile karıştırılarak icra edildiğini söyler:

Tiyatro'nun öncü isimlerinden İsmail Dümbüllü, kanto'nun tanımı yanında, ilk kantoya çıkan sanatçının adını da verir. 'Bizim çiftetelli dediğimiz kırık oyun tarzı ile karıştırılarak, kanto adı ile bir tip sahne dansı halinde tuluat tiyatromuza da geçmiştir. Trompet, davul, keman gibi çalgılardan kurulmuş bir talkımla icra edilen kantonun ilk kez Kadıköy Yoğurtçu Parkı'ndaki salaş tiyatrodaki oynandığı söylenir. İlk kez kimin tarafından sahneye getirildiği hakkında kesin bir bilgi yoksa da ilk kantocu Aranik Hanım'ın adı geçmektedir'.¹¹²

Yukarıda bahsedildiği gibi yeni bir form olan kanto, sahneye çıkan ilk kantocu tartışmasını da beraberinde getirmektedir. Dümbüllü, bu konuda kesin bilgi olmasa da Aranik Hanım'ı işaret etmektedir. Vasfi Rıza Zobu ise bu konuda şöyle söylemektedir:

Vasfi Rıza Zobu'nun hatıralarında ise bir başka isim, Kadriye Hanım yer alır. Bu görüşe göre ilk Müslüman Türk kadın aktristi 1889 yılında Papasköprülü Amelya takma ismiyle Nazilli'de sahneye çıkan Kadriye Hanım'dır.¹¹³

Zobu'nun bu iddiasını, Özdemir Nutku da desteklemektedir. Sahneye çıkan ilk Müslüman Türk Kadını olan Kadriye Hanım'ın, Amelya ismini kullandığını belirtmektedir:

Özdemir Nutku'nun, "Kadriye hem kantoya, hem oyuna çıkmış" ifadesi, 1890 tarihi itibarıyla, Amelya Kadriye Hanım'ın sahnedeki 'ilk Müslüman Türk Kadını' ve 'ilk Türk

¹¹¹ Cemal Ünlü, Kantolar, Kalan Müzik Arşiv Serisi, CD-Kitapçık, 1998, s.6.

¹¹² Sadi Yaver Ataman, Dümbüllü İsmail Efendi, Yapı Kredi Bankası, İstanbul, s.7; Aktaran: Ergun Hiçyılmaz, A.g.e., s.7.

kantocu' oluşunu pekiştirmektedir. Nutku bu konuya M. Kemal Küçük'ün 1932'de Darülbeydi Dergisi'nde yayınlanan 'Temaşamızdaki Türk kadını' yazısı ile temas etmişti. 'Sahneye çıkış tarihi 1890 olarak verilen Kadriye'nin Amelia adını alarak sahneye çıkması bir gönül bağıyla olmuş ve ilk Nazilli'de oynamıştır. Kadriye hem kantoya hem oyuna çıkmış ve bir Rum kadını olarak tanındığından, seyircileri lehçesinin doğruluğuna hayran etmiştir.'¹¹⁴

Ergun Hiçyılmaz da Nutku'nun iddiasını desteklemektedir. İstanbul Geceleri ve Kantolar adlı kitabında Ahmet Fehim Bey'in hatıralarını şöyle aktarmaktadır:

Merhum aktör Fehim Efendi, Mutlakıyet Devri'nde, Abdülhamit'in saltanatı zamanında İstanbul'da bir kazasker kızının konaklarındaki çubukçubaşı'yı sevdiğini, babası öldükten sonra onunla evlendiğini, çubukçubaşının hayatını kazanmak için tuluat aktörlüğü ettiğini, karısını da sahneye çıkararak oyun oynattığını bana söylemişti. Bu kadının adı Kadriye Hanım'mış. Sahnede tanınmasın, başına iş gelmesin diye Amelya ismi ile yaşarmış...¹¹⁵

Gayrimüslim kadınların bozuk Türkçeleriyle kanto söylediği ve pek çok hayranları bulunduğu dikkat çeken Reşad Ekrem Koçu, Geç Osmanlı döneminin meyhanelerinden olan Küplü meyhane için söylenen kantolardan bahsetmiş, bunların meyhane sahibinin arzusuyla, oraya müşteri çekmek için olabileceğine dikkat çekmiştir. Böyle bir durumun olduğu konusunda kesin bir yargı yoktur ancak eğer varsa, bu durum dönemin mekan reklamı şeklinde nitelendirilebilir.

Tersaneli ve Haddehaneli bahriyeliler, yine haşarılıklarıyla tanınmış topçular, kayıkçılar, sandalcıların bıçkın meşrepleri, rıhtım, gümrük hammalları, türlü ayak işleri görüp, bostan sergileri kurup geçinir ve tulumbacı adı altında toplanmış ele avuca sığmaz gençler, ruhlarının sanat gıdasını Galata'nın yarı batakhane tiyatrolarından alırlardı: "Amerika tiyatrosu", "Avrupa Tiyatrosu", Kuşlu Tiyatrosu"; oralarda gözlerinin kulaklarının cilası da kantocu kızlar olurdu. Sahnede bozuk bir Türkçeyle terennüm eden Musevi, Ermeni, Rum kızları.. Türkçeleri bozdu ama kantolarıyla ayak takımının duygularına tercüman olmasını pek iyi bilirlerdi; işte "Küplü"nın ayak takımından müşterileri o büyük ve eski meyhanede toplayan o kantocu kızların tiyatro sahnelerinden okudukları "Küplü Kantoları" olmuştur;

¹¹³ Vasfi Rıza Zobu, Hayat Mecmuası, S:1-2, Ocak 1961, Aktaran: Ergun Hiçyılmaz, **A.g.e.**, s.8.

¹¹⁴ Özdemir, Nutku, **Darülbeydi'nin Elli Yılı**, A.Ü.D.T.C.F. Yayınları, Ankara 1969, Aktaran: Ergun Hiçyılmaz, **A.g.e.**, s.9.

¹¹⁵ Hafi Kadri Alpman, "Ahmet Fehim Bey'in Hatıraları", **Tercüman 1001 Temel Eser**, İstanbul 1977; Aktaran: Ergun Hiçyılmaz, **A.g.e.**, s.9.

kesin hüküm verilemez, belki de meyhanenin sahibi tarafından ayrıca paralar da almışlardır.¹¹⁶

Eğlence hayatının bir parçası haline gelen tiyatrolarda kanto yapan pek çok icracı olmuştur. Ancak Hiçyılmaz, tuluat tiyatroları zamanında öne çıkan kantocular arasında şu isimleri saymaktadır:

Kanto dünyasının onca yıldızı arasından birini seçmenin çeşitli güçlükleri vardır. Çeşitli unsurları birleştiren kantonun sadece ses olarak ele alınması mümkün değildir. Ama kimin ünlü olduğu sorulursa, hem yaşadığı hayatın rengi hem de bir döneme adını vermesi ile Peruz, bu dünyanın bir numarasıdır. Şamram Hanım'ı ikinci sıraya koyarsak, Virjin ve Kamelya'yı da üçüncülük kürsüsüne çıkarabiliriz. Küçük Virjin, Rozika, Eleni, Viktorya, Mari, Luçika ve Teraze diğer önemli isimler arasında gösterilir.¹¹⁷

Resim 14¹¹⁸: Peruz

Resim 15¹¹⁹: Küçük Virjin

Berna Özbilen, kantoların gelişim sürecinin dört aşamada incelenebileceğini söyler. Bunlar,

- 1- Tuluat tiyatroları dönemi (1880-1920),
- 2- Taş plak kayıtları dönemi (1900-1940 arası 78'lik plaklar; 1965-1980 arası 45'lik plaklar),

¹¹⁶ Reşad Ekrem Koçu, **Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri**, Doğan Kitap, İstanbul 2015, s.106.

¹¹⁷ Ergün Hiçyılmaz, **A.g.e.**, s.102.

¹¹⁸ <https://tr.pinterest.com/pin/393853929889174172/>, Erişim tarihi: 17.10.2016.

¹¹⁹ http://www.istanbulkadinmuzesi.org/de/kucuk_virjin, Erişim tarihi: 17.10.2016.

- 3- Gazinolar Dönemi (~1950~1980) ve eski performansların canlandırılması (1960-1965),
- 4- Ramazan eğlenceleri dönemi (1980-2008)¹²⁰

Tuluat tiyatrolarının zaman içinde yavaş yavaş kaybolmasıyla, kanto bağımsız bir form olarak varlığını sürdürmeye çalıştıysa da kanto formunu icra eden sanatçılar gitgide azalmıştır. 1900'lerden itibaren taş plaklara okunan kantolar, bağımsız müzikal bir form olarak varlığını sürdürmüştür, ancak sahnelerdeki icralar giderek azalmıştır. 1950'lerde başlayan gazinolar döneminde programa dahil edilen ve sonraları geleneği canlandırma arzusuyla kanto yeniden sahnelerde yer almıştır, 1980'lerden sonra ise Ramazan eğlenceleri başlığı altında geleneksel tiyatro sahnelemeleri olduğunda tekrar gündeme gelse de, gün geçtikçe yok olmaya yüz tutmuştur. Özellikle Nurhan Damcıoğlu, küçük yaşta başladığı tiyatro hayatının erken dönemlerinde, Toto Karaca'dan gördüğü kantodan çok etkilenmiş, ilk kez 1968 yılında sahnede kanto yapmıştır. Bu dönemden sonra kanto denilince akla ilk gelen isim olan Damcıoğlu, pek çok röportajında bu türün kendinden sonra temsilcisi kalmayacağından endişe ettiğini söylemiştir.

Osmanlı dönemindeki eğlence hayatında batı tiyatrosunun etkisiyle ortaya çıkarak yeni bir form olarak hayatımıza giren kantolar, o dönemde icra edilen danslarda bulunan bazı hareketleri içermiş olabilir. Kantolar, icra edildikleri müziğin yapısına, şarkının sözlerine ve sergilenecek oyunun konusuna bağlı kalan dramatik unsurlu bir dans formudur. Yukarıda daha önce bahsedildiği gibi, göbek atma, gerdan kırma, omuz titretme hareketleri ve çiftetelli gibi kırık bir formda icra edilmiş olan kantoların, göbek dansı ile ilişkili olduğunu düşünmekteyiz.

¹²⁰ Berna Özbilen, "First Ottoman-Turkish Popular Music Kanto: Transition From Traditional to Modern Kanto Period", **ICTM Güneydoğu Avrupa Müzik ve Dans Çalışma Grubu Birinci Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Struga Makedonya, 2008, s.149.

2.2. Geç Osmanlı Dönemi GökbeK Dansı Ortamları

Osmanlı'da yaşayan halkın, günlük hayatta ve özel günlerde eğlendikleri mekanlar göbeK dansı uygulamalarının yer aldığı ortamlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir önceki bölümde profesyonel dans icraları, icracı kimliği üzerinden değerlendirilmiştir. Bu bölümde ise bu icracıların dans ettikleri ortamlar, kapalı alanlar ve açık alanlar olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.

Kapalı eğlence ortamları arasında ilk olarak, özellikle erkek meclisleri arasında çeşitli sebeplerle eğlenmek üzere belirlenmiş oturak eğlenceleri değerlendirilecektir. Oturak eğlenceleri, yerleşim yerinden uzak mekanlarda ve gizli olarak tertiplenir. İkinci olarak, yine erkek bireylerin, sosyal hayatında yer alan meyhane ve kahvehane ortamlarındaki uygulamalar belirtilecektir. Son olarak aile yaşantılarının sürdürüldüğü ev ortamları ele alınacaktır.

Açık eğlence ortamlarında ise, ilk olarak Osmanlı padişahlarının, şehzadelerin sünnetleri veya sultanların düğünleri gibi pek çok geçiş dönemi için tertipledikleri görkemli şölenler ele alınacaktır. İkinci olarak ise şölen dönemleri dışında halkın eğlendiği açık alanlar ele alınacaktır. Mesire yerleri, saltanat kayıkları gibi ortamların inceleneceği bu bölüm, diğer açık alanlar olarak belirtilmiştir.

2.2.1. Kapalı Alanlar

2.2.1.1. Oturak Âlemleri ve Cümbüş

Kent kesimi eğlencelerinin yanında, tarımsal ekonomik yapının sürdürülmeğe olduğu Anadolu kırsalında, geçmişten günümüze toplu olarak çalınıp söylenen eğlence toplantıları yapılmaktadır. Bu eğlencelerin yerleri, katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, sohbet yerlerindeki oturma düzeni farklılıklar göstermekte, içkili veya içkisiz olabilmektedir. Kadınlar arasında olan toplantılar genellikle kına eğlenceleri şeklinde görülürken, erkekler arasında ise sohbet geceleri şeklinde uygulamalar bulunmaktadır. Toplu olarak çalınıp söylenmekte olan bu tür sohbet toplantılarına; “Yaren Toplantıları” veya “Oturak Âlemleri” de denilmektedir. Bu toplantıların bazılarında kadın oynatma adeti bulunurken, diğerlerinde böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Muhabbetle oturağı birbirinden ayırmak lazımdır. İki de ayrı ayrı şeylerdir. Oturak aleminde saz ve içkiden başka kadın vardır. Halbuki muhabbette kadın yoktur¹²¹.

Kale içi cümbüşleri; usullü, disiplinli, içkili ve kadımla beraber yapılan raks alemidir. Bu cümbüşte, saz çalınır, kadın oynatılır, içki içilir.¹²²

Nail Tan, yaptığı çalışmasında, araştırmacı Dr. Mehmet Önder'den aldığı bilgilere dayanarak, Oturak Alemi'nin tarihini XIII. yüzyıla kadar indirilebildiğinden bahseder. Dr. Mehdi Halıcı'nın ise, Oturak Alemi'nin Anadolu'nun İslam öncesi eğlencelerinin kalıntısı olduğunu ileri sürmekte olduğunu söyler.

XVI. yüzyılda kaleme alınan *Gazzi Seyahatnamesi*'nde; “Konya 'da oturak etmek eski adettir.” denmektedir. Evliya Çelebi de Konyalılar için “...saz, söz, ney, sema ve safaya düşkündürler.” teşhisini koymuştur. Oturak Âlemleri XVIII. yüzyıldan itibaren daha da meşhur olmuş, düğünlerin bir parçası haline gelmiştir. Evlenecek delikanlı için arkadaşları düğünden önce mutlaka bir Oturak Alemi düzenlerlermiş. Düğünden önce düzenlenen bu Oturak Alemi'ne “zamah gecesi” denir. Alevi semahlarıyla ilgisi yoktur. Zamahın semadan ilhamla denmiş olması daha akla yakındır. 1925 yılında tekke ve türbelerin bir kanunla kapatılmasıyla beraber tarikat ayinleri de yasaklanmıştır. Tarikatlarla hiçbir ilgisi

¹²¹ Şeref Erdoğan; **Ankaram**, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları:2250, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi:237, Ankara, 2001, s.331.

¹²² Ali Esat Bozyiğit, Ankara Notları ve İncelemeleri. (Özel Arşiv); Aktaran: Mehmet Öcal, “Türk Halk Müziğimizde Toplu Çalma Söyleme Geleneği”; <https://yarenevi.wordpress.com/category/kaz-alemi/>, Erişim Tarihi:19.11.2015.

bulunmadığı halde Mevlevi ayinleriyle birlikte Oturak Alemleri de jandarma tarafından denetime alınmış, yakalanan oturak kadınları ailelerine teslim edilmiştir. Bu duruma engel olmak için bazı efeler oturak kadınlarını hizmetçi olarak nüfuslarına kaydettirmişlerdir.¹²³

Oturak alemi ve Cümbüşlerde kadın oynatma adeti bulunurken, sohbet veya muhabbet toplantılarının birçoğunda kadın oynatma adeti olmadığı söylenmektedir. Ancak adı oturak alemi olup benzer özellik göstermeyen eğlence toplantıları da bulunmaktadır. Örneğin, Erzurum'da oturak alemi adı ile yapılan toplantıların, Konya civarında yapılmakta olan uygulamalardan farklı olduğunu İhsan Coşkun Atılcan şöyle ifade etmektedir:

Erzurum'da 50 60 yıl öncelerine kadar sürdürülen bir gelenek vardı. Dadaşlar zaman zaman bir yerde toplanır, hal hatır sorar, şakalaşır, sohbet eder, çalar, çığırır eğlenirlerdi.....Erzurum'da oturak alemlerinde, Konya'da olduğu gibi kadın oynatmak geleneği yoktur. İçki kullanmanın da bir adabı vardır. Oturak alemlerinde büyük dadaşın izni olmadan alkol kullanılmaz. Alanlarında civıtip yılışmalarına sert tepki gösterirdi.¹²⁴

Gazimihal, İç Anadolu Bölgesinde bulunan Oturak âlemi'nin Doğu Karadeniz'deki uzantısı olarak tabir ettiği toplantılar hakkında şu bilgileri vermektedir:

Bunlardan başka pek müstehcen bir oyun daha vardır ki Kız oyunu'dur. Bu oyun hem şehirde hem de köylerde vardır. Köylerde delikanlılar âlüfte (orospu, fahişe) kadın saklayarak bazı geceler birçok kimsenin iştirakiyle "zevk" tabir ettikleri içtimaları (toplantıları) yaparlar. Köyün delikanlıları silahlı oldukları halde bir evde veya ormanda yahut da dağda bir mağarada toplanırlar. Ortada mum yanar, işret (içki) sofrası kurulur. Âlüfteler bazen iki veya üç kişi olur. Kemeçe veya zurna çalınarak hûzırûn (toplantıda bulunanlar) çakıştırmağa başlayınca her tarafta neşe hâsıl olur. O zaman âlüftenin sahibi; "Kız! Kalk oyna!" diye emreder. Bir kadın ise yalnız, fazla ise diğerleri de rafakat ederek oynamaya başlarlar. Tüfeklere fişekler sürülür. Arada o meclis-i iş nûşun (yiyip içmenin) bâis-i şerafeti (neşesine sebep) olan âlüfte kadın ayağında çapula (yemeniye benzer bir nevi ayakkabı), kaşlarında bir karış rastık olduğu ve büyük dallı entarisini de giymiş bulunduğu halde kadehleri doldurarak etrafındakilere vermeye başlar. Kadehler tevâlî ettikçe (birbiri ardından boşaldıkça) neşeyle birlikte asap gerginliği de bâşlar. Tâbir-i mahsusunca (özel deyimince) herkesin dumunu kafasına çıkar. Tüfekler atılır. İçlerinde fazla sululuk edenler veya evvelce o kadınla macerası olanlar varsa laf atmaya başlarlar. Kadına tesâhüp (koruyuculuk) edenler hiddetlenir. Bir zevkle başlayan bu mağara veya orman meclisinin

¹²³ Nail Tan, **Derlemeler Makaleler**, 5. Cilt, BRC Basım, Ankara 2007, s.190.

sonu müthiş bir kavgayla neticelenir. Birçok delikanlı bu uğurda terk-i hayat eder (ölür). Bu âdet şehirde de vardır. Lâkin, daha medeni bir şekilde icra edilir. Memleketin bazı gençlerinden maalesef ve hatta bir teessürle (üzüntüyle) itiraf edelim ki aile sahiplerinde bile bu karı saklamak beliyesine (belasına, felâketine) müptelâ olanlar vardır. Bu oturak âlemleri metruktür (terkedilmiştir).¹²⁵

Orta Anadolu'da yapıldığı bilinmekte olan bu eğlence toplantılarının, bir yansımasına da Batı Anadolu'da Bursa'da rastlamaktayız:

Eskiden Bursa'da içki içilmekte ve kadın oynatmakta zorluk çekilmezmiş. Fakat bu alemlerin yapılacağı yerleri bulmakta zorluk çekilirmiş. Çünkü; mahallelerde bu gibi alemlere karşı karışanlar çok olurmuş. Bunlar için, baskınlar bile yapılmaktaymış. Bu nedenlerden dolayı, bu tarz toplantıların yapılması, düzenlenmesi hiçbir yerde hoş görülmezmiş. Bursa'da, özellikle “Zindankapı Mahallesi” denilen bir yerde bu tür toplantılar yapılmaktaymış.¹²⁶

Göbek dansı uygulamalarının, kırsalda genellikle erkekler arasında yapılmakta olan bu eğlence toplantılarında “kadın oynatma” şeklinde yer bulduğu bilinmektedir.

Köçek ve Çengilerin icra ettikleri oryantal dansın bir benzeri, Orta Anadolu'nun bazı yörelerinde uzun yıllardır varlığını sürdürmektedir. Konya yöresinde Oturak, Ankara yöresinde Cümbüş adı verilen eğlence gecelerinde oryantal dans oynanırdı. Günümüz göbek dansına çok yakın özellikler taşıyan bu gösteri, geceleri erkekler arasında gizli olarak yapılırdı. Genellikle bir köyün ve kasabanın ileri gelenleri yerleşim yerinden uzakça bir bağ evinde eğlence geceleri düzenlerlerdi... Çalgılı ve içkili bu gecelere genellikle tek bir kadın dansçı katılırdı. Oyuncu kadın oturak alemine katılanlara içki sunar, türkü söyler, sonra zil şingirdatarak oryantal göbek dansını icra ederdi. Kadının efe denilen bir koruyucusu bulunur ve davet üzerine geceye katılırlardı..¹²⁷

Oturak alemlerinde oyuncu kadınların, dans etmenin yanı sıra misafirlere sakilik yaptığı, tütün sardığı ve ikramlarda bulunduğu bilinmektedir. Bu ikramları yapmanın da bir adabı vardı ve usulüne göre yapılırdı.

¹²⁴ İlhan Coşkun Atılcan, **Erzurum Barları ve Yöresel Giysileri**, Erzurumlular Kültür ve Dayanışma Vakfı, 1991, s.51-52.

¹²⁵ Mahmut Ragıp Gazimihal, **Türk Halk Oyunları Kataloğu**, C.3, Kültür Bakanlığı Yayınları:2299, Ankara 1999, s:134-135.

¹²⁶ Fazlı Yenisey; Bursa Folkloru Bursa 1955, s.2017-218; Aktaran: Mehmet Öcal, **A.g.m.**, <https://yarenevi.wordpress.com/category/kaz-alemi/>, Erişim Tarihi:19.11.2015.

¹²⁷ Kemal Özdemir; **Oryantal Göbek Dansı**, Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, İstanbul 2000, s: 52-53.

Oturak alemlerinde içki ve mezeyi kadınlar dağıtırlardı. Bunlar bir nevi saki ve rakkasedirler ve para ile tutulmuşlardır. Bir tepsinin içine orta yerine, zamanına ve mevsimine göre meze ve tepsinin etrafına da fincanlar dizilir, bu fincanlara rakı konur, kadınlar içkiyi dağıtırlar, hatta tütünden sigarayı dahi onlar sararlardı. Saz kırık, kıvrak zil havalarına başladığı zaman kadınlar ortaya fırlar, ellerinde ya dökme ziller ya da kaşıklarla oynarlar, saza zilli maşa da iştirak eder, bu suretle oturak alemi hakikaten bir alem olurdu.¹²⁸

Oturak alemleri ve cümbüşler gibi eğlence toplantıları, toplumsal baskılar, dini inanç ve devletin yasaklamaları gibi sebeplerle genellikle yerleşim yerlerinden uzak ve gizli olarak yapıldığı, baskınlara karşım gözcüler bekletildiği ifade edilmektedir.

Bu hal daima şehirden uzakça yerlerde, yani aile içinde olmazdı. Şehrin uç mahallelerinde, bağ evlerinde yapılırdı. Oturak alemleri hükümetçe yasak olduğu için dışarıya ekseriya gözcü bırakılırdı. Gözcü devriyenin geldiğini haber verince, saz ve oyun durmaz, ancak duyulmayacak kadar hafifler ve lamba da hafifçe kısılırdı. Kol geçtikten sonra saz ve zil eski haline döner ve coşardı.¹²⁹

Bu toplantıların katılımcılarının özenle seçildiği ve özellikle inanç konusunda baskı yaşama kaygısı bulunduğunu şu sözlerden anlamak mümkündür:

Bu evlerin duvarları, 3-4 cm, kalınlığında olurdu. Cümbüş, gizli yapılırdı. Sebebi ise; devriye basar veya sofular, mutaassıplar ahlak bozuluyor diye saz çalmaya, kız oynatmaya izin verilmeyebilirdi. Cümbüşe, her önüne gelen alınmazdı. Cümbüşe katılacak olan gençlerin ağızlarının sıkı olması lazım, çünkü camii hocasının kulağına giderse ertesi günkü vaazda isim vermeden hoca atar tutardı.¹³⁰

Anadolu'nun pek çok yerinde görüldüğünü kaynaklardan öğrendiğimiz oturak aleminin uygulanmasında belirli usuller takip ettiği araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir. Nail Tan, oturak düzenleneceği zaman efeye haber gönderilmesi ve efenin cevabını vermesini şöyle anlatır:

Gençler Oturak Alemi düzenledikleri zaman " *...yerde içinde çiğ ve sulu olmayan yarenler bir araya geldik, hazırlıklar tamam.*" diyerek efeye haber gönderip kadınıyla davet ederler. Efenin kabul etmesiyle alemin hazırlığına başlanır. Efe, daveti kabul ettiğini kadının

¹²⁸ Şeref Erdoğan; A.g.e, s.331-332.

¹²⁹ Şeref Erdoğan; A.g.e, s.331-332.

¹³⁰ Ali Esat Bozyiğit, Ankara Notları ve İncelemeleri. (Özel Arşiv), Aktaran: Mehmet Öcal, **A.g.m.**, <https://yarenevi.wordpress.com/category/kaz-alemi/>, Erişim tarihi:19.11.2015.

bohçasını göndererek belli eder. Bohçada oturak kadınının oyun elbiseleri, kaşıkları, zilleri bulunur.¹³¹

Tan, oturağın hazırlanması ve uygulanmasını ise şöyle anlatmaktadır:

Oturak Aleminin yapılacağı gözden irak bağ evinde veya köy odasında gündüzden yiyecekler hazırlanır. Testilerle rakılar getirilir. Odanın duvar diplerine minderler yerleştirilir. Gece olunca davetliler birer ikişer gelirler. Onları davet eden karşılar. Efe de kadınıyla birlikte gelir. Şerefine oturak düzenlenen hatırlı kişi yoksa başköşeye efe oturtulur. Efeye herkes selam verir. Bu arada musiki takımı da gelir. Hizmet eden birkaç delikanlı kahve dağıtır. Oturağı düzenleyen kişiyle efe tabakalarını çıkarırlar. Misafirlere birer kişiye fırlatırlar. Tabakayı kapalı sigarasını sarar, tekrar aldığı kişiye fırlatır. Efe bu defa tabakayı başkasına fırlatır. Böylece ortada birkaç tabaka fırlatılıp durur ve herkes kahveyle birlikte bir sigara içer. Sigara sarma ve içme işi bazen oturak kadını vasıtasıyla yapılır. Oturak kadını, efesinden başlayarak her misafirin önünde çömelerek tabakadan bir sigara sarar, misafirin ağzına verir ve yanan bir sigara ile yakar. Kahve sigara içiminden sonra hafif bir peşrev yemeği yenir. Bu yemek içki içmek için mideleri hazırlar. Saatler 23.00'e yaklaşırken sazlar akorda başlar. Bu sırada oturak kadını veya kadınları ellerinde tepsiyle odaya girerler. Oturak kadını efeden başlayarak herkesin önünde çömelerek tepsideki kadehlere rakı doldurur, önce rakı dolu kadehi uzatır, sonra bardakla su verir, daha sonra da bir parça mezeyi ağzına uzatır. Bu usulle misafirlere içki ve meze sunar, içki ve meze sunma işi müziğe ara verdikçe tekrarlanır. Oturak kadını ve musiki takımı da içer. Kahve ve sigara ikramı da tekrarlanır. Akort bitince barana çalıp söylemeye başlar. Baranalar Konya türkülerini ağırdan hızlıya doğru sıraya koymuşlardır. Bu sıra zamanla gelenek halini almıştır.¹³²

Araştırmacılar, oturak aleminin işleyiş ve düzeni açısından katılımcıların uyması gereken belirli kuralları olduğunu belirtmektedirler:

Oturak ve cümbüş aleminin sıkı kuralları vardı. Bunlar içinde en önemlisi dansçı kadına sarkıntılık etmemektir. Hatta birkaç kadın dansçının katıldığı Cümbüş'te kadınlar oynarken göbeğinden yukarı bakmak yasaktı.¹³³

Oturak alemine katılan kişilerin oynayan kadınlara eşlik ettikleri genellikle görülmeyen bir durumdur.

¹³¹ Nail Tan, **A.g.e.**, s.191-192.

¹³² Nail Tan, **A.g.e.**, s.192.

¹³³ Kemal Özdemir; **A.g.e.**, s: 53.

Konya oturak alemlerinde erkeklerin kalkıp oynamaları yok. Kendilerinin belirttiğine göre erkeklerin oynaması büyük ayıp... Kızının düğününde bile kalkıp oynayamadıklarını söylediler.¹³⁴

Ancak Ankara’da yapılan toplantılarda konukların da kalkıp oynadığını belirten Uysal, taşkın hareketler olduğu takdirde nasıl müdahale edildiğini şöyle anlatmaktadır:

Rahmetli Aydın Ertan adında teknisyen bir abimiz vardı. O Ankara’lıdır. Anlattığına göre şöyle bir şey varmış. Tabii Konya’daki oturak alemleri gibi erkeklerin hiç kıpırdamadığı biçimde yapılmıyormuş Ankara’dakiler. Belli bir saatten sonra, oynayan kadının yanına oynamak için bazı erkekler de kalkabiliyormuş. Oyuna kalkan erkeklerden biri içkinin de etkisiyle kadının yanına biraz fazlaca yaklaşan, taşkınca hareket eden, sürtünen, koklayanları uyarmak için, kenarda oturan yaşlıca, biraz oturak aleminin adabını yöntemini iyi bilen kişiler, o müziğin de etkisiyle ritmiyle ‘Köşelere koçum köşelere’ derlermiş. Yani, ukalalık terbiyesizlik etme. Adam gibi oyna, kadına yaklaşma, seni buraya adam gibi davranasın diye çağırdık, serserilik terbiyesizlik yapma demekmiş bu.¹³⁵

Oyuncu kadının giyim kuşamıyla ilgili olarak şu bilgilere rastlamaktayız:

Bu kadınlar dantelli ve büzmeli gömlekleri üzerine sırmalı simli işlemeli yelek giyerler, başları pullu yaşmak ile örtülüdür. Gözlerine sürme yanaklarına allık sürerlerdi. Altlarına pullu ve zilli etekçe ve bu etekçenin altına uzun paçalı ve paçaları dantel işli don giyerlerdi.¹³⁶

Oturak aleminde çalgılar eşliğinde oldukça kapalı bir kıyafetler dansına başlayan oyuncu kadın, eğlencenin coşkulu anında yavaş yavaş soyunur ve daha dekolte bir kıyafetle oynardı.¹³⁷

Özdemir, burada bahsedilen dansa, striptizin de eşlik ettiğinden bahsetmektedir, ancak diğer kaynaklarda böyle bir bilgiye rastlamadığımızı belirtmek gerekir. Kadınların iyi oynaması gerektiğine dikkat çeken Uysal, yönetmen Yusuf Kurçenli’nin, Konya oturak alemlerinden bir kesit sunmuş olduğu Gramofon Avrat adlı filmde (1987) baş rol oyuncusu Türkan Şoray’ın dans performansını zayıf bulduğunu belirtmiş, şöyle söylemiştir:

¹³⁴ Saffet Uysal’ın, ODTÜ Mezunları Derneği, “Salı Toplantıları” kapsamında yapılan 1996 tarihli konuşması, Aktaran: Akın Ok; **İstanbul’un Kalbini Çalan Dansözler ve Eğlence Dünyasının Saklı Şiddeti**, Broy Yayınevi, 1997, s.90.

¹³⁵ Saffet Uysal’ın, ODTÜ Mezunları Derneği, “Salı Toplantıları” kapsamında yapılan 1996 tarihli konuşması, Aktaran: Akın Ok; **A.g.e**, s.90.

Sabahattin Ali'nin "Gramofon Avrat" adlı hikayesi Konya içindeki oturak alemlerinden bir kesittir. Kurçenli'nin filminin tüm detayları hoşuma gitmekle beraber oradaki gramofon avratla hikayedeki gramofon avratın birbirine uymadığını gördüm. Filmdeki kadın (Türkan Şoray) oynamasını bilmiyordu. Karkın Kasabasında bir gece müzikler kaydettim, sesler aldım. Konya'nın ova köyleri en ilginç köylerdir bu bakımdan. Onlar şöyle bir değerlendirme yapıyorlar. Kaçkın atın yürüyüşü gibi oynayan tabirini kullanıyorlar iyi oynamayan kadınlar için. Türkan Şoray oyunu hiç bilmiyor. Rastgele bir kadına oynatsak herhalde daha iyi oynardı gibi geliyor.¹³⁸

Buradan da anladığımız gibi yöre halkı tarafından da iyi oynayan kadının tercih edildiğini anlamaktayız. Araştırmacılar, aynı zamanda oyuncu kadının eşlik edilen müziklere uygun ve güzel bir tartım ile zil çalması gerektiğinden bahsetmektedirler.

Oyuncu kadınlar içinde cümbüş çalan ve iyi zil şingirdatanlar tercih edilirdi.¹³⁹

Cümbüşe, daima iyi saz çalan, iyi oynayan delikanlı, iyi zil döven, iyi oynayan kadın tercih nedeniyle çağırılırdı. Cümbüş aleminin en önemli unsurlarından bir tanesi de baş ve orta parmaklara takılarak çalınan zillerdi. Bu ziller, gümüş mecdiye ile pirincin karıştırılarak dökülmesi ile oluşmaktadır. Cümbüşte zil dövecek kadının genç, güzel olmasından ziyade sanatkar olmasına, bilhassa, "iyi zil dövmesine, zilleri parmaklarında iyi ayarlamasına, çalınan müziğe en uygun bir şekilde zil dövmesine" dikkat edilirdi. Bunun yanında kadın ise; cümbüşte iyi saz çalan arar. Cümbüşe, mutlaka bir sanat havası hakim olur ve orada mümkün olduğu kadar yüksek bir saz ve oyun ustalığı gösterilirdi. İyi saz çalan ile, iyi zil döven bir araya geldiği zaman cümbüşün zevkine doyum olmazdı. Cümbüşte ayrıca; gençler zeybek oynarlar. Cümbüşün sonuna doğru, "Bozlak", daha sonra "Misket Düzeni"nde bir "Kalkma Havası" çalınır. Bu havada, "Ay doğar ayan ayan" türküsü çalınır ve söylenir. Bu havadan sonra, cümbüş sona erer. Herkes, kimseye cümbüş havasını sezdirmeden evlerine dağılarak cümbüşü tamamen sona erdirirler.¹⁴⁰

Bu tür toplantılar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de yöre halkı tarafından hoş karşılanmamakta, kabul görmemektedir. Ayrıca gizliliği ve yasaklığı sebebiyle, oturak adabını bilmeyen ve oturağı hiç tecrübe etmemiş kişilerce birtakım yakıştırmalara konu

¹³⁶ Şeref Erdoğan; **A.g.e.**, s.331-332.

¹³⁷ Halil Bedii Yönetken: Derleme Notları:1 s:9-13; Aktaran: Kemal Özdemir; **A.g.e.**, s: 53.

¹³⁸ Saffet Uysal'ın, ODTÜ Mezunları Derneği, "Salı Toplantıları" kapsamında yapılan 1996 tarihli konuşması, Aktaran: Akın Ok; **A.g.e.**, s.85.

¹³⁹ Halil Bedii Yönetken: Derleme Notları:1 s:9-13; Aktaran: Kemal Özdemir; **A.g.e.**, s: 53.

¹⁴⁰ Ali Esat Bozyiğit, Ankara Notları ve İncelemeleri. (Özel Arşiv), Aktaran: Mehmet Öcal, **A.g.m.**, <https://yarenevi.wordpress.com/category/kaz-alemi/>, Erişim tarihi: 19.11.2015

olmuş, bu uygulamalar ile ilgili rivayetler dolaşmıştır. Nail Tan'a göre bu rivayetlerden bazıları şöyledir:

Bu rivayetlere göre Oturak Alemlerinde çırılçıplak vaziyette, tepsi içinde kadın oynatılmaktadır. Oyuncu kadın seyredenlere içki dağıtmakta, meze olarak da onları dudaklarından öpmekte veya göğüslere öptürmektedir. “Manastır usulü” Oturak Alemlerinde oyuncu kadın, her konuğun kucağına oturarak içki sunmakta ve meze olarak konuğu bir kere dudağından öpmektedir. Hemen belirtelim ki, gerçek Oturak Alemlerinin bu rivayetlerle ilgisi yoktur. Konya'ya has Oturak Alemleri müziğin, oyunun, mutfağın, nefse hakimiyetin birleştiği nezih eğlenceler olarak tanınmıştır. Folklorik olayların köyden köye, kişiden kişiye değişen yönleri bulunmaktadır. Bu sebeple rivayetlerde sözü edilen oturak alemleri de düzenlenmiştir. Efenin kendi yakın çevresiyle düzenlediği oturaklarda dozun artırılması normaldir. Dağa kadın kaldıran eşkıyanın eğlence tarzı da oturak aleminin benzeridir. Zorla düzenlenen Oturak Alemlerinde çoğu fahişe olan kadınlara daha çok iş düşmekte, eğlence nezahetini kaybetmektedir.¹⁴¹

Toplumun çoğunlukla ayıpladığı, ahlaksızlıktır diyerek reddettiği, hükümetlerce yasaklanan, dinen günah görülen ancak yine de uygulandığını tespit edebilmekteyiz. Burada toplumsal bir davranış-algı çatışması varmış gibi görünmektedir. Nail Tan bu durumu şöyle yorumlamaktadır:

Konya, ülkemizde Türk-İslam töresine bağlı bir ilimiz olarak tanınmıştır. Bu sebeple, Türk-İslam töresinde Oturak Alemlerinin yerinin olmadığını söylerler. Folklor araştırmacıları ise olaya farklı yaklaşarak, Oturak Alemlerini halk eğlenceleri arasında değerlendirmektedirler.¹⁴²

Saffet Uysal ise konuyla ilgili şöyle söylemektedir:

Kadının hayatta az görüldüğü, eğlencede erkeğiyle birlikte olmadığı durumlarda erkekler; felekten bir gün çalma adına veya yapacak fazla iş olmadığından diyelim, ya da alışkanlıktan dolayı bu tür yollara sapsınlar. Bunu folklorun bir ögesi olarak görüyorum..¹⁴³

Toplumsal yapı bir yandan reddetmekte olduğu bu tür toplantıları, bir yandan da uygulamıştır. Bu davranışlar dini ve toplumsal baskıların sonuçlarından bir tanesi olarak

¹⁴¹ Nail Tan, **A.g.e.**, s.189.

¹⁴² Nail Tan, **A.g.e.**, s.189.

¹⁴³ Saffet Uysal'ın, ODTÜ Mezunları Derneği, “Salı Toplantıları” kapsamında yapılan 1996 tarihli konuşması, Aktaran: Akın Ok; **A.g.e.**, s.83.

karşımıza çıkmış ve çıkmaktadır. Ancak yasaklamalar bu uygulamaları tamamen ortadan kaldıramamış, kurallı ve gizli olarak yapılmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca, bu tür baskılar, araştırmacıların da alan araştırmasına gittikleri zaman uygulamaların ayrıntılarına ulaşmalarını zorlaştırmıştır. Ancak, mevcut kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında, özellikle Anadolu kırsalında, yerleşim yerleri dışında, kendine has kural kaideleri olan sazlı sözlü içkili bazı eğlenceler yapıldığı ve bu eğlencelerde bulunan kadınların konuklara yiyecek içecek ikramı yapıp, günümüz göbek dansına benzer bir şekilde oynayarak konukları eğlendirdiği bilgilerine ulaşılmaktadır.

2.2.1.2. Meyhane ve Kahvehaneler

Geç Osmanlı döneminde erkeklerin en yaygın olarak kullanmakta olduğu eğlence mekanları meyhaneler ve kahvehanelerdir. Bu dönemin eğlence ortamları arasında bulunan meyhane ve kahvehanelerde de saz heyetlerinin ve raks unsurunun olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur.

Halk kültürü arasında bulunan ve Osmanlı yaşamı boyunca dansın vazgeçilmez unsurları olmuş olan köçek ve çengiler, gerek saray yaşam içerisinde gerekse halk arasında meyhane ve kahvehane gibi mekanlarda toplumu eğlendirmeleri açısından önemli unsurlardır.¹⁴⁴

Osmanlı İmparatorluğunun bulunduğu coğrafyada özellikle İstanbul'da çok eskiden beri var olan meyhaneler ile ilgili şu bilgiyi edinmekteyiz.

Meyhane kültürü Yakın Doğu'da eskiden seyyahların dinlendiği, hanların şehirdeki gelişmiş halinden oluşmaktadır. Babilliler ve Asurlular için bu hanlar devletin idaresinde olan uzak mesafe ticaretini desteklemiştir. Hititler hanları hacca gidenler için dinlenme ve eğlence yerleri olarak gördüğünden, Hitit hanlarında şarap, müzik, eğlence ve oyun unsuru da bulunmaktadır. Benzer şekilde Yakın Doğu'daki Helen dönemi sırasında Yunan Kültürünün de bir parçası haline gelen bu mekanlar, Büyük Roma'da avam sınıfı için bir gelenek haline gelmiştir. 1453'te İstanbul alındığında şehir birçok değişimler geçirmiş olmasına rağmen, meyhaneler birçok yerde halen bulunmaktadır.¹⁴⁵

Geç Osmanlı döneminde erkekler için yaygın bir eğlence mekanı olan meyhanelerde alkol satışının bulunmaktadır ve bu mekanların İstanbul'da buldukları yerler şöyle anlatılmaktadır.

Zaman zaman yasaklanan ve zaman zaman açılmalarına göz yumulan meyhaneler, benzeri yiyip içme ve eğlence yerleri Tanzimat'tan sonra büyük bir özgürlük kazanmıştır. Bu meyhanelerin İstanbul'da göze batacak şekilde çoğaldığı görüldü. Balıkpazarı'nda, Zindankapısı'nda, Asmaaltı'nda, Ketenci'lerde, Mahmutpaşa'da, Tavukpazarı'nda, İskenderboğazi'nde, Gedikpaşa'da, Yenikapı'da, Kumkapı'da, Samatya'da, Langa'da, Yedikule'de, Unkapanı'nda, Keresteci'lerde, Cibali'de, Hasköy'de, Haliç Feneri'nde, Balat'ta, Topkapı'da, Karagümrük'te, Galata'da, Beyoğlu'nda, Galatasaray'da ve

¹⁴⁴ Şeyma Ersoy Çak, "Osmanlı Eğlence Hayatında Dans Unsurları olarak Köçekler, Çengiler", **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, 2010, s.83.

¹⁴⁵ Reha Sağbaşı, Osmanlı Türk Müziği Antolojisi, İstanbul Kültür A.Ş., İstanbul 1999, s. 79; Aktaran: Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m. 2010**, s.90.

Kadıköy’de meyhane bölgeleri bilinirdi.....Bu meyhaneler başlı başına birer alemdi. İçeride içki, yemek, meze verilen tezgahlar ayrı ayrı idi.¹⁴⁶

Reşat Ekrem Koçu’nun Eski İstanbul’da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri adlı kitabında, İstanbul’da sabit bir yerde bulunan meyhaneleri sahibinin devlet tarafından verilmiş ruhsata sahip olma durumuna göre, gedikli¹⁴⁷ ve koltuk şeklinde ikiye ayırmak gerektiği belirtilmiştir. Buna göre, işleten sahiplerin elinde devletten alınmış ruhsatname, bir berat olan meyhanelere gedikli meyhaneler denilmektedir. Koltuklar ise ruhsatnamesiz kaçak meyhanelerdir.¹⁴⁸

Meyhanelerin eğlence işlevi arasında yer alan köçek oyuncuları ile ilgili bilgiye ise Şeyma Ersoy Çak’ın makalesinde rastlamaktayız.

Meyhanelerde başlıca eğlence unsuru olarak göze çarpan köçek oyuncularındır. Beş ya da altı erkek çocuğun oluşturduğu küçük topluluklarda ikisi çalgı çalarken, diğerlerinin de şarkı söyleyip oynadığı bunun yanı sıra bakışları ve hareketlerinin işvesine göre alınlarına yapııştırılan paralara ödüllendirildiği söylenmektedir.¹⁴⁹

Meyhanelerde köçeklerin oynamadıkları bilgisi bir başka kaynakta, Reşad Ekrem Koçu’nun eserinde ise şöyle ifade edilmektedir:

İstanbul’un en namlı köçekleri de o eski büyük gedikli meyhanelerinde oynatılmıştır. Ve köçek oğlan mesela “Kıpti” (Çingene) ve “Rum”, sonra “Ermeni” ve “Yahudi” olagelmişti... Oyunlarda şehvetengiz (istek uyandıran, isteklendiren) kılıklarla giydirilirlerdi. Şeffaf şalvarlar, şeffaf gömlekler, çıplak gövde üzerinde kolsuz yelekler. Ve hepsi istisnasız saçlı olurdu, kız gibi omuzlara hatta daha aşağıya dökülen uzun saçlı.¹⁵⁰

Kimi zaman köçeklerin oynadıkları meyhanelerde müşterilere içki sunduğu bilgisine de rastlamaktayız.

18.yy sonlarında, İstanbul’un en namlı meyhane köçeklerinden biri İsmail adında bir Kıpti oğlan olmuştu.... O yıllar yeniçeriliğin son devridir. Balat meyhanelerinde müşterilerin çoğunu ocaklı dayılar teşkil etmekte, İsmail’in son olarak girdiği meyhanedeki alem, ta

¹⁴⁶ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.144.

¹⁴⁷ Gedik, Ortaçağ’dan kalmış ve işi hayatını, ticareti sınırlayan bir usuldür, örneğin İstanbul’da 100 meyhane varsa, bu ne 101’e çıkabilir ne de 99’a inebilirdi. Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.14.

¹⁴⁸ Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.14.

¹⁴⁹ Reha Sağbaşı, Osmanlı Türk Müziği Antolojisi, İstanbul Kültür A.Ş., İstanbul 1999, s. 79; Aktaran: Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m. 2010**, s.90.

¹⁵⁰ Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.54.

seher vaktine kadar sürerdi; nasıl sürmesin ki hem oynar hem de hayranlarına eliyle bade (şarap, içki) sunardı.¹⁵¹

Osmanlı'nın İslamiyet'i kabul etmesinden sonra, çeşitli dönemlerde alkol ile ilgili yasaklamalar ve düzenlemeler getirilmiştir. Bu dönemde yapılan yasaklamalarla ilgili şu bilgilere rastlamaktayız.

Kahvehanelerin çoğalması ile daha evvel zamanlarda bu gibi toplantıların sahne olduğu meyhanelerin de yerini almıştır. Sürekli içki yasaklarının getirilmesi sebebiyle de kahvehaneler daha ön plana çıkmıştır.¹⁵²

Meyhane bölgeleri sınırlandırılıp, Müslümanların oturdukları yörelerde, özellikle cami ve mescit yakınlarında meyhane açılması yasaklandı. Daha sonraları Beyoğlu'nda gazinolar ve içinde içki de kullanılan çalgılı kahvehaneler açıldı, yayıldı. Buralarda sarhoş ve yabancı fahişeler, kötü bir orkestra eşliğinde şarkı söyleyip dans eder, yüzlerce kişi bunları tutkun gözlerle izleyip beğenir, avuçları patlayıncaya dek alkışlardı.¹⁵³

Koçu'ya göre, köçeklerle ilgili tarihi kaynaklardan biri olan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi, çok katı bir içki yasağı zamanına rastladığı için meyhaneler kapanmış ve köçekler ortaoyunu topluluklarında çalışmışlardır. Ancak içki yasaklarının kalktığı dönemlerde tekrar meyhanelerde oynadıklarını belirtmektedir.

İçki yasakları kalkınca meyhanelere dökülürlerdi. Büyük meyhanelerin ise yalnız orada oynar bir veya birkaç köçeği olurdu. Meyhane uşakları palikarlar (Adalı Rum, yeni tüylenmiş veya taze karanfil bıyıklı sakilik yapan gençler) ve pedimuların (Sofralara şamdan getiren, müşterilerin çubuklarına ateş koyan meyhane uşakları, ateş oğlanları.) hemen hepsi oyun bilirdi. Hem güzellikleri, türlü işvebazlıkları, hem de oyun hünerleri İstanbul'u tutmuş olanlar ise bir meyhaneye bağlanmaz, meyhane meyhane dolaşırlardı. Meyhanelerin kapıları onlara daima açık olurdu.¹⁵⁴

Meyhane köçekleri kimi zaman şarkılar, türküler, gazeller, destanlarla övülmüşlerdir. Enderunlu Fazıl Bey'in kaleme aldığı Çenginame de bunun gibi eserlerden biridir. (Çengi kelimesinin eskiden kadın ve erkek dansçılar için kullanıldığından bahsetmiştik. Çengi terimi, burada köçekler için kullanılmaktadır.)

¹⁵¹ Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.58-60.

¹⁵² Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m. 2010**, s.91.

¹⁵³ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.145.

¹⁵⁴ Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.55.

18.yy sonlarında İstanbul'da kırka yakın şöhretli köçek vardı. Üstat üşenmemiş, her biri için kıtalar, beyitler yazmıştır., Çağında kıvamında olanları övmüş, çağını geçirmiş olup da ayaklarını o hay huy alemlerinden (hay ü huy: zevk ve eğlence gürültüleri, velvele) çekemeyenleriyle de alay etmiştir.¹⁵⁵

Meyhaneler gibi alkol satışı yapılmayan ve bu işlevi ile meyhaneler karşısında git gide yayınlaştığı görülen eğlence mekanları olan kahvehaneler için folklor ve mitoloji sözlüğünde yapılan tanım şöyledir:

Kahve, çay, nargile içilebilen, köy veya mahallenin erkeklerinin sohbet ve şans oyunları oynamak amacıyla bir araya geldiği yerin adıdır.¹⁵⁶

Osmanlı döneminde kahve ve kahvehanelerin İstanbul'a gelişi ise şöyle olmuştur:

Kahve ilk olarak 1500-1510 yılları arasında Mekke ve Medine'de kullanılmaya başlanmış, 16. yy'da Habeşistan valisi Özdemir Paşa aracılığıyla Yemen üzerinden İstanbul'a getirilmiştir. Şeyhülislam Ebussud Efendi kahvenin haram olacağı fetvasını verince 1551 yılında Tophane rıhtımındaki iki kahve yüklü geminin yükleriyle birlikte batırıldığı bilinmektedir. Halep'ten Hakem, Şam'dan Şems adlı iki kişi 1554 yılında Tahtakale'de ilk kahvehaneleri açmışlardır.¹⁵⁷

Eğlencenin en ünlü mekanlarından Tahtakale'de açılan bu ilk kahvehane ile Osmanlı erkekleri yaşantılarını bu yaşayış biçimiyle iyice tanıştırmıştır. Daha sonra hemen her semte yavaş yavaş yayılan kahvehane kültürü, işsiz zenginler, okuryazar arifler, orta yerli hallerde esnaf ve zanaat sahipleri, her cins küçük memurlar için hizmet verdiği gibi kabadayı, külhanbeyi, serseri ve haşarat takımı da kahvehanelerin daimi müşterileri arasında olmuştur.¹⁵⁸

Geç Osmanlı dönemi toplum hayatının nemli bir parçası olan kahvehaneler, eğlence işlevin yanı sıra sohbetlerin yapıldığı ortamlar olmuşlardır.

Eski İstanbul kahvehaneleri sohbet yerleri, birer kulüp, birer okuma odası ve eğlence yeriydi. Akşamları kahvehanelerde buluşur çeşitli konular üzerine tartışılırdı.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.56.

¹⁵⁶ Özhan Öztürk, **Folklor ve Mitoloji Sözlüğü**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2009, s.539.

¹⁵⁷ Özhan Öztürk, **A.g.e.**, s.539.

¹⁵⁸ Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m. 2010**, s.90.

¹⁵⁹ Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, s.4093; Aktaran: Özhan Öztürk, **A.g.e.**, s.539.

İlk örneğinin görülmesinden sonra 45 yıl içinde sayıları 600'e yükselen kahvehanelerin en yaygın türü mahalle kahvehaneleri olmuştur. Mahalle kahvehaneleri adeta mahallenin yönetildiği karar merkezi işlevi görmüştür. Mahalledeki gündelik hayatın çözüm bekleyen sorunları mahalle kahvehanesinde görüşülmüştür. Mahallenin kamuoyunu oluşturması sebebiyle kahvehaneler toplumsallaşma/sosyalleşme açısından önemli katkı yapmıştır. Toplumsallaşmadaki kısıtlamaları aşma ortamı olan kahvehaneler aynı zamanda toplumun dünya görüşünün kuşaktan kuşağa aktarıldığı mekânlar olmuştur.¹⁶⁰

Pek çok etnik topluluktan meydana gelmekte olan Osmanlı halkı için kahvehaneler günlük hayatın rutininde sosyalleşebildikleri önemli bir meclis haline gelmiştir.

İstanbul'un Türkler tarafından fethinin ardından Anadolu, Rumeli ve Ege adalarından İstanbul'a getirilip iskân edilen nüfusla birlikte şehir insanı, yan yana yaşamaktan iç içe yaşamaya doğru bir toplumsal hareketlilik sürecine girmiştir. Neredeyse 16. yüzyılın sonlarına kadar İstanbul'daki yaşama alanı gündelik hayatta mesken, dini hayat için cami, tekke, havra, kilise, ticaret alanında ise çarşılarla sınırlı iken kahvehanelerin yaygınlaşmasıyla sosyal hayat renklenmiş, çeşitlenmiştir.¹⁶¹

Kısa sürede geniş alana yayılan ve çok farklı çeşitleri ortaya çıkan kahvehanelerin, işleyişi bakımından şöyle sınıflandırılmaları mümkündür.

İstanbul'da zamanla mahalle kahveleri yeterli görülmemiş çeşitli meslek ve sanat tabakalarının kahvehaneleri de oluşmuştur. Esnaf kahvehaneleri, Yeniçeri kahvehaneleri, Tulumbacı kahvehaneleri, Âşık kahvehaneleri, Semai kahvehaneleri ve Meddah kahvehaneleri başlıca kahvehane türleri olarak benimsenmiş hatta birbirlerinin kültürel mirasına da sahip çıkabilmişlerdir. Bu anlamda Tulumbacı kahvehaneleri, Yeniçeri kahvehanelerinin; Semai kahvehaneleri de Âşık kahvehanelerinin kültürel mirasçısı olarak değerlendirilmektedir.¹⁶²

Toplumsal eğlence mekanları olarak önemli bir yere sahip olan kahvehaneler ve meyhanelerde, köçeklerin dans ettiklerine dair şu bilgilere rastlamaktayız:

İstanbul'un çeşitli yerlerinde ve bazı kahvehanelerde sürekli olarak köçekler bulunur, raks seyretmek isteyenler buralara da giderdi.¹⁶³

¹⁶⁰ Cem Sökmen, **Eski İstanbul Kahvehaneleri**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2016, s.18.

¹⁶¹ Abdulkadir Emeksiz, **Karaların ve Denizlerin Sultanı İstanbul.**, C.II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009, s.135.

¹⁶² Cem Sökmen, **A.g.e.**, s.18.

¹⁶³ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.73.

İstanbul halkının musikiye duyduğu ilgi 16. yy'da bir şehir halk musikisi doğmasına yol açmıştır. Bu dönemde İstanbul'da bulunan pek çok gezici profesyonel çalgı takımı mesirelerde, kahvehanelerde, meyhanelerde genellikle raks eşliğinde dinlenirdi.¹⁶⁴

Osmanlı toplumunda erkek dansçılar olarak köçekler ise saray içerisinde padişahın düzenletmiş oldukları eğlence ortamlarında ve özellikle sünnet düğünlerinde sahne alırken, şehir yaşamı içerisinde kahvehane ve meyhaneleri gösteri mekanı olarak kullanmışlardır.¹⁶⁵

O zamanki kahvehanelerin bugünkü barlardan farkı yoktu. Halk çeşitli numaralar görüyor, dünya güzeli rakkasların oyunlarını seyrediyor, genç köçekler nazlandıkça seyirciler büyük bir sevinç ve mutluluk duyuyorlardı.¹⁶⁶

Reşad Ekrem Koçu, 19.yy'ın sonuna doğru meyhanelerde çengi kızların da oynadığını şu dizelerden tespit etmektedir:

Merdivenköylü Bitli Tevfik Efendi'nin rivayetine göre, geçen asır sonlarında dizelerinden Sulukule'nin en seçkin çengi kızları koca İstanbul'da yalnız bu meyhanede oynarlarmış:

Fati'yle Pembe	Büyük Kuleli bura	Çengilerin mümtazı
Salıyla Perşembe	Dünya durdukça dura	Gülizar'ı Binnaz'ı
Binnaz'la Gülizar	Burada olan meclisler	Nasıl coşturur sazı
Cuma ile Pazar	Başka nerde kurula	Bak topuk vura vura ¹⁶⁷

Osmanlı toplumu için sosyalleşmek adına önemli bir işlev üstlenmiş olan meyhane ve kahvehaneler, kamuya açık olarak eğlence alanında hizmet veren eğlence mekanlarıdır. Pek çok eserde meyhanelerde daimi olarak bulunan de dans eden köçeklerin bilgisi yer almaktadır. İçki yasağı dönemlerinde, meyhanelerden uzak duran köçeklerin, bu zamanlarda yer aldıkları orta oyunu gruplarıyla veya bireysel olarak çeşitli kahvehanelerde dans etikleri düşünülmektedir. Geç Osmanlı döneminin sosyal hayatında önemli bir yere sahip olan meyhane ve kahvehanelerde köçeklerin ve dans unsurunun bulunduğu aşikâr olmaktadır.

¹⁶⁴ Bülent Aksoy, "Avrupa Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Musiki", Aktaran: Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m.2010**, s.88.

¹⁶⁵ Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m.**, s.89.

¹⁶⁶ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.46.

¹⁶⁷ Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.110-111.

2.2.1.3. Ev Ortamları

Devletin ileri gelenleri ve pek çok zengin ve köklü aile, zaman zaman eğlenceler düzenlemektedirler. Bu eğlencelerde bir şölen havasında kurulan ziyafet masaların, çok çeşitli saz heyetleri eşlik etmektedir. Kimi zaman saz heyetlerinin yanında çengi veya köçek kolları davet edilir ve konuklar eğlendirilmektedir.

Rakkaslar, genel eğlencelerde oynadıkları gibi evlerdeki derneklerdeki özel davetlere de topluca giderler, yiyip içme sırasında topluluğun neşesini artırırlardı.¹⁶⁸

III. Selim devri “Türk Musikisinin altın devri” addedilmiştir. Bu sanatkar padişah, devrinin bütün musiki üstadlarını sarayına toplama başarısını göstermiş, boğazın güzelliğine sahip olan “Serdab Köşkü” küme fasıllarına tahsis edilmiştir. III. Selim bununla da yetinmemiş, sarayın harem dairesinde bütün cariyelerden meydana elen bir de “Harem Musiki ve Raks Heyeti” vücuda getirmiştir.¹⁶⁹

Özel eğlenceler, düğünler düzenleneceği zaman ya da kadın toplantılarına çengi kolu davet etmek istedikleri zaman, ev sahipleri çengi koluna giderek pazarlık yapar ve davet ederlerdi. Anlaşma sağlanırsa, eğlencenin tertipleneceği gün çengiler davet edildikleri eve giderlerdi. Burada yaptıkları hazırlıkları Refik Ahmet Sevengil şöyle ifade etmektedir:

Çengilerin çağrıldıkları evde kendilerine oda ayrılır, bunlar gelir gelmez buraya girerlerdi. Hamam ustaları ve soyguncu denilen kadınlar da bunlarla birlikte içeriye girerler, kolbaşının yardımcısının ve çengilerin giysilerini çıkarırlar, tuvaletine yardım ederler, hizmetlerinde bulunurlardı. Bu odaya girmek çengi kolu temsilcileriyle soyguncular dışındaki kadınlar için yasaktı. Fakat çengilerin içeride cilvelerle, gülüşmelerle birbirlerini okşayıp severek giyinmeleri birçok genç kadının merakını uyandırır, onların çeşitli yollarla oda çevresinden geçmelerine neden olurdu. Ancak bu kadınlar tüm çabalarına rağmen içeriye giremezlerdi.¹⁷⁰

Bölümler arasında çengiler dinlenir, iyi giyimli, tuvaletli hanımefendiler bunların gönüllerini hoş eder, altın yapıştırır, armağan sunarlardı.¹⁷¹

¹⁶⁸ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.73.

¹⁶⁹ Şeyma Ersoy Çak, **A.g.m. 2010**, s.89.

¹⁷⁰ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.75.

¹⁷¹ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.76.

Çeşitli kaynaklarda, padişahın evi olan Osmanlı sarayında bulunan harem dairesinde de köçek ve çengi oyunlarının görüldüğü belirtilmektedir.

Osmanlılarda “Padişah’ın evi” olarak bilinen harem, bir kurum olarak düzenlenmişti... Harem-i Hümayûn’da okuma yazma, musiki, raks, dikiş nakış, protokol adabı, hat, tezhip, süsleme öğretilirdi.¹⁷²

Osmanlı sarayındaki cariyeler zaman geçirmek için kendi aralarında çeşitli oyunlar oynardı... Saz takımı eşliğinde çengilerin yaptığı danslar ise bu oyunların en fazla ilgi çekeniydi. Oyuncu başı nezaretinde dans eğitimini tamamlayan cariyeler bu tür eğlencelerde maharetlerini gösterme imkanı bulurdu. Eğlence meclislerinde çengilerden başka erkek kıyafeti giymiş cariyeler köçek oyunu veya çok hareketli olan tavşan oyunu oynarlardı. 19.yy’da Batılılaşma, oyunlar konusunda da kendisini hissettirdi ve haremlerde tiyatro gösterileri en fazla rağbet gören oyun haline geldi.¹⁷³

Konaklarda yapılan helva sohbetleri, III. Ahmet döneminde olduğu düşünülen, genellikle kısım yapılan ve dolayısıyla kapalı alanlarda olan yemekli eğlence ortamlarıdır. Üst düzey davetlilerin katıldığı bu eğlenceler, saraylarda, konaklarda yapılan görkemli yemek şölenleridir. Bu eğlencelerin işleyişleri şöyle olmaktadır:

Bu toplantılarda müzik, şiir ve hoş sözlerle vakit geçirilir, görkemli sofralarda, gümüş tepsilere içinden helva yenilirdi... Özellikle toplantılarında ünlü şairleri bulundururlardı. Zamanın şairleri, helva sohbetlerinin her biri için ayrı ayrı kasideler yazmışlardır.¹⁷⁴

Kaynaklarda, helva sohbetlerine de köçek veya çengi çağırıldığı görülmektedir. Reşad Ekrem Koçu’nun helva sohbetlerinin aranılan ismi köçek İsmail ile ilgili verdiği bilgi şöyledir:

Köçek İsmail, kısım kibar ve zengin konaklarındaki helva sohbetlerine çağırılırdı. Bahar mevsimlerinde köçek İsmail’siz düğün sönük kalırdı.¹⁷⁵

Tüm bu kaynaklarda köçek ve çengilerin yer aldığı görülmektedir ve dönemin eğlence hayatının bir unsuru olan göbek dansı, ev eğlence toplantılarında yer alan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁷² İlber Ortaylı, “Padişah’ın evi”, **National Geographic Türkiye**, No:64, Ağustos 2006, s.84-85.

¹⁷³ Erhan Afyoncu, “Harem, Sırlar Perdesi”, **National Geographic Türkiye**, No:64, Ağustos 2006, s.88.

¹⁷⁴ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.92.

¹⁷⁵ Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.60.

2.2.2. Açık Alanlar

2.2.2.1. Osmanlı Dönemi Şölenleri

Osmanlı döneminde toplumsal hayattaki geçiş dönemleri, büyük şenliklerle ve şöenlerle kutlanmaktadır. Kutlamalarda eğlence hayatında rastlanılan pek çok alandaki uygulamaların yanı sıra çok büyük bütçeli etkinlikler de yer almaktadır. Şenliği düzenleyen padişah, kimi zaman bu şenlik ile ilgili her şeyi kayıt etmesi için bir memur görevlendirmiştir. Bu kayıt memurlarının yazdıkları manzum ve mensur eserler bizlere dönemin eğlence hayatı ile ilgili bilgi vermektedir.

Kayıt memurlarının yazdıkları verilerin yanı sıra, bu şöenlere davet edilen pek çok yabancı gezgin düzenlenen şöenlerin görkemli yapısı hakkında bilgi vermektedir. Metin And, 16.yy'da İstanbul adlı eserinde, pek çok gezginin, İstanbul'u ziyareti sırasında edindikleri gözlemlerden yola çıkarak yazdıkları metinleri derlemiş, dönemin eğlence hayatı ve şöenleri ile ilgili ciddi veriler toplamıştır. Lubenau'nun gezi notlarında, İstanbul'un eğlence merkezi olan Tahtakale'de kadın ve erkek dansçıların, ellerinde çift tahta çubuklar ya da kemiklerle tartım tutarak oynadıklarını yazarken, bu gösterileri kadınların kendilerine ayrılan özel yerlerden izlediğinden bahsetmiştir. Hıristiyan toplumların aksine, Türk kadın ve erkeklerin birlikte dans etmediği, dansın yalnızca kadınlara uygun görüldüğü, mevki sahibi erkeklerin dans etmediğini yazmıştır. Ancak Osmanlı döneminde günlük hayatta yasak olan bazı uygulamalar, şenlik dönemlerinde hoş görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde de gündelik yaşamda yasak olan bazı şeylerin şenlik vakitlerinde hoşgörüle karşılandığı ve hatta kimi zaman tümüyle göz yumulduğu bilinmektedir. Dönemin Avrupa'sı ile kıyaslandığında Osmanlı'da eğlenceler daha sakin geçse de yukarıda bahsettiğimiz hoşgörünün yine de kendini hissettirdiği kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Şöyle ki; padişahın tertip ettiği şenlikler esnasında, İstanbullu erkeklerin Müslüman olup olmadığı sorgulanmadan, Galata meyhanelerine girip eğlenmelerine izin verildiği kayıtlar arasındadır (Faroqhi, 2002:197)¹⁷⁶

Osmanlı döneminde düzenlenen ve toplumsal hayat için önemli bir fonksiyonu yerine getiren bu şöenlerin, eski şenliklerdeki izlerini korumakta beraber giderek

törenselleşen seyirlik bir gösteri sanatı haline gelmesini Mehmet Öcal Özbilgin şu sözlerle ifade etmektedir:

Şenliklerin içinde düzen ve düzensizlik, kutsal ve din dışı karşıtlığını buluyoruz. Şenlikler giderek tören niteliğini kazanırlar, daha çok seyredilen bir gösterim, bir sanat olayı durumuna gelirler. Zamanla şenlikler önemli işlev ve amaçlarından uzaklaşarak başka amaçları içeren, daha çok oyalanma, eğlence ve sanat görünümüleri ve işlevleri kazanmıştır. Ancak gene de bir ölçüde köken şenlikleri diyebileceğimiz eski şenliklerdeki izlerini korumuşlardır.¹⁷⁷

Bu şenlikler, günlük hayatın zorluklarından bunalan halk içinde bir rahatlama ortamı oluşturmaktadır. Düzenlenen şenlikler, insanlar için sosyal bir alan oluşturmakta, günlük hayatın stresini atmalarını sağlamakta ve deşarj olmaları için alan sağlamaktadır. Bu durumu günümüz festival ve karnavallarıyla özdeşleştiren Mehmet Arslan, durumu şöyle ifade etmektedir:

Bize göre bu tür düğün ve şenliklerin en önemli sebeplerinden biri de sosyal hayattan bezginliğe uğrayan fertlerin her an patlayabilmeleri ihtimali karşısında bir emniyet sübabı fonksiyonu görmesidir. Şenliklerden sonra fertler yatışmıştır ve yeniden günlük hayatlarını yenilemiş ve dinçleşmiş olarak sürdürecektir. Bu fonksiyon, günümüzdeki fuar, festival ve karnavallarla da aynı hizmeti görmektedir.¹⁷⁸

Bu şölenlerin düzenlenmesindeki bir diğer sebep ise devletin diğer devletlere karşı sergilemek istediği üstünlük ve ihtişamdır. Görkemli şölenlere yabancı elçiler davet edilmektedir ve bu elçilerin gördükleri karşısında etkilenmemeleri söz konusu değildir. Bu gezgin elçiler yapılan şölenlerin muhteşem yapısı ile ilgili pek çok yazı yazmışlar, Osmanlının ihtişamı ve zenginliğinden bahsetmişlerdir.

Osmanlı döneminde yapılan düğün ve şenliklerin sünnet, evlenme, doğum gibi görünen sebeplerinin yanında başka sebep ve fonksiyonları da vardı. Bu sebeplerden en önemlisi iç ve dış dünyaya karşı devletin ve onun sembolü olan padişahın üstünlüğünün ve ihtişamının sergilenmesiydi. Bu düğünlere gelen yerli ve yabancı elçiler gördükleri muhteşem gösteriler

¹⁷⁶ Aktaran: Özgür Sadık Karataş; **Milli Folklor Dergisi**; “Osmanlı’nın Aykırı Dansçıları Tavşanlar ve Tavşanca Formu”, Sayı:95, 2012, s.290.

¹⁷⁷ Mehmet Öcal Özbilgin, “Osmanlı Şenliklerinin Genel Yapısı”, Türk Halk Oyunları Tarihi Dersi, Basılmamış Ders Notları, s.62.

¹⁷⁸ Mehmet Arslan, **Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri**, C.I, Sarayburnu Kitaplığı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A. Ş., İstanbul 2008, s.136.

ve zenginlikler karşısında hayranlıklarını gizleyemiyor, devletin maddi ve manevi gücünü bir kez daha alkışlamak durumunda kalıyorlardı. ¹⁷⁹

Osmanlı dönemindeki şenliklerin düzenlendiği yerler şöyle ifade edilmektedir:

Osmanlı döneminde şenlikler ya Edirne’de ya da İstanbul’da düzenlenirdi. İstanbul’daki şenlikler için en vazgeçilmez yer Topkapı Sarayı merkez olmak üzere At Meydanı (bugünkü Sultan Ahmet Meydanı) ve çevresiydi. Sonraları ise düğün ve şenlikler Haliç, Kağıthane, Ok meydanı ve Boğaziçi’nde de düzenlenmiştir. ¹⁸⁰

Düzenlenen şenliklerin padişah tarafından görevlendirilen katip memurları ile kayıt altına alındıkları menzur ve manzum eserlere ise sûname denilmektedir. Sûname adının nereden geldiğini Mehmet Arslan şöyle ifade etmektedir:

‘Sûr kelimesi’ ‘düğün, velîme, ziyafet, şehrâyin, şenlik’ anlamlarına gelmektedir. ‘Nâme’ kelimesi ise ‘mektup, risâle, kitap’ anlamlarının yanında ‘yazılı belge, küçük kitap,... konusunda yazılan kitap’ anlamlarıyla da birleşik kelimelerin yapımında kullanılmaktadır. Böylece ‘Sûrnâme’, ‘düğün, ziyafet, şenlik ve benzeri konularda yazılan menzur ve manzum eserlerdir.’ şeklinde tanımlanabilir. ¹⁸¹

Sûrnâmeler, padişahların erkek çocuklarının (şehzadelerin) sünnet düğünlerini, kızlarının veya kız kardeşlerinin evlenme düğünleri vesilesiyle yapılan ‘Sûr-i Hümayûn’ları anlatan edebi eserlerdir. Bunların yanında örnekleri az olmasına rağmen şehzade veya sultanların doğumları münasebetiyle yapılan ve ‘Vilâdet-i Hümayûn’ adını taşıyan şenlikleri anlatan ‘Vilâdetnâmeler’ de ‘Sûrnâme’olarak nitelendirilmektedir. Yine bu konuları daha edebi bir üslupla anlatan ve nesip kısımlarında düğün ve şenliklere ait tasvirler bulunan kasidelere de ‘Sûriyye Kasideleri’ adı verilmektedir. ¹⁸²

Sûnamelerde kayıt altına alınan bilgiler, pek çok bilim alanına veri sağlamaktadır. Buradan elde edilen veriler dönem üzerine yapılan araştırmalar için muhtelif bilgiler içeren önemli kaynaklardır. Mehmet Arslan, manzum ve mensur sûnamelerin içerdikleri bilgileri konu başlıkları halinde toplamış, sadece başlıklara bakılarak bile kültür tarihi açısından nasıl gerçek birer hazine olduğunu anlatacağını

¹⁷⁹ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.I, s.135.

¹⁸⁰ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.I, s.25.

¹⁸¹ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.I, s.23.

¹⁸² Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.I, s.23.

ifade etmiştir. Manzum ve mensur ‘Sûrnâmeler’in ihtiva ettikleri konuları aşağıdaki şekilde vermek mümkündür.

- 1- Giyim-kuşam adları ve özellikleri,
- 2- Kumaş, kürk, mefruşat adları ve özellikleri,
- 3- Kap-kacak isimleri ve özellikleri,
- 4- Muhtelif hediyeler ve özellikleri,
- 5- Yiyecek ve içecek isimleri ve özellikleri,
- 6- Hamam kültürü ve kullanılan aletler,
- 7- Ateş işleri, donanma şenlikleri, fişek gösterileri, kandiller ve mahyalar,
- 8- Gösteri sanatları, sanatçıları, eğlenceler, oyunlar, oyuncu kolları,
- 9- Musiki makamları, aletleri, musikiyle ilgili genel unsurlar,
- 10- Osmanlılarda saray, merkez, bahriye, ilmiye, kapıkulu teşkilatları,
- 11- Esnaf alayları, gösterileri, esnaf isimleri ve diğer özellikleri,
- 12- Mimarlık, dekor ve süsleme sanatları,
- 13- Şekerden yapılan temsili hayvanlar, bahçeler ve diğer unsurlar,
- 14- Nahıllar, düğün mumları ve özellikleri,
- 15- Dramatik savaş gösterileri,
- 16- Sunulan hediyelerin ayrıntılı listeleri ve değerleri,
- 17- Silahlar, çeşitleri ve özellikleri,
- 18- Atlar, atlarla ilgili koşumlar ve diğer unsurlar,
- 19- Muhtelif spor gösterileri: Binicilik, at yarışları, okçuluk, güreş, matrak ve cirit vs.
- 20- Denizcilik, gemiler ve diğer unsurlar,
- 21- Mücevherler, çeşitleri ve diğer özellikleri,
- 22- Baharatlar, şifalı otlar,
- 23- Güzel kokular (ıtriyyat) ve özellikleri,
- 24- Beşik alayları,
- 25- Cihaz, aruz ve nişan alayları,
- 26- Sünnet merasimleri ve özellikleri,
- 27- Teşrifat usulleri,
- 28- Düğün merasimleri ve özellikleri,
- 29- Davet edilen yerli, yabancı devlet erkani, bunların isimleri, mevki ve makamları,
- 30- Düğünler için yapılan masraflar ve bunların dökümü,
- 31- Düğün levazımının tertibi için yurt içi ve yurt dışından getirtilen malzemeler ve şahıslar,
- 32- Ziyafetlerde ve hediyelerde hiyerarşik düzen,
- 33- Düğünlerde folklorik adetler ve gelenekler,
- 34- Minyatürler,
- 35- Karagöz ve orta oyunu,

- 36- Düğün mekanları ve mekanların düzenleniş şekilleri,
- 37- Altın, gümüş ve çanak yağmaları,
- 38- Genel olarak yağma geleneği,
- 39- Düğün düzeninin ve asayişin sağlanması için yapılan işlemler ve alınan tedbirler,
- 40- Hânende, sâzende ve rakkaslar.¹⁸³

Osmanlı döneminde bugüne kadar tespit edilebilen düğün ve şenlikleri sadece tarih ve dönemleri ile aşağıdaki şekilde vermek mümkündür¹⁸⁴:

- 1298 Şenliği (Osman Gazi dönemi)
- 1346 Şenliği (Orhan Gazi dönemi)
- 1365 Şenliği (I. Murad dönemi)
- 1381 Şenliği (I. Murad dönemi)
- 1387 Şenliği (I. Murad dönemi)
- 1422 Şenliği (II. Murad dönemi)
- 1424 Şenliği (II. Murad dönemi)
- 1437 Şenliği (II. Murad dönemi)
- 1439 Şenliği (II. Murad dönemi)
- 1444 Şenliği (II. Murad dönemi)
- 1450 Şenliği (II. Murad dönemi)
- 1457 Şenliği (II. Mehmed dönemi)
- 1472 Şenliği (II. Mehmed dönemi)
- 1480 Şenliği (II. Mehmed dönemi)
- 1490 Şenliği (II. Bayezid dönemi)
- 1491 Şenliği (II. Bayezid dönemi)
- 1524 Şenliği (Kanuni dönemi)
- 1530 Şenliği (Kanuni dönemi)
- 1539 Şenliği (Kanuni dönemi)
- 1573 Şenliği (II. Selim dönemi)
- 1575 Şenliği (III. Murad dönemi)
- 1579 Şenliği (III. Murad dönemi)
- 1582 Şenliği (III. Murad dönemi)
- 1586 Şenliği (III. Murad dönemi)
- 1589 Şenliği (III. Murad dönemi)
- 1596 Şenliği (III. Mehmed dönemi)
- 1606 Şenliği (I. Ahmed dönemi)
- 1612 Şenliği (I. Ahmed dönemi)
- 1613 Şenliği (I. Ahmed dönemi)
- 1630 Şenliği (IV. Murad dönemi)
- 1939 Şenliği (IV. Murad dönemi)
- 1646 Şenliği (İbrahim dönemi)
- 1648 Şenliği (İbrahim dönemi)
- 1649 Şenliği (IV. Mehmed dönemi)
- 1663 Şenliği (IV. Mehmed dönemi)
- 1672 Şenliği (IV. Mehmed dönemi)
- 1675 Şenliği (IV. Mehmed dönemi)
- 1708 Şenliği (III. Ahmed dönemi)
- 1709 Şenliği (III. Ahmed dönemi)
- 1710 Şenliği (III. Ahmed dönemi)
- 1720 Şenliği (III. Ahmed dönemi)
- 1724 Şenliği (III. Ahmed dönemi)
- 1758 Şenliği (III. Mustafa dönemi)
- 1759 Şenliği (III. Mustafa dönemi)
- 1768 Şenliği (III. Mustafa dönemi)
- 1776 Şenliği (I. Abdulhamid dönemi)
- 1780 Şenliği (I. Abdulhamid dönemi)
- 1832 Şenliği (II. Mahmud dönemi)
- 1834 Şenliği (II. Mahmud dönemi)
- 1836 Şenliği (II. Mahmud dönemi)
- 1847 Şenliği (I. Abdulmecid dönemi)
- 1854 Şenliği (I. Abdulmecid dönemi)
- 1858 Şenliği (I. Abdulmecid dönemi)
- 1866 Şenliği (Abdulaziz dönemi)
- 1899 Şenliği (II. Abdulhamit dönemi)

¹⁸³ Mehmet Arslan, A.g.e., C.I, ss.31-32.

¹⁸⁴ Mehmet Arslan, A.g.e., C.I, ss.29-31.

Mehmet Arslan, Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri'ni incelediği sekiz ciltlik eserinde, 55 kadar tespit edilen şenliklerden yalnızca 11 tanesinin müstakil mensur veya manzum 'Sûrnâmeler'e konu olmuş, çok az bir kısmı da 'Sûriyye Kasideleri'nde veya içerisinde 'Sûrnâme' niteliği taşıyan bölümler bulunan eserlerde işlendiğini belirtmektedir. Arslan, 'Sûrnâme' türünde yazılan ürünleri aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır:

- 1- **Müstakil Manzum Sûrnâmeler:** Âli Sûrnâmesi, Nâbi Sûrnâmesi, Rif'at Sûrnâmesi, Es'ad Sûrnâmesi, Hızır Sûrnâmesi, Tahsin Sûrnâmesi.
- 2- **Müstakil Mensur Sûrnâmeler:** İntizâmî Sûrnâmesi, Abdî Sûrnâmesi, Vehbî Sûrnâmesi, Hazîn Sûrnâmesi, Haşmet Sûrnâmesi, Melek İbrahim Sûrnâmesi, Lebîb Sûrnâmesi, Nâfi Sûrnâmesi, Müellifi belli olmayan Sûrnâme.
- 3- **Sûriyye Kasideleri:** Hayâlî Bey'in Sûriyye Kasidesi, Figânî'nin Sûriyye Kasidesi, Yahya Bey'in Sûriyye Kasidesi, Nev'î'nin Sûriyye Kasidesi (I-II), Cevrî'nin Sûriyye Kasidesi, Nâ'ilî-i Kadîm'in Sûriyye Kasidesi, Râzî'nin Sûriyye Kasidesi.
- 4- **Sûriyye Tarihleri:** Cevrî'nin Sûriyye Tarihi, Sa'dî'nin Sûriyye Tarihi, Aynî'nin Sûriyye Tarihi, Şeref Hanım'ın Sûriyye Tarihi.
- 5- **İçinde Sûrnâme niteliği taşıyan bölümler bulunan bazı eserler:** Seyyid Lokman: Hünernâme II ve Şehenşâhnâme II, Zübdetü'l-Eş'âr, Guvâhî'nin Pendnâmesi, Hüseyin Hezârfen: Telisü'l-Beyân Fî Kavânîn-i Âl-i Osmân, Sıhhatnâme ve Sûr-ı Hıtâna Mûte'allık Kasâ'id, Hâfız Hızır İlyâs: Vekâyi'-i Enderûn (Letâ'if-i Enderûn), Teşrîfât Defterleri.¹⁸⁵

Bu surnameler, Arslan'ın eserinden alınan bilgiler ışığında, başlıklarına ve ilgili oldukları şenliklere göre belirtilmiş, içlerinde geçen dans ile ilgili bölümler tespit edilmiştir.

İntizami Surnamesi: Surname-i Humayun olarak da anılmaktadır ve III. Murad'ın Şehzadesi Sultan Mehmed'in (III. Mehmed) sünnet düğününü için 1582 yılında yapılan muhteşem şenliği anlatmaktadır.

Alayda geçen pek çok esnaf arasında köçekler de bulunmaktadır ve her esnaf geçişi sırasında kendi meslekleriyle ilgili gösteriler yapıyordu.¹⁸⁶ Düğün her gün yeni eğlencelerle ve ziyafetlerle devam ederken Temmuzun 18'inde bir çengi yüzünden Sipahiler ve Yeniçeriler arasında çirkin bir hadise meydana gelmiş, hem düğünün zevkini kaçırmış hem de başta padişah olmak üzere devlet adamlarını endişelendirmiş, düğünü daha fazla

¹⁸⁵ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.I, s.30.

¹⁸⁶ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.2, İstanbul 2009, s.24-25.

uzatmayarak haziran'ın başlarında başlamış olan düğünü 52 gün sonra 22 Temmuz'da bitirmişlerdir.¹⁸⁷

Şölen dönemlerinin serbest yapısı ile eğlenmek isteyen sipahilerin içkili eğlence ortamı kurup burada kadın çengi oynatmaları ile bu durumu haber alan ve asayişî sağlamaya çalışan subaşının yeniçerilerden oluşan birlikle baskın vermesi hadisesi şöyle anlatılmaktadır:

Düğün devam ederken, bazı ahlaksız sipahi delikanlıları odalarında içki alemi tertip etmişler ve buldukları bir uygunsuz kadını da mecliste oynatmak suretiyle eğlenmek yolunu tutmuşlardı. O vakitler subaşı olan subaşı olan ve şehrin emniyet ve asayişine bakan Tanrı Bilmez Ahmet Çavuş, bunu haber alınca yeniçerilerden mürekkep olarak maiyetine aldığı küçük bir müfrezle ile bu odaları basmış ve çengi denilen bu kadını sipahilerin elinden almıştır. Fakat gerek subaşı Ahmet Ağa ile maiyetindekilerin sert ve haşın tavırları, gerek ellerinden kadın aldırılmayı onurlarına yediremeyen ve içkiyle de zaten başları dumanlı olan sipahilerin inzibat müfrezesine karşı koymuş olması yüzünden orada küçük bir çarpışma olmuş ve çarpışmada bir sipahi ölmüştür. Kendi arkadaşlarından birinin padişah düğününde öldürülmüş olmasını derhal mesele yapıveren birçok sipahiler, meslek gayretiyle toplanarak harekete geçmişler ve küçük yeniçeri müfrezesinin elinden amirleri olan tanrı Bilmez Ahmet Çavuş'u alarak ellerini ayaklarını bağladıktan ve tabii temizce bir de dayak attıktan sonra güya bu taşkınlığı tamamlamak istiyorlarmış gibi onu At Meydanı'na sürüklemişler ve padişahın görebileceği bir yere kadar getirip atıvermişlerdi. İşte böyle devletin iki ayrı sınıf askerini, sipahilerle yeniçerileri karşı karşıya getiren ve küçük bir isyanın başlangıcı gibi görülen bu hadise padişah ve çevresini de korkutmuştu.¹⁸⁸

Vehbi Surnamesi (Surname-i Humayun): 1720 yılında yapılan ve on beş gün süren türlü gösteri ve eğlencelerle devam eden Sultan III. Ahmed'in dört şehzadesinin (Süleyman, Mehmed, Mustafa, Bayezid) sünnet düğününü anlatmaktadır.

Düğün boyunca davetlileri ve padişahı, sadrazamı ve şehzadeleri eğlendirmeleri için devrin güzide bir bestekarı ve hanendesi olan Hanendebaşı Burnaz Hasan Çelebi vasıtasıyla devrin tanınmış hanende ve sazende ve sazendelerinden seksen kişilik bir saz heyeti yani hanende ve sazendeler hazırlandı... Bunların dışında kol kol çengiler hazırlandı ve bunlara altın işlemeli elbiseler verildi.

Düğünün başından sonuna kadar hemen her gün rakkasların gösterileri de izleniyordu. Rakkaslar, kol kol çengiler halinde müzik eşliğinde ellerinde teflerle raks ediyorlar, çeng ü

¹⁸⁷ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.2, İstanbul 2009, ss.10-30.

¹⁸⁸ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.2., İstanbul 2009, s.30.

çegane ile muhtelif oyunlar gösteriyorlardı. Bu düğünde müzik eşliğinde raks eden oyuncu kolları Edirne kolu, Halil Kolu ve Bahçivanoğlu Kolu idi. Düğünün üçüncü gününde bu kollardan Edirne Kolu ve Bahçivanoğlu Kolu'nun gösterileri izlendi... Düğünün beşinci gününde tiryaki oyunu bittikten sonra Bahçivanoğlu ve Edirne Kolu koşar adımlarla düğün alanına geldiler ve türlü oyunlarla neşe saçtılar... Altıncı günde rakkaslar, çengiler ve mutripler gösteriler yaptılar. Bir kol çengi tef eşliğinde oyunlar oynadı. Bir yenilik olarak bugün oyuncu kolları Kazaz ve Acem oyunlarıyla etrafa neşe saçtılar. Altıncı günün gecesinde, Bahçivanoğlu Kolu, Halil Kolu ve çengiler deniz üzerinde gösteriler yapan salların üzerinde ateş ve fişek görüntüleri içerisinde de gösteriler yapmışlardır... Düğünün yedinci gününde denize yakın bir yerde Bahçivanoğlu ve Halil Kolları birer fasıl geçerek oyunlar oynamışlardır... Dokuzuncu günde Bahçivanoğlu Kolu, Halil Kolu ve Edirne Kolu oyuncu çocukları ile ele ele tutuşmuş olarak ve her türlü ayak hareketleriyle meydana çıkıp rakslarını ve diğer musiki ile ilgili gösterilerini yaptılar... Dokuzuncu gün, musikişinaslar fasıl fasıl nağmelerle ve sazlarını uydurarak görevlerini yaptılar. Bunların ardından çengiler kol kol ortaya gelerek türlü türlü oyunlarla hünerlerini sergilediler. Aynı günün gecesinde de musiki fasılları yapıldı, rakkas gösterileri izlendi... On birinci gün de fasılın ardından Bahçivanoğlu ve Halil Kolları türlü türlü Karaman oyunu ile seyircileri neşelendirdiler.¹⁸⁹

Lebib Surnamesi: 1826 yılında II. Mahmud'un kızı Mihrimah Sultan'ın Ferik Mehmed Paşa ile evlenmesi sebebiyle yapılan düğünü anlatmaktadır.

Muhtelif rakkas takımları ellerinde çalparelerle oyunlar gösteriyor, musikiye eşlik ederek hünerlerini sergiliyorlardı. Evlenme düğününün dördüncü günü ziyafetler sırasında ve ziyafetlerden sonra rakkasların gösterileri izlenmiş, şarkıcıların şarkı ve semâ'ileri dinlenmiş, saz sanatçılarının muhtelif makamlarda çaldıkları musiki parçalarıyla davetliler eğlendirilmiştir. Beşinci gün de aynı musiki gösterileri ve rakkas oyunları davetliler tarafından izlenmiştir. Evlenme düğününün altıncı günü daha da fazla olarak mutriplerin, hanende ve sazendelerin gösterileri izlenmiş, ince sazların ahengi göğe yükselmiş, muhtelif makamlarda şarkılar dinlenmiştir...Düğünün muhtelif günlerinde Zeyrek takımından ibaret olan Zuhûrî Kolu ile Ali Ağa Kolu "Mahalle Baskını Oyunu, Derzi Oyunu, Yazıcı Oyunu, Çeşme Oyunu, Timarhane Oyunu, Berber Oyunu, Kal'a Oyunu" adları verilen oyunları tiyatroyu sergilemişler, oyunlar sırasında rakkaslar da gösteri yapmıştır...Evlenme düğününden sonra yapılan sünnet düğünü sırasında da düğün alanının muhtelif yerlerinde özellikle de sünnet çadırları çevresinde rakkaslar gösteri yapmışlar, kol takımları da gösterikleri çeşitli meydan oyunları ile seyircilerin ve sünnet çocuklarının eğlenmelerini sağlamışlardır.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Mehmet Arslan, **A.g.e.** C.3, İstanbul 2009, ss.96-98.

¹⁹⁰ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.4-5, İstanbul 2011, s.47-48.

Hazîn Sûrnâmesi (Hafız Mehmet Efendi): 1720 yılında III. Ahmed'in şehzadeleri Süleyman, Mustafa, Mehmed ve Bayezid için yapılan sünnet düğünü için yazılmıştır.

Eğlence ve gösteriler için, mahir sazandeler, kol çengiyanı, raks ve semada meşhur kollar ve çengiler temin edilmiş, bunlar düğünün sonuna kadar muhtelif günlerde ve zamanlarda gösteriler yapmışlar; yerine göre sünnet çocuklarını, yerine göre de misafirleri ve devlet ileri gelenlerini eğlendirmişlerdir...Düğünün ikinci günü akşamdan yatsı vaktine kadar sadrazamın otağının önünde bir kol çengi gösteri yapmıştır. Düğünün altıncı günü ziyafetlerden ve sünnetlerden önce Edirneli Kolu rakkas gösterileri yapmış, ardından da cambazlar gösteri yapmışlardır. Düğünün yedinci günü, öğleden önce padişah, Tersane Bahçesi yalısında bir sayeban kurdurup kol çengilerinin fasıllarını ve oyunlarını izlemiştir.¹⁹¹

Abdi Surnamesi: 1675 yılında VI. Mehmed'in şehzadeleri Mustafa ve Ahmed için yapılan sünnet düğünü ve kızı Hatice Sultan'ın Muhasip Mustafa Paşa'yla evlenmesi sebebiyle yapılan düğünü anlatmaktadır.

İstanbul'dan musiki ve çengi gösterileri yapacak Ahmed Kolu ile Cevâhir Kolu, Edirne'den Edirne Kolu ile Yahudi Kolu; hayalbâzân, kuklacıyân, hânendegân, sâzendegân, mukallidân, lu'bedebâzân, vs. hep düğün için çağrılmış, yevmiyeleri ve ta'yinâtları tespit edilerek kendilerine ödenmiş, ayrıca barınacakları ve gösteri yapacakları yerler de önceden tespit edilmiştir.¹⁹²

Surname Kısmı Telhisü'l-Beyan'ın:

İkinci gün, Cerrahlar burada üç yüz sünnet çocuğunu sünnet etmişler, Ahmed Kolu ve Cevâhir Kolu (çengiler) burada gösteriler yapmış, Ahmed Kolu ayrıca padişah ile vezirler arasında bulunan bölgede de gösterilerini sürdürmüştür... Üçüncü gün, Ahmet Kolu harem-i hümayun köşkü altında, Cevâhir Kolu padişah huzurunda, Edirne'nin Yahudi Kolu da meydanda halkın huzurunda akşama kadar gösteriler yapmışlardır... Dördüncü gün, Ahmed Kolu yine harem-i hümayun köşkü altında oyunlar gösterdi, bu oyunları kâ'im-makam Mustafa Paşa, veziri-i azam ile beraber izledi. Mısır'dan gelen Lu'bedebâzlardan birisi üç bardağı birbiri üzerine koyup, bunları da başı üzerine alıp raksetti. Sonra bardağın ikisini kaldırıp, kalan birinin üzerine fener şeklinde, içinde kandil yanar bir nahıl koyup öyle raksetti... Beşinci gün, esnaf teşkilatları alaylar göstererek hediyelerini sunduktan sonra Ahmed Kolu harem-i hümayun'un altında, Cevâhir Kolu da hünkar önünde gösteriler yaptılar... Altıncı gün, esnafın hediyelerini sunmalarından sonra Cevâhir Kolu harem-i

¹⁹¹ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.4-5, İstanbul 2011, s.344-345.

¹⁹² Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.4-5, İstanbul 2011, s.375.

hümayun'un altında, Edirneli Yahudi Kolu padişah huzurunda, Ahmed Kolu veziri-i azam'ın huzurunda gösteriler yaptılar... Yedinci gün, hediyeler verildikten sonra Ahmed Kolu vezirler huzurunda, Yahudi Kolu harem köşkü altında, Cevâhir Kolu da hünkar huzurunda ve Mısırlı Kolu seyirciler huzurunda gösteri yaptılar... Sekizinci gün, hediyelerden sonra Ahmed Kolu harem köşkü altında, Cevâhir Kolu padişah huzurunda, Yahudiler Kolu büyük vezirler huzurunda gösteriler yaptılar... Dokuzuncu gün, hediyelerden sonra Ahmed Kolu hünkar huzurunda, Cevâhir Kolu harem-i hümayun köşkü altında, Edirne Kolu vezir-i azam huzurunda gösteriler yaptılar... Onuncu gün de çengi kolları gösteriler yaptılar... On birinci gün Ahmed Kolu, Cevâhir Kolu ve Yahudi Kolu gösteriler yaptılar... Düğünün on üçüncü günü, esnafın hediyeleri teslim edildikten sonra Ahmed Kolu ve Cevâhir Kolu gösteri yapmıştır... On dördüncü gün adı geçen kollar yine gösteri yapmıştır. Yirmi altıncı gün Hadice Sultan ve Musâhib Mustafa Paşa'nın düğün eğlencelerine başlandı. Yirmi sekizinci gün Musâhib Mustafa Paşa'nın kendi sarayında verdiği ziyafetten sonra, sünnet düğününde olduğu gibi Ahmed Kolu ile canbazların gösterileri izlenmiştir... Rebî'ul-âhir ayının birinde, padişah, şehzade Mustafa, sadrazam, ka'im-makam paşa ve defterdar paşa da düğün evine gelmiş, ziyafetlerden sonra Ahmed Kolu, Cevâhir Kolu, canbazlar ve zorbazların gösterileri izlenmiştir. İkinci gün ziyafetlerden sonra Ahmed Kolu padişahın huzurunda, Cevâhir Kolu defterdar paşa ve ağaların huzurunda, Yahudiler Kolu her iki tarafta gösteriler yapmıştır... Üçüncü gün ziyafetlerden sonra Ahmed Kolu hünkar huzurunda, Cevâhir Kolu defterdar paşa huzurunda gösteriler yapmışlardır... Dördüncü gün Ahmed Kolu hünkar huzurunda, Cevâhir Kolu ka'im-makam paşa huzurunda gösteriler yapmışlardır... Beşinci gün, Ahmed Kolu padişah huzurunda, Cevâhir Kolu defterdar huzurunda gösteriler yapmışlardır... Altıncı gün Ahmed Kolu gece enderûn-ı hümayuna alınarak gösterileri orada izlenmiştir... Sekizinci gün Orta Köşk'te Cevâhir Kolu hünkar huzurunda, Ahmed kolu defterdar paşa huzurunda gösteri yapmışlardır.¹⁹³

Osmanlı döneminde padişahlar tarafından tertiplenen şölenlerin sûnamelerde belirtilen eğlencelerdeki dans pratikleri bu şekilde belirtilmektedir. Eğlence hayatının vazgeçilmez unsurları olan müzik ve dans, şenlikler boyunca çeşitli yerlerde halkı ve saray eşrafını eğlendirmiştir. Şölenin büyüklüğüne ve uzunluğuna göre, belirlenen bir program dahilinde, köçek kolları günün değişik saatlerinde ve değişik yerlerde eğlence ortamında yer almıştır.

¹⁹³ Mehmet Arslan, **A.g.e.**, C.4-5, İstanbul 2011, ss.551-561.

2.2.2.2. Diğer Açık Alanlar

Osmanlı Dönemi eğlenceleri, sadece saray tarafından açık alanda yapılan şölen ve şenliklerle sınırlı değildir. Halkın dere veya deniz kenarına gidip mesire yerlerinde gezmeleri yahut deniz üzerinde sandal ile gezmeleri de açık alanda yapılan eğlencelere dahil edilebilir.

Refik Ahmet Sevensil, İstanbul Nasıl Eğleniyordu adlı eserinde, İstanbul'un ünlü gezinti yeri olan Kağıthane'nin III. Ahmet döneminde, Damat İbrahim Paşa'nın bayındırlık alanındaki çalışmalarından çok önce de coşkulu eğlencelere sahne olduğunu belirtir. Kâğıthane alemlerini şu sözlerle anlatmaktadır:

İstanbul halkı yazın bölük bölük Kağıthane'ye gidip eğlenceler düzenliyor, günlerce yiyip içip eğleniyorlardı. 1591 yıllarından sonraki yazlarda Kağıthane hemen hemen bir panayır halini aldı. Gerçi o zaman burada üçüncü Sultan Ahmet döneminde olduğu gibi kâşaneler, kasırlar, sanatlı köprüler yoktu. Fakat yaylaya, derenin iki yanına kurulan çadırlarla aylarca başka bir istekle, gönül ferahlığıyla, neşeli ve ahenk dolu eğlenceler düzenlenir günlerce eğlenilirdi..... Müzik, bu alemlerin başlıca eğlence araçlarından biriydi.... Aynı zamanda raks, eski eğlencelerin başlıcalarını oluştururdu. Cinsel duyguları uyandırıp tatmin eden, özellikle bu iş için yetişmiş yakışıklı genç erkeklerin oluşturduğu, müziğe ilgi duyan, güzel sesli ve güzel yüzlü köçek kolları bazen kadın giysileri içinde, bazen başka garip kılıklarda ayartıcı bir biçimde raks ederler, seyredenleri oyunları, davranışları, kaş göz süzmeleri ile heyecandan heyecana düşürürlerdi.¹⁹⁴

Sevensil, Kağıthane'de yapılan eğlencelerin gece görkemini şu sözlerle dile getirmektedir:

Geceleri binlerce kandil, balmumu ve zeytinyağı kandili, yıldızların ışıklarını tazeleyen fanuslar yakılıyor, ışıklar suya yansıyor, ceng, rebab, santur, tambur ve kanun sesleri birbirine karışıyor, rakkas ve çengi kolları ayrı ayrı yerlerde neşe ve ahenkle türlü fasıllar yapıyorlar, ta sabaha dek bir hay huy oluyordu ki Deccal ortaya çıkmış sayılırdı. Yatsıdan sonra binlerce fişek yakılıp yerde ve gökte ateşli bir donanma yapılıyor, şâhi, darbezen topları atılarak sabaha dek yer ve gök, gök gürültüsüne boğuluyordu.¹⁹⁵

Bugün Münih New Pinakothek Sanat Müzesi Koleksiyonu arasında bulunan Johann Michael Wittmer'a (1802-1880) ait "Asyanın tatlı suları" adlı tuval üzerine

¹⁹⁴ Refik Ahmet Sevensil, **A.g.e 1993**, s.43.

yağlıboya (1837) eserde resmedilmiş bir mesire ortamı görülmektedir. Bu resimde kadın sazendeler çalarken bir çenginin dans ettiği görülür, ancak Osmanlı dönemi günlük hayatında kadın ve erkeklerin mesire yerlerinde bu şekilde beraber eğlenmeleri pek mümkün değildir. Bu ortamı ressamın kendi yaratım gücü ile ortaya koyduğunu düşünmekteyiz.

Resim 16¹⁹⁶

Özellikle saray çevresinin ve devletin ileri gelen eşrafının gezdiği saltanat kayıklarının yanı sıra ve halk kesiminin de saz heyetlerinin ve köçeklerin oynatıldığı sandal sefaları yaptıkları ortamlar karşımıza çıkmaktadır. Boğaziçi'ndeki sandal sefaları Hatice Sultan'ın ressamı Antoine Ignace Melling'e de konu olmuştur (Resim 17). Refik Ahmet Sevengil'in İstanbul Nasıl Eğleniyordu adlı eserinde yer alan gravürde Büyükdere açıklarında sazendeler eşliğinde dans eden çengiler görülmektedir.

¹⁹⁵ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.41-43.

¹⁹⁶ Levent Civelekoğlu, blog, <http://lcivelekoğlu.blogspot.com.tr/2017/03/gidelim-goksuya-bir-alem-i-ab-eyleyelim.html>, Erişim tarihi: 25.06.2017.

Resim 17¹⁹⁷

Melling'in bir başka eserinde ise, Kandilli Sırtlarından Göksu (1810) resmedilmiştir. Bu resimde dans eden çengiler görülmektedir.

Resim 18¹⁹⁸

Aşağıda aynı resmin büyütülmüş hali yer almaktadır.

¹⁹⁷ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e.** 1993, s.182-183.

19.yy'dan itibaren Kağıthane Deresi ve Boğaziçi kıyılarının yanında diğer mesire yerlerini şöyle ifade eder:

Dönemin ünlü gezinti yerleri arasında, Haydarpaşa Çayı, Selimiye'deki Duvardibi, Alemdağı, Kayışdağı, Taşdelen, Bağlarbaşı, Hisar Üstündeki Kavacık, Göksu, Çubuklu, Beykoz, Yuşa Tepesi, Hünkar İskelesi Çayırı, Haliç'te Kağıthane ile birlikte Hasköy üstünde Aynalıkavak Bahçesi, Bayrampaşa, Veliefendi ve Çırpıcı Çayırları sayılmalıdır. Bu gezinti yerlerinin her birinin ayrı bir özelliği, töresi vardı. Bu, belirli zamanlardan ve özelliklerden yararlanarak bir günde birbirine yakın birkaç gezinti yerini birden dolaşanlar olurdu. Birinde öğle yemeği yenir, öbüründe ikinci gezintisi yapılır, üçüncüsünde akşam yemeği atıştırıldıktan sonra ay ışığında sandal gezisine çıkılırdı... Bu gezintilerde kadınlarla erkeklerin bir arada bulunmaları yasaktı. Erkekler ağaç altında, subaşlarında otururlar, kadınlar arabaların içinde çevrede dolaşırlardı.¹⁹⁹

Tüm bu gezinti yerlerindeki yasaklar, zaman zaman gevşemiş, gezinti için mesire yerlerine gelen kadınlar eskiden geç saatleri, havanın kararmasını ve etrafın ıssızlaşmasını beklerken, zamanla daha serbest davranmaya başlamışlardır. Bu davranışlar karşısında, 1861'de devlet tarafından bir Tembihname çıkarılmış, bu tembihname ile gezinti yerlerinde edepsizce ve savrukça davranış ve hareketlerin, söz atmanın, içki ve rezaletin yasak olduğu duyurulmuştur.²⁰⁰ Ayrıca gezinti yerlerinde kadınların erkeklerle birlikte oturmaları, satıcıların taraflar arasında mektup, çiçek veya başka eşyalar taşımaları yasaklanmıştır. Bununla da yetinilmemiş kadın ve erkeklerin eğlence yerlerine gidiş günleri birbirinden ayrılmıştır.

Ressamların eserlerinde resmettikleri açık alan eğlencelerinin gerçekliği de tartışma konusudur. Geç Osmanlı döneminde, açık alanda toplum içinde kadın ve erkeklerin birlikte eğlenmeleri pek mümkün değildir. Saltanat kayıklarının şekli dikkate alındığında, kayık üzerinde köçek oynatmanın da pek mümkün olmadığı düşünülebilir. Ancak, eğlence ortamlarında köçek ve çengi oynatma adetinin yaygın olduğu düşünülürse, çeşitli koşullarda açık alanda da bu eğlencelerin yapılması ihtimali olduğu kabul edilebilir.

¹⁹⁸ Levent Civelekoğlu, blog, <http://lcivelekoglu.blogspot.com.tr/2017/03/gidelim-goksuya-bir-alem-i-abeyleyelim.html>, Erişim tarihi: 25.06.2017.

¹⁹⁹ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.134-135.

²⁰⁰ Refik Ahmet Sevengil, **A.g.e. 1993**, s.137.

3. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ GÖBEK DANSI UYGULAMALARI

Bir toplumun kültürel yapısının, siyasal, ekonomik ya da teknolojik gelişimi kadar hızlı değişmediği düşünülmektedir. Çünkü kültürel yapıya, toplumsal belleği oluşturan pek çok şey etki eder. Birkaç günde, siyasal ya da askeri bir darbeye, toplumun hukuk düzeni, yönetim sistemi tamamen değiştirilebilir ancak bu durum, uzun yıllar sürmüş olan toplumsal yaşam alışkanlıklarını aynı keskinlikte değiştiremez. Çünkü toplumların genel yapısı değişime direnme üzerine kuruludur. Alışkanlıkların değişmesi için ya uzun bir zaman ya da savaş, devrim, işgal, göç gibi büyük bir alt üst oluşun yaşanması gerekmektedir.

Osmanlı toplumunun özellikle son dönemlerinde yaşanmakta olan ekonomik ve siyasal başarısızlıklar, toprak bütünlüğündeki kayıplar, sürdürülmekte olan yönetim şeklinde bir yenilik yapma ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Toplumun büyük çoğunluğu geleneksel yaşayış biçimini değiştirmemiş olsa da ileri gelenleri diyebileceğimiz, aristokratlar, yüksek memurlar, saray eşrafi ve gittikçe zenginleşen ticaret erbapları, batılı alışkanlıkların ve onların kültürel yaşayışlarının Osmanlı toplumuna girmesinde etkili olmuşlardır. Tanzimat ile birlikte, yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla özellikle askeri yapıda bir batılılaşma çabası içinde bulunduğu görülmektedir. Tanzimat sonrası, gayrimüslimlere tanınan bazı haklar, gittikçe zenginleşen bu tebaanın, batılı muadillerine yakın bir yaşam biçimini arzulamalarına da neden olmuştur.

Yabancı tiyatro topluluklarının turneleriyle, Batılı sahne sanatlarının Osmanlı'nın geleneksel şölen kültürünün yanında yer almasıyla birlikte, modern tiyatro, eğlence anlayışı, değişim göstermeye başlamıştır. Bu değişim, önceleri ticari ya da diplomatik nedenlerle Osmanlı'da bulunan Levanten nüfusta, daha sonraları yerleşik gayrimüslim tebaada, son olarak da batıya öykünen, yenilikçi Müslüman tebaada yaygınlaşmaya başlamıştır. Diplomatik ya da ticari olarak ayrıcalıklı, farklı inanca mensup olduğu için Müslümanlarla aynı kanunlara göre yargılanamayan bu kitle, nispeten daha özgür olarak kendi yaşayış tarzını, eğlence anlayışını geliştirebilmiştir. Yurt dışından gelen topluluklar yeni yeni oluşmaya başlayan sahnelerde, müzikhollerde

yer almaya başlamıştır. Henüz tüm Anadolu'da yaygınlaşmasa da İstanbul, İzmir gibi liman ticaretinin ve gayrimüslim nüfusun yoğun olduğu yerlerde, yeni tip eğlence uygulamaları yayılmaya başlamıştır.

Osmanlı eğlence hayatındaki geleneksel tiyatro da Batılılaşma süreci devam ederken yeni bir yapı oluşturmuştur. Çeşitli kaynaklarda bu dönemde bazı topluluklarının tam bir tiyatro olmayıp, cambazlık ve orta oyunu benzeri gösteriler yaptıklarından bahsedilmektedir. Geleneksel orta oyunu içinde müzikal unsurlar ve dans bulunan bir şekilde icra edilmektedir, ancak bu batılılaşma hareketleri, orta oyununu farklı bir yapıya kavuşturacaktır. Aziz Çalışlar orta oyunu için şu tanımlı yapmaktadır:

Kol Oyunu, Meydan Oyunu, Taklit Oyunu ve Zuhuri Oyunu gibi adlarla da anılan Orta Oyunu, en önemli geleneksel halk tiyatrosu olarak, kol oyunlarından gelişerek 19. yüzyılda kesin biçimini almıştır. Orta Oyunu, çevresi izleyicilerle çepeçevre bir alan içinde yazılı metne dayanmayan belli bir konunun çatısına uyularak doğaçlama geliştirilen; müzik, raks, şarkı, taklit ve muhavereden oluşan bir seyirlik oyun biçimidir.²⁰¹

Tanzimat döneminde, Batılılaşma hareketlerinin tiyatroya yansması ve yabancı toplulukların da etkisiyle, modern tiyatro toplulukları ortaya çıkmıştır. Bu topluluklar, Batı tiyatrosu oyun metinlerini veya Batı tiyatrosuna uygun olarak yazılmış yeni oyun metinlerini sahnelemektedirler. 1870 yılında, Güllü Agop Tiyatrosuna on yıl süre ile İstanbul çevresinde Türkçe drama, tragedya, komedy ve vodvil oynama tekeli verilmiş, opera ve benzeri müzikli türler bu tekelin dışında bırakılmıştır. Kamu kesimi, verdiği tekele karşılık, Agop'tan tiyatro sanatını İstanbul'da gelişmesi için değişik gösterimler vermesini, bu gösterimlerin belli bir sayının altına düşmemesi ve İstanbul'un belirli semtlerinde tiyatrolar açmasını istemişlerdir. Tekeli elinde bulunduran Güllü Agop dışındaki topluluklar, bu tekelin müzikli oyunları kapsamadığı ve yalnızca metne bağlı oyunları içerdiği düşüncesiyle, yeni oyun türleri ortaya koymuşlardır. Bu yeni formlar müzikli oyunlar ve batılı tiyatro ile geleneksel ortaoyununun karışımından ortaya çıkmış halk tiyatrosu olan tuluat tiyatroları şeklinde görülmektedir. Tuluat, sözlük anlamıyla doğuşlar demektir. Tuluat tiyatrosu ise, oyuncunun bir metne bağlı kalmadan ancak olay örgüsünün gidişatına uygun biçimde doğaçlama yaparak oynadığı bir formdur.

²⁰¹ Aziz Çalışlar, **Tiyatro Ansiklopedisi**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s.650.

Güllü Agop, bazı müzikli oyunların aslında vodvil olduğu ve tekelin kapsamına girdiği savıyla karşı çıksa da sonuç alamamış ve rakiplerine kendi yöntemleriyle, yani müzikli oyunlar sahneleyerek cevap vermeyi uygun bulmuştur. Bu, Osmanlı döneminden Cumhuriyetin ilanı ve sonrasına kadar, seyirlik eğlence pratiklerinin yapısını şekillendiren bir süreç olmuştur. Tuluat tiyatrolarının metne bağlı kalmayan doğaçlama uygulamaları ve sahnelenen güldürü opera, operet, vodvil biçiminde yazılmış müzikli oyunlar ile içinde müzik, şarkı ve dans bulunan bir yapı oluşmuştur.

Ancak bu gelişmeler, tüm dünyanın içine girdiği ve yıllar sürecektir olan savaşların, siyasal ve toplumsal altüst oluşların gölgesinde, inişli çıkışlı bir seyir izleyecektir. İşgal yıllarına kadar, sahneler kapanmayacak, hatta bazı eğlence mekanları işgal döneminde işgal kuvvetlerine hizmet vermeye devam edeceklerdir.

Gazinoda büyük borulu gramofon vardı, gece yarısına doğru, gazinonun kapanma saatine yakın tango, vals, polkalar çalınır, körkandil sarhoş yabancı askerler garson oğlanlarla dans ederlerdi ve gazino kapandıktan sonra devam edecek cümbüşün pazarlığı da o danslar arasında yapılırdı.²⁰²

I. Dünya Savaşı'ndan sonra iki büyük olgudan söz etmek gerekir. Bunlardan ilki genç Cumhuriyetin modern toplum kurma anlamındaki en önemli hamlelerinden biri olan, kadının toplumsal yaşayıştaki yerini yeniden tanımlamasıdır. Cumhuriyet kurulduğu andan itibaren laik ve seküler bir çizgiyi takip etmiştir ve kadın toplumsal yaşama daha çok dahil edilmek istenmiştir. Çağdaş modern toplumların iktisadi yapıları, eğitim sistemleri, hukuk düzenleri ve demokrasi anlayışları örnek alınmış, toplum, Osmanlı'da hiç olmayan bir kavram olan ulus temelinde yeniden örgütlenmeye başlamıştır. Bu da kadının eğitimde, üretimde, bilimde, kültür ve sanatta daha çok yer almasıyla mümkün olacaktır. Osmanlı döneminde, özellikle I. Dünya Savaşı sürecinde erkeklerin büyük çoğunluğunun cephede olması nedeniyle çalışma alanlarında kadınlara da yer verilmesi süreci, kalkınma ekonomisinin kadın iş gücüne ihtiyaç duymasıyla devam etmiştir. Bu durum, kadının toplumsal yaşayıştaki varlığını arttırmış ve onu özgürleştirmiştir.

²⁰² Reşad Ekrem Koçu, **A.g.e.**, s.102.

İkinci büyük olgu ise, mübadele diye adlandırılan göç dalgasıdır. Yeni kurulan Cumhuriyetteki Ortodoks halk ile Yunanistan topraklarındaki Müslüman halkın yer değiştirmesi olarak tanımlanabilecek bu göç dalgasıyla, özellikle Anadolu'daki Rum ve Ermeni sivil halk, büyük oranda Türkiye'den Yunanistan'a ya da başka ülkelere gitmiştir. Bu durum, çoğunlukla zanaatkarlık, esnafılık ya da ticaret yapan kitlenin yanı sıra, eğlence mekanlarında, özel tiyatrolarda, kabarelerde sahne alan birçok sanatçının göçmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece, eğlence alanında bir boşluk ortaya çıkmıştır. Gayrimüslim sanatçıların yerlerini, zamanla yerli sanatçıların alması zaman alan bir süreç olmuştur. Metin And, Tanzimat döneminde eğlence hayatının önemli bir bölümünü oluşturan tiyatrolarda Müslüman erkek oyuncuların sahneye çıkmalarının öncelikle 1847'lerde saray çevresinde gerçekleştiğini söylemektedir. Ancak bu çok küçük bir sayıdadır ve bu boşluğu tam anlamıyla doldurması mümkün değildir. Müslüman kadınlar için ise bu süreç çok daha zor olmuştur. Osmanlı gibi geleneksel kodların kanundan bile etkili olduğu bir toplumda, kadın ne kadar sahnede yer alırsa alsın, kadına ve sahnedeki varlığına karşı yaklaşım, estetik, politik, toplumsal bir sorundan çok ahlaki bir polemik konusu olmuştur. Bu sebeple Müslüman kadınlar, Cumhuriyetin ilanına kadar, isimlerini gayrimüslim isimleriyle değiştirmeden sahneye çıkamamışlardır.

Dünyada ise, özellikle Avrupa ve Amerika'da sanayi devriminin etkisiyle modern dönem başlamış ve dolayısıyla sanat alanında da bir modernleşme gerçekleşmiştir. 1800'lü yılların sonlarından itibaren modern dans ortaya çıkmış, yeni dans akımları sahnelenmeye başlamıştır. Dans toplulukları sahneleyecekleri danslara konu ve tema oluştururken, batılı toplum için egzotik ve yeni olan gizemli doğu kültüründen yararlanmışlardır.

Örneğin, Amerikalı bir dansçı olan Ruth St. Dennis, tiyatro ile fazlasıyla ilgilidir ve bir aktris, etek dansçısı (Amerikan Can Can Dansı) ve bale dansçısı olarak pek çok turne yaptıktan sonra, 1900'lerde Londra'da dansını izlediği Isadora Duncan'ın büyük ruhani kalitesi ve duygusal gücünden etkilenerek yeni bir form yaratmıştır. Bu tür, Amerika için bir yenilik olan doğunun gizemini barındırmakta ve egzotik kostümler ile doğu ezgilerinin batı çalgılarıyla icra edilmesinden meydana gelmektedir. St. Dennis, 1904'te Mısır dans sanatı ile ilgilenmeye başlamış, 1906'da önce Mısır sonra bir Hindu

dans yapımı olan Radha Balesini yaratmıştır. Hemen popüler olan Radha ile, Birleşmiş Milletler’de, Britanya Adaları’nda ve Avrupa’da turne yapmıştır. Gitgide, hepsi egzotik temalara dayanan *Egypta*, *The Nautch Dance* (Hintli Kızların Dansı), *The Yogi* (Yoga Ustası) ve Japon Noh drama formuna dayanan *O-Mika* gibi eserler meydana getirmiştir. St. Dennis, eşi Ted Shawn ile modern dansa büyük katkıda bulunmuştur. St. Dennis’in tiyatral egzotik dansları, renkler, ışıklandırma, dekor ve (genelde boyu kısaltılmış) egzotik kostümler kullanılarak büyük bir yeniliğe imza atmıştır. St. Dennis ve Shawn, birlikte çalışmayı bıraktıkları 1932 yılına kadar, pek çok turne yapmış, tüm ülkede birçok okul kurarak bu tekniği yaymışlardır.²⁰³

Yurt dışında 1950’lere gelirken, St Dennis ve Shawn’ın danslarının da etkisiyle, batılı toplumlara egzotik gelen şarki danslar hep ilgi uyandırmıştır. Avrupa ve Amerika’da pek çok lokalde bu tür danslar yapılmış, revüleri hazırlanmıştır. Bu dansları icra etmek için pek çok şark kökenli dansçı, Avrupa ve Amerika’da sahne almıştır. 1930’lu yıllarda Emine Adalet Hanım, evlilik yaparak Almanya’ya gitmiş, burada dans ederek, başarılı bir sanatçı haline gelmiştir. 1950’li yıllardan itibaren, Mısır’lı Samiye Cemal, Tahiyeye Karyoka gibi dansçıların yanı sıra, Türkiye’den de Nejla Ateş, Amerika’da çok büyük bir üne kavuşacak, Türk lokumu adını alarak, göbek dansını yurt dışında temsil edecektir.

Bu bölümde göbek dansının tarihi yolculuğu üç başlıkta incelenecektir. İlk olarak milliyet gazetesi arşivinden, çeşitli yayınlardan, görsel medya ürünlerinden, televizyon, sinema ve son olarak internet verilerinden yararlanarak, göbek dansının günlük hayattaki uygulama alanları kronolojik olarak aktarılacaktır. Daha sonra ise, elde edilen görsel veriler ışığında, icra kostümleri ve hareket şekillerindeki değişimler tarihsel olarak göz önüne serilmeye çalışılacaktır.

²⁰³ G.B.İ.B., *History of the Dance in Art and Education*, Prentice Hall Inc., New Jersey, 1991, s.119-123.

3.1. Göbek Dansının Medya Haberleri Açısından Değerlendirilmesi

3.1.1. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)

Cumhuriyetin ilanından 1930'ların ortalarına kadar, temel mesele ekonomik ve toplumsal kalkınma meselesidir. Genç cumhuriyet, kendini yapılandırmak zorundadır ve ağırlığı kalkınmaya, ekonomiye, eğitime vermiştir. Hilafet kaldırılmış, harf ve kıyafet devrimi gibi pek çok yenilik yapılmış, yeni eğitim modelleri getirilmiş, halk evleri, köy enstitüleri gibi kurumlar, Anadolu'nun ücra köşelerinde dahi, kadın erkek eşit bir anlayışla eğitim seferberliği başlatmıştır. Kız öğrencilerin en kötü ihtimalle meslek edindirme kurslarıyla toplumsal yaşama katılmaları ön görülmüştür. Kültür, sanat anlamında ön açıcı davranılmaya çalışılmış, devlet eliyle ve onun sınırladığı çerçevede dahilinde de olsa sanatsal aktiviteler desteklenmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sahne alan ve yurt dışına çıkan ilk Türk dansözü olarak Emine Adalet Hanım'ın adı tespit edilmiştir. Emine Adalet Hanım göbek dansözü olarak ilk kez 1931 yılında sahneye çıkmıştır.²⁰⁴ Küçük yaşlarda kumpanyalarda dans eden Emine Adalet Hanım'ın ve 14 yaşında iken amcasının eşinin kardeşi olan Henry Pee ile evlenerek Pee soyadını aldığı ve Almanya'ya gittiği bilgisi çeşitli kaynaklarda yer almaktadır. Almanya'da dans ettiği Scala Revüsü ile beğeni toplayan Pee'nin, Nazi Subayları tarafından Hitler'e dans etmesi için götürüldüğü ve burada kendisine casusluk teklif ettiği de söylenmektedir. Bu sebeple kendisine yerli Mata Hari de denilen Pee, 1942 yılında bir hava saldırısında eşini kaybettikten sonra Türkiye'ye dönmüştür. Bu zamandan sonra Türkiye'de sahne almıştır. Emine Adalet Hanım'ın 1944 yılında Deniz Kızı, 1947'de Yanık Kaval ve Yuvamı Yıkamazsın, 1949'da Uçuruma Doğru, 1950'de Akdeniz Korsanları ve 1951'de Kendini Kurtaran Şehir/Şanlı Maraş filminde dansları ile rol aldığı, Sinematürk arşivinde yer almaktadır²⁰⁵.

²⁰⁴ "Emine Adalet Pee Anıları İle Yaşıyor", **Milliyet Gazetesi**, 14.08.1979, s.10.

²⁰⁵ <http://www.sinematurk.com/kisi/1007-adalet-pee/>, Erişim Tarihi: 03.11.2011.

Resim 19²⁰⁶

Resim 20²⁰⁷

Resim 21²⁰⁸

1950 yılı öncesi göbek dansı uygulamaları hakkında bir başka veriyi, Özer Baysaling'in yazdığı Ateş Dansı adlı kitabında bulmaktayız. Bu kitapta bulunan hatıralardan, Nejla Ateş'in dansı ve deneyimleri ile ilgili pek çok bilgi edinmekteyiz. 1927 Romanya doğumlu Nejla Ateş, asıl adının Naciye Batır olduğunu söylemekte ve daha 14 yaşındayken, İstanbul'da Ses Tiyatrosu'ndaki operette dans etmeye başladığını anlatmaktadır. 1941 yılında başladığı dans hayatında, iki sene içinde adı "Dansöz Tatar Naciye" olmuştur ve pek çok toplulukla sayısız Anadolu turnesi yaptığını ifade etmektedir. Maddi olarak büyük zorluklar çektiklerini ifade eden Ateş, yaşı küçük olduğundan, çalışma izni olmadığını, gösteri için arka kapıdan gizlice girip, programdan sonra kaçtığını anlatır.

Bu dönemde, Sadi Şener Tiyatrosu ile çalışmakta olan Tatar Naciye, grupta Macar ve İtalyan dansçıların da olduğunu söylemektedir. Tanzimat döneminden beri, yabancı tiyatroların ve sanatçıların, dansçıların burada temsiller verdiğini, alafranga ve akrobatik gösterilerin, gece kulübü, pavyonlar ve sonraları da gazinoların eğlence programlarına dahil edildiğini bilmekteyiz. Naciye, Sadi Şener Tiyatrosu bir gün akrobasi yapan Marco'nun partneri hastalanınca, onun yerine çıkmak için Marco ile birlikte çalışarak akrobatik dans gösterileri yapmaya başladıklarını anlatır. Bu son derece önemli bir noktadır, çünkü bu şekilde gazino programlarında, yurt dışından gelen dans topluluklarının programları ile burada olan programların bir araya geldiği, sentez bir gösteri çıktığının ifadesidir.

206

http://static.wixstatic.com/media/9ad172_ffccadd7dcd3403b91aa643451f76365~mv2.jpg/v1/fill/w_175,h_187/9ad172_ffccadd7dcd3403b91aa643451f76365~mv2.jpg, Erişim Tarihi: 03.11.2011.

207 <https://istihbaratveanaliz.files.wordpress.com/2016/05/image00139.jpg>, Erişim Tarihi: 03.11.2011

208 <http://media.sinematurk.com/person/1/cc/acea16652f70/29dd.jpg>, Erişim Tarihi: 03.11.2011

Cumhuriyetin ilk yıllarında, halkın büyük çoğunluğu için yeni sistemin toplumsal yaşayış biçiminde keskin bir değişiklik getirmemiştir. Siyasal sistem bir günde değişse dahi, kültürel kodlar kolay kolay değişmemektedir ve toplumsal bakış açısının değişmesi uzun yıllar alabilir. Her ne kadar siyasal bakış açısıyla kadına pek çok özgürlük tanındıysa da, toplumun sahne alan kadına karşı bakışı uzun yıllar değişmeyecektir. Sahnede göbek dansı yapan bir kadını izlemeye giden bir kişi, kendi yakınlarından biri sahne almak istediğinde bunu hoş karşılamayacaktır. Özer Baysaling'in Nejla Ateş ile olan yaşamlarını ve aşklarını anlatmakta olduğu Ateş Dansı adlı kitabın bazı bölümlerinde, Ateş'in kendi hatıra defterinden kesitlere yer vermektedir. Ateş, 1940'lı yıllarda dansözlük yapmasına karşı çevresinin ve ailesinin tutumunu şöyle anlatmıştır:

Babam öldükten sonra Türkiye'ye göçtük²⁰⁹. Atatürk oradaki (Romanya-Köstence) Tatar Türklerini buraya aldirtmiş. Bizi Kırklareli Vize'ye yerleştirmiş, ufak bir arsa vermişler. Toprakla uğraşacak kimse yok, annem ve biz dört kız kardeş, geçim derdiyle İstanbul'a göçtük. Annem beni Anadolu Hisarı'nda bir konağa verdi. Büyük hanıma hizmet ediyordum. Arada bahçeye kaçıp ağaçlara çıkarak şarkılar söylüyordum. Çengi mi olacaksın diye azarlıyorlardı hep. Ne bilirdim bu işin mesleğim olacağı...²¹⁰

Yaşadığı maddi zorluklar karşısında işçilikten aldığı ücretten fazlasını dans ederek kazanmaya başlayınca, annesi dansözlük yapmasına razı olmuştur.

Annem ve ablam vakitli vakitsiz nereye gidiyorsun diye kızıp beni dövüyorlardı. Ester iş buldu bana Ses operetinde. Yevmiye 2,5 lira, havalara uçtum...Annem gece çalışmama kızsda da işçilikten getirdiğim paradan daha fazlasını verince yüzü gülmeye başladı.... 14 yaşında Sadi Şener tiyatrosuyla dansöz olarak Anadolu Turnesine çıktım. Yevmiye 5 lira operettekinin iki katı. Annem bu yaşta hem de dansöz olarak yollara düşmeme bozuldu ama parayı duyunca razı oldu.²¹¹

1940'lı yılların başında dansözlük mesleğine karşı olan bu tutum, zaman geçtikçe çok fazla değişmemiştir. 1970'lerde Prens Banu ve 1980'lerde Tülay Karaca'nın yaşadıkları da zaman içinde ailelerin göbek dansözlüğü mesleğine bakışının

²⁰⁹ 1927 doğumlu Naciye Batur (Nejla Ateş), beş yaşlarında babasını kaybettiğini söylüyor, dolayısıyla 1930'lu yılların başlarında Türkiye'ye göçmüş olmaları gerekmektedir.

²¹⁰ Nejla Ateş'in hatıra defteri'nden; Özer Baysaling, **Ateş Dansı**, Yeniyaz Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.133.

²¹¹ Özer Baysaling, **A.g.e.**, s.134.

değişmediğini göstermektedir. Aileler kızlarının dansözlük yapmasını istememiş ancak maddi sıkıntılar yüzünden razı gelmişlerdir.

Babamdan “Sen artist mi olacaksın” diye yediğim dayakları unutamıyorum. Ortaokul yıllarımda babamı kaybettik. Eğer yaşamış olsaydı, bugünlere gelmem mümkün olmazdı.²¹²

Tülay Halam’ın (Tülay Karaca) okulu bırakmak zorunda kalışı var. Çünkü gece çalışıyor, gündüz okula gidiyor. Ama derslerde uyuyunca okul aksıyor. Dedem ta İzmir’den kalkıp buraya geliyor. Dedem babaanneme kızıyor, neden kızımı dansöz yaptın diye sitemlerde bulunuyor. Babaannem de paraya ihtiyacımız vardı, onun için yaptım yanıtını veriyor. Bu tartışmalar büyüyor. Tülay Halam hayatında hiç dayak yememiş. Ama dedem ona bir tokat vuruyor. Halam evi terk ediyor.²¹³

Sahne performanslarının yanı sıra, 1930’ların sonlarından itibaren Mısır üzerinden gelen Amerikan Filmleri ile birlikte Arap melodramları, Müzikal Hint filmleri ülkeye girmiş, oryantal karakterli müzikler ve danslar izleyici ile buluşmuştur.

Mısır sinemasının büyük ilgi gördüğü 1930’lu yıllar, aynı zamanda Türkiye’de klasik Türk müziğinin dışlanarak radyo yayınlarından kaldırıldığı dönemdir. 1934 yılında gelen yasakla birlikte, halk kendisine yakın gelen Arap radyolarındaki müziği dinlemeye başlamış, özellikle 1930-1950 yılları arasında revaçta olan Mısır sineması ve bu filmlerden hareketle Mısır müziği ile ilişki kurmuştur.²¹⁴

1934 yılında radyolarda Türk müziği yayınlarının yasaklanması sonucu yerli halk, özlem duyduğu Türk Müziği motiflerine yakın ezgiler bulduğu bu filmlere ilgi göstermiştir. Halkın beğenisi farkedilince, yerli filmlere benzer müziklerin yanı sıra, dans ve dansöz sahneleri eklenmeye başlanmıştır. 1940’lardan itibaren filmin konusu ile doğrudan ilişkili olmasa da çekilen dönemin dansözleri kullanılarak çekilen dans veya striptiz sahneleri, denetimin fazla olduğu büyük şehir kopyalarına konmazken, Anadolu kopyalarında bilinçli olarak uzun tutulmaktadır.

Dansözlü sahnelerin asıl hedefi taşra seyircileriydi. Her şey Anadolu’daki erkek seyircinin ilkel düzeydeki beğeni sınırları içinde gerçekleştirilir.²¹⁵

²¹² Prensese Banu ile yapılan röportaj; Aktaran: Akın Ok, **A.g.e.**, s.240.

²¹³ Zinnur Karaca ile yapılan röportaj; Aktaran: Akın Ok, **A.g.e.**, s.224.

²¹⁴ Uğur Küçük Kaplan, **Arabesk, Toplumsal ve Müzikal Bir Analiz**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013, s.109-110.

²¹⁵ Agah Özgüç, **Türk Sinemasında Cinselliğin Tarihi**, Artı 1 Kitap, İstanbul, 2006, s.415.

Özellikle 1940'lı yıllarda danslı şarkılı Mısır kaynaklı Arap filmlerinin ülkemiz sinemalarında birbiri ardına gösterime girmesiyle “dansözlü sahneler” nedenli nedensiz her filmde yerini alır. 1940'lı yıllar bu sinemasal salgının başlangıcı sayılır. Arap filmlerinin etkileri derken 1950'de bu kez tarihsel filmlerin devreye girmesiyle göbekli sahnelerin mekanları değişir.²¹⁶

Bu dönemler, işletmecilerin, filmlerde göbek dansı sahnelerinin uzun tutulması için baskı yaptıkları dönemler olmuşlardır.

Türk sineması “göbezsiz filmin düşünülemediği” bir döneme girmiştir. Örneğin Anadolu'daki işletmeciler, baskı yaparlar. Gözdağı verirler. “Filmlerinizde göbek olmazsa almam, ona göre...” derler.²¹⁷

İzleyiciler için de benzer bir durum söz konusudur. Sinemaya gelen seyircilerin giriş kapısında göbek sahnesi olup olmadığını sorması şu makalede yer almıştır:

Anadolu'nun göbek filmlerine rağbet ettiği inkar edilemez bir hakikattir. Anadolu'da bilhassa kasabalarda sinemaya gelen müşterinin kapıda ilk sorduğu sorudur: “Göbek var mı hemşerim?” Halkın bu temayülünü sezen prodüktörler bu fırsatı ganimet bilip, iki üç senedir piyasayı göbek filmi tufanına tuttular. Bunlardan en adisi bile konan paranın iki, üç hatta dört mislini verince bu mevzua büsbütün sarıldılar. Neticede tabii halka gına geldi ve bugün Anadolu'da o meşhur göbekli komediler fiyasko yapmaya başladı.²¹⁸

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren çekilmiş filmlerin neredeyse tamamı, 1959 yılında İstanbul Belediye Film Deposu'nda çıkan yangın sonucunda yanarak yok olmuş, günümüze ulaşamamıştır. Bu sebeple, bu dönemde icra edilmekte olan göbek dansı performanslarının kostümleri ve hareket yapısı ile ilgili yeterli kaynak bulunmamaktadır. Dönemin diğer öne çıkan isimleri arasında Feriha Tekgül ve Nergis Mogol'un ismi geçmektedir.

²¹⁶ Agah Özgüç, **A.g.e.**, s.415.

²¹⁷ Agah Özgüç, **A.g.e.**, s.415.

²¹⁸ “Göbek Var Mı Hemşerim”, Yirminci Asır Dergisi, S.14-15, Kasım 1952; Aktaran: Agah Özgüç, **A.g.e.**, s.415.

3.1.2. 1950’li Yıllarda Göbek Dansı

1950’li yıllardaki eğlence hayatının sahnede nasıl pratiklere dönüştüğü ile ilgili verileri dönemin gazetelerine verilen reklam ilanlarından ve gazetenin hazırladığı eğlence rehberlerinden edinebilmekteyiz. Milliyet Gazetesinin 01.10.1954’ten itibaren yer verdiği “Bugün Nereye Gitmeli” adlı köşesi, İstanbul içinde bulunan sinemalardaki filmler, tiyatrolarda sahnelenen oyunlar ve operetlerin bilgisinin bulunduğu, saz salonları ve gazinolar gibi eğlence yerlerinde hazırlanan programların ve sahne alan sanatçıların yer aldığı bir rehber olarak yayınlanmıştır. Bu rehber dönemin eğlence yerlerindeki zengin program içeriği hakkında bilgi vermektedir.

1950’li yılların öne çıkan göbek dansçılarının isimleri ise şöyledir: Nergis Mogol, İnci Birol, Türkan Şamil, Muhterem Pırlant, Ayşe Nana, Özcan Tekgül, Semiramis, Asuman, Semira Münire, Ayla ve Aydan Canbula Kardeşler (Aydan Canbula’yı daha sonra Nilüfer Aydan olarak tanıdık), İnci Altıntop, İnci Yıldırım, Babuş, Hülya Babuş gibi dansözlerin adı geçmektedir. Nilüfer Aydan ise eşi Yılmaz Duru ile birlikte sahne almaktadır.²¹⁹ 1950’lerin sonlarına doğru Melike Cemali, Serap, Semra Yıldız, Nilüfer Sezer, Nilüfer Tezel, Alev, İnci Eroğlu, Nedret Nil, Okşan Ay, Gönül Seval, Ayla Yıldız, Gülşen Aydan, Mehpere Sönmez, Meral Ateş, Manolya, Birsen Ayda, Sevim Sel.

İstanbul eşrafının hafta içi çalışma hayatından dolayı eğlenceye pek vakit ayırmaması sebebiyle, hafta sonu, genellikle alafranga müzik yapan lokallerde eğlendiği ile ilgili haberler, bu lokallerin programlarından da bahsetmektedir. Bu tür kulüplerde, gece programlarında yurt dışından gelmiş dans toplulukları ve revü grupları sahne almaktadır. Ümit Deniz, o dönemlerde hangi lokalde nasıl bir eğlence programı olduğunu kaleme alan bir yazı dizisi²²⁰ yapmış, bu mekanları tanıtmıştır. Bu sayede biz de dönemin eğlence modası hakkında bilgi sahibi olmakta, ses ve saz sanatçılarının yanı sıra, cambazlar, akrobatlar, revüler, çeşitli milletlerin dansları ve baleleri, modern,

²¹⁹ <http://www.turknostalji.com/nilufer-aydan-4-yil-sonra-dansozluge-donus-yapti.html>, Erişim tarihi: 17.03.2017.

²²⁰ “Nereye Gidelim ve Kimleri Seyredelim?”, **Milliyet Gazetesi**, 19.10.1952, s.6.

akrobatik ve egzotik danslar, çıplak dansözler (striptiz dansçıları) ve tabii ki oryantal göbek dansçılarının bulunduğuna dair bilgi edinmekteyiz.²²¹

1950'lerde İstanbul'daki eğlence merkezlerinin vermiş oldukları gazete ilanlarına baktığımızda, çıplak dansözler, striptiz dansözleri, egzotik akrobat dansözler, tropikal dansözler, yerli ve yabancı halk dansları, Rock'n roll gösterileri, Hula Hoop ve Can Can dansları, yabancı revü ve baleler, Sulukule ekipleri gibi sahne programları görülmektedir. Dönemin tiyatroları ise, sergiledikleri vodvil ve operetlerde, yerli ve yabancı balerinler ile dönemin meşhur bir göbek dansözünü programlarına dahil etmektedir.

Belediye ve yerel idareler, bu eğlence lokallerine alternatif olarak yılbaşı, bayram gibi çeşitli özel günlerde halk için toplu eğlenceler düzenlemişlerdir. Dönemin öne çıkan ses ve dans sanatçılarını, Yıldızlar Geçidi gibi isimlerle, halk ile buluşturacak ücretsiz veya biletli etkinlikler, eğlenceler düzenlemişlerdir. Bu gibi etkinliklerden biri, Spor ve Sergi Sarayında düzenlenen 1959 yılbaşı eğlencesidir ve bu etkinlikte dansözlerin sahne alacağı ilanı gazetede yer almıştır.²²² Göbek dansözleri, Ramazan eğlencelerinde de sahne almış ve dans etmişlerdir.²²³

Gece kulübü, pavyon, içkili restoran ve gazinoların yapmış oldukları programların yanı sıra eski dönem eğlencelerinin bir uzantısı olan tiyatrolar da göbek dansının yapıldığı ortamlardan olmuşlardır. Nejla Ateş'in de sahneye ilk çıktığı yer olan Şen Ses Tiyatrosunda sahnelenen operetlerde, yabancı dansözlerin yanı sıra, yerli göbek dansözleri de bulunmaktadır. Dişi Horoz adlı operette, Portekizli balerinlerin yanı sıra dansöz Semiramis'in rol aldığı, gazete ilanında belirtilmektedir.²²⁴ Daha sonraki bir operet olan Çiklet Kralı da aynı kadro ile ilan edilmiştir.²²⁵ Şen Ses Tiyatrosu'nda Semiramis, Gel bana adlı Vodvil ile sahneye çıkmıştır.²²⁶ Farkında Değilim adlı operet²²⁷in ardından Kaldırım Kibarları adlı operete bu kez dansöz Şehrazat eşlik

²²¹ "Bugün Nereye Gitmeli", **Milliyet Gazetesi**, 01.10.1954, s.2.

²²² "Spor Sarayında Yılbaşı Eğlenceleri Yapılacak", **Milliyet Gazetesi**, 25.12.1958, s.2.

²²³ "Ramazan Eğlenceleri", **Milliyet Gazetesi**, 15.04.1957, s.5.

²²⁴ **Milliyet Gazetesi**, 06.04.1956, s.5.

²²⁵ **Milliyet Gazetesi**, 11.05.1956, s.5.

²²⁶ **Milliyet Gazetesi**, 25.09.1956, s.5.

²²⁷ **Milliyet Gazetesi**, 13.11.1956, s.5.

etmiştir.²²⁸ Şehrazat, daha sonra Festival isimli varyete²²⁹ ve İkisini de Başaramam adlı volvilde²³⁰ ve Kelebek isimli oyunda²³¹ sahne almıştır. Çiklet Kralı adlı opereti tekrar sahneleyen Şen Ses Tiyatrosu bu kez göbek dansözü olarak Melike Cemali ile çalışmaya başlamıştır.²³² Bu oyundan sonra, Bursa Gülü adlı operette, yine Cemali sahne almıştır.²³³ Lüküs Hayat opereti de Cemali ile sahnelenen bir diğer programdır.²³⁴

Göbek dansı eğlence mekanlarının sahnelerinde yaygın olarak yer aldıkça, mevcut icracılar performanslarını teknik olarak daha ileriye taşımak arzusuyla, yeni icracılar ise sahne hayatına adım atmak amacıyla ders almışlardır. Asuman ve Semiramis adlı dansözlerin de aralarında bulunduğu pek çok sanatçının, göbek dansını iyi yapabilmek için zaman zaman gelip Sulukule’de ders almışlardır.²³⁵ Ayrıca 1957 yılından itibaren, ünlülerin dans hocası olan Kudret Şandra tarafından sahne ve pavyonlarda dans etmek isteyenlere ders vereceği ilanı yer almaya başlamış, bu ilan uzun bir süre yayınlanmıştır.²³⁶ Benzer bir ilan, Türk Folklor Revüsü için Nergis Mogol tarafından yetiştirmek üzere dansçı arandığı ilanı verilmiştir.²³⁷ Dünya’da dans ile ilgili gelişmeleri takip edip sahnesine yansıtılmak isteyen icracılar da, 1959 yılında hulo hoop dansının yeni moda olarak sahnelere girmesiyle birlikte, dans sahnelerinde de yenilik arayışı olan göbek dansözleri, son dönemin modasını sahne programlarına yansıtmaya başlamışlardır. İlk olarak Semiramis, Muleruj Pavyonunda ilk hula-hoop dansını takdim eden dansöz olarak ilanlarda yerini almıştır.²³⁸ Bu dönemde ünlü dans hocası Şandra’nın hula hoop eğitimi verdiği haberleri de gazetelerde yer almaya başlamıştır.²³⁹

1950’li yıllarda Avrupa’da pek çok eğlence yerinde sahne alan revülerde, kadın dansçılar üst bedenleri çıplak ve alt bedenlerinde ise sadece arkalarında uzun bir etekle dans ettikleri gösteriler yapıldığı bilinmektedir. Bu dans modası, yabancı revü gruplarının eğlence mekanlarında sahne almasıyla yerel izleyici ile buluşmuştur. Bu

²²⁸ **Milliyet Gazetesi**, 24.09.1957, s.5.

²²⁹ **Milliyet Gazetesi**, 07.11.1957, s.5.

²³⁰ **Milliyet Gazetesi**, 14.02.1958, s.5.

²³¹ **Milliyet Gazetesi**, 27.03.1958, s.5.

²³² **Milliyet Gazetesi**, 26.09.1958, s.3.

²³³ **Milliyet Gazetesi**, 17.10.1958, s.3.

²³⁴ **Milliyet Gazetesi**, 26.11.1958, s.5.

²³⁵ “Sulukule Meşhur Dansözlerin Hocasıdır”, **Milliyet Gazetesi**, 02.06.1955, s.3.

²³⁶ Küçük İlanlar, Mütferrik, **Milliyet Gazetesi**, 02.04.1957, s.5.

²³⁷ **Milliyet gazetesi**, 15.09.1957, s.2.

²³⁸ **Milliyet Gazetesi**, 14.02.1959, s.4.

²³⁹ **Milliyet Gazetesi**, 25.01.1959, s.4.

durumu değerlendiren bir köşe yazısında, yurt dışındaki revülerden bahsedilmekte ve çıplaklığın bir ahlaksızlık olup olmadığı sorgulanmaktadır²⁴⁰.

1950'li yıllarda çıplaklık olgusu ahlaki normlar içinde değerlendirilmekteyken, gazeteler aracılığıyla bazı yayınevleri, pek çok dansözün dekolte giysiler içindeki fotoğraflarının satışını yapmaktadır.²⁴¹ Sine-Sitta artist resimleri müessesesi de bunlardan biridir ve abonelerine, hey ay resim göndermekte olduğu görülmüştür.²⁴² Bir yandan da “Cennet” isimli mecmua’da, Gökçen Moran adlı dansözün müstehcen fotoğrafının yayınlanması sonucu, derginin yazı işleri müdürü mahkemeye verilmiş, 1 ay hapse ve 75 lira ağır para cezasına çarptırılmıştır.²⁴³

Benzer şekilde, Özcan Tekgül, hakkında çıplak fotoğraf çekilmekten açılmış olan dava ile ilgili olarak düzenlediği basın toplantısında gazetecilere yine çıplak poz vermiştir. Bu toplantıda Tekgül, pek çok yabancı dansçıya striptiz yapmak için izin verilmesine rağmen bu hakkın yerli dansözlere tanınmamasından üzüntü duyduğunu belirtmiştir.²⁴⁴ Tekgül, bu haber sonrasında çıplaklık ve müstehcenlik konusunda pek çok tartışmayı²⁴⁵ da beraberinde getirmiştir.

Tekgül’ün ardından, Semiramis te basın toplantısı düzenleyerek, kendisinin de arasında olduğu bazı dansözlerin kıyafetlerinin bazı resimlerinin müstehcen bulunduğunu ifade etmektedir. Uzun süre Avrupa ve Amerika’da sahne aldığını belirten Semiramis, orada asla böyle bir tutumla karşılaşmadığını, dansözün dansı ve giysilerinin müstehcen sayılmayacağını söylemektedir.²⁴⁶ Bu talepler karşısında, müddeiumumilik, gayri ahlaki bulduğu striptiz dansının yerli ve yabancı dansözler tarafından yapılmasının yasaklanması hareket geçmiş, striptiz yaptırın eğlence mekanlarını takibe almıştır.²⁴⁷

²⁴⁰ “Bize Göre, Atina’da Çıplak Numara Davası”, **Milliyet Gazetesi**, 20.12.1951, s:3.

²⁴¹ **Milliyet Gazetesi**, 21.01.1958, s.5., 21.05.1959, s.4.

²⁴² **Milliyet Gazetesi**, 08.03.0956, s.5.

²⁴³ “Cennet Mecmuası Yazı İşleri Müdürü Mahkum Oldu”, **Milliyet Gazetesi**, 10.06.1954, s.2.

²⁴⁴ “Basın Toplantısı”, **Milliyet gazetesi**, 20.09.1956, s.1.

²⁴⁵ “Müstehcen Ne Kelime?”, **Milliyet Gazetesi**, 15.09.1956, s.3; ÇIPLAKLIK Müstehcen Midir?, **Milliyet Gazetesi**, 21.09.1956, s. 2.

²⁴⁶ “Özcan Tekgül’den Sonra Dansöz Semiramis de Basın Toplantısı Yaptı”, **Milliyet Gazetesi**, 22.09.1956, s.1.

²⁴⁷ “Strip-tease Men Ediliyor”, **Milliyet Gazetesi**, 12.05.1956, s.3.

Bu tartışmalar sürerken, Anadolu turnesinde olan Nana, Elazığ'da açık saçık dans ettiği için halk tarafından protesto edilmiş ve mahkemeye verilmiş ancak beraat etmiştir.²⁴⁸ Bir başka habere göre, İzmir'de bir dansöz üzerinde iç çamaşırlarıyla taksiye binmiş, Taksi şoförü tarafından uygunsuz kıyafeti sebebiyle karakola götürülmüş, burada polislere hakaret etmiş ve rüşvet teklif etmiştir.²⁴⁹

Çıplaklık tartışmaları sürerken, dansözlerin rol aldığı erotik konulu filmler de çekilmeye ve sergilenmeye başlanmıştır. Özcan Tekgül'ün rol aldığı Garipler Adası adlı filmde, Amerika'ya turneye gitmekteyken geminin batmasıyla, aynı adaya düştüğü ve kendisini elde etmek isteyen beş erkekle olan mücadelesi anlatılmaktadır.²⁵⁰

Bir başka haber, "Milyoner Randevucu Kadının Evindeki Dansözler, Amerikalılarla Yakalandılar" başlığıyla yayınlanmış, dansözlerin bahsi geçen evde fuhuş yaptıkları haber konusu olmuştur.²⁵¹ Tüm bu haberler 1950'li yıllarda dansözlerin yaşadıkları hayat, davranışları ve giyim kuşamları gibi konularda halk tarafından ahlaka aykırı kabul edilecek niteliktedir ve toplum üzerinde olumsuz bir algı yaratmıştır.

Dansözlerin, 1950'lerdeki eğlence anlayışı içinde sahneye çıkması ve göbek dansı icra etmesi konusunda bazı yasaklamalar da yaşanmıştır. Örneğin, İstanbul'a doğudaki bir şehirden atanan mutaassıp bir komiser, meşhur dansöz S.'nin (Semiramis olduğunu tahmin etmekteyiz), Hasköy'de düzenlenen bir eğlencede "Müstehcen resimlerin neşri gazetelerde dahi yasaktır. Sureti yasak olanın aslı vacip değildir. Ben müsaade edemem. Mıntıka benimdir." diyerek dans etmesine izin vermemiştir. Dansöz, iki saat süren bir uğraşın sonunda, ancak daha üst makamların müsaadesiyle sahne alabilmiştir.²⁵² Ancak Beyoğlu'na atanan komiserin icraatlerinin devam ettiği şu haberden anlaşılmaktadır. Beyoğlu'ndaki muhtelif gazino ve pavyonlarda şark dansları yapan tanınmış beş dansözün oyun esnasında giydikleri elbiseler ile raks sırasında yaptıkları bazı hareketler müstehcen bulunmuş ve bu konuda gerekli düzenlemeleri yapmak üzere emniyet kuvvetlerine başvurulmuştur.²⁵³

²⁴⁸ "Nana Elazığ'da da Mahkemeye Verildi", **Milliyet Gazetesi**, 06.05.1957, s.3.

²⁴⁹ "Polise Küfreden Bir Dansöz Tevkif Edildi", **Milliyet Gazetesi**, 13.04.1959, s.5.

²⁵⁰ **Milliyet Gazetesi**, 12.10.1955, s.4.

²⁵¹ "Lüks Nermin Tevkif Edildi", **Milliyet Gazetesi**, 19.05.1959, s.1 ve 7.

²⁵² "Müteassıp Bir Komiser Dansa İzin Vermedi", **Milliyet Gazetesi**, 26.08.1956, s.1.

²⁵³ "Müstehcen Raks Eden Dansözler", **Milliyet Gazetesi**, 10.09.1956, s.1.

1950’li yıllarda hem Avrupa’dan hem de doğu ülkelerinden gelen profesyonel dansçıların Türkiye’de sahne aldığı görülmektedir. Ülkeye gelen yabancı dansözlerin yaptıkları egzotik programlar, alışıl gelmiş göbek dansı pratiklerinin yeni bir formatta seyirci ile buluşmasını sağlamıştır. Yurt dışında pek çok yerde yapılan sahne gösterilerinde dansözler, vahşi hayvanlar eşliğinde dans etmektedirler. Bunun yanı sıra çok eski dönemlerden beri var olan tehlikeli aksesuarlar da dansın bir parçası olarak sahnelerde yerini almıştır. Göbek dansı yaparken kullanılan aksesuarlar veya eşlik eden hayvanlar dansa egzotik bir hava katmakta ve dansçının yeteneğini göz önüne sermektedir. Ancak bu aksesuarlar ve hayvanlar bazen ölümle sonuçlanan kazalara yol açmıştır. Aden’de başının üzerinde duran bir gaz lambasıyla dans etmekte olan bir Arap dansözün, gaz lambasının düşüp kırılmasıyla yanarak ölmesi haberi²⁵⁴ de bu gibi kazalara örnek teşkil etmektedir. Benzer bir haber, Londra’da olan bir kazanın haberidir. Irena Kocka adlı dansçının, Ormanların Fantazisi adlı gösterisinde, 8 timsah ve 14 boa yılanı arasında yaptığı egzotik dans sırasında bir boa yılanının boynuna dolanarak sıkmasıyla ölümden zor kurtarılmıştır.²⁵⁵ Bir başka olay da Baltimor’da dans eden Frieda Hoster adlı genç dansçının başına gelmiştir. İki Kobra ise dans etmekte olan Hoster, kobralardan birinin kendisini ısırması sonucu komadan çıkamayarak hayatını kaybetmiştir. 1950’lerde çok popüler olmuş bu dansları icra eden dansçılar, çeşitli dönemlerde Türkiye’de bazı lokallerle anlaşarak gösteriler yapmışlardır. Alman asıllı Charlotte Opal da bunlardan biridir ve 2,5 metre uzunluğundaki piton yılanı ile İstanbul’da sahne aldığı haberi meraklılarına sunulmuştur.²⁵⁶

1950’lerde, yabancı göbek dansçıları değişik programlarla, ülkemizde özellikle İstanbul’da sahne almaya devam dansçılar arasında Mısırlı dansçılar da bulunmaktadır. Mısır Kralı Faruk’un gözdelerinden olan rakkase Semir Azat’ın Ankara’da sahne aldığı haberi²⁵⁷, Milliyet Gazetesi’nin resimlerle hadiseler kısmında yer almıştır. Daha sonraki yıllarda, İstanbul’da adı belirtilmeyen bir gazinoda düzenlenen şark dansları yarışması için yerli ve yabancı dansözlere davet gönderildiği, Mısır’lı Samiye Cemal ve Tahiyeye Karyoka’nın bu daveti kabul ettiği yazılmıştır.²⁵⁸ 1957 yılında ise Mısır’lı Nadia Gamal

²⁵⁴ “Görülmemiş Bir Ölüm”, **Milliyet Gazetesi**, 08.07.1952, s.7.

²⁵⁵ “Timsahlarla Yılanların Dostu: Dansöz Irena”, **Milliyet Gazetesi**, 11.04.1953, s.3.

²⁵⁶ “Yılanları Erkeklerle Tercih Eden Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, Haftalık İlave, 21.11.1954, s.1.

²⁵⁷ “Resimlerle Hadiseler”, **Milliyet Gazetesi**, 23.09.1952, s.4.

²⁵⁸ “Samiye Cemal ve Tahiyeye Karyoka Geliyorlar”, **Milliyet Gazetesi**, 15.07.1956, s.5.

Hilton Şadırvan'da dans etmek üzere ülkemize gelen yabancı göbek dansözlerindedir. 1959 yılında, Tahye Karyoka, sahne almak üzere ülkemize gelmiş, Tepebaşı Gazinosu'nda mevcut programa ilaveten sahne almıştır.²⁵⁹

Batılı dünyanın oryantalist bakışı altında Doğu'nun egzotik yapısı her zaman çekici bir unsur olmuştur. Bu toplumlarda, oryantal konulu revüler ve göbek dansı son derece egzotik ve ilgi çeken bir dans biçimi olarak talep görürken, pek çok şarklı dansçı yurt dışı sahnelerine adım atmış, uluslararası ün kazanmıştır. Yurt dışında doğu kültürüne olan ilgi, çeşitli haberlerle verilmekte, yabancı dansçıların doğuya ait giysi, dans ve hareketlere ilgi duyduğunu, çeşitli lokallerde şark gecesi programları yapıldığına dair haberler de çıkmıştır. Bu dönemde, yerli dansözlerimiz de yurt dışına çıkarak, dansları ile büyük başarılarla imza atmış, övgüler kazanmıştır. Göbek dansını batı sahnelerine taşıyan en önemli isimlerden biri şüphesiz Nejla Ateş'tir. Yurt dışında, "Turkish Delight" ismi ile markalaşan egzotik ülke imajının temellerini atan en önemli göbek dansı icracılarından biridir ve Avrupa ve Amerika çapında üne kavuşmuştur.

Tatar Naciye, İstanbul'da tutulan, tanınan bir dansçı haline geldikten sonra İhsan Balkır kendisine Nejla Ateş ismini takmıştır. Nejla Ateş 1949'da henüz 22 yaşındayken Kıbrıs turnesine çıkar ve on yedi yıl sürecek olan yurt dışı macerası başlar. Kıbrıs'taki turne bitmek üzereyken önce Beyrut sonra Bağdat daha sonra da Mısır'a geçer. Mısır'da gazinoda çok beğenilen Ateş, herkesin ağzından duyduğu Paris'e gitmeye karar verir. Önce iki ay Roma'da çalışır ve Paris'te bir süre geçinebileceği kadar para biriktirir. Büyük sıkıntılar yaşamış ancak en sonunda Paris'in en büyük gazinoları olan Gazino de Paris ve Lido'daki revülerde yıldız olduğunda yıl 1950'dir.

Resim 22²⁶⁰

Resim 23²⁶¹

²⁵⁹ **Milliyet Gazetesi**, 13.09.1959, s.3.

²⁶⁰ Özer Baysalling, **A.g.e.**, s.247.

Nilüfer Aydan 1959 yılında gittiği Amerika’da eşi Yılmaz Duru ile birlikte Nejla Ateş’in ev sahipliğinde, Şato Madrid ve Copacabana adlı mekanlarda sahne almışlardır. Ancak çift, Türkiye’de bıraktıkları oğullarının hasretinde dayanamayarak 1961 yılında Amerika’dan dönmüşlerdir.²⁷⁰

Muhterem Pırlant, Nejla Ateş’ten sonra Paris’te sahne almış bir Türk dansözüdür. Gazete haberlerinde Pırlant’ın Avrupa turnesinden önce İstanbul Hilton’da sahne alacağı haberi bulunmaktadır.²⁷¹ Pırlant’ın yurt dışı turnesi ve övgü ile karşılanmakta olduğu haberleri gazetede yer almaya devam etmiştir.²⁷²

Bir başka dansöz Ayşe Nana da yurt dışında hem dans etmekte hem de filmde oynamaktadır. Nana’nın dansı için Fransız gazeteleri şöyle demektedir: “Şehrimizdeki bir gece kulübünde bir Türk sinema yıldızının yaptığı şarkı dans numaraları, Faruk’un sakalındaki tüyleri diken diken yapacak mahiyettedir.”²⁷³ Bu haberlerden birkaç yıl sonra, 1958’de Roma’da gayri ahlaki eğlence yüzünden Roma polisi tarafından tahkikat açılmıştır.²⁷⁴ Gayri ahlaki eğlence denilen, söz konusu kulüpte Nana’nın striptiz yaparak dans etmesidir. Bu durumun büyük skandal başlıklarıyla gazetelere taşınmasından sonra Nana’nın sınırdışı edilmesi ihtimali gündeme gelmiştir.²⁷⁵ Daha sonra bu olay ile ilgili hakkında dava açılan Nana, iki ay hapis cezası almış, ancak bu cezası 1964 yılında affedilmiştir.²⁷⁶

1959 yılında ise dönemin bir başka göbek dansözü Gönül Güler’in, Almanya’da sahne aldığı sırada Alman Bild Zeitung gazetesinde “Türk Kılıcı” gibi dans ettiği ifadesi yer almıştır.

Amerika’ya ihraç edilen şarklı pek çok dansözün gösteri yapmaları, göbek dansını bu coğrafyada çok popüler bir hale getirmiştir. Bu durum karşısında, yerel pek çok dansçı egzotik sahne isimleri kullanarak sahne almaya başlamışlardır. Bu

²⁷⁰ <http://www.turknostalji.com/nilufer-aydan-4-yil-sonra-dansozluge-donus-yapti.html>, Erişim tarihi: 17.03.2017.

²⁷¹ “Muhterem Pırlant İstanbul’a Gelecek”, **Milliyet Gazetesi**, 26.03.1956, s.3.

²⁷² “Muhterem Pırlant’ın Turnesi”, **Milliyet Gazetesi**, 04.08.1956, s.3.

²⁷³ “Nana Faruk’un Tüylerini Diken Diken Yapabilir”, **Milliyet Gazetesi**, 04.08.1956, s.3.

²⁷⁴ “İtalyan Polisi Nana Hakkında Takibat Açtı”, **Milliyet Gazetesi**, 08.11.1958, s.1; Roma’daki Skandal, **Milliyet Gazetesi**, 11.11.1958, s.3.

²⁷⁵ “İtalya’da Nana Skandalı Bir Devlet Meselesi Oldu”, **Milliyet Gazetesi**, 15.11.1958, s.3.

²⁷⁶ “Dansöz Nana’nın İki Ay Hapis Cezası Affedildi”, **Milliyet Gazetesi**, 01.04.1964, s.7.

dansçuların hiçbirinin şarklı olmamasına rağmen, oryantal dans gösterileri yaparken, sahneye “Fatimah”, “Narriman” gibi isimlerle çıkmaktadır. Bir başka örnek, New York’ta “Jamillah Turko” yani “Türk Cemile” ismi ile sahne alan ancak tek kelime Türkçe bilmeyen bir dansçıdır.²⁷⁷ Bir dönem Hollywood’da pek çok oryantal esintili göbek dansı sahnelerin bulunduğu film çekilmiştir. Bununla ilgili pek çok haber, gazetelerde yerini almıştır. Bu filmler, genellikle oryantalist bakış açısına sahiptir ve batılının fantezi dünyasını yansıtmaktadır. Bu filmlerden biri, Osmanlı döneminden esinlenerek çekilen bir film olan “Bağdat Tülleri” adlı filmidir ve göbek dansını bu kez Amerikalı aktrist Mari Blanchard yapmıştır.²⁷⁸ Benzer bir film olan “Abdullah, Bir Saltanatın Sonu”, yine batılının oryantalist bakış açısı ile yapılmış, şark dansözleri ve haremdeki kadınlara para saçarken, tacını ve krallığını kaybeden bir hükümdarın hikayesini anlatmaktadır.²⁷⁹

²⁷⁷ **Milliyet Gazetesi**, 28.02.1953, s.4.

²⁷⁸ “Kanuni Sultan Süleyman Devrine Ait Bir Film”, **Milliyet Gazetesi**, 16.12.1954, s.4.

²⁷⁹ **Milliyet Gazetesi**, 16.10.1956, s.5.

3.1.3. 1960'lı Yıllarda Göbek Dansı

1960'larda öne çıkan isimler ise şöyledir: Papatya Kardeşler, Yasemin Alev, El-Zöhre, Babuş, Özcan Tekgül, Türkan Şamil, Nilüfer Sezer, Semra Münir, Şehrazat, Nimet Alp, Gülşen Ateş, Sevil Sev, Ayşe Gül, Mehpure Sönmez, Aysel Tanju, Semiramis, Sedef Türkay, Güler, Sevda Nur, Funda Yakar, Ruhsar Çınar (Gülruh), Cemile, Nimet Alp, Ayla Can (Canbula Kardeşlerden), Gülperi, Afet Fırtına, Nilüfer Aydan, Nuran Nuray, Birsen Ayda, Tahiyeye, Gülçin Kanarya, Gülseren Kanarya, Nergis, Gülpınar, Serap Özer, Semiha, Semire Semir, Gönül Güler, Gülseren Gül, Birsen Bengü, Nebile Teker, Filiz Engin, Mehtap Deniz, Sevda Sümer, Suzan Avcı, Muzaffer Nebioğlu, Nebile Teker, Gülçin Bora, Suna Soley, Selma Semir, Gül Pınar, Zennube, Anabella, Gamze Öz, İnci Birol, Birsen Nur, Afrodit, Beyhan, Tanju Tamara, Ayşegül, Şelale, Sibel Sim, Sedef İnci, Saruhan, Yeşim, Belgin, Yakute.

1960'larda da dansözlerin çıplak dans etme arzuları ve bu konuda yaptıkları eylemler devam etmiştir. Özcan Tekgül yabancı dansözlerin üstsüz dans etmesini emsal göstererek çıplak dans etmek için valiliğe dilekçe vermiştir.²⁸⁰ Dansözlerin çıplak dans etme arzusu, 1962 yılında bazı dansözlerin toplu olarak yaptıkları gösteri yürüyüşü ve ertesi gün dans etmeleri ile devam etmektedir. Habere göre, dansözler, tenin üzerine giyilen her şeyin, kadının kıvraklığının ortaya çıkmasına mani olduğunu ifade etmektedirler.²⁸¹ Yabancı dansözlerle gelen çıplak dans etme veya striptiz dansları popülerleştikçe, bu işin eğitimi olması fikri ortaya çıkmıştır. Bu düşünceden hareketle, ünlü dans hocası Kudret Şandra ilk strip-tease okulunu açmıştır.²⁸² Şandra daha sonra revüsüyle Anadolu turnesi yapmış, halkın yoğun ilgisiyle karşılaşmıştır.²⁸³ Şandra, bu revüyle gittikleri Ayvalık'ta bir öğrencisine devenin üzerinde striptiz yaptırmıştır.²⁸⁴ Sahnede müstehcen hareket ettikleri gerekçesiyle kendilerini mahkemeye veren Zonguldak toplum Polisi'ni protesto etmek için Karabük sokaklarında soyunarak, danslı şarkılı bir basın toplantısı yapmışlardır.²⁸⁵

²⁸⁰ "Soyunmak İstiyor", **Milliyet Gazetesi**, 17.04.1960, s.3.

²⁸¹ **Milliyet Gazetesi**, 14.06.1962, s.2.

²⁸² "Soyunmak İçin Okul Açıldı", **Milliyet Gazetesi**, 19.07.1966, s.7.

²⁸³ "Tokat Caddelerinde", **Milliyet Gazetesi**, 28.09.1966, s.5.

²⁸⁴ "Deve Üstünde Strip-tease", **Milliyet Gazetesi**, 18.11.1966, s.1.

²⁸⁵ "Göbek Atarak Polisi Protesto Ettiler", **Milliyet Gazetesi**, 17.09.1968, s.3.

1961 yılı itibariyle, pek çok göbek dansözünün sahne almasıyla bir rekabet ortamı ortaya çıktığını fark eden organizatörler, en iyi performansı sergileyen dansözü bulmak için yarışma tertip etmiştir. 1961 yılı temmuz ayında, Türkiye Dansözler Yarışması Müsabakası düzenleneceği gazeteden ilan edilmiştir. Ayrıca biletli olan bu müsabakayı, başka sanatçıların da yer alacağı bir program şeklinde duyurmuşlardır. Bu yarışmada ilk kez kazananı halkın belirleyeceği de belirtilmiştir.²⁸⁶ Yarışma sonucunda 1961 yılı dansözler kraliçesi unvanını alan dansöz, Aysel Tanju olmuştur.²⁸⁷ 1962 yılının dansözler kraliçesi yarışması da bu dansın gençlerin ahlakını bozmakta olduğu eleştirilerine rağmen, Açık hava tiyatrosunda yapılmış kazanan dansöz Sevda Nur tacını da bir önceki yılın kraliçesi Aysel Tanju'dan almıştır.²⁸⁸ Ancak yarışmaya hile karıştığı iddiasıyla tacını geri vermesi istenmiştir.²⁸⁹ Bu kez Ruhsar Çınar'ın (Gülruh) adı gazete ilanlarında 1962 yılının dansözler kraliçesi olarak geçmiştir.²⁹⁰ 1963 yılının dansözü Süreyya İz seçilmiştir.²⁹¹ 1964 yılının dansözler kraliçesinin, Tükel Konser Bürosu'nun beş ayrı kategoride ve beş ayrı jüri ile organize ettiği bir etkinlikle yapılacağı gazeteden duyurulmuştur.²⁹² Bu yarışmada üçüncü olan bir dansözün sutyenini çıkarıp atmak suretiyle bu durumu protesto etmesi üzerine olay çıkmış, polis kadını götürmüştür. Bu yarışmada Nermin Kuran adlı dansöz birinci olmuştur.²⁹³ 1965 Dansözler kraliçesi Birsen Nur,²⁹⁴ olmuştur. 1966 yılında ise iki yarışma düzenlenmiştir, ilk yarışmanın birincisi Ana Bella olmuştur.²⁹⁵ 1966 yılında yapılan ikinci yarışmanın birincisi ise Selma Semir olmuştur.²⁹⁶ Kudret Şandra, dansöz yetiştirmenin çok önemli bir çalışma olduğunu söylemekte ve iyi dansözün vasıflarını saymaktadır. Buna göre, önce estetik, sonra kıvrıma ve titreme, ayak tırnağından saç ucuna kadar titretmesini bilmek gerekir diyerek yapılan diğer yarışmaları eleştirmektedir.²⁹⁷ 1967 yılının dansözler kraliçesi

²⁸⁶ **Milliyet Gazetesi**, 01.07.1961, s.4.

²⁸⁷ **Milliyet Gazetesi**, 09.07.1961, s.2.

²⁸⁸ **Milliyet Gazetesi**, 06.06.1962, s.7.

²⁸⁹ **Milliyet Gazetesi**, 23.06.1962, s.6.

²⁹⁰ **Milliyet Gazetesi**, 14.06.1962, s.3.

²⁹¹ **Milliyet Gazetesi**, 19.07.1964, s.3.

²⁹² **Milliyet Gazetesi**, 10.03.1964, s.6.

²⁹³ **Milliyet Gazetesi**, 19.07.1964, s.3.

²⁹⁴ **Milliyet Gazetesi**, 18.06.1966, s.6.

²⁹⁵ Ana Bella Dansözler Kraliçesi Seçildi, **Milliyet Gazetesi**, 26.06.1966, s.1, 7.

²⁹⁶ "Dansözler İkinci Bir yarışma Yaptı", **Milliyet Gazetesi**, 27.06.1966, s.3.

²⁹⁷ "Dansözler Arası Savaş şiddetlendi", **Milliyet Gazetesi**, 24.06.1966, s.1, 9.

Gamze Öz olmuştur ve kraliçelik unvanıyla gazino ilanlarında yerini almıştır.²⁹⁸ 1968 yılının kraliçesi ise Mehtap Güneş olmuştur.²⁹⁹

Yılbaşı için sergi sarayında tertiplenen “ucuz halk eğlenceleri”nde, pek çok sanatçıyla birlikte göbek dansözlerinin yer alacağı haberi yayınlanmıştır.³⁰⁰ Yılbaşı eğlencelerinin yanı sıra, bayram eğlenceleri de tertiplenen spor ve sergi sarayında, bayram münasebetiyle bu kez, ses yıldızları, canbazlar, çeşitli eğlenceler ve dansözler de sahne almıştır.³⁰¹ Spor ve sergi sarayındaki bu eğlenceler, halk tarafından rağbet gördükçe, çeşitli konser ve etkinlikler düzenlenmeye devam edilmiştir. Caz konserleri, Hafif Batı Müziği, Türk Müziği, çeşitli orkestralar, canbazlar ve akrobatlar ve dansözlerin de olduğu zengin programlarla birleştirilerek sergilenmiştir.³⁰² 1963 yılının yılbaşı eğlencesi de spor ve sergi sarayında, sanatçılar ve dansözler eşliğinde yapılacağı ilan edilmiştir.³⁰³ 1964 yılının ilanı³⁰⁴ Bunun gibi bir başka biletli halk eğlencesi, Gülhane Parkı’nda, Büyük Şehir Eğlenceleri kapsamında yapılmış ve aralarında dansözlerin de bulunduğu 150 sanatçı sahne almıştır.³⁰⁵

Peri adlı dergi, erotik içeriğiyle, genellikle dansöz resimleri ve röportajlarını da içeren bir yayın anlayışına sahiptir.³⁰⁶ Film yıldızları, dansözler ve ses sanatçıları aklı hayale gelmeyen her yerde takip ederek Revü adlı mecmuanın hazırlandığı haberi, dansöz ve sanatçıların erotik resimleriyle gazete ilanında yer almıştır.³⁰⁷ Ses, Peri, Peri Kızı, Cennet gibi dergilerde dönemin artist ve dansözlerinin hayatları okuyucuya magazin olarak aktarılmıştır.

1964’te haber olan bir başka konu ise, Refik Erduran’ın eski İstanbul eğlencelerini konu alan direkler arası oyunudur. Bu oyunda, külhanbeyleri, tulumbacılar, mahalle bekçileri, baskınlar, hamam sefaları pek çok şey bulunmaktadır ve Cemile isminde bir genç kızın Kamelya adında bir Ermeni kadın rolünde sahne

²⁹⁸ **Milliyet Gazetesi**, 06.08.1967, s.4.

²⁹⁹ **Milliyet Gazetesi**, 11.08.1968, s.7.

³⁰⁰ **Milliyet Gazetesi**, 22.12.1961, s.2.

³⁰¹ **Milliyet Gazetesi**, 08.03.1962, s.2.

³⁰² **Milliyet Gazetesi**, 14.04.1962, s.2; **Milliyet Gazetesi**, 18.04.1962, s.3.

³⁰³ **Milliyet Gazetesi**, 25.12.1962, s.2.

³⁰⁴ **Milliyet Gazetesi**, 30.12.1963, s.6.

³⁰⁵ **Milliyet Gazetesi**, 27.06.1964, s.6.

³⁰⁶ **Milliyet Gazetesi**, 26.12.1961, s.5.

³⁰⁷ **Milliyet Gazetesi**, 27.11.1962, s.3.

olarak kanto yapması hikayesini anlatmaktadır. Gülriz Sururi tarafından canlandırılan Kamelya rolünde Sururi, şarkı söyleyip, göbek atmaktadır.³⁰⁸

1960'lar itibariyle, gazino ilanlarında program içeriğinde bulunan dansözler yer almaya devam etmiştir. Turkuaz gazinosu her akşam yaptığı programın ilanını dansözler resmi geçidi³⁰⁹ şeklinde yayınlamıştır. Dönemin dansözlerinin filmlerde oynadığı gibi, film yıldızlarının dansözlük yapması da moda olan bir durumdur. Leyla Sayar'ı dansöz olarak sahneye çıkarmak isteyen gazino sahipleri, onun şöhretinden yararlanarak müşteri çekmişlerdir.³¹⁰ Film Yıldızı Muhterem Nur da, ilk kez 1964 yılında dansöz olarak sahne almıştır.³¹¹ Sayar ve Nur gibi, Suzan Avcı, Nebile Teker, Muzaffer Nebioğlu da film yıldızlığından dansözlüğe geçen ünlülerdendir.³¹² Tülin Elgin de 1967 yılında yaptığı bir açıklama ile dansözlüğün oyunculuktan daha kazançlı bir iş olduğu için dansözlüğe başlayacağını açıklamıştır.³¹³ Oysa önceleri, dansözlükte başarılı olan ve ünlünen kişileri sinemanın kendisine çekmekte olduğundan bahseder ve Aysel Tanju, Üftade Kimi, Nergis Mogol'u örnek olarak verir.³¹⁴ Benzer şekilde Sedef Türkay da dansözlükten oyunculığa geçmiştir.³¹⁵

Aktristlerin dansöz rolleri ile görüldüğü filmler de olmuştur. Türkan Şoray 1962 yapımı "lekeli Kadın" filminde, Selda Alkor, 1966 yapımı "Erkek ve Dişi" filminde, Hülya Koçyiğit 1966 yapımı "O Kadın" filminde, Fatma Girik 1969 yapımı "Erkek Fatma" filminde dansöz rollerinde görülmüştür. Selma Güneri Yılmaz Güney ile başrolü paylaştığı "Ben Öldükçe Yaşarım" adlı 1965 yapımı filmde bir dansözü canlandırmaktadır.³¹⁶ Ajda Pekkan da 1967 yapımı Harun Reşid'in Gözdesi ve 1965 yapımı Sevdalı Kabadayı filminde bir dansöz rolü oynamıştır.³¹⁷ Pek çok sanatçı 1960'lı yıllarda dansöz rolü ile beyaz perdede görünmüştür, ancak bir başka habere göre filmlerde masum kız rolünü canlandıran oyuncular, soyunup dökünmeyi

³⁰⁸ "Yeni Bir Oyun "Direklerarası"", **Milliyet Gazetesi**, 30.12.1964, s.6.

³⁰⁹ **Milliyet Gazetesi**, 02.01.1960, s.2.

³¹⁰ "Gündüz Film Çeviriyor", Gece de Göbek Atıyor, **Milliyet Gazetesi**, 08.11.1964, s.6.

³¹¹ "Dansözlüğe Başlayan Muhterem Nur Zehirlendi", **Milliyet Gazetesi**, 28.11.1964, s.6.

³¹² **Milliyet Gazetesi**, 04.07.1965, Hafta Sonu İlavesi, s.1; 11.07.1965, Hafta Sonu İlavesi, s.1.

³¹³ **Milliyet Gazetesi**, 22.08.1967, s.6.

³¹⁴ "Eski Yıldızları Kırpıp Bir Güzel Dansöz Yapıyorlar", **Milliyet Gazetesi**, 20.06.1965, Hafta Sonu İlavesi, s.1.

³¹⁵ "Sedef Türkay 11 Filmde Oynuyor", **Milliyet Gazetesi**, Hafta Sonu İlavesi, 03.07.1966, s.1.

³¹⁶ **Milliyet Gazetesi**, 09.01.1966, Hafta Sonu İlavesi, s.1.

³¹⁷ "Ajda Pekkan Dansöz Oldu", **Milliyet Gazetesi**, 20.02.1966, hafta Sonu İlavesi, s.1.

reddedince, bu roller zaten bu işi yapmakta olan kişilere verilmeye başlandı. Böylece hem bu rollere hem de vamp kadın rollerine çıkacak oyuncular bulunmuş oldu.³¹⁸ Aslında bu akım Emine Adalet Hanım zamanında çekilen filmlerden beri vardı. İlk olarak Deniz Kızı filminde Faruk Kenç ve Baha Gelenbevi standart kötü kadın-dansöz tipini çizmiştir. Bu kötü kadın, filmin kahramanını yoldan çıkarmak için yapmadığını bırakmamakta, bu arada da soyunup dans etmektedir. Deniz Kızı filmine kadar dansözler hikayenin içinde yer almazlar, her filmde benzeri bulunan bir tesadüfle, filmin kahramanı bir gece kulübüne girip ve seyirci ile birlikte on dakika dansözünü izlemektedir.³¹⁹

Bu dönemin çadır tiyatroları ve buradaki dansözler ile ilgili bilgiyi, 1965 yılında yapılan bir haberden almaktayız.³²⁰ Geçimlerini kazanmak için sahneye çıkıp göbek atmak zorundaki kadınlar ve “çıplak kadın vücuduna aç” izleyicilerin davranışları, çadır tiyatrolarını konu alan bu yazı dizisinde anlatılmaktadır. Büyük şehirlerdeki pek çok büyük tiyatrunun yanı sıra, Anadolu’nun pek çok yerinde turne yapan ve sahne alan çadır tiyatroları, içinde yer alan pek çok sanatçı, çadır önünde çığırtkanın sattığı biletlerle ulaşılabilen eğlence olmaktadır. Sahnede dansözlerin, kalça ve bel oynatışları bir süre sonra üzerlerindeki fazla giysileri çıkarıp dansa devam ederlerken, seyircilerin onlara laf atmaları da bu yazıda dikkat çeken noktalardandır.

Nejla Ateş yaş almasıyla birlikte artık Amerika’dan Türkiye’ye dönme kararı almıştır ve 1966 yılında sanatını icra etmeye devam etmek üzere 39 yaşında memleketine dönecektir. Türkiye’ye döner dönmez, büyük ilanlar ve reklamlarla, İstanbul’un ilk Avrupayı Gazino’su olan Kazablanka’da sahne almıştır. Aylar süren gazino programından sonra Anadolu turnesi yapmış, ardından da İzmir Fuarı’nda sahne almıştır. Nejla Ateş, gazino programına ilk başladığında programda yer alan “Olimpikler” adlı akrobasi grubu bulunmaktadır. Bu topluluğu kuran Özer Baysaling, dans ve akrobasiyi birleştiren bir gösteri hazırladıklarını ifade etmektedir. Başlarda Nejla Ateş ile sahne almak istememiş, kendilerine dansöz ile sahne almanın yakışmayacağını düşünmüşlerse de bu ön yargıdan kurtularak teklifi kabul etmişlerdir.

³¹⁸ “Dansözlerimiz ve Türk Sineması”, **Milliyet Gazetesi**, 30.01.1966, Hafta Sonu İlavesi, s1.

³¹⁹ **Milliyet Gazetesi**, 30.01.1966, Hafta Sonu İlavesi, s1.

³²⁰ “Kantolu, Varyeteli, Hisseli, Büyük Çadır Tiyatrosu”, **Milliyet Gazetesi**, 02.05.1965, s.5; 03.05.1965, s.5; 04.05.1965, s.5; 05.05.1965, s.5; 06.05.1965, s.5; 07.05.1965, s.5; 08.05.1965, s.5.

Hazırladıkları programın, dansın da akrobasinin de ötesinde bir gösteri olduğunu ifade eden Baysaling, bunun seyirci için yeni bir şey olduğunu anlatmıştır. Tiyatro, bale, akrobasi ve göbek dansını birleştiren bu gösterinin hazırlanmasında, 1940'lı yıllarda beraber dans ettiği akrobat Marco kadar, yıllarca dans ettiği Avrupa Revüleri ve Amerika Kulüplerindeki Müzikal ve gösterilerin yani kendi deyimiyle “Show Business”ın etkisi olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Nejla Ateş'in gösterinin ilk bölümü, mizansen ve konu olarak dans tanrıçasının yanardağın tepesinde ateşler içinde ilahlar için dans etmesini tasvir ediyordu. Nejla Ateş, ellerinde kupalarla ve yüzü tülle örtülü şekilde, üzerinde kırmızı astarlı simli siyah bir pelerinle sahneye giriyordu. Kupaların meşale ile yakılması ve 35 kişilik orkestranın çaldığı egzotik melodiler eşliğinde, Fransız balerinlerin ellerinde tüllerle sahneye akın etmesiyle devam ediyordu. Başlarında şeytan maskeleriyle ve üst bedenleri çıplak altlarında siyah tayt ile sahneye gelen iki akrobatın Nejla Ateşi yerden alıp ellerinin üzerinde havaya kaldırıp sahneden çıkarmalarıyla son bulmaktadır. İkinci bölüm Fanny Müzikalinin Marsilya sahnesinden uyarlanmıştır. Meyhanede geçen bir aşk hikayesi işlenirken, balerinler meyhanedeki yosmaları, akrobatlar ise denizcileri canlandırmaktadır. Bu bölümde Nejla Ateş, alttan ışıklandırılmış bir fiçı üzerinde dans etmektedir. Gösterinin son bölümü ise Yılan Dansı'dır. Bu dansta Ateş daracık yılan kıyafeti ile akrobat gencin etrafında kayarak ve kıvrılarak dans eder ve onu sokup zehirlediğini canlandırır.

Kazablanka gazinosundan sonra rotalarını Anadolu turnesine çevirmişlerdir. Baysaling, Anadolu turnesinde dansöz kadına bakışı, acı olarak deneyimlediklerinden bahseder ve hazırlamış oldukları akrobasi ile birleşen dansın, izleyicinin gözünde sanatsal bir anlam ifade etmediğini söyler. Gelen seyircinin sahnede sadece “Cıvıl Karı” bir göbek dansözü olarak gördüğünü anlatır.³²¹ Yıllarca Avrupa ve Amerika'da dans ettikten sonra memlekette dansçı kadına yönelik bu bakışa maruz kalan Ateş, sahneleri bırakmadan önce Baysaling'in deyimiyle öfkesini şöyle dile getirmiştir:

Bu memlekette dans edilmez. Avrupa'da, Amerika'da bu iş sanat. İyi yapıyorsan takdir ediliyorsun, saygı görüyorsun. Burada ne yaparsan yap, dansözsün. Dansöz demek, kıvırtan, göbek atan kadın. E, sahnede kıvırtıyorsan, yatağına da almak istiyor adam seni.

³²¹ Özer Baysaling, **Ateş Dansı**, Yeniyaz Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.13, 20.

Niye? Dügün, dernek, gazino, evlerde ve her türlü eğlencede, herkes gerdan kırıp, kalça sallayarak göbekler atıyor. O niye hafif meşreplik olmuyor da bize herkesin koynuna girmeye hazırmışız gibi bakılıyor? İki yüzlü bu insanlar.³²²

Oysa Amerika'da bulunduğu sürede dansının bir sanat olarak görülmesi, bu memlekette çok sonraları kabul edilen ve hatta halen tam kabul edilmiştir diyemediğimiz bir toplumsal bakıştır. Nejla Ateş Amerika'dayken başından geçen bir olayı şöyle aktarmaktadır:

Adnan Menderes, başvekil iken, Amerika'ya gelmişti. Büyükelçiliğimizde adına tertiplenen toplantıya beni de davet etmişlerdi. Bir ara dans etmemi istediler. Kendilerine hürmetim sonsuz, arzu ediyorlarsa gazinomda gelip seyredebilirler, diyerek oradan ayrıldım. Ne çirkin teklif! Sanki oturak alemi gibi, erkekler sofrasında, sahne haricinde, müziksiz, dekorsuz dans. Olacak iş değildi. O ortamda kalk şarkı söyle bile denmez. Bunu sonradan duyan Menderes, bu davranışımın dolaylı beni gıyabında tebrik etmiş. Kız haklı, burada dans olur mu? Aferin kıza zekiymiş, demiş. Esaslı adammış ama rahmetli, helal olsun.³²³

1960'lar itibariyle turistler için düzenlenen eğlenceler düzenlenmeye başlamıştır. Bir saz salonunda yapılan böyle bir "Turist Eğlencesi"nde, göbek dansözü turistlere dans etmeyi öğretmekte, hareketleri yapmaya çalışan turistler sahnede ter dökmektedirler. Eğlencenin ilerleyen dakikalarında, son dönemde moda olan striptiz, bu eğlenceye de dahil olur ve göbek dansözü turistleri soymaya başlar.³²⁴

Göbek dansözlerinin eğlence hayatının bir parçası olarak görülmesiyle birlikte, düzenlenen pek çok moral gecesi, yemekli toplantıların yanı sıra spor müsabakaları sonrasında yapılan dostluk yemekleri, kutlamalar ve balolarda da göbek dansözü sahne almaktadır.³²⁵ İzmir'de yapılacak olan AP kadınlar kongresinin iptal edilmesi üzerine toplanan delegeler de hemen bir eğlence tertiplemişler, eğlencenin vazgeçilmezi dansözü masaya çıkararak oynatmışlardır.³²⁶ Masada dansöz oynatma adeti de dansöze para takma adeti gibi bu tür toplantılarda sıkça rastlanan bir durumdur. Türk Anneler Birliği Bakırköy Şubesi'nin yemeğinde de dansöz Sedef İnci'ye bin lira takan Natık

³²² Özer Baysaling, **A.g.e**, s.104, 105.

³²³ Özer Baysaling, **A.g.e**, s.147.

³²⁴ "Bir Saz Salonunda Bir Turist Gecesi Vardı", **Milliyet Gazetesi**, 18.09.1966, s.3.

³²⁵ **Milliyet Gazetesi**, 18.01.1968, s.1; 165.02.1968, s.8; 18.02.1969, s.3, 31.07.1969, s.5.

³²⁶ "Kongre Yerine Kadın Oynattılar", **Milliyet Gazetesi**, 15.07.1969, s.4.

ölçen hemen eşi tarafından uyarılmıştır.³²⁷ Dansözlü bu eğlenceler yurtdışından gelen pek çok sanatçı, iş adamı ve konuklar için de yapılmıştır. Ünlü şarkıcı Mark Aryan da kendisi için düzenlenen eğlencede dansöz ile karşılıklı oynamıştır.³²⁸ Bazen de Amerikan Filosu'nun askerleri, Beyoğlu'na giderek dansözlü eğlencelere katılmaktadırlar.³²⁹

Bir başka haber de Türkiye için yapılan tanıtım filmidir. İngiliz Samaritan Film Şirketinin hazırladığı, Derek Williams'ın yönetmenliğini yaptığı "Türkiye – Tarihin Köprüsü" 19 dakikalık film, Asya ile Avrupa'yı bağlayan Anadolu'da Hititlerden bu yana olan tarihi olayları anlatmaktadır. Ses sanatçısı Gönül Turgut ve göbek dansçısı Babuş'un da rol aldığı film, Milano'da 7.si düzenlenen Milletlerarası Turistik Filmler Festivali'nde altın madalya kazanmıştır.³³⁰

Defilede açık giysiler giyen kadın mankenleri izlemek için 1 lira ücret kesilen askerlere bu kadınlar dansöz olarak anons edilmektedir. Oysaki kadınlar dans etmemekte sadece tanrının giysileri denilen açık giysi parçalarının içinden vücutlarını teşhir etmektedirler.³³¹ Bu durum "Ordu'da Aç Aç Geceleri" başlığı altında bazı kaynaklarda ele alınmıştır. 1960'larda beri var olduğu düşünülen aç aç gecelerinin yapısı "1980'li Yıllarda Göbek Dansı" başlığı altında verilmiştir.

Yurt dışından gelen yabancı göbek dansçılarının da çeşitli eğlence yerlerinde program yaptıkları görülmektedir. Maksim Pavyonu, Arap dansöz Samia Muhammet'i oryantal göbek dansında programına dahil etmiştir.³³² Nadia Gamal da Boğaziçi Gazinosunda sahne almaya devam etmektedir.³³³ Arap göbek dansözü Samoura da Cumhuriyet pavyonundaki program içinde sahne almaktadır.³³⁴

Ülkemizden yurt dışına giden göbek dansözlere ise, 1960'lı yıllarda şark tipi eğlencenin popülerleşmesi ile yoğunluk kazanmıştır. 1960'lı yılların başlarında, Amerika'da Şark tipi lokallerin açıldığı, pek çok göbek dansözünün Amerika'ya gittiği

³²⁷ "Natik Bey Dansözün Koynuna Bir Binlik Koyunca", **Milliyet Gazetesi**, 28.10.1969, s.5.

³²⁸ "Marc Aryan'la Babası Coşunca Oynadılar", **Milliyet Gazetesi**, 22.04.1969, s.1.

³²⁹ **Milliyet Gazetesi**, 20.07.1968, s.1.

³³⁰ "Türkiye İle İlgili Film", **Milliyet Gazetesi**, 04.03.1967, s.7.

³³¹ **Milliyet Gazetesi**, 01.11.1967, s.3.

³³² **Milliyet Gazetesi**, 01.01.1961, s.2.

³³³ **Milliyet Gazetesi**, 17.04.1961, s.2.

³³⁴ **Milliyet Gazetesi**, 03.08.1963, s.3.

haberi çıkmıştır. Bu habere göre, Amerika’da alaturka saz ve göbek dansı salgın halinde başlığıyla verilmiş ve bu lokallerin dekorundan menüsüne kadar şark usulü olduğu bilgisi verilmektedir.³³⁵ Bu haberin üzerinden çok fazla geçmeden, Amerika’da çalışmak üzere dansöz arandığı ilanları gazetede yer almıştır.³³⁶

Amerika’da New York Turizm ve Tanıtma Bürosu’nun Türkiye’yi tanıtmakla görevli memurları bir Türk gecesi düzenlemiş, bu gecede Saliha Küfeci göbek dansı ile sahne almıştır. Nilüfer Aydan, Muhterem Pırlant, Ayşe Nana, Semiramis, Gönül ve Güler Kardeşler, Özcan Tekgül gibi dansözlerin ardından Aysel Tanju Almanya’da; Sen Tuna (Lawson) da Amerika’da sahne alarak batıya giden sanat elçileri başlığıyla gazetede yer almışlardır.³³⁷ 1960’lı yıllarda Aysel Kaynak ta Amerika’da adından söz ettiren göbek dansözlerindedir. 1967 yılında geçirdiği bir trafik kazası ile bir daha yürüyemeyeceği söylenen Kaynak, kendi çabası ve azmi ile 1970’lerde sahnelere dönecektir.³³⁸

1952’de Amerika’ya giden ve 1960’lı yıllarda kendinden bahsettiren Özel Türkbaş’ın eşinin çektiği filmde oynayacağı ve bir dansözün anılarını canlandıracağı haberi yer almıştır.³³⁹ Özel Türkbaş, Ankara Devlet Tiyatrosu çocuk grubundan yetişmiş, çeşitli oyunlarda rol almış ve 1950’li yıllarda kardeşi Tancan ile birlikte, Özel Kardeşler adlı halk müziği grubunu kurmuştur. Müzikten sinemaya geçerek, oyunculuk yapmaktayken, dönemin jönlerinden olan Ayhan Batu ile birlikte rol aldığı filmde sonra evlenmiştir. Batu, Türk film sektörünün geriliğinden şikayet ederek eğitim almak üzere Amerika’ya gitmeye karar vermiş ve Özel Türkbaş için Amerika sahnelerinin yolu açılmıştır. Türkbaş, Amerika’da hem sesi hem de dansıyla ünlü bir sanatçı olmuştur.³⁴⁰

Türkbaş sahne hayatının zirvesindeyken, Nejla Ateş ise, giderek kötü günler geçirmektedir. Yaşlandıkça, sahne almakta zorlanan, maddi sıkıntılar çeken, Ateş ise iki

³³⁵ “Amerika’da Alaturka Saz ve Göbek Dansı Salgın Halinde”, **Milliyet Gazetesi**, 15.01.1961, s.3.

³³⁶ “Dansöz Aranmaktadır”, **Milliyet Gazetesi**, 09.09.1961, s.3.

³³⁷ “Batı’ya Giden Sanat Elçileri”, **Milliyet Gazetesi**, 02.07.1965, s.6.

³³⁸ Kamuran Sümercan, “Aysel Kaynak Yine Pistlerde”, **Milliyet Gazetesi**, 29.02.1976, s.18.

³³⁹ “Amerika’da Bir Türk Güzeli”, **Milliyet Gazetesi**, 04.09.1965, s.6.

³⁴⁰ “Amerika’da Bir Türk Dansözü: Özel Türkbaş”, **Milliyet Gazetesi**, Hafta Sonu İlavesi, 31.10.1965, s.1.

kere intihar etmiş ve memleketine dönmesi için yardım amaçlı para toplandığı haberi gazetede yer almıştır.³⁴¹ Bu haberden birkaç gün sonra Ateş, Türkiye'ye dönmüştür.³⁴²

Peri-Han ise, oryantal göbek dansözü olarak Mısır'da iki filmde rol aldıktan sonra, İtalyan Cine Citta'dan teklif almış, filmlerde oynamıştır.³⁴³ İtalya'da dansözlükten film yıldızlığına geçen bir başka Türk de Anni Volkan'dır.³⁴⁴ Ayrıca Türkan Yeldan da 1961'de yurt dışına çıkmış, Almanya, Fransa, İspanya'da sahne aldıktan sonra Kanada'da program yapmaya devam etmektedir.³⁴⁵ Semra Melika ise Londra'da göbek dansıyla büyük ilgi toplamaktadır ve İngiliz kadınlara göbek dansı dersi vermektedir.³⁴⁶

1963 yılına gelindiğinde, Mısır'da yapılan göbek dansı reformu dikkat çekmektedir. Yayınlanan kararname ile göbek dansının hareketleri ve giyilecek kostümler yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, giysilerde göğüs, göbek ve sırt kısmı örtülecek, belden aşağısında ise kesinlikle yırtmacı olmayan uzun bir etek bulunacaktır. Dans hareketlerinde ise, kalçalar, göğüsler ve göbek titretilmeyecek, yerlere yatıp tahrik edici pozlarla kıvranılmayacaktır. Bu karar göbek dansözlerinin bir kısmının ülkeden ayrılmasına yol açarken, Mısır'da kalanlar arasında ise göbek dansın icrası ile ilgili tartışmalara yol açmıştır.³⁴⁷

³⁴¹ “Nejla Ateş İçin Amerika'da Para Toplanıyor”, **Milliyet Gazetesi**, 09.11.1965, s.1.

³⁴² “Nejla Ateş Geldi ve Toprağı Öptü”, **Milliyet Gazetesi**, 17.11.1965, s.1.

³⁴³ **Milliyet Gazetesi**, 01.09.1962, s.6.

³⁴⁴ “Bir Türk Dansözü İtalya'da Beyaz Perde Yıldızı Oldu”, **Milliyet Gazetesi**, 19.10.1968, s.3.

³⁴⁵ “Kanada'da Bir Türk Lokumu”, **Milliyet Gazetesi**, 05.01.1967, s.6.

³⁴⁶ “Londra'da Göbek Dansı”, **Milliyet Gazetesi**, 24.01.1967, s.1.

³⁴⁷ **Milliyet Gazetesi**, 27.06.1963, s.6.

3.1.4. 1970’li Yıllarda Göbek Dansı

1970’lerde öne çıkan isimler: Gönül Güler, Semra Timuçin, Birsen Ayda, Berna Egeli, Birsen Bengü, Leyla Türker, Sevil Özadlı, Gülsen Esen, Yeşim, Gamze Öz, Yakute, Yakupe, Tanju Tamara, Gül Pınar, Mehtap Kader, Saruhan, Seher Şeniz, Asuman Can, Alev Tamara, Gönül Derya, Semin, Canan Can, Perihan Ateş, Gülay Gül, Ayşegül, Belma Semir, Sedef İnci, Seher Şeniz, Prenses Banu, Nesrin Topkapı, Efruz.

1970’li yıllarla beraber, 1960’ların sonlarına doğru tüm dünyada yayılmaya başlayan çıplaklık ve seks dalgası, Türkiye’de de çeşitli girişimcilerin, çıplaklar kampı, çıplak yat gezileri düzenlemek için girimlerini beraberinde getirmiştir. Özellikle, göbek dansözleri ile birlikte başvuru yapan organizatörler, içinde striptiz ve dansların da bulunacağı boğaz turları düzenlemek için ilgili yerlere başvuruda bulunmuştur.³⁴⁸ 1970 yılının sonlarına doğru örfi idare İstanbul Gecelerine müdahale edince, pek çok sanatçı ve göbek dansözü de program yapmak üzere başka şehirlere gitmişlerdir.³⁴⁹

1970’li yıllarda özellikle spor kulüpleri olmak üzere çeşitli toplulukların eğlence ve kutlama toplantılarında göbek dansözleri aranan bir sahne etkinliği haline gelmiştir. Özellikle futbol kulüpleri gibi bazı meclislerin kutlama etkinliklerinde dansöz oynatmak alışlagelmiş bir durum olaya başlamıştır.³⁵⁰ Bu dansözler masalara çıkarılır ve dansları sırasında giysilerine para sıkıştırılır. Fenerbahçe’nin lig bitimini kutladığı eğlencede de Gönül Güler sahne almıştır.³⁵¹ Aynı yıl Fenerbahçe Spor Kulübünün şampiyonluk yemeğinde de göbek dansözü sahne almış, sporcularla karşılıklı oynamıştır.³⁵² Eskişehir Spor Kulübü’nde Futbolcu olan Nuri’nin, bir gece kulübünde dansöz sevgilisiyle eğlenirken karısı tarafından basılarak tabanca ile kovalanması haberi de gazetede haber olmuştur.³⁵³ Bu tip haberler, 1970’li yıllarda başarılı sporcuların kendilerini gece hayatına kaptırıp, kötü duruma düşmeleri durumuyla yaygın olarak karşılaşılmıştır. Bu konu, ilerleyen yıllarda “Ya ya ya, şa şa şa”³⁵⁴ gibi filmlerde eleştirilmiştir. 1971 yılında, Almanya-Türkiye Futbol karşılaşmasında, dansöz Seher

³⁴⁸ Ümit Deniz, “Boğazın Ortasında Seks Turları ile Talih Oyunları”, **Milliyet Gazetesi**, 06.07.1970, s.5.

³⁴⁹ “Sıkıyönetim Kapıyı Çalınca Sanatkarlar İstanbul’u Terketti”, **Milliyet Gazetesi**, 26.06.1970, s.5.

³⁵⁰ **Milliyet Gazetesi**, 02.02.1970, s.10.

³⁵¹ “Felekten Bir Gece Çaldılar”, **Milliyet Gazetesi**, 02.02.1970, s.10.

³⁵² “Şampiyonluk Yemeği Verildi”, **Milliyet Gazetesi**, 04.07.1970, s.10.

³⁵³ “Eskişehirli Nuri’yi ve Sevgilisini, Eşi Tabancayla Kovaladı”, **Milliyet Gazetesi**, 17.12.1970, s.12.

Şeniz, ilk golü atan futbolcuyla üç gece geçireceğini vadedmiştir.³⁵⁵ Bu haberin ardından Türk Futbol takımının gerçekleşen müsabakayı 3-0 kaybetmesi, yurt dışında yabancı basında espri konusu olmuştur.³⁵⁶ Galatasaray'lı futbolcu Bülent'in düğününde oynayan göbek dansözüne para yapıştırdığı resimler de gazete haberleri arasında yerini almıştır.³⁵⁷ 1979 yılında ise, Fenerbahçeli futbolcuların Antalya'daki kampta düzenledikleri moral gecesinde göbek dansözü ile karşılıklı oynamaları haberi gazetede yer almıştır.³⁵⁸ Basketbol hakem kulübünün geleneksel gecesi de, masada oynatılan dansöz haberlerine ev sahipliği yapmıştır.³⁵⁹ Beşiktaş Spor Kulübü futbolcuları da kazandıkları bir müsabakanın ardından düzenlenen moral gecesinde, göbek dansözleri eşliğinde eğlenmişlerdir.³⁶⁰ Cumhurbaşkanlığı Bisiklet turunun ardından sporculara verilen veda yemeğinde, sporcular göbek dansözü ile karşılıklı oynamıştır.³⁶¹

Yabancı sporcular için yapılan eğlencelerde de göbek dansözü yer almıştır. Göztepe Spor Kulübünün ev sahipliğinde, İtalya Roma Takımı'nın Antrenörü Herrera'nın da İzmir'de geçirdiği son gecesindeki eğlencede masasına çıkan göbek dansözünü izlemesi gazete haberleri arasında yerini almıştır.³⁶² Fransız Güreşçi Robin'in de göbek dansözü kucaklayarak masaya çıkarması haberi yine gazetede yer almıştır.³⁶³ UEFA Kongresine katılan Yabancı delegelerin göbek dansözleri eşliğindeki eğlenceleri de gazetelerden takip edilmiştir.³⁶⁴

Spor kulüplerinin yanı sıra yerli ve yabancı şirket eğlenceleri de göbek dansözlerinin arandığı ortamlardan olmuştur. Alman Havayolları Şirketi Lufthansa, uçaklarının Türkiye'ye gelişinin 40.yılımı göbek dansözü Birsen Ayda ile karşılıklı oynayarak kutlamışlardır. TRT Televizyonunun 6. Yıl kutlamaları da müdürler masası

³⁵⁴ “Ya ya ya, şa şa şa”, Yönetmen: Ümit Efekan, Yapım: Hür Film, 1985.

³⁵⁵ Şükrü Gülesin, “Millilerin Moral Gezisi Neşeli Geçiyor”, **Milliyet Gazetesi**, 17.04.1971, s.10.

³⁵⁶ Hasan Pulur, “Olaylar ve İnsanlar”, **Milliyet Gazetesi**, 03.05.1971, s.7.

³⁵⁷ Sinan Erbil, “Galatasaylı Bülent'in Düğününde Herkes Çılgınlar Gibi Eğlendi”, **Milliyet Gazetesi**, 16.01.1977, s.14.

³⁵⁸ Şansal Büyüka, “Fenerbahçeli Futbolcular İçin Antalya'da Moral Gecesi Düzenlendi”, **Milliyet Gazetesi**, 31.01.1979, s.16.

³⁵⁹ Sinan Erbil, “Basketbol Hakem Kulübünün Geleneksel Gecesi Coşku İle kutlandı”, **Milliyet Gazetesi**, 03.03.1979, s.16.

³⁶⁰ İlker Ateş, “Beşiktaş'lı Futbolcular Boğaz'daki Bir Tavernada Felekten Bir Gece Çaldılar”, **Milliyet Gazetesi**, 29.09.1979, s.13.

³⁶¹ Sinan Erbil, “Olimpiyat Şampiyonu Sovyet Bisikletçi Pikuus Zaferini Dansözle Göbek Atarak Kutladı”, **Milliyet Gazetesi**, 15.10.1979, s.14.

³⁶² “Dansöz ve Herrera”, **Milliyet Gazetesi**, s.12.

³⁶³ **Milliyet Gazetesi**, 15.09.1970, s.10.

üzerinde dans eden göbek dansözü Gül Gülay ile renklenmiştir.³⁶⁵ Tıp Bayramında da benzer görüntüler yaşanmış, doktorlar göbek dansözü Perihan Ateş ile karşılıklı oynamışlardır.³⁶⁶ Enerji Konferansı Kapanış Yemeği'nde delegeler göbek dansı ile eğlenmiş ve karşılıklı oynamışlardır.³⁶⁷ 1979 yılında yapılan Dünya Madencilik Kongresi'nde ise yabancı madencilere “Türk Kültür Şov'u” sunulmuş, programda göbek dansözü Nesrin Topkapı delegeleri coşturmuştur.³⁶⁸

Sivas'ta ise astsubay eşleri orduevinde düzenledikleri eğlencede yer alan göbek dansözü Hülya ile doyasıya eğlenmişlerdir.³⁶⁹ F-104 Savaş Uçaklarının satın alınması anlaşmasının, Hava Kuvvetleri Komutanı ile Airtalia Şirketi Başkanı arasında tokuşturulan şampanya kadehleri ve göbek dansözü eşliğinde sağlandığı haberleri de gazeteden takip edilmiştir.³⁷⁰

Sulukule eğlenceleri ve Sulukuleli dansözler de 1970'li yıllarda gazetelerde yer alan haberler arasındadır. 1975 yılbaşına Sulukule'de eğlenerek giren turistlerin haberi ve ilerleyen saatlerde, göbek dansözleri ile karşılıklı oynamaları haberleri gazetede yer almıştır.³⁷¹ THY'nin düzenlediği “Sulukule Geceleri” eğlencesi bu haberlerden biridir.³⁷²

Bu kutlamaların yanı sıra, Beşiktaş Kız Lisesi'nin diploma töreni gibi, alışıktan olunmadık toplantılarda da göbek dansözünün sahne aldığı görülmektedir. Beşiktaş Kız Lisesi Koruma Derneği'nin düzenlediği törende, göbek dansözleri oryantal gösteri sunmuşlardır.³⁷³ Benzer şekilde, Gazetecilik Enstitüsü Öğrenci derneğinin düzenlediği gecede de Göbek dansözü Gönül Güler sahne almıştır.³⁷⁴

³⁶⁴ Ali Bostancı, **Milliyet Gazetesi**, 25.04.1978, s.14.

³⁶⁵ “6. Yıldönümlerini Kutladılar”, **Milliyet Gazetesi**, 04.02.1974, s.6.

³⁶⁶ Erkut Öget, “Futbol'da Yenilen Cerrahpaşalılar Balo'da Çoştular”, **Milliyet Gazetesi**, 23.03.1975, s.14.

³⁶⁷ Ali Bostancı, “Enerji konferansı Kapanış Yemeğinde Delegeler Eğlendi”, **Milliyet Gazetesi**, 25.09.1977, s.1.

³⁶⁸ “Yabancı Madencilere “Türk Kültür Şov'u” Sunuldu”, **Milliyet Gazetesi**, 22.09.1979, s.7.

³⁶⁹ “Sivas'ta Dondurma Güzeli”, **Milliyet Gazetesi**, 05.05.1975, s.8.

³⁷⁰ Örsan Öymen, “Biz de Onca Masraf Yaptık”, **Milliyet Gazetesi**, 15.02.1976, s.1.

³⁷¹ Seraceddin Zıddıoğlu, “Turistler Yılbaşını Sulukule'de Geçirdi”, **Milliyet Gazetesi**, 02.01.1975, s.1.

³⁷² “Sulukule Geceleri”, **Milliyet Gazetesi**, 27.04.1975, s.8.

³⁷³ “Beşiktaş Kız Lisesi'nin Diploma Töreni”, **Milliyet Gazetesi**, 06.07.1970, s.5.

³⁷⁴ İlhan Baştan, “İstikbalin gazetecileri felektan Bir Gece Çaldılar”, **Milliyet Gazetesi**, 25.05.1970, s.5.

İstanbul Belediye başkanı Fahri Atabey, dansöz Gamze Öz ile birlikte görüntülediği resim de gazete sayfalarındaki yerini almıştır.³⁷⁵ Bu haberden birkaç gün sonra, görevinin üçüncü yılına devam eden Fahri Atabey, Galata Kulesi'nde verdiği yemekli eğlencede de Gamze Öz ile karşılıklı göbek atmıştır.³⁷⁶ Galata Kulesi gibi, ilgi çeken mekanlardan biri olan Şükrü Paşa Konağı'ndan sonra³⁷⁷, Sait Halim Paşa Yalısı'nın "1001 Gece Masalları"na ev sahipliği yapması, pek çok davetlinin göbek dansözleriyle eğlenmelerine ortam sağlamıştır.³⁷⁸ Sait Halim Paşa Yalısı'nda eğlenen bir başka turist kafesi haberi de göbek dansözüne para takma haberi ile gazetede yer almıştır.³⁷⁹

1978 yılı içinde, göbek dansözlerinin televizyon ekranına çıkma arzusunu dile getirmeleri söz konusu olmuş, bu da birtakım tartışmaları beraberinde getirmiştir. Göbek dansözleri ekranı çıkmalı mı çıkmamalı mı tartışmaları böylece başlamıştır.³⁸⁰ Bu haberlerin ardından 1979 yılbaşı 10 saat yayın yapacak olan TRT'nin yılbaşı nedeniyle arabesk müziğe ve oryantal dansa izin verdiği, Nesrin Topkapı'nın "estetik kurallar içinde" kısa bir oryantal göbek dansı performansı sergileyeceği ve Nurhan Damcıoğlu ile Ayben Erman'ın da kanto ile ekrana çıkacağı haberi yer almıştır.³⁸¹ Ancak dansöz çıkar umuduyla gece 4'e kadar ekran başında bekleyen izleyiciler, hayal kırıklığına uğramıştır.³⁸² Bu durumu eleştiren yazarlardan biri olan Refik Erduran, "Batı'dan Show" adı altında yabancı seksi dansçıların gösterilerini yayınlayıp, müstehcen olması sebebiyle yerli dansözleri ekrana çıkarmayı eleştirmektedir. Erduran, "Bizimkiler dansöz, Batı'dakiler virtüöz mü?, Alaturka kıvrıma kerih, alafrangası ille nezih mi?" diyerek durumu eleştirmiştir.³⁸³

1978 yılında ise, Kültür Bakanlığının onayı ile sanat elçilerimizin tanınmış kadın sanatçılar arasından seçilmesi kararı alınmış, diğer sanatçıların, belirlenmiş sanat elçilerinin soğuk damga, mühür ve imzası olmada sanat yapamayacakları açıklanmıştır.

³⁷⁵ "CHP Fahri Atabey'i Düşürmeye Karar Verdi", **Milliyet Gazetesi**, 10.06.1970, s.1.

³⁷⁶ "Fahri Atabey Üçüncü Yılına Göbek Atarak Başladı", **Milliyet Gazetesi**, 14.06.1970, s.5.

³⁷⁷ Erhan Akyıldız, "Şükrü Paşa Konağı Turistlere Açılacak", **Milliyet Gazetesi**, 26.02.1978, s.20.

³⁷⁸ "Sait Halim Paşa Yalısı'nda 1001 Gece Masalları Yaşandı", **Milliyet Gazetesi**, 02.07.1979, s.7.

³⁷⁹ "Milyoner Turistler Dansöze Bol Bol Para Bastılar", **Milliyet Gazetesi**, 02.10.1979, s.7.

³⁸⁰ "Ekranında Dansöze Gerek Var mı", **Milliyet Gazetesi**, 03.08.1978, s.3; Erman Şener, "Tele Pano",

Milliyet Gazetesi, 19.12.1978, s.10, Erman Şener, "Tele pano", **Milliyet Gazetesi**, 12.04.1979, s.8.

³⁸¹ "Yılbaşı Gecesi TV 10 Saat Yayın Yapacak", **Milliyet Gazetesi**, 26.12.1978, s.10.

³⁸² Umur Bugay, "Yılbaşı Bitti, Yeni Yıl Geldi", **Milliyet Gazetesi**, 04.01.1979, s.7.

³⁸³ Refik Erduran, "Mercek", **Milliyet Gazetesi**, 26.01.1979, s.7.

Buna göre, dansöz Prenses Banu da Orta Afrika ve Uganda Sanat Elçimiz olarak ilan edilmiştir.

Yurt dışından haberlere bakıldığında ise, Ümit Deniz, New York ziyareti sırasında araştırdığı eğlence ortamlarını anlattığı yazısında, Greenwech Village denilen yerde Türk eğlencelerini anımsatan yerlerin daha çok Ermeni, Rum ve Mısırlılar tarafından işletildiğinden bahseden Deniz, göbek dansı diye lanse ettikleri dansözlerinin hiçbirinin Türk olmadığını ve bizim çiftetelli ile ilgisinin bulunmadığını belirtmiştir.³⁸⁴

New York'ta düzenlenen tıp bayramında ise, Türk Doktorlar 1967 yılında geçirdiği trafik kazasının ardından sağlığına kavuşan ve sahneler dönen Aysel Kaynak'ın göbek dansıyla eğlenmişlerdir.³⁸⁵ Hava Kuvvetlerini güçlendirme Vakfı'na bağış sağlamak üzere yurt dışı turnesine katılan sanatçılar arasında göbek dansözü Gülay Gül de bulunmaktadır.³⁸⁶

Yurt dışında Hollanda da ise Türk haftaları düzenlenmeye başlamıştır ve bu organizasyonlarda, davetlilere, Türk Çorbası, Türk Kahvesi ve Türk Lokumu ikramları orkestra ve göbek dansözü eşliğinde yapılmaktadır.³⁸⁷ Hollanda'da bulunan Türk Lokantalarında da Türk Müziği ve göbek dansı rağbet görmektedir.³⁸⁸ Kıbrıs'ta yapılan fuarda ise, Türk pavyonu önünde göbek dansını striptiz ile bileştiren göbek dansözü Alev Tamara'nın gösterisi gazetede yer almıştır.³⁸⁹ İngiltere Futbol kupasını kazanan Sunderland takımı ise, bir taraftarın jesti ile Türk Göbek dansözünün dansları eşliğinde düzenlenen yemek ile kutlamışlardır.³⁹⁰ 1975 yılında ise, Arjantin'in başkenti Buenos Aires'teki Türk restoranlarının programlarında göbek dansözüne yer verdiği haberleri yer almıştır. Buenos Aires'li kızların Türk isimleriyle göbek dansı icra ettikleri ve bunun son zamanlarda Arjantin'de çok popüler olduğu haberde verilen diğer bilgiler arasındadır.³⁹¹ Amerika'nın Las Vegas kentinde düzenlenen göbek atma yarışmasını 27

³⁸⁴ Ümit Deniz, "New York Geceleri Bir Başka Çehreye Bürünüyor", **Milliyet Gazetesi**, 17.04.1970, s.5.

³⁸⁵ "New York'taki baloda Türk Doktorlar Dansöz Oynatırken Polis Bomba Aradı", **Milliyet Gazetesi**, 11.04.1976, s.14.

³⁸⁶ "Hava Kuvvetleri İçin Yurt Dışı Turne", **Milliyet Gazetesi**, 04.05.1975, s.8.

³⁸⁷ "Hollanda'da Bir İlkokul'da Türk Haftası Başladı", **Milliyet Gazetesi**, 07.05.1971, s.3.

³⁸⁸ Kamuran Sümercan, "Hollandalılar Türk Havalarıyla Göbek Atıyorlar", **Milliyet Gazetesi**, 26.01.1974, s.3.

³⁸⁹ Akay Cemal, "Makarinos: Türk Sanayii Çok İlerlemiş", **Milliyet Gazetesi**, 08.09.1973, s.3.

³⁹⁰ Kamuran Sümercan, "Sunderland'lılar Göbek Seyretti", **Milliyet Gazetesi**, 06.02.1974, s.7.

³⁹¹ Atilla Atakan, "Latin Amerika'da Türk Göbek Dansı", **Milliyet Gazetesi**, 12.10.1975, s.14.

saat 37,5 dakikalık performansı ile kazanan Pamela Ness'in 1975'te düzenlenecek bir sonraki yarışmada elinde tutmak için antrenman yaptığı haberi de gazeteden öğrendiğimiz bilgiler arasındadır.³⁹² Benzer bir yarışma ise Londra'da yapılmış, Süreyya adlı bir Türk dansöz, 31 saat 1 dakika ve 10 saniye dans ederek hem dünya rekoru kırmış hem de küçük bir servete sahip olmuştur.³⁹³ Bu rekorun kırılması için 25 bin sterlinlik büyük ödül konulduğu haberi de ilerleyen günlerde yayınlanmıştır.³⁹⁴

Washington'da gazetecilerle görüşen Dış İşleri Bakanı Henry Kissinger'in yaptığı toplantıdaki açıklamaların ardından, göbek dansözleri gösteriler sunmuşlardır.³⁹⁵ Gösterinin ardından bir dansözün mavi tülünü Kissinger'e vermesi, oryantalist ressamların çizdikleri tablolardaki kompozisyonları hatırlatmaktadır. Fransa'nın Eyfel kulesinde ise, 1979 yılında başlayan "İstanbul 1001Gece Show" adlı programda Türk sanatçılar yer almaktadır, Seher Şeniz de göbek dansı ile sahne almaktadır.³⁹⁶

1970'lerde de sanatçıların dansöz rolünde oynadıkları filmler ve yerli dansözlerin yurt dışında çekilen filmlerde oynadıkları görülmüştür. Guido Celano tarafından Yönetilen "Puido İl Timido-Gun Shy Piluk" adlı film, Türkiye'ye İntikam, İntikam adlı ile gösterilmiş ve dansöz Ayşe Nana'nın rol aldığı bilgisi ile gazetede yerini almıştır.³⁹⁷ Altı yıl strip-tease yaptıktan sonra dansözlüğe başlayan Seher Şeniz'in İspanya'daki filminden sonra, İran'dan da teklif aldığı haberi yer almıştır.³⁹⁸ Deniz Erkanat ise Türk-İran ortak yapımı bir filmde dansöz rolünde oynayacaktır. Meral Zeren ise 1972 yapımı Çöl Kartalı adlı filmde dansöz rolünde oynamıştır.³⁹⁹ Bu filmler 1970'lerde çekilen filmlere örnek olarak verilebilir. Ancak, 1974'teki petrol krizinden sonra hammaddesi petrol olan selülozun bulunamaması film maliyetlerini arttırır. Halkın alım gücünün düşmesiyle, eğlence hayatı sekteye uğrar ve yapılan filmler izlenmemeye başlar, dolayısıyla her geçen gün daha az film üretilir. Az maliyetli olan

³⁹² "Dünya Göbek Atma Şampiyonu", **Milliyet Gazetesi**, 17.10.1975, s.3.

³⁹³ Kasım Yargıcı, "Londra'da Bir Türk Dansöz Dünya Göbek Atma Rekoru Kırdı", **Milliyet Gazetesi**, 21.04.1976, s.6.

³⁹⁴ Kasım Yargıcı, "31 Saat Aralıksız Göbek Atan Türk Dansözü Süreyya Göbeğini 55,800 Kez Titretmiş", **Milliyet Gazetesi**, 20.06.1976, s.18.

³⁹⁵ "Kissinger: Hiçbir Yönetim Sovyetlerin Amerika'yı Geçmesine İzin Veremez", **Milliyet Gazetesi**, 12.01.1977, s.3.

³⁹⁶ Misel Perlman, "Eyfel Kulesi"nde Türk Sanatçıları", **Milliyet Gazetesi**, 14.01.1979, s.1.

³⁹⁷ **Milliyet Gazetesi**, 08.03.1970, s.8.

³⁹⁸ Odhan Baykara, "Seher Şeniz", **Milliyet Gazetesi**, 14.05.1972, s.2.

³⁹⁹ "Zeren'e Beş Yıl Evlenmek Yok", **Milliyet Gazetesi**, 09.07.1972, s.2.

erotik İtalyan filmleri sinema salonlarının gözdesi olmaya başlar. Kadın cinselliği yeniden salonlardaki yerini alır. Sinema izleyicisinin profili gitgide değişir. Aileler salonlara gelemeyebilirler. Türkiyeli yapımcılar da ayakta kalabilmek için erotik filmler yapmaya başlarlar. Bazı eski Yeşilçam oyuncularını da bu filmlerde rol alır. Hatta erotik içerikli olmayan filmlerin arasına tıpkı 50'li yıllarda olduğu gibi erotik sahneler konmaya başlanır. 1974'te başlayıp 1980 darbesiyle sonlanan bu süreçte 1000'e yakın erotik film yapılır. Bu filmlerin en gözde kadın oyuncularını ise, genellikle gece kulüplerinde striptiz ya da dansözlük yapan kadınlardan seçilir.

3.1.5. 1980’li Yıllarda Göbek Dansı

1980 yılındaki göbek dansözleri arasında öne çıkan isimler şöyledir: Nesrin Topkapı, Prenses Banu, Nilüfer Aydan, Tülay Karaca (1970’lere de ekle), Ferahnaz, Arzu, Gül Deniz, Firuze Sultan, Efruz, Tayyibe, Filiz, İnci Zarif, Hülya Işıl, Okşan Ay, Harika Onur, Cansev Ateş, Reyhan, Sibel Can, Burçin Orhon, Sahara (Macide Nükhet Özden), Hülya, Necme Hane, Filiz Alev, Prenses Ahu, Üniversiteli Melike, Nazlı Hanoğlu, Perihan Ateş, Nilüfer Öz, Aslıhan Öncü, Sibel Gökçe, Yasemin Evcim, Sibel Barış, Işıl, Mine, Çeçilya, Semra Sun, Gülnihal, Didem.

1980 yılının başlangıcında, göbek dansözü Özcan Tekgül ile ilgili yaşanan kriz uzun süre konuşulmuştur. Bu kriz devletin üst düzey yetkililerini zor duruma sokan bir hadiseden meydana gelmiştir. Milli Sinema Günü sebebiyle Kültür Bakanlığı tarafından belirlenen sanatçılara şeref belgesi verileceği açıklanmıştır. Yapılan törende dansöz Özcan Tekgül’e de şeref belgesi verilmiştir.⁴⁰⁰ Ancak Milli Sinema günü dolayısıyla ödül verilecek sanatçılar listesinde Tekgül’ün bulunmadığı halde ödül verilmesi, Kültür Bakanlığını karıştırmış, gelen eleştiriler sonucunda Sinema Dairesi Başkanı Ali Yörük görevinden istifa etmiştir.⁴⁰¹ Bu konuyu politik bir malzeme haline getiren muhalefet kanalı Başbakan Demirel’e soru önergesi vermiştir.⁴⁰² Bunun üzerine, İzmirli bir grup dansöz, MSP’nin verdiği soru önergesinin sahne sanatçıları hakir gören, tahkir edici nitelikte olduğunu savunmuşlar ve Kültür Bakanı’ndan kendilerine de madalya vermesini talep etmişlerdir.⁴⁰³

1980’li yılların belki de en uzun tartışmasına neden olan bir başka konu ise, televizyon ekranında göbek dansözü olması-olmamasıdır. 1980 yılbaşında göbek ekrana göbek dansözü geleceği haberleri yayılsa da bütün gece bekleyen izleyici ekranda göbek dansözü görememiştir. 1981 yılbaşı gecesinde ise, TRT’nin hazırladığı dakika dakika yılbaşı programında 00:05-00:18 arasında bir yeni yıl sürprizi yer almıştır.⁴⁰⁴ Bu sürprizin bir aksilik olmazsa ekrana gelecek göbek dansözü olduğu haberi ise ertesi gün

⁴⁰⁰ “Kültür Bakanlığı Dansöz Tekgül’e Şeref Belgesi Verecek”, **Milliyet Gazetesi**, 17.06.1980, s.7.

⁴⁰¹ “Özcan Tekgül’e Ödül Verilmesi Kültür Bakanlığını Karıştırdı”, **Milliyet Gazetesi**, 20.06.1980, s.7.

⁴⁰² “MSP’li Battal Dansöz Özcan Tekgül’e Madalya Verilmesi Konusunda Demirel’e Soru Önergesi Verdi”, **Milliyet Gazetesi**, 24.06.1980, s.7.

⁴⁰³ “İzmirli Bir Grup Dansöz Koraltan’ın Kendilerine de Madalya Vermesini İstedi”, **Milliyet Gazetesi**, 28.06.1980, s.10.

gazeten verilmiştir.⁴⁰⁵ 15 dakika dans edeceği belirtilen Nesrin Topkapı 7 dakika dans ederek, beyaz cam'da görünen ve evlerimize giren ilk göbek dansözü olarak kayıtlara geçmiştir.⁴⁰⁶ Bunun yanı sıra bayram eğlenceleri sebebiyle TRT'de yer alacak olan dansöz gösterisi programdan çıkarılmıştır.⁴⁰⁷ Ancak bir önceki yılbaşında büyük ilgi çeken Nesrin Topkapı'nın 1982 yılbaşı gecesinde de ekrana geleceği gazeteden ilan edilmiştir.⁴⁰⁸ Ancak bu haberden sonra da kesinlik kazanmayan durum, ekrana göbek dansı gelecek mi gelmeyecek mi konusunda pek çok tartışmaya zemin hazırlamıştır.⁴⁰⁹ İlerleyen günlerde 00.01'de ekrana gelecek Topkapı'nın yedi dakika dans edeceği haberi yayınlanmıştır.⁴¹⁰ Yılbaşı günü ise ilan edilen dakika dakika yılbaşı programında Topkapı, kendi ismi ile yer almıştır.⁴¹¹ Topkapı yılbaşında ekrana gelmiş olmasına rağmen, yılbaşından önce ve sonra pek çok köşe yazarı ekranda göbek dansözünün olması ve olmaması konusunda eleştirilerini ve değerlendirmelerini belirtmektedirler.⁴¹² 1982 yılını 1983 yılına bağlayan gece için TRT yetkilileri çeşitli olayları önlemek için göbek dansözünün program dışı bıraktıklarını açıklamışlardır.⁴¹³ Bu durumu eleştiren bir köşe yazarı, memlekette bu kadar çok göbek dansözünün bulunduğu bir gerçekken, ekrana dansöz gelip gelmeyeceğinin her yıl tartışılan bir konu olmasını ve bu durumun iyi dans eden birinin bulunamamasından mı yoksa dansözün bacağıının görünmesinden mi kaynaklandığını sorgulamıştır.⁴¹⁴ TV ekranına kesin olarak dansöz gelmeyeceği açıklandıktan sonra⁴¹⁵, gazetenin televizyon ve radyo eğlence programlarını açıkladığı yeni yıl ekinde, yılbaşı gecesi ekrana dansöz ve kantonun da geleceği haberi yapılmıştır. Nesrin Topkapı'nın dört dakikalık bir program yapacağı belirtilmiş, bu programda kendisine bir bale topluluğunun eşlik edeceği belirtilmiştir. Topkapı'nın yılbaşı gecesi giyeceği son derece kapalı olan kostümünün resmi de gazetede yayınlanmıştır.⁴¹⁶ 00:02-

⁴⁰⁴ "Ekranda Şenlik Var", **Milliyet Gazetesi**, 30.12.1980, s.4.

⁴⁰⁵ "TRT Televizyonunda Bugün İlk Kez Bir Dansöz 15 Dakika Dans Edecek", **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1980, s.10.

⁴⁰⁶ Erman Şener, "Tele Pano- Yeni Yıla Nasıl Girdik", **Milliyet Gazetesi**, 09.01.1981, s.8.

⁴⁰⁷ "TV Bayram Programlarından Dansöz Gösterisi Çıkarıldı", **Milliyet Gazetesi**, 07.10.1981, s.13.

⁴⁰⁸ "TV'nin Yılbaşı Programında 70 sanatçı Yer Alıyor", **Milliyet Gazetesi**, 12.12.1980, s.9.

⁴⁰⁹ Erman Şener, "Tele Pano- Yılbaşı ve Dansöz", **Milliyet Gazetesi**, 17.12.1981, s.10.

⁴¹⁰ "TV'nin Yılbaşı Programında Nesrin Topkapı da Var", **Milliyet Gazetesi**, 26.12.1981, s.1; "Yılbaşı Alışverişi Durgun Geçiyor", **Milliyet Gazetesi**, 27.12.1981, s.1.

⁴¹¹ "Dakika Dakika Yılbaşı", **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1981, s.10.

⁴¹² Erman Şener, "Tele Pano: Yılbaşı İzlenimleri", **Milliyet Gazetesi**, 07.01.1982, s.10; Erman Şener "5. Gün: Dansöz Meselesi", 15.01.1982, s.8.

⁴¹³ "TV Yılbaşı Gecesi Dansöz Oynatmıyor", **Milliyet Gazetesi**, 15.11.1982, s.7.

⁴¹⁴ Erol Dallı, "Eleştiri", **Milliyet Gazetesi**, 11.12.1982, s.10.

⁴¹⁵ "Yılbaşı Gecesi Dansöz ve Arabesk Yok", **Milliyet Gazetesi**, 13.12.1982, s.10.

⁴¹⁶ "İşte Yılbaşı Şenliği", **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1982, s.1.

00:09 arasında 7 dakikalık gösteri sunacak olan Topkapı'ya eşlik eden dansçılar da “Nesrin Topkapı ve Dans Grubu” olarak programda yer almıştır.⁴¹⁷

1983'ün sona erip 1984'ün başlayacağı yılbaşı programında 8 Dansözün birden TV ekranına çıkacağı haberi gazetede yer almıştır.⁴¹⁸ İki dansözün sakıncalı bulunup programdan çıkarılması kararının alınmasından sonra, TV ekranına çıkacak 6 dansözün adları Nesrin Topkapı, Prenses Banu, Seher Şeniz, Tülay Karaca, Firuze Sultan ve Efruz olarak açıklanmıştır. Ancak dansözler arası rekabet kızışmış, Nesrin Topkapı'nın “ya tek başıma çıkarım ya da çıkmam”⁴¹⁹ demesi üzerine konu düğüm haline gelmiştir.⁴²⁰ Çekimleri Pera Palas'da gerçekleştirilen yılbaşı programında Dansöz Efruz, Firuze Sultan ve Prenses Banu yer almıştır.⁴²¹ Çekimler için 10,5 saat sıra bekleyen dansözler, TV'de tek dansöz saltanatının yıkıldığını belirtmişlerdir.⁴²² TRT'nin her hangi bir kısıtlama getirmemesi üzerine, dansözler denetimden geçecek şekilde kendi istedikleri belirledikleri kostümlerle çekimlere katılmışlardır.⁴²³ Yılbaşı gecesini, Firuze Sultan'ın 00:22'de, Prenses Banu'nun 01:37'de, Efruz'un 02:45'te ekrana geleceği TV programında açıklanmıştır.⁴²⁴ 1984 yılının sona erip 1985 yılına girileceği akşam için, Kobra kadın filminden esinlenerek bir şov hazırlayan ve 4 yeni kostüm diktiren Prenses Banu'nun haberi gazetede yer almıştır. TV'de 8 dakika sürecek gösteri için hazırlıklarını tamamlayan Prenses Banu, gösterisinin yayınlanmamasından duyduğu endişeyi dile getirmiştir.⁴²⁵ TV'nin ikinci dansözü olan Hülya Işıl'ın gösterisi ise gazetede “Kobraya Karşı Nargile” başlığı yayınlanmıştır.⁴²⁶ TV'nin yılbaşı gecesinde üç dansöz çıkacağı açıklanmış⁴²⁷, saat 00:33'de Prenses Banu'nun, 01:41'de Hülya Işıl'ın, 02:21'de Firuze Sultan'ın ekrana geleceği TV programında ilan edilmiştir. Aynı gece 02:12'de ise Tolga han Dans Topluluğu ile birlikte sahne alan balerin Burçin Orhon'un Binbir Gece Masalları'ndan esinlenerek hazırladıkları modernize dilmiş göbek dansının

⁴¹⁷ “TV Genel Program Sıralaması”, **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1982, s.4.

⁴¹⁸ “Yılbaşı Gecesi Ekranda 8 Dansöz Var”, **Milliyet Gazetesi**, 25.11.1983, s.7.

⁴¹⁹ “Nesrin Topkapı: Benden Başkası TV'ye Çıkamaz”, **Milliyet Gazetesi**, 13.12.1983, s.1.

⁴²⁰ Hümeysra Özalp, “Bu Yıl Da En Ucuz Eğlence TV'de”, **Milliyet Gazetesi**, 13.12.1983, s.7.

⁴²¹ “TV'deki Yılbaşı Özel Eğlence Programının Çekimi Pera Palas Otel'inde Yapıldı”, **Milliyet Gazetesi**, 20.12.1983, s.1.

⁴²² “Üç Dansöz Göbek Atmak İçin 10,5 Saat Sıra Bekledi”, **Milliyet Gazetesi**, 21.12.1983, s.3.

⁴²³ “Vatandaş Vitrinleri Seyretmekle Yetiniyor”, **Milliyet Gazetesi**, 24.12.1983, s.6.

⁴²⁴ “Dakika Dakika Yılbaşı TV Programı”, **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1983, s.6.

⁴²⁵ “Yılbaşı Gecesinde Kobra Dansözü”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 14.12.1984, s.1.

⁴²⁶ “Kobraya Karşı Nargile”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 15.12.1984, s.1.

⁴²⁷ “TV Yılbaşı Programını 15 Bin Marka Satışa Çıkarttı”, **Milliyet Gazetesi**, 26.12.1984, s.3.

ekrana geleceği yazılmıştır.⁴²⁸ Bu gösteri, farklı dans disiplinlerinin bir araya getirilerek göbek dansı ile hazırlanmış koreograflerle sahnelenmesi konusunda yeni bir başlangıç olmuştur.

1986'ya gireceğimiz yılbaşında ise ekrana çıkacak olan Dansöz Şehnaz denetime takılmış⁴²⁹, bunun yerine Devlet Halk dansları Topluluğu'nun Anadolu'dan Esintiler adı altında köçekçe ve çiftetelli gösterilerinin yayınlanmıştır.⁴³⁰ 1987 yılına girilecek yılbaşında TV ekranına Burçin Orhon'un geleceği açıklanmıştır.⁴³¹ Burçin Orhon'un yanı sıra 1987 yılbaşında sahne alan bir diğer göbek dansözü de Ferahnaz olmuştur. Burçin Orhon'un TRT ekranına geleceği haberine kızan göbek dansözüleri gazetelere açıklama yapmıştır. Dansöz Prenses Banu, "TRT halkla ve oryantal sanatı ile danga geçiyor" derken, Hülya Işıl da "Ben Nasıl Kuğu Gölünde Baş Balerin Olamazsam Burçin de ekrana dansöz olarak gelemes" demiştir. Bu görüşlere karşı Nesrin Topkapı ise, bütün dansların kökeninde bale olduğuna inandığını belirtmiş, "Belki tam anlamıyla oryantal olmayacak ama modern ve güzel bir gösteri olacak" demiştir. Dansöz Firuze Sultan da benzer bir açıklama yaparak, Orhon'un dansını izlemediğini ancak bildiği kadarıyla oryantalvari bir Türk balesi yaptığı için ekran getirilmiş olabileceğini söylemiştir.⁴³² Burçin Orhon bu tartışmalara cevap vermemiş, "seçimi TRT yaptı" demekle yetinmiştir.⁴³³ 1988 yılına girerken ise, TV-1'de 13 yıllık dansözlük meslek hayatında ilk kez ekranda görünecek olan Tülay Karaca 14 dakikalık bir program hazırlamıştır.⁴³⁴ 1987 yılı itibariyle assolistliğe başlamış olan Sibel Can ise, 1988 yılbaşında seslendireceği şarkıların yanı sıra iki dakika süreli göbek dansı da sergilemiştir.⁴³⁵

1987 yılında TV'de açılan ikinci kanal, TRT 2, yılbaşı sürprizi olarak 1988 yılının yılbaşının ilk dakikalarında Nilüfer Öz'ü ekrana getireceğini açıklamıştır.⁴³⁶

⁴²⁸ "Orta Direk Ekran Başına", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 31.12.1984, s.1.

⁴²⁹ "Dansöz Şehnaz Denetime Takıldı", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 02.01.1986, s.2.

⁴³⁰ **Milliyet Gazetesi**, Renk, 31.12.1985, s.1.

⁴³¹ Taner Dedeoğlu, "Gecenin Dansözü Burçin", **Milliyet Gazetesi**, 22.11.1986, s.2; "Bunun Adı Türk Balesi", **Milliyet Gazetesi**, 14.12.1986, s.3.

⁴³² "Dansözler TRT'ye Kızgın", **Milliyet Gazetesi**, 30.12.1986, s.1.

⁴³³ "TRT'den 150 Milyonluk Eğlence", **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1986, s.2.

⁴³⁴ "Yılbaşı Göbeği", **Milliyet Gazetesi**, 24.12.1987, s.3.

⁴³⁵ "Sibel Can'ın Çekimi Bugün", **Milliyet Gazetesi**, 28.12.1987, s.10; "Sibel Can'ı Yılbaşında Böyle Seyredeceğiz", **Milliyet Gazetesi**, 29.12.1978, s.3-12.

⁴³⁶ "TV-2'de Parola: Müzik", **Milliyet Gazetesi**, 19.12.1987, s.2-8.

Böylece iki kanallı TV’de ekrana üç dansözün danslarının geleceği ilan edilmiştir.⁴³⁷ 1989 yılbaşında ise TRT’nin cömert davranıp, üç dansöz ile anlaştığı haberi yapılmıştır. Bu habere göre, üniversiteli dansöz Melike, Almanya’da çalışan Saadet Demir ve kendine özgü yeni bir stil geliştiren Yasemin Evcim’in ekrana geleceği açıklanmıştır.⁴³⁸

Yapılan büyük bütçeli yılbaşı programını izledikten sonra izleyicilerin yaptıkları eleştiriler gazetede yayınlanmıştır. Buna göre, izleyiciler TRT’nin hazırladığı yayının ucuz gazino örneği olduğunu belirtmiş, ekrana getirilen dansöz Yasemin Evcim’in dansını hiç beğenmediklerini söylemişlerdir. “Evcim iyi bir jimnastikçi olabilir ama dansöz asla” diyen izleyiciler, gurbetçi dansözün programını beğendiklerini ancak onun dansının da sürekli oynayan bir görüntü ve izleyicilere dönen kamera veya neredeyse dürbünle izlenecek kadar uzağa çekilen açılar ile ziyan edildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, yılbaşı gecesinde ikinci kanaldaki yayının gece 12’ye kadar süren müzikal bir film ile geçiştirilmesini de eleştirmişlerdir.⁴³⁹ Yılbaşında TV-2 ekranına ise Hülya Işıl’ın ekrana geleceği açıklanmıştır.⁴⁴⁰

1989’un bitip 1990 yılına girilecek yılbaşı programı için yapılan “dansöz çıkacak mı” tartışması erken sonuçlanarak, rekor sayıda dansözün ekrana geleceği açıklanmıştır. Tülay Karaca, Üniversiteli Melike, Yasemin Evcim, Nilüfer Öz ve Burçin Orhon’un ekranda uzun süre yayınlanacak olan danslarının çekiminin 20 Aralık günü yapılacağı açıklanmıştır.⁴⁴¹ TRT’nin yılbaşı gecesi ekrana gelecek dansözleri açıklaması üzerine Prenses Banu, çok üzüldüğünü söyleyerek, ismi geçen dansözlerin hiçbirinin oryantal dansın temsilcisi olmadığını belirtmiştir. Banu, Burçin Orhon için balerin, yasemin Evcim için akrobat, Nilüfer öz ve Melike için tecrübesiz ve amatör derken, Tülay Karaca’nın ise oryantal yapmadığını taverna ve Sulukule tarzı dans ettiğini söylemiştir.⁴⁴² TRT’nin yaptığı çekimlere sonradan dansöz Çeçilya ve Sibel Barış da dahil olmuş, Burçin Orhon çekimlerde yer almamıştır.⁴⁴³

⁴³⁷ “TV’de Dansözler Gecesi”, **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1987, s.1.

⁴³⁸ “TV’de 400 Milyonluk Ziyafet”, **Milliyet Gazetesi**, 31.12.1988, s.2-10.

⁴³⁹ “Yılbaşı Programına Eleştiri”, **Milliyet Gazetesi**, 02.01.1989, s.12.

⁴⁴⁰ “TV-2’de Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 29.12.1989, s.1-16.

⁴⁴¹ “Dansöz Yağmuru”, **Milliyet Gazetesi**, 08.12.1989, s.17.

⁴⁴² “Kırgın Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 11.12.1989, s.17.

⁴⁴³ “Rakip Göbekler - Göbekli Gece”, **Milliyet Gazetesi**, 22.12.1989, s.1-2.

1976 yılında kurulan Devlet Halk Dansları Topluluğunun yedi yörenin oyunlarının yanı sıra çiftetelli ve köçekçeyi repertuvarına alması, yılbaşı gecesi dışında izleyicinin TV’de dans gösterisi izlemesine ortam hazırlamıştır.⁴⁴⁴ 1985 yılında ise, Oya Bale Grubu, TV’de yayınlanan “Gönül Bahçesinden” adlı programda, sadece kadınlardan oluşan topluluk ile rengarenk kostümler içinde Köçekçe’yi sahnelemiştirler.⁴⁴⁵ Yılbaşı gecesi dışında TV’de ekrana gelen ilk göbek dansözü ise Hülya Işıl olmuştur. “Bizden Size” adlı programda Coşkun Evcim Dans Grubu ile birlikte sahne alacak olan Işıl, Hint Müziği eşliğinde dans etmiştir.⁴⁴⁶ Işıl’dan sonra TV ekranına gelen bazı programlarda, ara sıra da olsa dansözlerin yer aldığı görülmektedir. Musiki maceramız adlı programda, Serdar Akman dans grubu çiftetelli gösterileri sunarken, oryantal dansöz Nazlı Hanoğlu da modern dansları ile yer almıştır.⁴⁴⁷ “Sizli Bizli Sazlı Sözlü” adlı eğlence programının sürprizi olarak bu kez Burçin Orhon gösterisiyle ekrana gelmiştir.⁴⁴⁸ Levent Kırca’nın hazırladığı “Olacak O Kadar” adlı programının “İkinci Bahar” adlı parodisinde ise dansöz Hülya Sevinç ekrana gelmiştir.⁴⁴⁹ Aynı programın bir başka bölümünde ise, trafik ile ilgili yapılan bir parodide Nilüfer Öz göbek dansı yapmaktadır.⁴⁵⁰ “Gece Postası” adlı programın ekranlara veda edeceği son bölümünde Burçin Orhon da dansları ile yer almıştır.⁴⁵¹ “Pazar Şenliği” adlı programda, modern oryantalin öncüsü olarak ifade edilen Burçin Orhon’un Tolga Han Dans Topluluğu eşliğinde dans edeceği açıklanmıştır.⁴⁵²

Televizyona alternatif olan tiyatro sahnelerinde, İstanbul Şehir Tiyatroları’nda sahnelenen “Eski Fotoğraflar” adlı oyunda bir dansözün hayatı anlatılmaktadır. Dansöz rolündeki sanatçı Oya Aydonat, dansözlüğün ne kadar zor bir meslek olduğunu anladığını belirtmiştir.⁴⁵³ 1988 yılında Ali Poyrazoğlu’nun sahneye koyduğu “Dünyalar” adlı oyunda, eski İstanbul’da bulunan “Büyük Varyete Kumpanyaları”nın dünyasını anlatan oyun büyük ilgi çekmektedir. Çadır Tiyatrosunun eğlence hayatındaki

⁴⁴⁴ “Devlet Halk Dansları”, **Milliyet Gazetesi**, 30.08.1983, s.11.

⁴⁴⁵ “Genç Seslerden Yeni Besteler”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 04.03.1985, s.4.

⁴⁴⁶ “Bati’yla Doğu’yu Birleştiriyorum”, **Milliyet Gazetesi**, 11.02.1985, s.3.

⁴⁴⁷ “Eskiler ve Yeniler”, **Milliyet Gazetesi**, 13.03.1987, s.2.

⁴⁴⁸ “Sizli Bizli Sazlı Sözlü”, **Milliyet Gazetesi**, 03.12.1988, s.2.

⁴⁴⁹ “Şenlikli Veda Hazırlığı”, **Milliyet Gazetesi**, 23.03.1989, s.21.

⁴⁵⁰ “Kahkaha Fırtınası”, **Milliyet Gazetesi**, 20.10.1989, s.17.

⁴⁵¹ “Veda Sürprizi”, **Milliyet Gazetesi**, 08.06.1989, s.15.

⁴⁵² Ateş Tümer, “Gözler Bambi’de”, **Milliyet Gazetesi**, 24.09.1989, s.19.

⁴⁵³ “Zoraki Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 08.02.1985, s.1.

önemli işlevinin altını çizen Poyrazoğlu'nun oyununda, dansözleri, hokkabazları, palyaçoları ve ünlü yıldızlarıyla bir gösteri dünyası canlandırılmaktadır.⁴⁵⁴

1980'li yıllarda, eğlence hayatının merkezi olan gazinolarda meydana gelen monotonluk ve ağırlıklı olarak arabesk müziğin programa alınmasını “ağlama duvarına dönmüş olan gazinolar” şeklinde yorumlayan bir habere göre, yenilik arayışı hakim olmuş ve göbek dansözü Nesrin Topkapı ile Modern Zenne Huysuz Virjin'in hazırladıkları programların eğlenceye yeni bir anlayış getirdiğini belirtmektedir.⁴⁵⁵ 1985 yılında, Arap Turistler için hazırlanan özel programda Arapça şarkılı repertuar ile Neşe Karaböcek ve dansöz Sibel Can sahne almaktadır. Arapça bilen garsonlardan oluşan programa daha çok Türk izleyicilerin akın etmesi haberi gazetede yer almıştır.⁴⁵⁶ Arap turistler için yapılan bir başka eğlence olan “Arap Show”da ise, sanatçı Ali Cevher'in yanında dansöz Necme Hane görev almıştır.⁴⁵⁷ Seher Şeniz de üç yıl aradan sonra sahnelere yeni bir gösteri ile çıkmaya hazırlandığını söylemiştir. Bu yeni gösteride 10 kişilik saz topluluğunun seslendireceği Arap Müziği ile yanında kendisine eşlik edecek 10 kişilik bale topluluğu bulunacağını söyleyen Şeniz, Mısır'da çok gösteri seyrettiğini ve kendisinin de Türkiye'nin Nagwa Fuad'ı olacağını belirtmiştir.⁴⁵⁸

Yılbaşı gecesinde ise gazinoda dansöz oynatmak olmazsa olmazdır ve bu gecede işleri açılan dansözler aynı gecede pek çok gazinoda sahne almaktadırlar. Dansöz Sahara yılbaşı gecesini için 8 gazino ile anlaşacağını belirtmiş, normalde bir hafta kazandığını bir gecede kazanacağını söylemiştir.⁴⁵⁹ Gazinolarda da masa üzerinde dansöz oynatma modasından bahseden Melih Aşık, Sibel Can ile yaptığı röportajda bu durumu sorgulamıştır.⁴⁶⁰ 1988 yılında ise, Büyük Maksim Gaziosu'nda “lastik kız” diye bilinen Türkiye Jimnastikçi Şampiyonu Yasemin Evcim'in modern oryantal ile sahne alacağı duyurulmuştur.⁴⁶¹ Kendisini dansöz değil, modern dansçı olarak tanımlayan Evcim, Türkiye'deki dansözlerin soytarı gibi olduğunu söyleyerek eleştirmiştir.⁴⁶²

⁴⁵⁴ “Çadır Tiyatrosuna Nostaljik Bir Bakış”, **Milliyet Gazetesi**, 23.03.1988, s.10.

⁴⁵⁵ “Yeni Bir Girişim Topkapı-Virjin”, **Milliyet Gazetesi**, 19.02.1982, s.4.

⁴⁵⁶ “Arap'a Niyet Bize Kismet”, **Milliyet Gazetesi**, 16.07.1985, s.2-12.

⁴⁵⁷ “Hoş Geldin Ya Ali”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 17.01.1986, s.1.

⁴⁵⁸ “Seher Şeniz 10 Kişilik Bale Sazla Süper Show'a Hazırlanıyor”, **Milliyet Gazetesi**, 24.11.1983, s.6.

⁴⁵⁹ “Göbekçiler Yaşadı”, **Milliyet Gazetesi**, 21.12.1985, s.2.

⁴⁶⁰ Melih Aşık “Açık Pencere”, **Milliyet Gazetesi**, 09.02.1986, s.9.

⁴⁶¹ “Salkımlı Yasemin”, **Milliyet Gazetesi**, 26.11.1988, s.1.

⁴⁶² Özcan Ercan, “Dansözler Soytarı Gibi”, **Milliyet Gazetesi**, 25.12.1988, s.1-5.

Gazinoların yanı sıra İstanbul eğlence hayatının kalbi olarak tanımlayabileceğimiz Sulukule, dansözlerin izlendiği önemli mekanlar arasında olmuştur. Yayınlanan bir habere göre, Sulukule'ye yapılan polis baskını sonucu, küçük yaştaki kızların çıplak dans ettirildiği ve kötü yola düşürüldüğü gerekçesiyle altı eğlence evi kapatılmıştır.⁴⁶³ 1989 yılında da benzer bir baskın ile ruhsatsız çalışan 22 evi kapatmış, küçük yaşta kızları dansöz olarak çalıştırdıkları iddiasıyla 22kadın 40 erkek gözaltına alınmıştır.⁴⁶⁴ Oya Kayacan'ın Sulukule hakkında hazırladığı yazısında ise, Sulukule eğlencelerinin yapısını ve eğlence hayatının özellikleri kaleme almıştır.⁴⁶⁵

1980'li yıllarda İzmir Fuarı'nda ise aralarında Nesrin Topkapı'nın da bulunduğu bazı sanatçılara ahlak kurallarına uymayan davranışları yüzünden soruşturma açıldığı haberi yayınlanmıştır.⁴⁶⁶ Bir sonraki yıl da fuar için Akasyalar Gazinosu ile anlaşan Topkapı, bu kez güncellediği programında oluşturduğu sanatçı kadrosu ile sahne alacaktır. Topkapı'nın, göbek dansının yanı sıra assolist olarak zenginleşen programı ile sahne alacağı gazetede ilan edilmiştir.⁴⁶⁷ 1984 yılının İzmir Fuarı'nda sahne alacak tek göbek dansözünü olan Okşan Ay, sahne kostümlerine getirilen kısıtlama nedeniyle giysilerine eklemeler yapmıştır.⁴⁶⁸ Fuar'daki tek dansöz uygulaması, Federal Almanya Ulaştırma Bakanı Werner Dollinger'in Kübana Pavyonu'ndaki eğlencesine dışardan bir dansöz çağrılmasıyla delineceğini öğrenilince müdahale eden Emniyet Kuvvetleri'ne durum anlatılmış, gelen dansözün kısa bir program sunmasına izin verilmiştir.⁴⁶⁹ 1985 yılındaki İzmir Fuarı'nda ise bu kez balerinlikten sonra pek çok dans grubunda dans eden Burçin Orhon, fuarın tek dansözünü olarak göbek dansı hayatına başlayacaktır.⁴⁷⁰ Göbek dansına modern bir nefes aldırın Orhon, izleyicilerin karşısına yepyeni bir anlayış ile çıktığını belirtmiştir.⁴⁷¹ Tek dansöz olarak Burçin Orhon'un sahne alacağı bilgisi verildiyse de "Three Show" adı altında göbek dansı yapan Nadya, Mine ve Şermin adındaki dansçılar, fuardaki gösterilerinde modern oryantal yaptıklarını

⁴⁶³ "Küçük Yaşta Kızları Dans Ettiren Evler Kapatıldı", **Milliyet Gazetesi**, 18.05.1980, s.1,7.

⁴⁶⁴ "Sulukule'ye Polis Baskını", **Milliyet Gazetesi**, 09.06.1989, s.14.

⁴⁶⁵ "Aman Sulukule Canım Sulukule", **Milliyet Gazetesi**, Panorama, 31.08.1986, s.10.

⁴⁶⁶ "Fuar'daki Bazı Sanatçılar İçin Soruşturma Açıldı", **Milliyet Gazetesi**, 02.09.1981, s.1,12.

⁴⁶⁷ **Milliyet Gazetesi**, 08.08.1982, s.19.

⁴⁶⁸ Bektaş Türk, "Sahnedeki Kapalı, Kuliste Açık", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 29.08.1984, s.1.

⁴⁶⁹ **Milliyet Gazetesi**, 04.09.1984, s.6.

⁴⁷⁰ "Müzikal Ekibi ve Tek Dansöz", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 02.08.1985, s.1.

⁴⁷¹ "İzmir Fuarı'nı Birinci Gün 75 Bin Kişi Gezdi", **Milliyet Gazetesi**, 22.08.1985, s.2.

açıklamışlardır.⁴⁷² 1986 yılının İzmir Fuarı'nda da modern dansöz Burçin Orhon gözde olmuştur. Bambi ismiyle anılan Orhon, Türkiye'de modern oryantali kendisinin yarattığını söylemiştir.⁴⁷³ Burçin Orhon'dan sonra balerin Yaprak Özdemioğlu da yaptığı oryantal bale gösterileri ile İzmir Fuarı'nda yer almıştır.⁴⁷⁴

Türkiye'de bulunan spor kulüplerinin düzenlediği eğlence ve kutlamalarda da göbek dansözüleri yer almaktadır. Kocaeli Spor'un birinci lige çıkış kutlamaları stadyumda oynayan göbek dansözü ile taraftarlarını coşturmuştur.⁴⁷⁵ Bayanlar Avrupa şampiyonasında finale yükselen voleybol takımı başarılarını bir gece kulübünde dansöz oynatarak kutlamışlar, masaya çıkan dansözü para yağmuruna tutmuşlardır.⁴⁷⁶ Boğaziçi Üniversitesinin düzenlediği Uluslararası Spor Festivaline katılan sporcular, fırsat buldukça katıldıkları eğlencelerde göbek dansına hayran kalmışlardır.⁴⁷⁷ Yüzme Olimpiyatlarının sonunda düzenlenen gecede sporcular yine dansöz eşliğinde eğlenmişlerdir. Avrupa Yüzme federasyonu Genel Sekreteri Mr. Norman da dansöze para sıkıştırırken görüntülenmiştir.⁴⁷⁸ Trabzonspor'un şampiyonluk balosunda dansöze yapıştırılan paralar da haber konusu olmuştur.⁴⁷⁹ Hakemler için düzenlenen eğlencede Tülay Karaca sahne almıştır.⁴⁸⁰ Beşiktaş'ın emektar kaptanı Nejdet Ergun'un jübile maçından önce, dansöz Hülya Işıl, çim sahaya çıkarak izleyicileri coşturmuştur.⁴⁸¹ Beşiktaş'ın İngiliz Teknik Direktörü Gordon Milne'nin misafirleri ile birlikte gittikleri gazinoda danslarına doyamadıkları Hülya Işıl'ı Boğaz'da Şehrazat yatına davet ederek eğlenmeleri haber konusu olmuştur.⁴⁸² Fenerbahçe'nin Reşat Paşa Konağı'ndaki şampiyonluk yemeğinde de Tülay Karaca masa üzerinde dans etmiştir.⁴⁸³

⁴⁷² Sedat Peker, "Erkek Avcıları", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 03.09.1985, s.1.

⁴⁷³ "Burçin Fuarın Gözde Dansözü", **Milliyet Gazetesi**, 30.08.1986, s.2.

⁴⁷⁴ "Fuara Yıldız Yağmuru", **Milliyet Gazetesi**, 28.08.1989, s.2.

⁴⁷⁵ Şansal Büyüka, "1. Lig'in Yeni Takımı Kocaelispor'un Şampiyonluk Turu Muhteşem Oldu", **Milliyet Gazetesi**, 28.04.1980, s.12.

⁴⁷⁶ "Bayan Voleybolcular Başarılarını Dansöz Oynatarak Kutladılar", **Milliyet Gazetesi**, 12.05.1981, s.13.

⁴⁷⁷ "İsviçrelilerin Takım Kaptanı Dansöze Hayran Kaldı", **Milliyet Gazetesi**, 31.05.1982, s.20.

⁴⁷⁸ Selçuk Mumcu, "Yüzmede Havuzda Sıfır, Eğlencede On Numara İdik", **Milliyet Gazetesi**, 20.12.1983, s.14.

⁴⁷⁹ Taki Doğan, "Özkan Sümer Dansöz Yıldız'a 10 Bin Lira Yapıştırdı", **Milliyet Gazetesi**, 28.05.1984, s.10.

⁴⁸⁰ "Futbolcular Yerine Dansöz Oynayınca Hakemler Geceyi Rahat Rahat İdare Ettiler", **Milliyet Gazetesi**, 23.10.1986, s.1-14-16.

⁴⁸¹ "Beşiktaş'ın Emektar Futbolcusu Futbola Veda Etti", **Milliyet Gazetesi**, 09.04.1987, s.16.

⁴⁸² Torun Dede, "Milne'nin Binbir Gece masalı", **Milliyet Gazetesi**, 13.08.1988, s.15-16.

⁴⁸³ "Buruk Eğlence", **Milliyet Gazetesi**, 13.06.1989, s.16-18.

Kutlama eğlencelerinin yanında düğünlerde de dansözlerin sahne alması 1970'lerin sonları ve 1980'lerden itibaren bir prestij göstergesi olarak görülmeye başlanmıştır. İşadamı Şehmus Tatlıcı'nın kızının düğününde masaların arasında üçerli gruplar halinde dansözlerin dans ettiği haberi gazetede yer almıştır.⁴⁸⁴ Alman İşadamı Peter Rozenberger ile heykeltraş Leyla Aktaş'ın malta Köşkünde yapılan düğününde de iki göbek dansözü sahne almıştır.⁴⁸⁵ Özel Çavuşoğlu Lisesi 300 çocuğu sünnet ettirdiği törende halkoyunları ekibi ve göbek dansözü sahne almıştır.⁴⁸⁶ Doğu Holding'in sahibi Ayhan Şahenk'in oğlunun düğününde davetliler, sahneye çıkan üç dansöz ile eğlenmişlerdir.⁴⁸⁷

Çeşitli şirketlerin personelleri için düzenledikleri eğlence gecelerinde de dansözler aranılan sanatçılar olmuşlardır. Marmara Etap Oteli'nin geleneksel personel balosunda da dansöz Sarahnaz, konukları coşturmuştur.⁴⁸⁸ Etap otelcilik grubunun kuruluş yıl dönümleri için verdikleri baloda tüm personeli ile yaptıkları eğlencede bu kez dansöz Efruz izleyicileri coşturmuştur.⁴⁸⁹ TV'nin 16. kuruluş yıldönümü dolayısıyla TRT için İstanbul'da Etap Marmara Oteli Balo Salonunda düzenlenen eğlencede dansöz Efruz sahne almış, masaların arasında ve üzerinde dans etmiştir.⁴⁹⁰ TRT'nin 17. Kuruluş eğlencesinde de İstanbul'da türkülü, şarkılı, dansözlü eğlence düzenlenmiştir.⁴⁹¹ Hilton Oteli'nin geleneksel personel balosunda dansöz Efruz sahne almıştır. Eğlencede genel müdürün dansöz ile karşılıklı göbek attığı resim gazetede yer almıştır.⁴⁹² Emsan Şirketi'nin düzenlediği tanışma gecesinde, dev çelik tencerenin içinden çıkarak gösteri yapan dansöz Ferahnaz, izleyenlere keyifli dakikalar yaşatmıştır.⁴⁹³ Dünya Mohair Birliği Kongresi'nde Prenses Ahu, göbek dansı ile yabancı konuklara gösteri sunmuştur.⁴⁹⁴ Hilton'un 1986 yılında personeli için düzenlediği eğlence gecesinde dansöz Gül Deniz sahne almıştır.⁴⁹⁵ Milliyet Holding'in sekreterler günü vesilesiyle

⁴⁸⁴ "Bu Kez Altınlar Saçılmadı", **Milliyet Gazetesi**, 14.12.1981, s.1.

⁴⁸⁵ "Dansözle Göbek Attılar", **Milliyet Gazetesi**, 29.10.1984, s.3.

⁴⁸⁶ "İlk Kez Okulda Sünnet", **Milliyet Gazetesi**, 21.09.1986, s.2.

⁴⁸⁷ Torun Dede, "Rekor Düğün", 03.07.1989, s.10.

⁴⁸⁸ "Bu Kez Ev Sahipleri Eğlendi", **Milliyet Gazetesi**, 24.12.1981, s.1.

⁴⁸⁹ Murat Demirel, "Etap'ın Balosunda Dansöz Efruz Personeli Coşturdu", **Milliyet Gazetesi**, 12.01.1984, s.3.

⁴⁹⁰ "TRT'cilerin Dansözlü Gecesi", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 06.02.1984, s.4.

⁴⁹¹ "Emel Sayın Toskay'dan Ne istedi?", **Milliyet Gazetesi**, 03.02.1985, s.1-6.

⁴⁹² "Genel Müdür Dansöze Taş Çıkardı", **Milliyet Gazetesi**, 29.01.1985, s.3.

⁴⁹³ "Tencereden Çıktı Göbek Attı", **Milliyet Gazetesi**, 06.01.1986, s.3-13.

⁴⁹⁴ "Dansözlü Defile", **Milliyet Gazetesi**, 26.06.1986, s.3.

⁴⁹⁵ "Personel Eğlendi", **Milliyet Gazetesi**, 26.08.1986, s.3.

Tarabya Sevilenas Restaurant'ta düzenlediği eğlencede, dansöz Mine masalarda oynatılmıştır.⁴⁹⁶

Şirketlerin yanı sıra, dernekler ve çeşitli kurumlar da yaptıkları eğlencelere ve kutlamalara dansöz çağırılmaktadırlar. Polis Emeklileri Derneği'nin şehit polislerin ailelerine yardım amaçlı düzenledikleri eğlence gecesinde yine göbek dansözü sahne almıştır.⁴⁹⁷ Bakırköy Akıl ve Ruh Hastalıkları Hastanesi'nde düzenlenen yılbaşı eğlencesinde hastalar Sulukule'den getirilen dansözler eşliğinde eğlenmişlerdir.⁴⁹⁸ Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin, geliri İstanbul'da kurulacak olan Kıbrıs Evi'ne aktarılmak üzere düzenlediği eğlence gecesinde dansöz Ferahnaz sahne almıştır.⁴⁹⁹ Vizon show'a katılan mankenler de podyumun yorgunluğunu Sulukule Ekibi ile Mastika oynayıp dansöz ile göbek atarak çıkardıkları haberi gazetede yer almıştır.⁵⁰⁰

İstanbul Belediyesi'nin Spor ve Sergi Sarayı'nda düzenlediği Halk Eğlence Şöleni'nde, tribünleri dolduran izleyicilerin “dansöz isteriz” diye tempo tutmaları sonucunda zabıta müdürü telsiz ile durumu bildirmiş, kısa sürede sahne almak üzere göbek dansözü organizasyon yapılan yere getirilmiştir.⁵⁰¹ Halka açık dans gösterisine bir başka örnek de İzmirli ses sanatçısı İbrahim Topçu'nun kurduğu organize bürosunun açılışını büro önünde, sokakta dansöz Selin'i oynatarak yapmıştır.⁵⁰²

Askeri hayata bakıldığında da göbek dansözlü bir takım eğlence ortamları olduğunu söylemek mümkündür. 1960'lı yıllarda gazetede yer alan haberde görülen ve askerlere yapılan biletli eğlencelerin, 1980'lerde de devam etmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum “Ordu'da Aç Aç Geceleri” başlığı altında bazı kaynaklarda ele alınmıştır. Akın Ok'un 1980'li yıllarda askerliğini yapmış olan kişilerle yaptığı görüşmelerden elde ettiği bilgilere göre, aç aç gecelerinin yapısı şöyle ifade edilebilir:

Doğudan batıya, kuzeyden güneye Ordu'nun çeşitli birliklerinde, oldukça sık aralıklarla “moral gecesini” ya da “konser” adıyla, verilen toplantılar düzenleniyor. Askerlerin “Aç Aç Geceleri” adını verdikleri bu gecelerin ortak özelliği ve asker açısından tek anlamı, sahnede

⁴⁹⁶ “Sekreterler Eğlendi”, **Milliyet Gazetesi**, 09.12.1988, s.2.

⁴⁹⁷ “Polislerin de Eğlenmek Hakkıdır”, **Milliyet Gazetesi**, 01.11.1982, s.1.

⁴⁹⁸ “Halkın Büyük Çoğunluğu Yılbaşını Evde Geçirdi”, **Milliyet Gazetesi**, 02.01.1983, s.

⁴⁹⁹ Semih Orbay, “Kıbrıslı Türklerin Gecesinde Dansöz Coşturdu”, **Milliyet Gazetesi**, 02.05.1983, s.3.

⁵⁰⁰ “Mankenlerin Mastika Sefası”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 19.03.1985, s.1.

⁵⁰¹ Savaş Ay, “Halk Eğlence Şöleni'ne Telsiz Emriyle Dansöz Geldi”, **Milliyet Gazetesi**, 15.05.1983, s.3.

⁵⁰² “Sokaktaki Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 20.03.1986, s.3.

göbek atan dansözün sonunda çınlıçplak soyunması. Geceler giriş ücretli ve çavuş nezaretinde. Çoğunlukla yüzbaşı, binbaşı rütbesindeki subaylar ön sıralarda yerlerini alıyorlar... Hemen ardında asteğmenler ve astsubaylar. Büyük çoğunluk erat. Bir yandan alkışlarıyla tempo tutuyorlar: Aç Aç..⁵⁰³

Ancak bu geceler, 1987 yılında genelkurmay Başkanlığı tarafından yayınlanan emirle yasaklanmıştır:

“Yapılan araştırma ve incelemelere göre, yakın geçişte askeri disiplini bozacak, Türk örf ve adetlerini ve ahlaki değerleri zedeleyecek durumda olan oyun ve eğlence programlarının, bazı kışlalarda, orduevi ve askeri gazinolarda gösterilmesine yer verildiği tespit edilmiştir” deniyor. 11 Nisan 1988 tarihli, 1. Ordu Komutanı Orgeneral Doğan Güreş’in imzasını taşıyan emirde, bu tür gecelerde, “Türk Toplumunda önemli yeri olan kadının aşağılanmakta” olduğu ifadesi yer alıyor ve 2000’e doğru kastedilerek, “Maksatlı yayın organlarında bu durum istismar edilmektedir” deniyor.⁵⁰⁴

Siyasilerin eğlencelerinde de göbek dansözleri zaman zaman yer almıştır. Ancak genellikle siyasiler göbek dansözleri ile görüntülenmekten kaçınmaktadırlar. DYP’nin Yalova’daki eğlencesinde, dansöz Firuze Sultan’ın İstanbul İl Başkanı Yaşar Keçeli’nin kucağına oturmasının ardından, Cindoruk ve Çağlayangil’in masasına yaklaştırılmamıştır.⁵⁰⁵ Bir başka haberde ise, ANAP milletvekillerinin dansöz Gamze Başar ile çekilen resimleri karikatürize edilerek yayınlanmıştır.⁵⁰⁶ Zihni Şirketler Grubu’nun 55. Yıldönümü Londra’da düzenlenen bir baloyla kutlanmıştır. Londra Büyükelçisi ve Tarım ve Köy İşleri Bakanı Hüsnü Doğan’ın da katıldığı baloda dans etmek üzere Türkiye’den dansöz Hülya davet edilmiş ve sahne almıştır.⁵⁰⁷ 25 Yıllık bankerlik hayatını noktalayıp, Aile Partisi’ni kuran Enver Sayılğan, Galatasaray Hamamı’nda sazlı, sözlü, dansözlü kutlama gecesi düzenlemiştir.⁵⁰⁸ “Ülkemizin siyasi sorunlarından biri de politikacılar ile dansözlerin birlikte fotoğraf çektirmesidir” sözleri ile yayınlanan haberde Hilton’da Süleyman Demirel’in önünde dans eden Sibel Can’ın, Demirel’in masasına yaklaştırılmadığı belirtilmiştir.⁵⁰⁹ Turizm Bakanı Mesut Yılmaz,

⁵⁰³ Akın Ok, **İstanbul’un Kalbini Çalan Dansözler Ve Eğlence Dünyasının Saklı Şiddeti**, Broy Yayınları, İstanbul, 1997, s.53.

⁵⁰⁴ Akın Ok, **A.g.e.**, s.59-60.

⁵⁰⁵ “DYP Eğleniyor”, **Milliyet Gazetesi**, 05.08.1985, s.3-12.

⁵⁰⁶ **Milliyet Gazetesi**, 24.08.1985, s.8.

⁵⁰⁷ “Dansöz Hülya Bakan Masasında”, **Milliyet Gazetesi**, 09.12.1985, s.3.

⁵⁰⁸ “Hamamda Politika”, **Milliyet Gazetesi**, 06.01.1986, s.2-13.

⁵⁰⁹ Melih Aşık, “Açık Pencere”, **Milliyet Gazetesi**, 23.12.1986, s.9.

“Catering 87” fuarında, dansöz Ferahnaz ile yan yana gelince, gazetecileri şaka ile uyararak eşinin kıskanç olduğunu ve ona göre yazı yazmalarını rica etmiştir.⁵¹⁰ “Catering 88” ve “Catering 89” da benzer görüntülere ev sahipliği yapmış, Turizm Bakanı Mustafa Tınaz Titiz ile birlikte izleyiciler, dansöz Ferahnaz’ı ilgi ile izlemişlerdir.⁵¹¹ TBMM’nin 65. Kuruluş yıldönümü vesilesiyle davet edilen çeşitli ülkelere mensup parlamenterler, dansöz Tülay Karaca’nın dansına hayran kalmışlardır.⁵¹²

Siyasilerin göbek dansına karşı gösterdikleri tavır her zaman olumlu olmamıştır. Mucur Kaymakamı Mustafa Büyük, toplum ahlakını korumak adına verdiği bir emir ile Mucur ve çevresindeki düğünlerde köçek ve dansöz oynatılmasını yasaklamıştır.⁵¹³ Bundan bir yıl sonra, 1986 yılında ise “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Yasası” adı altındaki müstehcenlik düzenlemesi ve yayın sansürü düzenlemesi için siyasiler teklif vermiştir.⁵¹⁴ Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanı Hüsnü Doğan’ın Bursa’da katıldığı programda, dansöz Gonca’nın uyarı yapılmış olmasına rağmen bakanın masasına gelmesi üzerine resim çeken gazetecilere sinirlenmiştir.⁵¹⁵

1980’li yılların sonlarında ise, kadınlar arasında dansözlü kabul günü modası yaygınlaşmıştır. Üniversiteli Melike olarak bilinen genç dansöz de sadece erkeklerin bulunduğu toplantılara gitmekten hoşlanmadığını, sosyete içinde yaygınlaşan kadın toplantılarında dans etmeyi tercih ettiğini açıklamıştır.⁵¹⁶

Reşat Paşa Konağı’nda ise 15-28 Şubat arasında organize edilen geleneksel Konya yemekleri programında, oturak eğlencelerine bir gönderme yapılarak, Tülay Karaca izleyicilere “sinide dansöz” olarak sunulmaktadır.⁵¹⁷

⁵¹⁰ “Aman Karım Görmesin”, **Milliyet Gazetesi**, 26.02.1987, s.3-14.

⁵¹¹ “Dam Üstünde Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 25.02.1988, s.9; “Dansözlü Yiyecek İçecek Fuarı”, **Milliyet Gazetesi**, 23.02.1989, s.2.

⁵¹² “İrlanda Parlamenterleri Dansöze Hayran Kaldı”, **Milliyet Gazetesi**, 30.04.1988, s.3.

⁵¹³ “Herşey Toplum İçin”, **Milliyet Gazetesi**, 02.10.1985, s.10.

⁵¹⁴ “Yasa Çıplak Turiste Dokunmaz”, **Milliyet Gazetesi**, 10.03.1986, s.12; “Özal Muzır Yasa Sözüne Kızdı”, **Milliyet Gazetesi**, 14.03.1986, s.9.

⁵¹⁵ “Keyif Kaçıran Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, s.3.

⁵¹⁶ Ahmet Yıldızalp, “Dansözlü Kabul Günü”, **Milliyet Gazetesi**, 11.02.1989, s.3.

⁵¹⁷ **Milliyet Gazetesi**, 11.02.1989, s.12; “Dansözlü Türk Sofrası”, **Milliyet Gazetesi**, 15.02.1989, s.3; “Sinide Dansözlü Yemek”, **Milliyet Gazetesi**, 17.02.1989, s.3.

1980’li yıllarda popülerliği artan göbek dansı, çeşitli dansözler tarafından verilen derslerle ilgili olan öğrencilere öğretilmiştir. Göbek dansı dersi veren sanatçılardan bir diğeri ise Hülya Işıl’dır. Işıl, yeni açtığı dershanesinde oryantal dersi vermekte ve öğreteceği 10 gün içinde 5 kilo verdireceğini belirtmektedir. Oryantal dansın hem eğlence hem de spor aracı olduğunu söyleyen Işıl, göbek atarak rahatlıkla kilo verileceğini söylemektedir.⁵¹⁸ Işıl, 1987 yılında hazırladığı müzik kaseti ile “aerobike karşı göbekobik” getireceğini söylemiş, kasetinde hem şarkı söyleyip hem de dinleyenlerin nasıl dans etmeleri gerektiğini anlattığını belirtmiştir.⁵¹⁹ 1980’li yıllarda yaygınlaşan videokasetleri döneminde müzik-eğlence programı türünde hazırlanan Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği sanatçılarının kasetlerinde dansöz görüntüleri de yer almaktadır.⁵²⁰ Bu kasetin ardından 1988 yılında, dansöz Burçin Orhon ilk “oryantal videokaseti”ni yapmıştır. Hazırlanan videokasetinin, Amerika, Avrupa ve Arap ülkelerinde satışa çıkarılacağı açıklanmıştır.⁵²¹

Yerli halkın eğlencelerinin yanı sıra Türkiye’ye gelen turistler için yapılan eğlencelerde de göbek dansözleri olmazsa olmaz kabul edilmiştir. İstanbul’a gelen turist kabilelerine “Binbir Gece Masalı”, “Şark Gecesi” veya “Türk Gösterisi” gibi adlarla pazarlanan eğlenceleri, bir turist gibi dışardan katılarak gezen ve karşılaşılan durumu eleştiren Yalçın Pekşen, program dahilinde izletilen düşük kaliteli göbek dansözlerinden bahsetmektedir.⁵²² Yabancı turistlerin İstanbul’un tarihi dokusu kadar eğlence hayatının da ilgi çektiği haberinde özellikle Türk dansözlerinin kıvrak oryantal danslarının turistler için cezbedici bir eğlence olduğu belirtilmiştir.⁵²³ Avusturya’nın Otomotiv ve yeden parça firması Birner’in en fazla satış yapan ve “Rüya Gibi İstanbul” gezisi kazanan 140 Avusturyalı turist İstanbul’da Milta’nın düzenlediği 1001 Gece Rüyası adlı organizasyonda eğlenmişlerdir. Eski İstanbul’un yaşatıldığı gecede, Sulukuleli dansözler de sahne almışlardır.⁵²⁴

⁵¹⁸ “Oryantal Rejim”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 10.01.1985, s.1.

⁵¹⁹ “Göbektaşında Kaset Reklamı”, **Milliyet Gazetesi**, 24.05.1987, s.14.

⁵²⁰ “Müzik Eğlence Programı İsteyenler İçin”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 04.03.1986, s.4.

⁵²¹ “Video-Göbek 50 Milyon”, **Milliyet Gazetesi**, 28.12.1988, s.1.

⁵²² Yalçın Pekşen, “Bir Yabancı Gibi-Binbir Gece Masalı 3000 Liraya Yaşanıyor”, **Milliyet Gazetesi**, 10.08.1981, s.1,9.

⁵²³ “Yabancılar Beyoğlu’na Hayran”, **Milliyet Gazetesi**, 06.05.1983, s.12.

⁵²⁴ “Rüya Gibi İstanbul”, **Milliyet Gazetesi**, 02.06.1986, s.2.

Orient Express'in Türkiye'deki durağında Pera Palas'ta düzenlenen eğlencede karagöz ve göbek dansı gösterileri yapılmıştır.⁵²⁵ Orient Express'in kuruluşunun 100.yılı için özel bir eğlence tertiplenmesi istenince, turistler Sinekli Kasabasında kurulan alanda hazırlanan büyük organizasyonla, padişah çadırı, mehteran takımı, yağlı güreşçiler, kılıç kalkan ekibi ve göbek dansözleri eşliğinde karşılanmıştır.⁵²⁶ Turistler, üzerlerine doğru koşan görünce kılıç kalkan topluluğundan önce korkmuşlar, daha sonra durumun anlatılmasıyla rahat bir nefes alıp eğlenmeye başlamışlardır.

Yabancı turistlerin kendilerine egzotik gelen programlara olan ilgisini keşfeden organizatörler, ortaya Osmanlı usulü yeni bir eğlence türü koymuşlardır. Bu eğlencede, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen turistlere, kendi bedenlerine göre hazırlanmış olan ferace, kaftan, potur, fes gibi giysiler giydiriliyor, eski İstanbul sokağı gibi dekore edilmiş bölgede kestane yedirilip, şerbet içirilmektedir. Daha sonra, samur kürkü ile taht üzerinde sahneye taşınan padişahın atasını üç kere yere vurmasının ardından eğlence başlamaktadır. Bu eğlencede, kılıç kalkan ekipleri, mehteran takımı, sazende heyetleri ve tabii ki göbek dansözleri bulunmaktadır.⁵²⁷

İstanbul'un egzotik gece eğlencelerinin yanı sıra bir de hamamları konusunda meraklı olan turistler için, hamamda düzenlenen eğlenceler de hayli popüler olmuştur. 210 Fransız turistin kadınlı erkekli hamam sefasında göbek taşında göbek dansı yapan Sulukule'li dansöz kızların haberi de gazetede yer almıştır.⁵²⁸ Cağaloğlu Hamamı'nda yıkanırken, bir yandan da göbek dansözünü oynatarak eğlenen bir başka kafile ise Almanya'nın Mazda Otomobil Şirketi çalışanlarıdır.⁵²⁹ Cağaloğlu Hamamı yabancı turistler için kadınlı erkekli hem yıkanıp hem de Sulukule ekibinin göbek dansözleri eşliğinde eğlenebildikleri bir mekan olarak popüler hale gelmiştir.⁵³⁰ Bursa'da turistik bir otel tarafından yaptırılan hamamın açılışını göbek dansözünü Ayla Tuncer'in dansları ile yapmışlardır.⁵³¹

⁵²⁵ Defilede, Dansözden Karagöze Kadar Herşey Vardı", **Milliyet Gazetesi**, 10.10.1982, s.3.

⁵²⁶ Savaş Ay, "Orient Express'i Kılıç Kalkan, Mehteran Takımı, Pehlivan ve Dansözle Karşıladık", **Milliyet Gazetesi**, 24.05.1983, s.3.

⁵²⁷ "Yabancı Turistlere Saray Ağırması", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 03.10.1984, s.1.

⁵²⁸ Halit Çapın, "Davullu, Zurnalı, Göbekli Hamam Sefası", **Milliyet Gazetesi**, 18.03.1982, s.1,9.

⁵²⁹ "Yıkandılar, Ovuldular, Dansöz Oynattılar", **Milliyet Gazetesi**, 18.10.1982, s.3.

⁵³⁰ Semih Orbay, "Cağaloğlu Hamamı İstanbul'a Gelen Turistlerin Uğrağı Oldu", **Milliyet Gazetesi**, 25.10.1982, s.3.

⁵³¹ Aysun Karlı, "Hamamda Dans Show", **Milliyet Gazetesi**, 15.04.1988, s.3.

Türkiye’deki eğlence anlayışının özellikle yabancılar için çekici bir unsur olması dolayısıyla, iş amaçlı toplantıların çoğuna içinde göbek dansı bulunan bir eğlence tertip emek adet olmuştur. Türkiye’ye kalp ilacı tanıtımı için gelen Alman Kafile, Cağaloğlu Hamamı’nda, bir yandan yıkanırken bir yandan da göbek taşında Sulukuleli saz heyeti ve üç dansöz ile eğlenmişlerdir.⁵³² İslam Ülkeleri Gıda Güvenliği Ve Tarımsal Kalkınma Konferansı’nın bitiminde yapılan sazlı sözlü eğlencede, konuk bakanların “ille de dansöz isteriz” talepleri karşısında apar topar dansöz getirildiği haberi gazetede yer almıştır.⁵³³ Fransız Tarım İşverenleri Derneği Sedima’nın eğlencesinde Sulukule ekibi ile göbek atan turistlerin fes giydikleri de habere konuk olmuştur.⁵³⁴ İtalyan Doktorların Uluslararası Arteriopatie Kongresi’nde yorgunluklarını atarken masaya çıkardıkları dansöz de gazete haberleri arasında yerini almıştır.⁵³⁵ İstanbul Ticaret Odası tarafından düzenlenen Moda ve Tekstil Fuarı’nda görev alan yabancı mankenler için düzenlenen eğlencede ise, konuklar önce halk oyunları ekibi sonra göbek dansözü ile oynamışlardır.⁵³⁶ Amerikalı işadamları için Malta Köşkü’nde düzenlenen eğlencede göbek dansözleri sahne almıştır. İşadamı Ahmet Ertegün’ün Nesrin Topkapı’ya para takıp Amerikalı işadamlarına “Bu bir Türk adettir” demesi üzerine, işadamları dansözlere bol bol para takmışlardır.⁵³⁷ Malta Köşkü’nde Fransa’dan gelen 94 kişilik petrol şirketleri sahipleri için düzenlenen baloda yeniçeriler tarafından karşılanıp mehretan eşliğinde köşke girdikten sonra, halk oyunları ekipleri ve göbek dansözü ile eğlenmişlerdir.⁵³⁸ Almanya’nın önde gelen elektronik sanayii kuruluşlarından RUF’un temsilcileri ve eşleri için Hilton’da düzenlenen eğlencede yapılan çekilişin büyük ikramiyesi gece 24’te çekilmiş, sahneye getirilen büyük hediye kutusunun içinden dansöz Tülay karaca çıkararak göbek dansı yapmıştır.⁵³⁹ Dünya’nın tanınmış spor yazarları 48. AIPS kongresinin son gecesinde Kervansaray’da düzenlenen eğlencede

⁵³² “Önce Yıkandılar Sonra Yiyip İçtiler”, **Milliyet Gazetesi**, 28.03.1980, s.1-10.

⁵³³ Bülent Eşkinat, “Konuk Bakanlar Dansöz İsteriz Diye Tutturunca Apar Topar Dansöz Getirildi”, **Milliyet Gazetesi**, 23.10.1981, s.1-12.

⁵³⁴ “Yaş Ortalaması 50 Olan Fransızlar İçin Gençlik Gecesi”, **Milliyet Gazetesi**, 24.01.1982, s.1.

⁵³⁵ “387 İtalyan Bilim Adamı Yorgunluklarını Masaya Dansöz Çıkararak Attılar”, **Milliyet Gazetesi**, 15.02.1982, s.3.

⁵³⁶ “Manken Kızlar Göbek Attı”, **Milliyet Gazetesi**, 27.02.1982, s.1.

⁵³⁷ Mete Akyol, “ABD’li İşadamları İlk Yatırımını Dansözlere Yaptı”, **Milliyet Gazetesi**, 07.10.1982, s.1-8.

⁵³⁸ “Petrolcü Hanımları Eğlendi”, **Milliyet Gazetesi**, 03.05.1983, s.1.

⁵³⁹ “İkramiye Kutusundan Dansöz Karaca Çıktı”, **Milliyet Gazetesi**, 04.04.1984, s.3.

Adidas'ın konuğu olmuş, sahne alan dansöz ile coşmuşlardır.⁵⁴⁰ Türk Amerikan İş Konferansı'na katılan Amerikalı konuklar, dansöz eşliğinde eğlenmişlerdir. Amerikalı yatırımcılardan beklenen sermayeyi elde edemeyen iş adamlarının, konukların eğlence sırasında dansözlere taktıkları paraların hayli fazla olmasını eleştirmeleri bir başka haberde yer almıştır. EBSO Meclis Üyesi, Yılmaz Temizocak, "Biz o kadar dil döktüm yatırım yaptıramadık, dansözlerimiz 10 dakikada işi becerdiler" demiştir.⁵⁴¹ Ünlü kalp cerrahı Dr. Christian Barnard ve manken sevgilisi Karin'nin onuruna Galata Kulesi'nde verilen yemekte, Karin, dansöz Perihan Ateş ile karşılıklı oynarken, Barnard da Türk adetlerine uyarak Ateş'e para takmıştır.⁵⁴²

İş adamlarının yanı sıra yabancı kamu görevlileri, askerler ve polisler de Türkiye'de geçirdikleri serbest zamanlarında göbek dansözleri eşliğinde eğlenmişlerdir. Nato'da görev yapan subaylar ve eşleri için düzenlenen gecede de göbek dansözü sahne almıştır.⁵⁴³ Amerikan Donanmasının 6. Filosuna ait Coral Sea Gemisi'nin askerleri, İstanbul'daki serbest zamanlarında masalarında dansöz oynatarak eğlendikleri haberi gazetede yer almıştır.⁵⁴⁴ 6. Filo'nun Nimitz Uçak Gemisi askerleri de Antalya'da dansöz eşliğinde eğlenmişlerdir.⁵⁴⁵ 6. Filo'nun Roosevelt Uçak gemisi askerleri de Antalya'da gece kulüplerine akın ederek, dansözler eşliğinde eğlenmişlerdir.⁵⁴⁶ ABD Milli Güvenlik Akademisi Mezunları için Cumhurbaşkanlığı Başyaveri Kurmay Albay Rıza Küçükkoğlu ev sahipliğinde Emirgan Korusu'nda bulunan Sarı Köşk'te düzenlenen eğlencede, konuklar dansöz Tülay Karaca eşliğinde eğlenmişlerdir.⁵⁴⁷ Avrupa başkentlerinin Emniyet Müdürleri, terör ve uyuşturucu konularında bir araya geldikleri çalışmaların yorgunluğunu, Boğaz'daki bir gazinoda dansöz Tülay Karaca'yı izleyerek atmışlardır.⁵⁴⁸

1980'li yıllarda yabancı sporcular için de Türk eğlenceleri organize edilmiştir. La Trans Mediterranee Yelken Yarışı'nda ilk turun son durağı olan Kuşadası'nda

⁵⁴⁰ "Dünya'nın Tanınmış Spor Yazarları Adidas'ın Yemeğinde Dansöz İle Coştu", **Milliyet Gazetesi**, 30.04.1985, s.13-14.

⁵⁴¹ "Dövizli Göbek", **Milliyet Gazetesi**, 11.04.1986, s.1-14.

⁵⁴² "Karin Göbek Attı, Barnard Para Taktı", **Milliyet Gazetesi**, 26.08.1987, s.1.

⁵⁴³ "Müttefikler Eğleniyor", **Milliyet Gazetesi**, 23.02.1983, s.3.

⁵⁴⁴ "6. Filo Eğleniyor", **Milliyet Gazetesi**, 13.12.1985, s.1.

⁵⁴⁵ "6. Filo Eğleniyor", **Milliyet Gazetesi**, 15.03.1987, s.2.

⁵⁴⁶ "Azgın Coni'ler", **Milliyet Gazetesi**, 06.03.1989, s.3-10.

⁵⁴⁷ "Başyaver'in Konukları", **Milliyet Gazetesi**, 23.06.1987, s.3-14.

⁵⁴⁸ "Emniyet Mdüdü'nden Öpücük", **Milliyet Gazetesi**, 28.05.1988, s.3.

çok iyi bir yat limanı ve güzel bir organizasyon ile karşılaşan yelken federasyonu üyeleri, halkoyunları gösterileri ve göbek dansı eşliğinde eğlenmişlerdir.⁵⁴⁹ Yabancı Argonotların İstanbul'da verdikleri kürek molasında göbek dansözü eşliğinde eğlenmeleri haber konusu olmuştur.⁵⁵⁰ Finlandiya Milli Takımı'nın Antalya'daki karşılaşmayı kazanmasının ardından yaptıkları kutlamada masalarında dansöz oynattıkları haberi de gazetelerde yer almıştır.⁵⁵¹ Birinci Uluslararası İstanbul Boks Turnuvası bitimi nedeniyle verilen bankette dansöz Tülay Karaca göbek dansı sergilemiştir.⁵⁵² Rapid takımının Galatasaray ile olan karşılaşmasının ardından galata Kulesi'nde yapılan eğlencede, Rapid teknik direktörü Otto Bariç, dansöz Tülay Karaca'nın dansları ile eğlenmiştir.⁵⁵³ Aynı karşılaşmanın İngiliz hakemleri Caddebostan Maksim'de dansöz Aslıhan Öncü'nün dansları ile eğlenmişlerdir.⁵⁵⁴ Camel Trophy 89'un ön elemelerini Hilton Otelinde kutlayan Alman yarışçılar felekten bir gece çalmışlardır. Burçin Orhon'un modern oryantal gösteri yaptığı gecede, Tülay Karaca da yaptığı dans gösterisinin ardından yabancı konukları soyma adetine yeni bir boyut getirerek Alman yarışçı Korner Gartner'i masa üzerinde tepeden tırnağa soyarak izleyicileri kahkahalara boğmuştur.⁵⁵⁵

Ülkelerindeki anarşiden uzaklaşmak isteyerek, Türkiye'de tatil yapan Yunan turistler, uzo yerine rakı içip dansöz eşliğinde eğlenmişlerdir.⁵⁵⁶ 1988 yılına gelindiğinde ise, Yunanistan'dan pek çok çiftin, kendi ülkelerinde pahalı olması gerekçesi ise nişan ve düğün törenlerini Edirne ilindeki göbek havalı, dansözlü salonlarda yaptıklarını belirtmektedir.⁵⁵⁷

Yaz sezonunda çeşitli eğlenceler düzenleyen turizmcilerin organize ettiği kıyafet balosunda yine göbek dansözü sahne almıştır.⁵⁵⁸ İtalyan Kruvazörü "Andrea Doria"nın 4 gün süren İstanbul ziyaretinde, Anadolu Folk Topluluğu, kılıç kalkan ekibi ve dansöz

⁵⁴⁹ "Kuşadasına Gelen 99 Yelkenciden 12'si Bayandı", **Milliyet Gazetesi**, 11.03.1982, s.15,16.

⁵⁵⁰ "Argonotların Gazino Sefası", **Milliyet Gazetesi**, 12.06.1984, s.1-3.

⁵⁵¹ "Geldiler, Denize Girdiler, Yandılar, İçki İçtiler, Yendiler, Dansöz Oynattılar ve Gittiler", **Milliyet Gazetesi**, 02.11.1984, s.13-14.

⁵⁵² Hakan Yıldırım, "Alman Boksör Schuiden Dansöz Karaca'ya Taş Çıkarttı", **Milliyet Gazetesi**, 17.11.1986, s.14.

⁵⁵³ "Galatasaray'dan Korktu, Dansözle Coştu", **Milliyet Gazetesi**, 23.08.1988, s.15-16.

⁵⁵⁴ "Courtney Dansöz Oynattı", **Milliyet Gazetesi**, 06.10.1988, s.14.

⁵⁵⁵ "Coşturan, Soyan Göbekler", **Milliyet Gazetesi**, 12.12.1988, s.3.

⁵⁵⁶ "Yunan Turistler: Türkiye'de Kendimizi Evimizde Hissediyoruz", **Milliyet Gazetesi**, 27.03.1983, s.3.

⁵⁵⁷ **Milliyet Gazetesi**, 19.03.1988, s.13.

⁵⁵⁸ "Kıyafet Balosunda Dansöz Göbek Attı", **Milliyet Gazetesi**, 24.04.1983, s.3.

Tülay Karaca sahne alarak büyük beğeni toplamıştır.⁵⁵⁹ Gemi ile Türkiye'ye gelen 120 kişilik Alman turist kafilesi için Boğaz'da düzenlenen yat gezisinde, Sulukule ekibinin gösterilerini hayranlıkla izlemiştir. Dansözlerle karşılık oynayıp bolca para yapıştıran turistlerin eğlencesi gazete sayfalarındaki yerini almıştır.⁵⁶⁰

Türkiye'ye yaptığı seyahatten sonra, ülkesinde göbek dansı yapmaya karar veren Martha Ignés'in, Türkiye'de göbek dansı dersleri aldığı haberi gazetede yer almıştır.⁵⁶¹ Amerika'da da kadınların aldıkları göbek dansı dersleri yaygınlaşırken, göbek dansı kıyafetleri satışının çok arttığı haber olmuştur.⁵⁶² Son yıllarda aerobik ve vücut geliştirme salgınından sonra Amerikalı kadınların göbek dansına ilgi duymaları sonucu, San Francisco'da yirmi göbek okulunun açıldığı belirtilmektedir.⁵⁶³ Bir başka yabancı topluluk olan Belçika'lı Annie Duparc Show Grubu elemanları, yaptıkları dünya turnelerinde sergiledikleri danslara, göbek dansını da eklemek istedikleri için ders almak üzere Türkiye'ye gelmişlerdir. Göbek dansının teknik özelliklerini öğrenmek üzere Tülay Karaca'dan ders almışlardır.⁵⁶⁴ İşçi göçü ile Almanya'ya yerleşen Türklerin kurduğu Ferahfeza adlı müzik topluluğu ile birlikte sahne alan ve Almanlardan oluşan göbek dansı topluluğu, Almanya'da düğünlerde ve lokallerde birlikte sahne almaktadır.⁵⁶⁵

Yurt dışında sahne alan yerli sanatçılar, 1980'li yıllarda da gösterilerine devam etmiştir. İngiltere'nin Myfair Salonunda düzenlenen konserde, Selçuk Ural, Nebahat Çehre, Adnan Şenses ve göbek dansözü Nesrin Topkapı sahne almıştır.⁵⁶⁶ Budapeşte Hilton'da düzenlenen Türk Haftası için düzenlenen tanıtımda, Türk Yemekleri, Türk Müziği ve Oryantal Dansı yer almaktadır.⁵⁶⁷ Seher Şeniz ise Suriye, Ürdün ve Lübnan'da bulunan gece kulüplerinde yapacağı oryantal Show ile Arap dünyasına Türk Göbek Dansını göstereceğini belirtmiştir.⁵⁶⁸ Şeniz bu turnede, Arap gece kulüplerinde Amerikan asıllı göbek dansçıları görünce, oryantalleşen Amerika'ya dikkat çekmiş,

⁵⁵⁹ "Andrea Doria'da Türk Usulü Eğlence", **Milliyet Gazetesi**, 01.04.1984, s.1.

⁵⁶⁰ Ahmet Yıldızalp, "Turistlerin Dansöz Keyfi", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 24.09.1985, s.1.

⁵⁶¹ "Göbek Dansı Almanya'da", **Milliyet Gazetesi**, 20.02.1980, s.4.

⁵⁶² "Dansöz Giysileri Kapışılıyor", **Milliyet Gazetesi**, 09.03.1980, s.16.

⁵⁶³ "Göbek Merakı", **Milliyet Gazetesi**, 28.01.1987, s.2.

⁵⁶⁴ "Belçikalılara Göbek Dersi", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 15.11.1984, s.1.

⁵⁶⁵ "Müziği Bizden Dansı Almanlardan", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 02.07.1985, s.1.

⁵⁶⁶ "Türkiye'yi Londra'ya Taşıdılar", **Milliyet Gazetesi**, 12.04.1980, s.8.

⁵⁶⁷ "Türk Mutfağının Macaristan Seferi", **Milliyet Gazetesi**, 07.11.1983, s.1.

⁵⁶⁸ "Savaş Bölgesinde Dans Gösterisi", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 12.01.1984, s.1.

orada bir dans okulu açacağını belirtmiştir.⁵⁶⁹ Türkiye'yi tanıtmaya haftası nedeniyle Ürdün'e giden Alagöz kardeşler ve Anadolu Folk Topluluğu'na dansöz Guldeniz de eşlik etmiştir.⁵⁷⁰ Finlandiya'da gerçekleşecek olan Türk Yemekleri Haftası'na üç aşçı ile birlikte Dansöz Okşan Ay'ın gideceği haberi gazetede yer almıştır.⁵⁷¹ Macaristan'da gerçekleşecek Türk haftasında aşçılar Türk Mutfağını tanıtırken, sanatçılar Türk Müziğinden örnekler vermiş, Prenses Banu ise göbek dansı sergilemiştir.⁵⁷² Kültür Bakanlığı tarafından Abu Dabi'de düzenlenecek olan Türk Haftası'nda Prenses Banu görev almıştır.⁵⁷³

İtalya'da yapılan Dünya Dans Yarışması'nda ülkemizi temsil eden Tolga Han Dans Topluluğu, içinde modern göbek dansının da bulunduğu altı çeşit dans ile yer alacaktır.⁵⁷⁴

Yabancı ülkelerin, Türkiye tanıtımı için yaptıkları çekimlerde de ilgi duyulan göbek dansözleri yer almaktadır. İtalya'nın RAI Televizyonu için Portobella müzik programında yayınlanmak üzere İstanbul'un tanıtımının yapılacağı bir bölüm hazırlanmıştır ve bu bölümde İstanbul Boğazı, Galata Kulesi ve burada bulunan dansözler gösterilmiştir.⁵⁷⁵ Aşk Gemisi adlı yabancı dizinin Kuşadası'nda yapılan çekiminde, Seher Şeniz adlı göbek dansözünü rol almış, Türk Göbek Dansını icra ederek tanıtmıştır.⁵⁷⁶ Çekimler tamamlandıktan iki yıl sonra 1985 yılında, izleyiciye Bayram hediyesi olarak TV'de yayınlanmıştır.⁵⁷⁷ Japon televizyoncuların hazırladıkları "İpek Yolu Türkiye" adlı programda Sibel Can göbek dansı sergilemiştir.⁵⁷⁸ 1987 yılında Cannes Film Festivali'ne 36 yapım götüren TRT'nin hazırladığı müzik paketinde bulunan tasavvuf müziğinden göbek dansözüne kadar hazırlanmış çeşitli görüntüler ile Türkiye'nin tanıtımı yapılacağı belirtilmiştir.⁵⁷⁹

⁵⁶⁹ "Amerika'da Türk Göbeği", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 01.10.1984, s.1.

⁵⁷⁰ "Ürdün'e Folklor Çıkartması", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 29.03.1984, s.1.

⁵⁷¹ "Finlandiya'ya Yemek ve Göbek Gönderiyoruz", **Milliyet Gazetesi**, 10.04.1985, s.3-7.

⁵⁷² "Gulaş" Diyarında Şiş Kebab ve Göbek", **Milliyet Gazetesi**, 13.04.1985, s.3.

⁵⁷³ "Araplara Özel Tarife", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 26.07.1985, s.1.

⁵⁷⁴ "Göbek Dansı İtalya Yolcusu", **Milliyet Gazetesi**, Renk, 06.05.1985, s.1.

⁵⁷⁵ "İtalyanlar İstanbul'u Çekti", **Milliyet Gazetesi**, 12.12.1982, s.3.

⁵⁷⁶ "Türk Sanatçıları da Görev Aldı", **Milliyet Gazetesi**, 27.05.1982, s.3.

⁵⁷⁷ "Aşk Gemisi Bayram Ekranında", **Milliyet Gazetesi**, 17.08.1985, s.12.

⁵⁷⁸ "Sibel Can Japon'u Terletti", **Milliyet Gazetesi**, 11.11.1986, s.2.

⁵⁷⁹ Taner Dedeoğlu, "TRT Dünya Pazarında", **Milliyet Gazetesi**, 31.03.1987, s.2.

1980’li yıllarda Türkiye’de çekilen filmlerde göbek dansözü rolünde oynayan bazı sanatçılar ise şöyledir: “Bedel” adlı film için Türkiye’ye gelen Christine Haydar, Kadir İnanır’la oynadığı filmin bir sahnesinde dansöz rolünde oynamaktadır. Tepsi içinde Arap şeyhinin önüne getirildiği sahne için dansöz Firuze Sultan’dan ders almıştır.⁵⁸⁰ Yerli sanatçılardan Hülya Avşar da Karanfilli Naciye filminde bir dansözü canlandırmıştır.⁵⁸¹ Bu rol için Erdiç Öz’den göbek dansı dersi alan Avşar, bu konuda çok başarılı olmuştur.⁵⁸² TRT için çekilen üç bölümlük “Bay Alkolü Takdimimdir” adlı dizide Nur Sürer dansöz rolünde ekrana gelmektedir.⁵⁸³ Bu filmler de 190lerde çekilen filmlere örnek olarak verilebilir.

⁵⁸⁰ Ahmet Yıldızalp, “Gelin Hanımı Tepside Oynattılar” **Milliyet Gazetesi**, 23.11.1983, s.1.

⁵⁸¹ “Hülya Avşar Dansöz Oldu”, **Milliyet Gazetesi**, 06.01.1985, s.3.

⁵⁸² “Kraliçeler de Dansöz Olur”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 13.01.1985, s.1.

⁵⁸³ “Bay Alkol Yayına Hazır”, **Milliyet Gazetesi**, Renk, 24.01.1985, s.4.

3.1.6. 1990'lı Yıllarda Göbek Dansı

1990'lı yıllarda öne çıkan isimler şöyledir: Hülya Işıl, Nilüfer Öz, Üniversiteli Melike, Burçin Orhon, Sibel Barış, Sibel Gökçe, Aslıhan Öncü, Leyla Adalı, Tülay Karaca, Yasemin Evcim, Çeçilya, Belinda, Aylin, Gizem, Buse, Yağmur, Sıla, Efruz, Reyhan Cansu, Prenses Ahu, Alev Aytaç (Pamuk Prenses), Gülay Tem, Hülya Mutlu, Müge Han, Zinnur Karaca, Yeşim Tan, Zümre, Reyhan Cansu, Tanyeli, Talin, Semra Su, Gül Sevil, Papatya, Bebek, Gizem, Birgül Beray, Kumsal Güneş, Suna Uysal, Şerife, Azram, Bahar Deniz, Samyeli, Asena, Üçü Biryerde Grubu Dilek Maltepe-Nadya Şeker-Aynur Kanbur (sonraları Mezdeke adını kullanmışlardır), Grup Çeşmidil, Efsane, Dilara, Nergis, Suna Uysal, İncisel, Sidelya, Didem Soylu, Gülnihal, Şıvga, Azra, Yeşim.

Yılbaşı ekranında TRT'nin yer alacağını söylediği dansözlerin ekranda çok kısa süre ile görünüp hemen kaybolması, izleyici eleştirilerine yol açmıştır.⁵⁸⁴ TRT'de ayda bir yayınlanan "Merhaba Gece" adlı programda Tolga Han Dans Topluluğu ile birlikte ekrana gelen Burçin Orhon, Türk izleyicisinin dansöze bayıldığı halde her fırsat bulduğunda karalamasını eleştirmiştir.⁵⁸⁵ Magic Box Star 1 adlı kanalın açılmasıyla televizyonda özel kanallar devri başlamıştır. Star 1'de yayınlanan "Rüstem Batum Show"da dansöz Melike dans etmiştir.⁵⁸⁶ Aynı programın bir başka bölümünde ise, Burçin Orhon sahne almıştır.⁵⁸⁷ Sansürsüz televizyon diye adlandırılan Star 1'in "Bir Cumartesi Eğlencesi" adlı programda dans edecek olan Hülya Işıl'ın haberi, TRT'ye nispet başlığıyla yayınlanmıştır.⁵⁸⁸ 1991 yılbaşında TRT ekranına dansöz Buse'nin geleceği açıklanmıştır.⁵⁸⁹ Buna karşın Star 1'in 34,5 saat sürecek olan yılbaşı eğlence programında yer alacak dansözlerin, Alev Aytaç (Pamuk Prenses), Aslıhan Öncü, Gülay Tem, Melike, Prenses Ahu, Sibel Gökçe, Tülay Karaca ve Yasemin Evcim olduğu açıklanmıştır.⁵⁹⁰ Böylece izleyiciler denetimli TRT ile sansürsüz Star 1 arasındaki tercihlerini yapacaklardır. TRT bu durum karşısında TRT 2 ekranında gündüz

⁵⁸⁴ "TRT Bu Ne Çelişki?", **Milliyet Gazetesi**, 02.01.1990, s.15.

⁵⁸⁵ "Bambi'nin İsyanı", **Milliyet Gazetesi**, 05.03.1990, s.17.

⁵⁸⁶ **Milliyet Gazetesi**, 16.09.1990, s.17.

⁵⁸⁷ "Dansözlü Söyleşi", **Milliyet Gazetesi**, 03.12.1990, s.21.

⁵⁸⁸ "TRT'ye Nispet", **Milliyet Gazetesi**, 08.12.1990, s.17.

⁵⁸⁹ "Dansözümüz Buse", **Milliyet Gazetesi**, 25.12.1990, s.1.

⁵⁹⁰ "Her Dakika Ayrı Sürpriz", **Milliyet Gazetesi**, 29.12.1990, s.17.

kuşağında yayınlanan “Pazar 90” adlı programda Prens Banu’yu ekrana getirmiştir.⁵⁹¹ Ancak Star 1’in çekimini büyük bir gizlilikle yaparak yılbaşı gecesi saat 22:50’de TRT’nin tek dansözü Buse Başar’ı daha açık bir kostüm ile ekrana getirmesi, iki kanal arasındaki çekişmeyi gözler önüne sermiştir.⁵⁹² İki kanal arasında bayramda da devam eden çekişmedeki fark ise Star 1 ekranına gelen dansöz Hülya Işıl, Sibel Barış ve Yasemin Evcim’dir.⁵⁹³ 1992 yılbaşında ise TRT ekranına modern oryantal yapan Alev Baymur gelirken, Star 1 ekranına 15 dansöz gelmiştir.⁵⁹⁴ TRT, 1992 bayram ekranına Burçin Orhon’u getirerek, özel kanallar karşısında yılbaşı haricinde dansöz çıkarmıştır.⁵⁹⁵ Bir başka programda ise “Üçü Biryerde Oryantal Dans Grubu”nun sahne aldığı Yedikule konserlerini ekrana getirmiştir.⁵⁹⁶ Yeni açılan kanal Tele On, Pazar programına dansöz Hülya Işıl’ı getirmiştir.⁵⁹⁷

1990’lı yıllarda televizyon ekranına gelen programlarda, özel kanalların da açılmasıyla rekor düzeyde dansöz yer almıştır. Bu programların tamamını burada belirtmek mümkün olmadığından, seçilen örneklerden bazıları ifade edilecektir. TRT ekranında “Bir Başka Gece”, “Kokteyl” programlarında görülen Göbek dansözleri, diğer özel kanallarda ismi geçen programlarda danslarıyla yer almışlardır. Star 1 kanalında, “Vay Canına”, “Orhan Boran’lı Dakikalar”, “Bir Cumartesi Eğlencesi”, “Ana” dizisi, “Pazar Şöleni”, “Ahmet Uğurlu Karşı Şov”, “Öpme Beni” adlı Kabare, “Bayram Özel Eğlence Programı”, “Salı Pazarı”, “Yılbaşı Şıngır Mıngır”, “Haftanın Starları”, “Geceye Selam”, “Sıkı Fıkı Tantana”, “Eğlence Sırılsıklam”, “Saz Caz Tam Gaz”, “İbo Show”, “Gönlünce Eğlen”, “Kekeçoğlan” programlarında dansözler yer almıştır. Ayrıca elemeleri President Otel’de yapılan “Oryantal Şöleni”, Star 1 kanalı ekranında “Pazar Şöleni” programında yayınlanmıştır.⁵⁹⁸ HBB kanalında ise, “HBB’de Eğlence”, “Cuma Postası”, “Taverna’da Şenlik Var”, “Gençlerin Gecesi”, “Seçim Özel Programı”, “Salı Expressi” programlarında yer almıştır. HBB’de yayınlanan “A’dan Z’ye Moda Magazin” Programında ise Hülya Işıl bir süre ekrandan oryantal dans dersi

⁵⁹¹ “TRT’den Sürpriz”, **Milliyet Gazetesi**, 30.12.1990, s.17.

⁵⁹² “Olay Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 04.01.1991, s.15.

⁵⁹³ “TV’de Bayram Savaşı”, **Milliyet Gazetesi**, 22.06.1991, s.17.

⁵⁹⁴ “Tv’lerde Yılbaşı Rekabeti”, **Milliyet Gazetesi**, 30.12.1991, s.19.

⁵⁹⁵ Bayramda Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 27.03.1992, s.21.

⁵⁹⁶ “Eğlencelikler”, **Milliyet Gazetesi**, 15.08.1994, s.27.

⁵⁹⁷ “Canlı Eğlence”, **Milliyet Gazetesi**, 02.02.1992, s.21.

⁵⁹⁸ “Oryantal Şenliği”, **Milliyet Gazetesi**, 23.05.1993, s.25.

vermiştir.⁵⁹⁹ Tele On adlı kanalda “Pazarlık”, “Eğlence Tıkırında 93”, “Bayram Tıkırında” programlarında; Kanal 6’da ise “Armoni”, “Stüdyoda Buluşalım”, “İşte Müzik İşte Eğlence”, “Kibariye Show”, “İbo Show”, “Süper Saat”, “Kadınlar Matinesi” programlarında göbek dansözleri dansları ile yer almıştır. Kanal D’de ise “Süper Pazar”, “Doğuştan Şanslı” yarışma programı, “Şahane Cumartesi”, “Şahane Bayram”, “Ah Kızlar Vah Erkekler”, “Huysuz ve Tatlı Kadın”, “Beyaz Show”, “Sayım Özel Programı”, “Çarkıfelek”, “Bayram Eğlence Programı”, “Şahane Seçim”, “Laf Lafı Açıyor” adlı programlarda göbek dansözleri dans etmişlerdir. Show TV kanalında “Bir Yaz Eğlencesi”, “Vur Patlasın Çal Oynasın”, “Bizden Size”, “Hülya Avşar Show” adlı programlarda, ATV kanalında ise “Bayram Gazinosu”, “Haydi Eğlenceye”, “Eğlen Coş İşte Kiboş”, “İner Misin Çıkar Mısın”, “On Parmak On Marifet”, “Sayım Özel Programı”, “Şimdi Sıra Sizde” programlarında dansözler danslarıyla yer almışlardır.

Ancak RTÜK, televizyon kanallarını, ekranda arabesk ve dansöz görüntülerinin yayınlanması konusunda uyarmıştır.⁶⁰⁰ Ancak bu uyarı sonucunda gözle görülür değişiklik olmamıştır. Bu durum üzerine özel TV kanallarının açılmasıyla yayınlarda oluşan “başıboşluk ve sorumsuzluk örnekleri” Yılmaz Çetiner’in kaleme aldığı yazıda TBMM’de çıkacak radyo ve televizyon yasa tasarısıyla düzenleneceği şeklindedir.⁶⁰¹ Bu haber daha sonra “Müjde Milli Güvenlik Kurulu Aratmayacak Bir RTÜK’ümüz Oldu” başlığıyla verilmiştir.⁶⁰² TGRT ekranında yayınlanmaya başlayan İbrahim Tatlıses Show adlı programda yayına yetişmediği bahanesiyle kesilen dansöz sahnelerinin tekrar makaslanmaması için kapalı giydirildiğini belirten İbrahim Tatlıses, bir daha kesilirse kanaldan ayrılacağını açıklamıştır.⁶⁰³ RTÜK ayrıca, izleyicilerin televizyonda yayınlanan ve rahatsız oldukları programları bildirmeleri için “178 Şikayet Hattı”nı kurmuştur.⁶⁰⁴

Yılbaşı kutlamalarının bir Hıristiyan adeti olduğunu söyleyen kesim ile yeni yılın karşılama eğlencesi olduğunu söyleyen kesimin tartışmaları uzun süre devam etmiştir. 1990’lı yıllarda Kayseri’de Milli Gençlik Vakfı tarafından yapılan Hicri yılbaşı

⁵⁹⁹ **Milliyet Gazetesi**, 13.11.1993, s.21.

⁶⁰⁰ Ateş Tümer, “Yüksek Kurul İbo’ya Taktı”, **Milliyet Gazetesi**, 01.02.1992, s.21.

⁶⁰¹ Yılmaz Çetiner, “Haberiniz Var Mı?: TV Denilen Tehlikeli Oyuncak”, **Milliyet Gazetesi**, 11.11.1993, s.12.

⁶⁰² Ercüment İşleyen, “Radyo TV Kurulu MGK Gibi”, **Milliyet Gazetesi**, 25.03.1995, s.5.

⁶⁰³ “Tutucu Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 11.10.1996, s.28.

kutlamasında haremlik selamlık oturan ve dualar okuyan topluluk, yılbaşının dansöz ile kutlanmasını eleştirmiş, İslam İnkılabı yapılmasının şart olduğunu açıklamışlardır.⁶⁰⁵ RP Sakarya Milletvekili Nezir Aydın ise, Türkiye'nin rakı, şiş kebab ve dansözle tanınmasına tepki göstermiştir.⁶⁰⁶

Tofaş Firması'nda üretilen yeni otomobilin tanıtımı Yasemin Evcim'in yaptığı danslarla yapılmıştır.⁶⁰⁷ Mudurnu Tavukçuluk Yönetim Kurulu Başkanı Uğur Türesin'in oğlunun sünnet düğününde dansöz Sibel Barış sahne almıştır.⁶⁰⁸ Meydan Gazetesi genel yayın yönetmeni Rahmi Turan'ın kızının nişanında dansöz Tanyeli sahne almıştır.⁶⁰⁹ Sabancı Ailesi'nden Hacı ve Hakan Sabancı'nın sünnet düğününde üç dansöz sahne almıştır.⁶¹⁰ Silicon Bilişim'97 etkinlikleri kapsamında yapılan açılışta Silicon Graphics tarafından hazırlanan gösteride, Türkiye'nin ilk sanal dansözü şov yapmıştır.⁶¹¹ Fuar süresince sanal dansöz Okşan teknoloji tutkunları için dans etmiştir.⁶¹²

Türk Hava Yolları'nın hostesleri, meslek dernekleri olan TASSA'nın kuruluş yıl dönümünde düzenlenen eğlencede dansöz ile eğlenmişlerdir.⁶¹³ Milliyet ve Doğan Şirketler Grubu'nun sekreterleri, geleneksel eğlence yemeklerinde dansöz eşliğinde yılın yorgunluğunu atmışlardır.⁶¹⁴ Sheraton Oteli'nin geleneksel personel balosu dansöz Sibel Gökçenin danslarıyla yapılmıştır.⁶¹⁵ 24 Kasım Öğretmenler Günü kutlamasında bir araya gelen öğretmen ve veliler, dansöz Zinnur Karaca'nın danslarıyla eğlenmişlerdir.⁶¹⁶ CHP'nin bahar yemeğinde dansöz Hülya Işıl sahne almıştır.⁶¹⁷ TV'nin Dullar Pansiyonu adlı dizi ekibi, yeni yayın dönemini dansöz Sidelya'nın danslarıyla eğlenerek kutlamışlardır.⁶¹⁸ The Marmara Oteli'nin geleneksel personel

⁶⁰⁴ "178'e Şikayet", **Milliyet Gazetesi**, 28.04.1999, s.17.

⁶⁰⁵ "Bu Da Yılbaşı Kutlaması", **Milliyet Gazetesi**, 24.07.1990, s.3-14.

⁶⁰⁶ "Refahlılar Kumar Turizminden Rahatsız", **Milliyet Gazetesi**, 28.11.1996, s.14.

⁶⁰⁷ "Tempura'ya Oryantal Gösteri", **Milliyet Gazetesi**, 09.12.1990, s.2.

⁶⁰⁸ "Piliç Prensi'nin Sünneti", **Milliyet Gazetesi**, 29.06.1992, s.2.

⁶⁰⁹ "Rahmi Turan'ın Kızı Nişanlandı", **Milliyet Gazetesi**, 24.08.1994, s.2.

⁶¹⁰ Aydın Arıcıoğlu, "SünnetSA", **Milliyet Gazetesi**, 07.08.1995, s.1-5

⁶¹¹ "Bilgide Bayram Haftası", **Milliyet Gazetesi**, 30.08.1997, s.7; 03.09.1997, s.8.

⁶¹² Ozan Pezek, "Bu Da Sanal Dansöz", **Milliyet Gazetesi**, 03.09.1997, s.1-8.

⁶¹³ "Hostesler Eğlendi", **Milliyet Gazetesi**, 16.05.1990, s.2.

⁶¹⁴ "Sekreterler Yorgunluk Attı", **Milliyet Gazetesi**, 25.12.1990, s.2.

⁶¹⁵ "Personel Balosu", **Milliyet Gazetesi**, 10.01.1991, s.3.

⁶¹⁶ "Göbekli Kutlama", **Milliyet Gazetesi**, 26.11.1991, s.2.

⁶¹⁷ "CHP'nin Bahar Yemeği", **Milliyet Gazetesi**, 13.05.1993, s.3.

⁶¹⁸ "Dullar'ın Eğlencesi", **Milliyet Gazetesi**, 08.07.1995, s.21.

yemeğinde dansöz Tanyeli sahne almıştır.⁶¹⁹ İngiliz Kraliyet Ailesi'nden Prens Charles, oğulları, Lord, Lady ve Konteslerden oluşan 33 kişilik gruplarıyla, Marmaris'te demir attıkları Alexander adlı gemilerinde Mezdeke Grubu'nun danslarıyla eğlenmişlerdir.⁶²⁰

İstanbul futbol hakemleri dayanışma gecesinin balosunda dansöz Gizem sahne almıştır.⁶²¹ Fenerbahçeli Futbolcular ise, Schumacher'in verdiği yemekte dansöz oynatmışlardır.⁶²² İstanbul futbol hakemleri dayanışma gecesinin düzenlediği hakem gecesinde dansöz Burçin Orhon sahne almıştır.⁶²³ Panianios'lu basketbolcular, Efes Pilsen takımıyla yaptıkları karşılaşmanın ardından düzenlenen eğlencede, dansöz eşliğinde eğlenmişlerdir.⁶²⁴ ENKA Ladies Open Tenis Turnuvası'na katılan sporcular karşılaşmaların bitiminde düzenlenen eğlencede dansöz eşliğinde eğlenmişlerdir.⁶²⁵ Trabzonsporlu futbolcular, Sakatlar deneği yararına düzenlenen gecede, dansöz izleyip karşılıklı oynayarak eğlenmişlerdir.⁶²⁶ Fenerbahçe Atletizm Takımı'nın Avrupa şampiyon Kulüpler Kupası A Grubuna yükselmesinin kutlandığı gecede, Fenerbahçe formasıyla koşarak büyük başarılar imza atan Jamaika'lı atlet Merlene Ottey de eğlencede sahne alan dansözün dansları ile eğlenmiştir.⁶²⁷

Caddebostan Maksim'de yer alan sanatçı kadrosunun yanında, göbek dansıyla da Nilüfer Öz sahne almaktadır.⁶²⁸ Ancak yaşanan körfez krizi nedeniyle müşteri bulmak konusunda sıkıntı çeken gazinolar, iş yapamaz hale gelmiştir ve dansözlerin performansları da azalmaya başlamıştır. Milliyet Gazetesinin yaptığı görüşmede, dansözler neredeyse hiç iş yapamadıklarını ifade etmişlerdir.⁶²⁹ Bülent Yöndem, yayınladığı yazı dizisinde, dansözler ile yaptığı görüşmeler sonucunda, yaşadıkları sıkıntıları ve hayatlarını kaleme almıştır.⁶³⁰

⁶¹⁹ "Müdürlerin Balosu", **Milliyet Gazetesi**, 19.03.1999, s.3.

⁶²⁰ "Hanedan Göbek Attı", **Milliyet Gazetesi**, 10.08.1999, s.7.

⁶²¹ "Hakem Gecesinden Manzaralar", **Milliyet Gazetesi**, 31.01.1991, s.18.

⁶²² "Braems Korktu", **Milliyet Gazetesi**, 29.07.1991, s.22.

⁶²³ "Hakemler Eğlendi", **Milliyet Gazetesi**, 28.02.1992, s.22.

⁶²⁴ "Panianios Dansöz Oynattı", **Milliyet Gazetesi**, 09.02.1990, s.17.

⁶²⁵ "Raketler Pistte Coştı", **Milliyet Gazetesi**, 25.07.1997, s.31.

⁶²⁶ "Kurtlarını Döktüler", **Milliyet Gazetesi**, 23.12.1997, s.28.

⁶²⁷ Murat Ağca, "Ottey Tekrar Gelecek", **Milliyet Gazetesi**, 01.06.1998, s.26.

⁶²⁸ "Hüner'in İki Nil'i", **Milliyet Gazetesi**, 25.02.1990, s.2.

⁶²⁹ "Savaş Bazılarını Göbekten Vurdu", **Milliyet Gazetesi**, 26.01.1991, s.2.

⁶³⁰ Yalçın Yöndem, "Oryantal Sektörü", **Milliyet Gazetesi**, 28.04.1992, s.2-16; 29.04.1992, s:2-16; 30.04.1992, s.2-16; 01.05.2002, s2-16.

Evlere özel eğlence servisi yapan “Party House” adlı bir şirket kurulmuş, böylece özel günler için talep edilen programları evlerde gerçekleştirmek mümkün hale gelmiştir.⁶³¹ “Show Team” adlı bir başka şirketin organize ettiği göbek dansının da dahil olduğu çeşitli animasyon ve eğlenceleri evlere taşımak mümkün olmuştur.⁶³² Şan Ajans tarafından hazırlanan “Evlere Şenlik Hizmetleri”nde de sazlı sözlü dansözlü gazino ortamını eve taşımak mümkün olmaktadır.⁶³³

1990’lı yıllarda hamamlardaki göbek danslı eğlenceler devam etmektedir. Antalya’da büyük bir otel, turistler için sazlı sözlü dansözlü eğlence düzenlemiştir.⁶³⁴ Ancak, Antalya’daki beş yıldızlı oteller, sezon dışında yeni bir uygulama yaparak kış turizmi kapsamında erkek konuklar için hamamda dansözlü eğlenceler düzenlemişlerdir.⁶³⁵ Körfez Savaşı’ndan çok etkilenen turizmi canlandırmak için yapılan fuarda, dansöz Dilara sahne almıştır.⁶³⁶ İspanyol bir bilgisayar şirketinin tatil için Türkiye’ye gönderdiği bayileri, Türk Gecesi’nde dansöz ile eğlenmişlerdir.⁶³⁷ İstanbul’un büyük otellerinde sık sık düzenlenen “Binbir Gece Eğlenceleri”nden birinde İsrail’in Türkiye Konsolosu ve eşinin de bulunduğu konuklar dansözünü ilgiyle izlemişlerdir.⁶³⁸ Çırağan Sarayı’nda gerçekleştirilen Osmanlı Gecesi’nin konukları olan Fransız Turizm acentelerinin yöneticileri oryantal danslara ilgiyle izlemişlerdir.⁶³⁹ Fransız Emekli Grubu gemiyle geldikleri “İstanbul’da 1001 Gece” şenliğinde, göbek dansözünü izleyerek eğlenmişlerdir.⁶⁴⁰ 1990’ların sonlarına doğru açılan Orient House adlı eğlence mekanı, turistler için Türk ve Osmanlı adetlerini gösteren etkinlikler sunmaktadır. Tabii ki bu etkinliklerin olmazsa olması göbek dansözleridir.⁶⁴¹

Rusya Dış Politika yazarı Andriy Ostalsky, katıldığı eğlencede masa üzerinde dans eden dansöze para sıkıştıran erkek izleyicileri görünce şaşkınlığını gizleyememiş,

⁶³¹ Ali Eyüboğlu, “Eve Tavşan Kız Servisi”, **Milliyet Gazetesi**, 15.01.1994, s.2.

⁶³² “Orijinal Hediyeler”, **Milliyet Gazetesi**, Yaşam, 27.12.2007, s.4.

⁶³³ Serdar Benli, “Evlere Gazino”, **Milliyet Gazetesi**, 11.02.1999, s.3; **Milliyet Gazetesi**, Vitrin, 20.02.1999, s.1-2.

⁶³⁴ “Hamam Sefası”, **Milliyet Gazetesi**, 09.04.1990, s.2.

⁶³⁵ Otellerin Kış Turizmi Promosyonu”, **Milliyet Gazetesi**, 26.11.1993, s.2.

⁶³⁶ “Dansözlü Fuar Tanıtımı”, **Milliyet Gazetesi**, 21.02.1991, s.2.

⁶³⁷ “İspanyollar Türk Gibi Eğlendi”, **Milliyet Gazetesi**, 11.07.1992, s.2-12.

⁶³⁸ “Binbir Gece Eğlencesi”, **Milliyet Gazetesi**, 24.01.1993, s.3.

⁶³⁹ Yaşar Çakmak, “Birbir Gece Masalı”, **Milliyet Gazetesi**, 02.02.1993, s.4.

⁶⁴⁰ **Milliyet Gazetesi**, 08.09.1995, s.5.

⁶⁴¹ Duygu Asena, “Bir Akşam.. Turist Gibi”, **Milliyet Gazetesi**, 13.02.1999, s.4.

“Bu kadın haklarına saygısızlık değil mi?” diye sorduğu haberi gazetede yer almıştır.⁶⁴² Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Başkanı Hasan Hasanov ve Sovyetler Birliği Büyükelçisi Albert Çernişev, Türkiye Bakanlar Birliği tarafından onurlarına verilen yemekte, Galata Kulesinde dansöz Tülay Karaca'nın danslarını seyretmişlerdir.⁶⁴³ Konser vermek üzere İstanbul'a gelen şarkıcı Tom Jones, Kumkapı'da dansöz izleyerek eğlenmiştir.⁶⁴⁴ Yapı Kredi Bankası'nın kuruluş yıldönümü için Türkiye'ye gelen Harlem Bale ve Dans Grubu, veda partisinde Türk göbek dansözleri ile eğlenmişlerdir.⁶⁴⁵ Dünya satranç şampiyonu Antony Karpov, Marmaris'te Türk Gecesi'ne katılarak, sahne alan göbek dansözünün danslarını izlemiştir.⁶⁴⁶ Sanatçı Ricky Martin de, İstanbul'da verdiği konser sonrası otelinde Mezdeke Dans Grubu'nun dansları ile eğlenmiştir.⁶⁴⁷

Körfez krizi nedeniyle savaş gemilerinde beklemekte olan Amerikalı askerler, moral gezisi için geldikleri Antalya'da dansözlü eğlenceler yapan pavyonlara akın etmişlerdir.⁶⁴⁸ Bosna Hersek'te görevli 500 bin Türk askeri için ise Zenika'da düzenlenen eğlencede, Sibel Barış sahne alarak askerlere moral vermiştir.⁶⁴⁹

Uzun yıllardır Amerika'da yaşayan Özel Türkbaş'ın 1975'te yazdığı göbek dansının ilk metot kitabı diyebileceğimiz “The Belly Dancer In You” adlı kitaptan sonra, “Belly Dance” adlı göbek dansı öğreten video kasetin sabah kuşağında televizyon ekranına geleceği haberi yer almıştır.⁶⁵⁰ 1990'lı yıllarda pek çok dans okulunda verilen oryantal dans dersleri yaygınlaşmıştır. Tolgahan Sanat Merkezi⁶⁵¹, Çetin Cengiz Dans Merkezi,⁶⁵² Beauty Sem Center⁶⁵³, Nesrin Topkapı ve Hülya Işıl'ın Cibali'de açtıkları Oryantal Stüdyosu⁶⁵⁴ bu okullardan bazılarıdır. Kadıköy'de bulunan bir güzellik merkezinde, kadınlar oryantal dans dersleri ile zayıflamaktadırlar.⁶⁵⁵

⁶⁴² Zeynep Oral, “Dansöze Para Şaşkınlığı”, **Milliyet Gazetesi**, 22.03.1990, s.3-16.

⁶⁴³ “Tim’li Eğlence”, **Milliyet Gazetesi**, 19.09.1990, s.3.

⁶⁴⁴ “Tom Jones: Rakı ve Dansöz Harika”, **Milliyet Gazetesi**, 14.09.1991, s.1.

⁶⁴⁵ Yaşar Çakmak, “Göbek Balesi”, **Milliyet Gazetesi**, 18.09.1995, s.3.

⁶⁴⁶ “Biraz Da Eğlence”, **Milliyet Gazetesi**, 04.09.1998, s.31.

⁶⁴⁷ “Dansözlü Veda”, **Milliyet Gazetesi**, 19.10.1998, s.4.

⁶⁴⁸ Deniz Akgün, “Körfezci Coni’ler Antalya’da”, **Milliyet Gazetesi**, 01.11.1990, s.18.

⁶⁴⁹ Ali Eyüboğlu, “Bosna’da Pop Patladı”, **Milliyet Gazetesi**, 24.08.1996, s.2.

⁶⁵⁰ Doğan Şener, “Şanssız Dansöz”, **Milliyet Gazetesi**, 03.01.1990, s.15.

⁶⁵¹ **Milliyet Gazetesi**, 21.09.1990, s.8.

⁶⁵² **Milliyet Gazetesi**, 28.05.1991, s.16.

⁶⁵³ **Milliyet Gazetesi**, 25.03.1992, s.9.

⁶⁵⁴ Dalida Özatay, “Aerobik’i Bırak Göbeğe Bak”, **Milliyet Gazetesi**, 22.11.1996, s.2.

⁶⁵⁵ “Zayıflamak İçin Göbek Atın”, **Milliyet Gazetesi**, 16.01.1992, s.3.

3.1.7. 2000’li Yıllarda Göbek Dansı

2000’li yıllarda öne çıkan isimler şöyledir: Tanyeli, Asena, Zümre, Şıvga, Irmak, Aslıhan Öncü, Mezdeke Grubu, Nergis, Gülnihal, Sibel Barış, Yıldız Ay, Hale Çakır, Eylül, Birgül Ata, Didem Kınalı, Elçin, Nuran Sultan, Serap Su, Soley, Emmune Abdul, Dora, Gizem, Ebru Subaşı, Kumsal, Eftal.

Yılbaşında televizyon ekranlarında da ilginç bir karşılaşma olacağı haberi yer almıştır. Özel kanallarda gelecek dansözler karşısında, muhafazakar kanallarda dini içerikli filmler, ilahiler ve hatm-i şerif gibi programların yer alacağı belirtilmiştir.⁶⁵⁶ 2001 yılbaşında da çok sayıda dansöz farklı kanallarda TV’de yer almıştır.⁶⁵⁷ 2002 yılı için de ilan edilen TV programlarında Zümre ve Asena’nın adı geçmektedir.⁶⁵⁸ Kimi zaman da yılbaşında yayınlanan dizi ve filmlerin bir bölümüne yerleştirilen bir dansöz ile program zenginleştirilmiştir. Oryantal Tanyelinin sahne aldığı “Avrupa Yakası” dizisinin yılbaşı özel bölümü de bunlardan biridir.⁶⁵⁹ 2007 yılbaşı gecesi Ajda Pekkan konserinde “Oryantalstar” programının finalistleri de danslarıyla sahne almışlardır.⁶⁶⁰ “Beyazshow Yılbaşı Özel” programında ise, 10 tane dansöz izleyici karşısına çıkmıştır.⁶⁶¹

Televizyon programlarında göbek dansözleri 2000’lerde de televizyonda görülmeye devam etmiştir ancak yoğunluk olarak bir azalma söz konusu olmuştur. Bu dönemde, yayınlanan göbek danslı programlara şöyle örnekler verilebilir. Kanal D’nin organize ettiği Miss Europe Türk 2000, Asena’nın oryantal şovuyla renklenmiştir.⁶⁶² Kanal D’deki bayram eğlencesinde de oryantal Asena sahne almıştır.⁶⁶³ Oryantal dans grubu Çeşm-i Dil “Şahane Pazar”⁶⁶⁴ programında ekrana gelirken, “Mehmet Ali ve Seda Show”da yapılan programlarda oryantal Zümre ekrana gelmiştir.⁶⁶⁵ “İki Aile” adlı

⁶⁵⁶ “Eğlence Sohbetle Sınırlanmış”, **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 31.12.2000, s.21.

⁶⁵⁷ “Yıldızlar Geçidi”, **Milliyet Gazetesi**, 31.12.2001, s.23.

⁶⁵⁸ **Milliyet Gazetesi**, 31.12.2002, s.24.

⁶⁵⁹ **Milliyet Gazetesi**, 31.12.2004, s.26.

⁶⁶⁰ **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Bayram, 31.12.2006, s.8.

⁶⁶¹ **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Bayram, 31.12.2006, s.6.

⁶⁶² **Milliyet Gazetesi**, 26.02.2000, s.32.

⁶⁶³ “D’li Dolu Bayram”, **Milliyet Gazetesi**, 17.03.2000, s.29.

⁶⁶⁴ **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 25.02.2001, s.4.

⁶⁶⁵ **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 08.07.2001, s.17; **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 26.08.2001, s.15; **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 09.09.2001, s.15; **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Cumartesi, 15.09.2001, s.8.

dizi filmde yer alan sünnet düğünü sahnesi için de göbek dansözünü kullanılmıştır.⁶⁶⁶ “Yalan Dünya” adlı dizide ise dansöz Dora danslarıyla yer almıştır.⁶⁶⁷

Televizyonlarda göbek dansı denilince akla ilk gelen program olan “İboshow”, 2000’li yıllarda dansöz Asena’nın danslarının yer aldığı programına devam etmektedir.⁶⁶⁸ Bu dönemde İbrahim Tatlıses ile dansöz Asena arasındaki ilişkiye magazin basınında yoğun olarak yer verilmiş, bu durum toplumsal algı üzerinde, dansöz ve yasak aşk algısını pekiştirmiştir. Bu tartışmalar sürerken, İbrahim Tatlıses sahne aldığı konser ve programlarda Asena’yı kadrosunda tutmaya devam etmiştir.⁶⁶⁹ Tatlıses, senaryosunu da kendisinin yazdığı Merinos Halı’nın reklam çekimlerinde de Asena ile birlikte yer almıştır.⁶⁷⁰ Bu süreçte, Tatlıses’ten Asena’ya konuşma yasağı getirilmiş, basın ve magazinciler karşısında sessiz kalması sağlanmıştır.⁶⁷¹ 2001 yılında Tatlıses, Asena için oryantal dans parçalarından oluşan bir albüm de hazırlamıştır.⁶⁷² Asena’nın Tatlıses ile olan sözleşmesinin bitmesinden sonra, vurulması üzerine gazetelerde pek çok haber yer almış, Asena bir süre sahnelerden uzak kalırken, “İboshow”un ve Tatlıses’in yer aldığı diğer organizasyonların göbek dansı kadrosuna Didem dahil edilmiştir.⁶⁷³ Tatlıses’in Didem’e yaptığı göbek dansı DVD’si 2010 yılında satışa çıkmıştır.⁶⁷⁴

2000’li yıllarda televizyonda yayınlanan dans yarışmaları, göbek dansı görülen ortamlar olmuştur. 2005 yılının Aralık ayında yayına girecek olan “Dans Eder Misin” adlı yarışma programında, jüri üyesi olarak yer alacak olan balet Tan Sağtürk ve göbek dansöz Asena, aralarındaki zıtlığın programın reytingini arttıracaklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir.⁶⁷⁵ Bu dans yarışmasından sonra ATV’de 24 Haziran’da başlayacak olan “Oryantalstar” adlı yarışmada Tanyeli ve Nesrin Topkapı’nın jüri olarak yer

⁶⁶⁶ **Milliyet Gazetesi**, 21.08.2006, s.19.

⁶⁶⁷ www.milliyet.com.tr, “Felekten Bir Gece”, 08.05.2012.

⁶⁶⁸ **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 27.05.2000, s.23.

⁶⁶⁹ Yaşar Çakmak, “Aman Derya Hanım Görmesin”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 16.08.2000, s.3; Dalca Başçifti, “Derya’ya İnat Asena Fuar’da”, **Milliyet Gazetesi**, 24.08.2000, s.2.

⁶⁷⁰ “Tatlıses Farkı”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 14.10.2000, s.3.

⁶⁷¹ Deniz Altuntaş, “İbo’dan Asena’ya Konuşma Yasağı”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 13.11.2000, s.2.

⁶⁷² Serdar Benli, “Albüm İşini Kıvırdı”, **Milliyet Gazetesi**, 21.01.2001, s.2.

⁶⁷³ **Milliyet Gazetesi**, 24.12.2005, s.32.

⁶⁷⁴ www.milliyet.com.tr, “Tatlıses’in Başbakan Onaylı Kardeşlik Şarkısı”, 20.10.2010.

⁶⁷⁵ “Aramızdaki Tezatlar Reyting’i Arttıracak”, **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 13.11.2005, s.10.

alacağı belirtilmiştir.⁶⁷⁶ Program yayına başladığında jüri üyesi olarak Tanyeli'nin yanında Kibariye'nin bulunduğu görülmüştür.⁶⁷⁷ İlerleyen günlerde “Bak Kim Dans Ediyor” adlı dans yarışmasında bu kez ünlü isimler birbirleriyle içinde oryantal göbek dansının da bulunduğu pek çok alanda yarışmışlardır.⁶⁷⁸ Oryantal dansın yarışmalarda yer alması konusunda bir adım da dans federasyonundan gelmiş, Federasyonun Oryantal Branşı Asbaşkanı Asena'nın organize edeceği Oryantal Dans Klasman Şampiyonası için katılımcılara kıyafet kısıtlaması getireceğini açıklamıştır. Buna göre yarışmacılar göğüs dekoltesi ve göbek ve bacakların dikkat çekecek derecede açıldığı giysiler giyemeyeceklerdir.⁶⁷⁹ Dans Federasyonu başkanı Tolga Han, bu konuda, “biz resmi bir kurumuz, yarışmacıların gazinoya çıkar gibi giyinmeleri uygun kaçmaz” demiştir.⁶⁸⁰ Dans Federasyonunun Bodrum'da düzenlediği Türkiye Oryantal Şampiyonası'nda Gamze Şahin birinci olmuştur.⁶⁸¹

Yarışmaların uluslararası uygulamalarından biri olan 5. Uluslararası Oryantal Yarışmasında, Türkiye'yi Anadolu Ateşi, Hürrem Sultan ve Romantika Müzikalinde dans etmiş olan, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı mezunu Ece Erdir temsil etmiştir.⁶⁸² Yarışmaların yanı sıra göbek dansı için pek çok ülkede düzenlenen uluslararası festivaller bulunmaktadır. “Türkiye’de düzenlenen “Turkish Delight Festival” için 18 ülkeden 100’ün üzerinde göbek dansçısı İstanbul’a gelmiştir.⁶⁸³ 80 Ülkenin katıldığı Uluslararası Oryantal Dans Festivali’nde Asena, dünya dans ritüelleri dışında ilk ve tek oryantal seçilmiş, dünyada kendi tarzıyla bu ödülü alan 10. oryantal olmuştur.⁶⁸⁴

Bu dönemde göbek dansıyla ilgili yapılmış görsel medya ürünlerinden biri de Savaş Ay tarafından çekilen “Dansöz” adlı filmidir. Bu filmde dansöz rolünde oynayan İlnur Soydaş, üç ay oryantal dans eğitimi almıştır.⁶⁸⁵ Filmin 6 Nisan 2001’de vizyona girmesiyle sinema eleştirmenlerinden aldığı olumsuz yorumlar, teknik yetersizlik ve

⁶⁷⁶ **Milliyet Gazetesi**, Televizyon, 10.06.2006, s.8.

⁶⁷⁷ **Milliyet Gazetesi**, 04.07.2006, s.23.

⁶⁷⁸ **Milliyet Gazetesi**, Televizyon, 07.04.2007, s.8.

⁶⁷⁹ Uğur Tenekecioğlu, “Oryantal Dansa Resmi Kıyafet”, **Milliyet Gazetesi**, 05.09.2007, s.12.

⁶⁸⁰ “Oryantale Kılık Kıyafet Yönetmeliği”, **Milliyet Gazetesi**, 05.09.2007, s.1-12.

⁶⁸¹ www.milliyet.com.tr, “Bodrum’da Latin ve Oryantal Rüzgarı”, 01.09.2008.

⁶⁸² Bora Bağcıbaşı, “Milli Oryantalımız de Oldu”, **Milliyet Gazetesi**, 03.05.2007, s.4.

⁶⁸³ www.milliyet.com.tr, “Dansöz Defilesi”, 30.04.2010.

⁶⁸⁴ www.milliyet.com.tr, “Asena İlk 10’a Girdi”, 22.04.2014.

⁶⁸⁵ Serkan Duygu, “Dansözlere Taş Çıkarttı”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 19.11.2000, s.3.

acemi mizansenlerin yer aldığı ve kullandığı yüzeysel bilgiler ve TV mizahı yüzünden başarılı olmadığı yönündedir.⁶⁸⁶

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Akamedya Grubu'nun "Eğlence Alışkanlıklarımız ve Televizyon" adlı araştırmada "eğlence biçimi denilince akla ilk gelen şey" sorusuna verilen cevaplar arasında "halay çekmek" ilk sırayı alırken, "dansöz oynatmak" da ikinci sırayı almıştır.⁶⁸⁷ Bir başka akademik çalışma ise, Berlin Frei Üniversitesi'nde "Kültürlerarası Eğitim" alanında yüksek lisans yapmakta olan Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü mezunu Bade Vardarlı tarafından "Doğu Batı'yla Buluşuyor" adlı bir tez çalışmasında yapılmıştır. Bu çalışmada Erasmus Öğrenci Değişimi Programı dahilinde 8 öğrenci iki hafta İzmir'de kalarak oryantal dans eğitimi almıştır.⁶⁸⁸ TÜBİTAK ve İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün yaptığı "En İtibarsız Meslekler" araştırmasında ise dansözlük ilk sırada yer almıştır.⁶⁸⁹

2000'lerin başlarında eğlence mekanlarında göbek dansözlere sahne almaya devam etmiştir. Taksim Maksim Gazinosu'nda başarılı ses sanatçılarından yanı sıra dansöz Asena'nın oryantal danslarının yer alacağı haberi yer almıştır.⁶⁹⁰ Bu programa bir süre sonra eski dansöz Nesrin Topkapı da dahil olmuş, 50'li yaşlara yaklaşmış olmasına rağmen izleyicileri büyülemiştir.⁶⁹¹ Sanatçıların yorgunluk atmak ve eğlenmek için yaptıkları eğlencelerde de dansözlere sahne almaktadır. Seda Sayan'ın⁶⁹², Muazzez Abacı'nın⁶⁹³ ve Gönül Gül'ün⁶⁹⁴ dansözlü eğlenceleri gazetelerde haber olmuştur. Sosyete Kulübü Laila'da yapılan "Bekarlar Eğlencesi"nde, Rus dansöz Olga oryantal dans şovu sunmuştur.⁶⁹⁵ Bu dönemde içinde göbek danslı partilerin yapıldığı pek çok mekan açılmıştır. Bu mekanlardan biri de İzmir'de bulunan "Al Jareem"dir.⁶⁹⁶ İstanbul Boğazı'nda Pereme Teknesi'nde düzenlenen "Türk Night Show" organizasyonunda

⁶⁸⁶ "Laneti Tekrarlayan Dansöz", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Cumartesi, 07.04.2001, s.7.

⁶⁸⁷ Ayşegül Aydoğan, "Halay, Dansöz, Silah", **Milliyet Gazetesi**, 16.03.2001, s.32.

⁶⁸⁸ www.milliyet.com.tr, "Kültürler Dansla Birleşti", 01.05.2010.

⁶⁸⁹ www.milliyet.com.tr, "Reyting canavarı- Dansözlere Neden Konuşturmadınız", 14.02.2017

⁶⁹⁰ Ali Eyüboğlu, "Büyük Buluşma", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 03.06.2000, s.2.

⁶⁹¹ Yaşar Çakmak, "Topkapı Farkı", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 12.06.2000, s.3.

⁶⁹² Serkan Duygu, "Seda Masada Dansöz Oynattı", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 06.04.2000, s.3.

⁶⁹³ Yaşar Çakmak, Deniz Altuntaş, "Abacı Dansöz Oynattı", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 22.04.2000, s.4.

⁶⁹⁴ Deniz Altuntaş, "Gönül Efkâr Dağıttı", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 22.05.2000, s.3.

⁶⁹⁵ Ayşegül Sönmez, "Çılgın Bekar Böyle Bağırıyor", **Milliyet Gazetesi**, 24.01.2011, s.30.

⁶⁹⁶ www.milliyet.com.tr, "Dansözlü Geceler", 07.01.2011.

dansöz Asena sahne almaktadır.⁶⁹⁷ Eğlence mekanlarının yılbaşı ve bayramlar için hazırladıkları dansözlü yemekli pek çok programın reklamları da gazetelerde yer almıştır. Bu dönemde gazetede yer alan yüzlerce ilanının tamamının burada belirtilmesi mümkün olmadığından, ilanlar içinden seçilen örneklere yer verilmiştir.⁶⁹⁸ Yeni yıl için otellerde yer alan beş yıldızlı eğlence paketleri de gazetelerde verilen ilanlar arasındadır.⁶⁹⁹ Erzurum’da yılbaşında yapılan kar üstünde dansöz oynatma eğlencesinin haberi gazetelerde yer almıştır.⁷⁰⁰

Şirket ve kurum eğlencelerinde dansözlerin görülmesi giderek seyrekleşmiştir. Filli Boya’nın bayi toplantısında da pek çok sanatçının yanı sıra dansöz Asena sahne almıştır.⁷⁰¹ Tamek Firması’nın bayi toplantısında da oryantal Şıvga sahne almıştır.⁷⁰² İzmir Fenerbahçeliler Derneği’nin derbi maçı öncesi düzenlediği gecede, dansöze Galatasaray forması giydirerek oynatması, taraftar gruplarınca olumsuz karşılanmıştır.⁷⁰³ 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nde, Antalya Konyaaltı’nda bir otelde düzenlenen kadınlar matinesinde, oryantal Eftal sahne almıştır. Eftal, dansına başladıktan kısa bir süre sonra Antalya Kadın Dayanışma Merkezi Ve Dayanışma Derneği Başkanı Nigar Duru sahneye çıkararak, dansın sonlandırılmasını istemiş, “kadın ve erkek bedeninin bir pazarlama aracı olarak kullanılmasını onaylamadıklarını” belirtmiştir. Bu duruma çok kızan Eftal, işinin engellendiğini, hakaret gördüğünü, küçük düşürüldüğünü, namusuyla işini yapan bir emekçi olduğunu belirtmiş, bir kadın derneğinin böyle bir tepki vermesini kınadığını belirtmiştir.⁷⁰⁴ Bu durum her ne kadar dünyadaki feminist hareketin savunduğu kadın bedeninin bir meta olarak görülmesinin engellenmesi amacıyla yapılmış olsa da bir yandan, kadınların da izledikleri gösteride bir sanat olarak dansı değil sadece icra eden kadının bedenini gördüğünü göstermektedir.

⁶⁹⁷ www.milliyet.com.tr, “Asena Türk Night Show’da”, 08.06.2016.

⁶⁹⁸ **Milliyet Gazetesi**, 23.02.2001, s.12; **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 12.12.2004, s.17; **Milliyet Gazetesi**, 15.12.2004, s.13; **Milliyet Gazetesi**, 18.12.2004, s.28; **Milliyet Gazetesi**, 27.12.2004, s.32;

⁶⁹⁹ “Yıl Yıl İçin Beş Yıldızlı Paketler”, **Milliyet Gazetesi**, 20.12.2005, s.6.

⁷⁰⁰ www.milliyet.com.tr, “Dansözle Isındılar”, 01.01.2012; “Kar Pistinde Dansözlü Yılbaşı Kutlaması”, 01.01.2015; “Yeni Yıla Kar Üstünde Dansöz Oynatarak Girdiler”, 01.01.2016.

⁷⁰¹ Serdar Benli “Antalya Renklendi”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 05.05.2000, s.3.

⁷⁰² “Her Yerde Gülben”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 21.09.2000, s.3.

⁷⁰³ www.milliyet.com.tr, “Galatasaray Formalı Dansözlü Fotoğrafa Tepki”, 09.03.2015.

⁷⁰⁴ www.milliyet.com.tr, “Kadın Dernek Başkanı Dansözü Sahneden İndirdi”, 11.03.2015.

Yabancıların iş sebebiyle geldikleri süreçte yer aldıkları eğlencelerde dansözlerin yer almaya devam etmiştir. Doğu Akdeniz Turizm ve Seyahat fuarı EMITT'2000 için hazırlanan organizasyonda dansöz Asena danslarıyla yer almıştır.⁷⁰⁵ Avusturyalı futbol hakemleri Antalya'daki seminerin sona ermesiyle düzenlenen veda eğlencesinde sahne alan Rus oryantal Natalia'nın danslarıyla eğlenmişlerdir.⁷⁰⁶ Uluslararası ENKA Bayanlar tenis turnuvasının sonunda düzenlenen eğlencede sporcular dansözün danslarıyla eğlenmiş, ayrıca eğlence kapsamında dansöze eşlik ederek düzenlenen oryantal yarışmasında puan toplamaya çalışmışlardır.⁷⁰⁷ Avrupa Üroloji Kongresi için gelen doktorlar, göbek dansını büyük ilgi ile izlemişlerdir.⁷⁰⁸ Konser için Türkiye'ye gelen Sting ise, konser sonrasında eşi ile gittiği eğlence mekanında dansöz Nuran Sultan'a 2000 Euro taktığı haber olmuştur.⁷⁰⁹ Ankara'nın Pakistan Büyükelçiliği, yabancı misyon temsilcilerine verdiği yemekte, rakı ve Türk kahvesi ikram edilmiş, Rus uyruklu bir göbek dansözü sahne almıştır.⁷¹⁰ 38. Akdeniz Bilimsel araştırma komisyonu Kongresi'ne katılmak üzere İstanbul'a gelen Monako Prensi Albert'in, eğlence için hazırlanan Cahide adlı mekanda, dansöz yok mu diye sorması üzerine, Al Jamal'in dansöz grubu getirilmiştir.⁷¹¹ Anzak Koyu'nda yapılacak olan Şafak Ayini'ne katılmak üzere Çanakkale'ye gelen Anzak'lar, barlardaki eğlencelerde dansöz oynatarak eğlenmişlerdir.⁷¹² Rus İşadamı Roman Abromoviç'in yatında sahne alan Nuran Sultan, çanta dolusu para aldığı haberi de gazetede yer almıştır.⁷¹³ Cahide'nin ağırladığı üç ünlü isim, Enrique Iglesias, Nina Ricci ve oyuncu Julien Bouchard, dansöz Didem'in dansları ile eğlendiler.⁷¹⁴ Antalya'da vinç yardımıyla yerden 50 m yüksekliğe çıkartılan yemek masasında yapılan yemek ve eğlence içinde oryantal dansında bulunduğu bir program ile "Dinner in Sky" adıyla hizmet vermektedir.⁷¹⁵ HEMA Endüstri Şirketi'nin Amerika ile yaptığı ihracat anlaşması sonucu, Türkiye'ye gelen genel müdürlere evine dansöz çağırarak, göbek danslı bir

⁷⁰⁵ Serdar Benli, "Turizm Göbek Attr", **Milliyet Gazetesi**, 20.01.2000, s.4

⁷⁰⁶ "Göbek Yarışı", **Milliyet Gazetesi**, 27.07.2000, s.30.

⁷⁰⁷ "Göbekte de Yarıştılar", **Milliyet Gazetesi**, 18.08.2000, s.39.

⁷⁰⁸ Ahu Coşkun, "Yeni Uzmanlıkları Göbek Dansı", **Milliyet Gazetesi**, 20.03.2005, s.5.

⁷⁰⁹ Murat Beşer, "Sting Dansözü Zengin Etti", **Milliyet Gazetesi**, 16.06.2006, s.1-2.

⁷¹⁰ Murat Pazarbaşı, "Büyükelçilere Rus Dansöz", **Milliyet Gazetesi**, 21.02.2007, s.16.

⁷¹¹ Bora Bağcıbaşı, "Prens Dansöz İstediyi", **Milliyet Gazetesi**, 15.04.2007, s.2.

⁷¹² "Anzakların Torunları Dansöz Oynattı", **Milliyet Gazetesi**, 25.04.2007, s.4.

⁷¹³ Aylin Varon, "Abromoviç'ten Koca Bir Çanta Dolusu Para Aldım", **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 26.08.2007, s.1-6.

⁷¹⁴ "Iglesias'a Alaturka Eğlence", **Milliyet Gazetesi**, 04.11.2007, s.3.

⁷¹⁵ www.milliyet.com.tr, "50 Metrede Yemek Ve Dansöz Keyfi", 19.08.2009.

ağırlama yapmıştır.⁷¹⁶ Bu durumdan sonra Antalya’da gelir düzeyi yüksek aileler için, “Alo Oryantal Hattı” adında, eski dönemlerdeki konaklara çengi veya köçek kolu çağırma adeti gibi, evlerde düzenlenen partilere dansöz getirildiği bir sistem kurulmuştur.⁷¹⁷

İtalya İçişleri bakanı Enzo Bianca’nın görüşmeler öncesi yaptığı Kapadokya gezisinde sahne alan dansöz Canan Can’ı izleyip para takması haber olmuştur.⁷¹⁸ Moskova Merkez Belediye Başkanı Boykov Boris İvanoviç da Kapadokya’da dansöz Canan Can eşliğinde eğlenmiştir.⁷¹⁹ Yabancı turistler Kapadokya’da yaptıkları balon turunda, balon şirketi sahibinin sürprizi ile yerden 1000 metre yükseklikte dansöz Canan Can’ın dansını izlemişlerdir.⁷²⁰ Kapadokya’da Kadın ve Gençlik Platformu’nun düzenlediği program kapsamında büyükelçiler ve eşleri halk oyunları ve göbek dansözünü izleyerek eğlendiler.⁷²¹

2000’li yıllarda ulusal ve uluslararası platformlarda sahne alan büyük bütçeli dans toplulukları kurulmuş, bu toplulukların gösterilerinde göbek danslı bölümler yer almıştır. Dünya Dans Günü’yle aynı süreçte 3 Mayıs 2001’de ilk kez sahneye çıkan “Sultans Of The Dance” adlı topluluk, içinde “oryantal” adı altında yer alan göbek dansı bölümünün de bulunduğu gösterileriyle perde açmıştır.⁷²² Grubun oryantal dans eğitimini ünlü dansöz Nesrin Topkapı yapmıştır.⁷²³ Topluluğun daha sonra sahnelediği “Dawool”⁷²⁴ ve “Troya” gösterilerinde de göbek dansı er almıştır. Ney Dans Topluluğu’nun da gösterisinde bulunan oryantal dans bölümü de Nesrin Topkapı eğitmenliğinde hazırlanmıştır.⁷²⁵ Dansöz Asena, “Tutkunun Alevi” adlı dans gösterisinde Ney Dans Grubu’na eşlik etmiştir.⁷²⁶ Shaman Dans Topluluğu’nun

⁷¹⁶ Evrim Ergin, “Göbek Ata Ata İhracat”, **Milliyet Gazetesi**, 12.01.2002, s.8.

⁷¹⁷ Tuğrul Sarıtaş, “Alo Oryantal Hattı”, **Milliyet Gazetesi**, 23.03.2003, s.34.

⁷¹⁸ Naci İşler, Ahmet Korkmazer, “İtalyan Bakan Türk Gibi Eğlendi”, **Milliyet Gazetesi**, 23.01.2001, s.1-17.

⁷¹⁹ Naci İşler, “Canan’ı Seyreden Kontrolden Çıkıyor”, **Milliyet Gazetesi**, 30.01.2001, s.16.

⁷²⁰ Naci İşler, “Balonda Dansöz Oynattılar”, **Milliyet Gazetesi**, 16.07.2001, s.32.

⁷²¹ Barış Terzioğlu, “Kapadokya’da Diplomatik Eğlence”, **Milliyet Gazetesi**, 03.12.2006, s.16.

⁷²² Güneri Cıvaoğlu, “Dans Eder Misiniz?”, **Milliyet Gazetesi**, 29.04.2001, s.1-17.

⁷²³ Şükran Özçakmak, “Dansın Amatör Sultanları”, **Milliyet Gazetesi**, 18.05.2001, s.4.

⁷²⁴ Yiğit Karahmet, “Bu Dawool’un Sesi İstanbul’dan Geliyor”, **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 14.08.2004, s.3.

⁷²⁵ Aycan Genlik, “Bu Gösterinin de Bir Felsefesi Var”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Cumartesi, 23.08.2003, s.5.

⁷²⁶ Bayram Kaygusuz, “Asena Artık Yalnız Değil”, **Milliyet Gazetesi**, 24.04.2005, s.2.

gösterilerinde de oryantal dans bölümü yer almıştır.⁷²⁷ Kıbrıslı Türk Koreograf Özgen'in Dünya Bellydance işbirliğiyle hazırladığı "One Day In İstanbul" adlı gösteri İngiltere'de büyük beğeni almıştır.⁷²⁸ İşitme engellilerin de yer aldığı Deaf Dance Academy'nin "Düğün" gösterisinde, Hollandalı Kes Defne Boonstra göbek dansı ile sahne almaktadır.⁷²⁹

Göbek dansının spor amaçlı kullanıldığı zamanlardan sonra 2000'li yıllarda estetik olarak icra etmek isteyen öğrenciler oryantal kursu veren dans solanlarına yönelmiştir. Taksim'de bulunan The Marmara Gym Otelinin spor salonunda oryantal dans kursu açılacağı gazeteden duyurulmuştur.⁷³⁰ Bu dönemde daha pek çok dans okulunda oryantal dans dersleri verilmektedir. Bunlardan biri olan Bilgi Eğitim Kursları'nda çok geniş bir yelpazede verilen eğitimler içinde oryantal derslerini Nesrin Topkapı vermektedir.⁷³¹ Dans kurslarının artık spor salonu kadar rağbet gördüğü ve katılımcıların daha çok kadınlardan oluştuğu haber olmuştur.⁷³² Aytunç Bentürk Dans Okulu da verdiği ilanda da oryantal dans bulunmaktadır.⁷³³ Oryantal fitness programları ile kilo verme programları da spor salonunda yer almıştır.⁷³⁴ Eski balerin ve modern oryantal Burçin Orhon, Kavacık'ta açtığı Burçin Orhon Uygur Dans Okulu'nda göbek dansının da dahil olduğu pek çok dans türünde eğitim verileceğini açıklamıştır.⁷³⁵ 32 yıldır New York'lu dansçıların buluşma noktası olan Fazıl's Studio NYC, Galatasaray'da şube açarak, göbek dansı ve daha pek çok dans türünde ders vereceğini ilan etmiştir.⁷³⁶ Dancentrum dans platformu da oryantal dans derslerini, Nesrin Topkapı ile yürütmektedir.⁷³⁷ Cumhuriyet Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (CÜSEM), Sivas Çatıkati Sanat Merkezi ile yaptığı protokolde, içinde Oryantal dans derslerinin de bulunduğu pek çok alanda eğitim verilmesi kararı alınmıştır.⁷³⁸ Ayrıca dans etmeyi evinde öğrenmek isteyenler için, Sony Müzik tarafından hazırlanan DVD ve CD'de

⁷²⁷ www.milliyet.com.tr, "İstanbul Festival Coşkusu Devam Ediyor", 18.06.2012.

⁷²⁸ www.milliyet.com.tr, "Kıbrıslı Türk Dansçı Özgen İngilizleri Büyüledi", 04.12.2012.

⁷²⁹ www.milliyet.com.tr, "Düğün Anadolu İçin Vazgeçilmez", 10.10.2015.

⁷³⁰ "Hadi Gülüm Yandan", **Milliyet Gazetesi**, Vitrin, 18.03.2000, s.1-16.

⁷³¹ "İster Yazarlık Öğren, İstersen Çin Masajı", **Milliyet Gazetesi**, Vitrin, 06.01.2001, s.12.

⁷³² Pınar Aktaş, "Dansla Yeni Bir Başlangıç", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Cumartesi, 01.01.2005, s.1-4.

⁷³³ "Dansa Davet", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Cumartesi, 22.10.2005, s.9.

⁷³⁴ "Oryantal İle Kalori Yakın", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Cumartesi, 18.11.2006, s.3

⁷³⁵ **Milliyet Gazetesi**, Milliyet Cafe, 13.08.2007, s.3.

⁷³⁶ "İstanbul'a Dans Dopingi", **Milliyet Gazetesi**, 19.08.2007, s.22.

⁷³⁷ www.milliyet.com.tr, "Oryantal Dans", 12.06.2008.

⁷³⁸ www.milliyet.com.tr, "CÜSEM İle Çatıkati Sanat Merkezi Arasında Protokol İmzalandı", 26.02.2014.

bulunan rock, vals, salsa, tango gibi dansların yanında oryantal dans denilen göbek dansı da bulunmaktadır.⁷³⁹

2000’li yıllarda sahnelenen tiyatro oyunlarında da göbek dansı performansları görülmüştür. Kandemir Konduk’un “Medya Medya Nereye” adlı oyununda oryantal dansöz rolünü üstlenen tiyatro bölümü öğrencilerinin başarısı da gazete haberleri arasında yer almıştır.⁷⁴⁰ 1970’li yılların unutulmayan şarkılarının seslendirildiği ve göbek dansında Elçin’in sahne aldığı müzikli dans gösterisi “Sayın Bayanlar Baylar” İstanbul Etiler’de bulunan Mustafa Kemal Kültür Merkezinde seyirci karşısına çıkmıştır.⁷⁴¹ 2011 yılında ise Bostancı Kültür Merkezi’nde yer alan ve 1960, 1970 ve 1980’lerin eğlence hayatını günümüze taşıyan “Gazino Show” adlı programda dansöz Dora sahne almaktadır.⁷⁴² 2015 yılında sahnelenecek olan “Fosforlu” adlı müzikal oyun için, Ayça Varlıer’in oryantal dans dersleri aldığı haberi de gazetede yer almıştır.⁷⁴³ Bu etkinliklerin yanı sıra Yeni Rakı’nın düzenlediği sokak eğlencelerinde de çeşitli etkinliklerin yanında dansözün yer alacağı ilan edilmiştir.⁷⁴⁴ Efe Rakı’nın reklam filmlerinde dans eden Nuran Sultan, “www.caloynasin.com” adlı internet sitesindeki oyunu rekor düzeyde tıklanmıştır.⁷⁴⁵

Sanatçıların konserlerinde de kimi zaman göbek dansı performansları yapılmıştır. 1990’lı yıllarda bırakılan zil çalma geleneği, şarkıcı Tarkan’ın “Ölürüm Sana” adlı şarkısı eşliğinde zil çalmasıyla tekrar gündeme gelmiştir.⁷⁴⁶ Tarkan, konserinde yeni dansözlerin danslarını beğenmediğini belirterek, Sibel Can veya Nesrin Topkapı ile karşılıklı oynamak istediğini söylemiştir.⁷⁴⁷ Sanatçı bir başka konserinde de “Gül Döktüm Yollarına” şarkısında, Mezdeke grubu ile oryantal şov yapmıştır.⁷⁴⁸ Sanatçı Linet’in konserinde Oryantal Didem’in kendi şovunu yapacağı haberi de gazetede yer almıştır.⁷⁴⁹ Bir başka konserinde ise, dansöz Birgül Ata, sahne almıştır.⁷⁵⁰

⁷³⁹ “Dans Etmeyi Evde Öğrenin”, **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 12.12.2004, s.9.

⁷⁴⁰ “Okullu Dansözler”, **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, 09.04.2000, s.1-2.

⁷⁴¹ “70’li Yıllar Müzikalde” **Milliyet Gazetesi**, 17.02.2006, s.2.

⁷⁴² www.milliyet.com.tr, “Gazino Show”, yayında tarih bulunmamaktadır, Erişim tarihi: 28.05.2017.

⁷⁴³ www.milliyet.com.tr, “Oryantal Öğreniyor”, 02.09.2015.

⁷⁴⁴ **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 05.08.2007, s.2.

⁷⁴⁵ www.milliyet.com.tr, “Üç Haftada Bir Milyon 315 Bin Kez Tıklandı”, 13.03.2008.

⁷⁴⁶ Tuba Akyol, “Tarkan Zili Yok Satıyor”, **Milliyet Gazetesi**, Pazar, 02.09.2001, s.1-7.

⁷⁴⁷ **Milliyet Gazetesi**, 22.08.2001, s.2.

⁷⁴⁸ Kemal Bulut, “Başkenti Salladı”, **Milliyet Gazetesi**, 14.10.2001, s.2.

⁷⁴⁹ www.milliyet.com.tr, “Ünlü Sanatçı Linet Adana’ya Geliyor”, 06.02.2015.

⁷⁵⁰ Bora Bağcıbaşı, **Milliyet Gazetesi**, 26.09.2005, s.2.

Sertap Erener'in "Everyway That I Can" şarkısının klbinde göbek taşında göbek dansı yapan Hale Çakır, toplumsal olarak sahip olduğu imaj nedeniyle ailesinin dansöz olmasını istemediğini söylemiştir.⁷⁵¹

2000'li yıllarda yerel yönetimlerin ve hükümetin giderek muhafazakarlaşan yapısı, göbek dansözlerine zaman içinde birtakım kısıtlamalar getirilmesine yol açmıştır. Örneğin, 1969 yılından beri eğlence mekanı olarak çalıştırılan Galata kulesi restoranının RP'nin İstanbul Belediye'si seçimlerini kazanmasıyla kapatılmak istendiği haberlerde yer almıştır. Restoran işletmecisi, önceleri müze ve kütüphane yapılacağı daha sonra da şark kahvesi yapılacağı beyanıyla ve yangın tehlikesi bulunduğu söylenerek kapatılmak istendiğini belirtmiş ama asıl sebebin programda yer alan dansözler ve içki servisi yapılması olduğunu belirtmiştir.⁷⁵² Geleneksel eğlence kültürünün merkezi olan Kumkapı'nın da emniyet tarafından getirilen dansöz yasağı ve düzenlemeler ile eski günlerindeki popülerliğini kaybettiği ve müşteri çekemediği gazetede haber olmuştur.⁷⁵³ Diyarbakır'daki trafik araştırma komisyonuna FP'li milletvekilinin sahne alan dansöze tepki göstermesi üzerine dansöz sahneden indirilmiştir.⁷⁵⁴ Bir başka sahneden indirme olayı ise Adana'da yaşanmıştır. Vali Hüseyin Avni Coş'un salona girmesiyle sahnede dans etmekte olan Didem, programı yarıda kesilerek sahneden indirilmiştir.⁷⁵⁵ Bu dönemde turizm alanında da bazı düzenlemeler yapılmıştır. Kocaeli'nin Gölcük İlçesi'nde bir okulun aile birliğinin kaynaşma çayında göbek dansözü sahne almıştır.⁷⁵⁶ Bu eğlence il milli eğitim müdürü tarafından inceleme altına alınmış⁷⁵⁷, okul müdürünün görevinden alınarak başka bir ilçeye atanmasıyla sonuçlanmıştır.⁷⁵⁸ Balıkesir İl Müftüsü'nün yılbaşı olmasa da içki içmek ve dansöz oynatmanın haram olduğu açıklaması, gazetede yer almıştır.⁷⁵⁹

Turizm Bakanlığı "Türk Gecesi" adı altında "dansöz oynatma" ve "padişah haremi" gibi etkinliklerin Türk Kültürüne aykırı olduğunu belirtmiş, bu gösterilere

⁷⁵¹ Gülay Fırat, "Gökyüzünden Sahneye İndi", **Milliyet Gazetesi**, 11.05.2003, s.4.

⁷⁵² Mehmet Demirkaya, "Söz Savunmanın", **Milliyet Gazetesi**, Milliyet 2000, s.6.

⁷⁵³ Gülay Fırat, "Kumkapı'nın Tadı Kaçtı", **Milliyet Gazetesi**, 10.03.2001, s.1-2.

⁷⁵⁴ "FP'liler Dansöz İndirdi", **Milliyet Gazetesi**, 20.07.2000, s.22.

⁷⁵⁵ www.milliyet.com.tr, "Demirspor'un Gecesinde Dansöz Krizi", 03.03.2013.

⁷⁵⁶ www.milliyet.com.tr, "Okul Aile Birliğinin Dansözlü Kaynaşma Çayı", 12.04.2010.

⁷⁵⁷ www.milliyet.com.tr, "Okulda Dansözlü Kaynaşma Çayı", 13.04.2010.

⁷⁵⁸ www.milliyet.com.tr, "Okul Çayındaki Sürpriz Dansöz Müdürü Yerinden Etti", 28.05.2010.

⁷⁵⁹ www.milliyet.com.tr, "Balıkesir İl Müftüsü Özel Haber", 12.12.2014.

düzenlenme getirilmesi kararını almıştır.⁷⁶⁰ Organizasyon Şirketleri ise, dansöz yasağına karşı, Türk Kültüründe yeri var diye zenne oynatma kararı almıştır.⁷⁶¹ Marmaris'te bir firmanın, "Saltanat kayığı" ile düzenlediği mehtap turlarında, Türk lokumu ve Osmanlı şerbetinin yanı sıra oryantal dans gösterileri sunulmaktadır.⁷⁶²

Televizyonda yapılan programlarda yer alan göbek dansı performanslarına da kısıtlama getirilmesi söz konusu olmuştur. "Oryantalstar" adlı programın RTÜK tarafından uyarı cezası verilerek, çocukların uyuduğu bir saate çekilmesini istenmesinin ardından, reytingler içinde birinci sıraya yerleşmesini, köşe yazarı Sina Koloğlu "bir devrim, bir başkaldırı, bir isyan" olarak nitelendirmiştir.⁷⁶³ "Ben Bilmem Eşim Bilir" adlı yarışmanın bir bölümünde oynanan oyunda ise, eşlerden eşlerinin dans eden dansöz Dora'ya 90 dakika içinde takabilecekları para miktarını tahmin etmeleri istenmiştir. Bu programa RTÜK'ten 200 bin liralık rekor ceza kesilmiştir.⁷⁶⁴

Bu dönemde, 6 yaşında bir kız çocuğunun televizyonun çeşitli kanallarında yapılan programlara çıkartılarak, yaptığı göbek dansının yayınlanması ciddi tartışmalara yol açmıştır. Psikiyatrlar, çocuğun sağlığı için çok zararlı bir durum olduğunu belirtirken⁷⁶⁵, RTÜK de Açık yayın ihlali kararı vermiş,⁷⁶⁶ yayınları yapan üç kanalı 1'er gün süre ile kapatmıştır.⁷⁶⁷ Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ise, aile hakkında yasal işlem başlatmıştır.⁷⁶⁸ Konya'da okul gecesinde şarkıcı Shakira gibi giyinip dans eden 7 yaşındaki Nilsu da İl Genel meclisinde Saadet Partili üyelerin "dansöz" nitelendirmesine ve eleştirilerine maruz kalmıştır. Dans etmeyi çok sevdiğini ve arkadaşlarının da bale yaptığını söyleyen Nilsu'nun Selçuk Üniversitesinde Öğretim Üyesi olan babası da bu çağda çocuğunun dansı için böyle yorumlar yapılmasına şaşırıldığını belirtmiştir.⁷⁶⁹ Bir başka benzer haber de Anamur'da bir ilköğretim okulda 2. Sınıfta olan bir kız çocuğunun yaptığı dans gösterisinin "Okul bunu yaparsa" başlığıyla verilmesidir. Okul Müdürü ise, öğrencilere güncel gösteriler konusunda becerilerini

⁷⁶⁰ Yıldız Yazıcıoğlu, "Turiste Dansöz Yerine Kına gecesi", **Milliyet Gazetesi**, 09.03.2002, s.1-3.

⁷⁶¹ İbrahim Okumamış, "Dansöz Yasaksa Zenne Oynatırız", **Milliyet Gazetesi**, 30.04.2002, s.17.

⁷⁶² www.milliyet.com.tr, "Saltanat Kayığı İle Mehtap Turuna İlgı", 25.07.2008.

⁷⁶³ Sina Koloğlu, "Reyting Canavarı", **Milliyet Gazetesi**, 31.08.2006, s.20.

⁷⁶⁴ www.milliyet.com.tr, "Dansözlü Yarışmaya RTÜK'ten Rekor Ceza", 16.10.2012.

⁷⁶⁵ Gülay Fırat, "O Göbek Atacak, Ailesi Kurtulacak", **Milliyet Gazetesi**, 27.03.2002, s.16.

⁷⁶⁶ "RTÜK: Açık Yayın İhlali", **Milliyet Gazetesi**, 28.03.2002, s.15.

⁷⁶⁷ "Küçük Dansöz 3 TV Kapatır", **Milliyet Gazetesi**, 05.04.2002, s.15.

⁷⁶⁸ Gülay Fırat, "Minik B.'nin Hali Gemici'yi Kızdırdı", **Milliyet Gazetesi**, 28.03.2002, s.15.

⁷⁶⁹ Aliye Çetinkaya, "Minik Shakira Konya'yı Karıştırdı", **Milliyet Gazetesi**, 11.06.2002, s.4.

gösterme özgürlüğü tanıdığı belirtmiştir.⁷⁷⁰ Bu haberin ardından okuyucu yorumları köşesinde, bir okur, çocukken çok dans gösterisi yaptığını ancak büyüyünce makine mühendisi olduğunu söylemiş, “küçük yaşta dans etmek ille de dansöz olunacak anlamına gelmez” demiştir.⁷⁷¹ Bu yorumlara rağmen Zonguldak’taki 23 Nisan kutlamalarında, Ukrayna Ekibinden genç kızın dansöz giysisi ile dans etmesine izin verilmediği haberi⁷⁷², köşe yazarı Melih Aşık tarafından, kendi vatandaşının ahlakını korumak için, panolardan mayolu resimleri kaldıran, parklarda çiftlerin peşine bekçi takan, kamu lokallerinde içkiyi yasaklayan iktidarın şimdi de “dışarı”nın ahlakını düzeltmeye soyunduğu şeklinde eleştirilmiştir.⁷⁷³

Yurt dışına bakıldığında ise, 2000’li yıllarda ülkemize göbek dansı dersi almak için gelen öğrenciler olduğu görülmektedir. Güney Kore’de çok ilgi çeken göbek dansı eğitimi veren pek çok okul bulunduğunu söyleyen, “Belly Dance Korea” okulu öğrencileri, dansta uzmanlaşmak için Türkiye’ye geldiklerini belirtmiştir.⁷⁷⁴ Dans öğretmenleri ise, Uzak Doğu ve Avrupa’dan ders almak için gelen öğrencilerin hevesli ancak kıvrak olmadıklarını söylemektedirler.⁷⁷⁵ Japonya’dan Türkiye’ye Sosyoloji eğitimi almaya gelen ancak okulu bırakarak göbek dansözlüğü yapmaya başlayan Millia Meg, kısa sürede İstanbul’da adından söz ettirmeye başlamıştır. Meg, Japonya’da göbek dansözlerine bir balerin gözüyle bakılır, ancak burada farklı gözle bakabiliyorlar diyerek eleştirmiştir.⁷⁷⁶ Avrupa’daki dans okulları da festival organizasyonları altında Türkiye’ye tur düzenleyerek oryantal turizmini canlandırmaktadır.⁷⁷⁷ Yurt dışında yapılan başka bir göbek dansı haberine bakıldığında ise, İskoçya’da 134 göbek dansözünün her birlikte dans etmesiyle bir dünya rekoru kırıldığı haberine rastlanmaktadır.⁷⁷⁸ Macaristan’da yaşayan Türk dansöz İnci Deniz’in de aynı anda 826 Macar dansözü oynatarak Guinness Rekorlar Kitabına girdiği haberi yapılmıştır.⁷⁷⁹

⁷⁷⁰ Mithat Ünal, “Okul Bunu Yaparsa”, **Milliyet Gazetesi**, 24.04.2003, s.s.5.

⁷⁷¹ Yavuz Baydar, “Okur Temsilcisi”, **Milliyet Gazetesi**, 28.04.2003, s.21.

⁷⁷² “Dansöz Skandalı”, **Milliyet Gazetesi**, 24.04.2005, s.18.

⁷⁷³ Melih Aşık, “Açık Pencere – Sıra Dışarıda”, **Milliyet Gazetesi**, 24.04.2005, s.14.

⁷⁷⁴ Özkan Güven, “Kore’den Oryantal Master’i İçin Geldiler”, **Milliyet Gazetesi**, 30.01.2005, s.1-11.

⁷⁷⁵ İlknur Gülmez, “İki Göbek Atmadan Gitmiyorlar”, **Milliyet Gazetesi**, 06.02.2005, s.2.

⁷⁷⁶ www.milliyet.com.tr, “Japon Güzel Dansözlük Uğruna Ülkesini ve Eğitimini Terk Etti”, 20.01.2016.

⁷⁷⁷ www.milliyet.com.tr, “Bu Da Oryantal Turizm”, 08.05.2014.

⁷⁷⁸ “134 Göbek Bir Olunca Dünya Rekoru Kırıldı”, **Milliyet Gazetesi**, 31.10.2005, s.2.

⁷⁷⁹ www.milliyet.com.tr, “Türk Dansöz Guinness Rekorlar Kitabına Girdi”, 28.09.2010.

2010'lu yıllarda yurtdışında göbek dansı ile ilgili yapılan uluslararası organizasyon ve festivaller yaygınlaşmıştır. Mediterranean Delight International Belly Dance Festival⁷⁸⁰ (2010-2017), International Summer Belly Dance Festival⁷⁸¹ (2011-2017), World Belly Dance Festival⁷⁸² (2014-2017), International Oriental Dance Festival⁷⁸³ (2013-2017), “Orient El Hob” International Belly Dance Festival⁷⁸⁴ (2014-2017 gibi festival organizasyonları bunlara örnek olarak verilebilir. Bu festivaller, her yıl bir kere veya bazı yıllar birden fazla olmak üzere düzenlenmekte, tüm dünyadan göbek dansçıları katılımcı olarak bu festivallerde yer almaktadır. Pek çok Türk göbek dansçısı bu festivallerde katılımcı olarak, icracı olarak veya eğitmen olarak yer almaktadır. Örneğin, Türk göbek dansçısı Didem Kınalı, Çin’de düzenlenen 2013’te düzenlenen Global Belly Dance Conference⁷⁸⁵, da usta öğretmen olarak görev almış, açılış ve kapanış galasında performans sergilemiştir. Bu gibi pek çok organizasyon yapılmakta, tüm dünyadan katılımcılar bir araya gelmektedir. Göbek dansı artık global dünyanın dans etkinliklerinden biri olarak sınırlar ötesi icra edilmektedir.

⁷⁸⁰ <http://www.bellydancefestival.net/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.

⁷⁸¹ <http://www.summerbellydancefestival.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.

⁷⁸² <http://www.worldbellydancefestival.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.

⁷⁸³ <http://www.iodfcapetown.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.

⁷⁸⁴ <http://www.orientelhob.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.

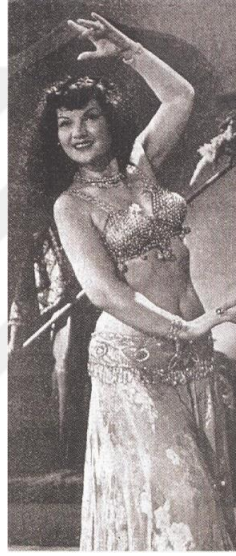
⁷⁸⁵ <https://www.bellydancechina.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.

3.2. Göbek Dansı'nın Kostüm Açısından Değerlendirilmesi

Göbek dansına, icra giysileri açısından kronolojik olarak bu bölümde incelenecektir. Cumhuriyet öncesi dönemde bulunan çengiler tülden gömlek giyerek göğüslerini açar, pullu yelek ile bedenlerinin hatlarını meydana çıkarır ve bellerine sırma kemer takarlardı. Köçekler ise, bedenlerine tam oturan ve hatlarını belli eden gömleğin altına renkli uzun etekler giyerler, bellerine kuşak sararlardı. Hem köçeklerin hem de çengilerin bellerinde bulunan kemer ve kuşağın, dans hareketlerini daha belirgin hale getirdiği söylenebilir.

Resim 27⁷⁸⁶: Ayşe Nana

Resim 28⁷⁸⁷: Nergis Mogol

Resim 29⁷⁸⁸: Saliha Tekneci

Cumhuriyet sonrasında ise, 1950'lere kadar yapılan performanslarda giyilen giysiler ile ilgili görsel veri bulunamadığından, bilgi vermek mümkün olmamaktadır. Ancak 1950'ler itibarıyla, üst kısmı işlerle süslü ve püsküllü, alt kısmı bel kısmında kalın bir kemer üzerinde bulunan işlemeler ve püsküller ile bacak bölümü uzun tüllerle kapalı olan sahne kostümlerinin kullanıldığını görmekteyiz (Resim 27-28-29).

Ancak, 1940'lardan itibaren tüm dünyada yaygınlaşmakta olan çıplaklık dalgası, yabancı revü sanatçılarının da ülkemizde sahne almasıyla, yerel dansçıların kostümlerinde bir dekolteleşmeye yol açmıştır. Bacak ve göğüs kısımlarındaki uzun tüllerin kullanımı azalmış, ya sadece kostümün arka kısmında uzunca bırakılıp önden

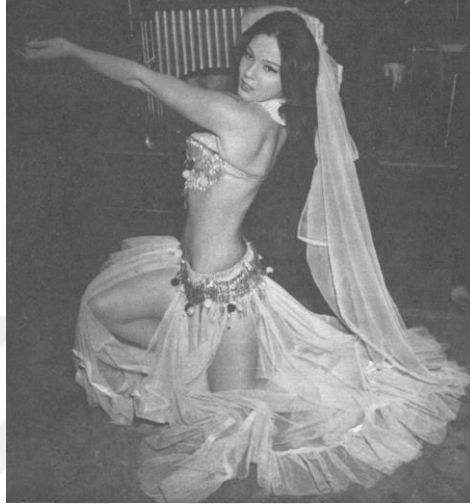
⁷⁸⁶ <http://www.tersninja.com/wp-content/uploads/2012/09/nana3-200x322.jpg>, Erişim tarihi: 21.05.2017

⁷⁸⁷ Kemal Özdemir, A.g.e., s.119.

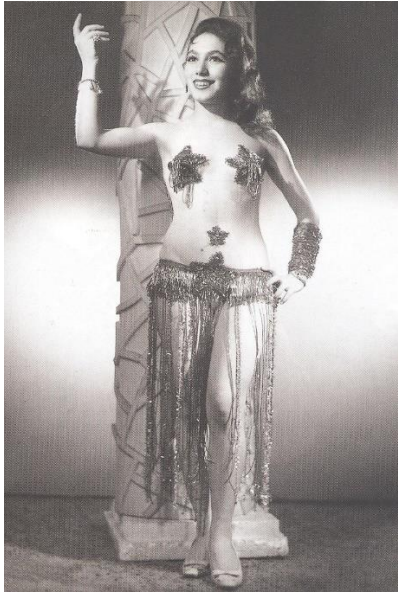
bacakların açık olduğu, ya ortada uzun bir tek tül parçasıyla iki yırtmaç görünümünde (Resim 30-31), ya da önü tamamen tülsüz olan bir formda kullanılmıştır. Kimi dansözlerde de bacak kısmında tül yerine uzun püsküller (Resim 32-33) ya da balık ağı şeklinde örülmüş çeşitli kumaşlar görülmektedir (Resim 34-35-36).

Resim 30⁷⁸⁹:Hülya Alp

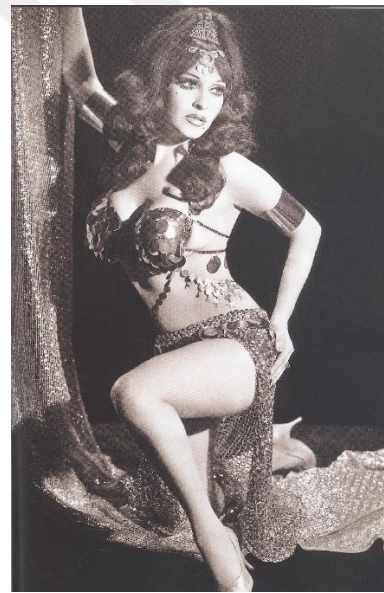
Resim 31⁷⁹⁰: Nilüfer Aydan

Resim 32⁷⁹¹: Mehtap Deniz

Resim 33⁷⁹²: İnci Birol

Resim 34⁷⁹³: Sabine Sevan

⁷⁸⁸ <http://media.sinematurk.com/person/3/88/3a11f41ade55/0-000.jpg>, Erişim tarihi: 21.05.2017.

⁷⁸⁹ Kemal Özdemir, A.g.e., s.119.

⁷⁹⁰ <http://www.sinematurk.com/kisi/1940-nilufer-aydan/yorumlar/>, Erişim tarihi: 21.05.2017.

⁷⁹¹ Kemal Özdemir, A.g.e., s.72.

⁷⁹² Kemal Özdemir, A.g.e., s.124.

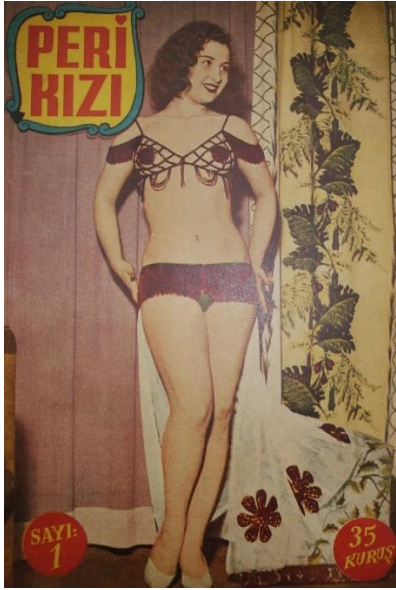
⁷⁹³ Kemal Özdemir, A.g.e., s.91.

Resim 35⁷⁹⁴: İnci Birol

Resim 36⁷⁹⁵: Özcan Tekgül

Resim 37⁷⁹⁶: Türkan Şamil

Resim 38⁷⁹⁷: Muzaffer Nebioğlu

Resim 39⁷⁹⁸: İnci Birol

1950'lerin sonu ve 1960'lar boyunca etkisini göstermeye başlayan strip-tease akımının da etkisiyle, kimi dansözler kostümlerinde bulunan “fazla” kumaşları atarak,

⁷⁹⁴ <http://listelist.com/turkiyenin-dansoz-tarihi/>, Erişim tarihi: 21.05.2017.

⁷⁹⁵ <http://www.oguztopoglu.com/2012/07/fransz-sinema-ylgz-marina-vlady.html>, Erişim tarihi: 21.05.2017.

⁷⁹⁶ Peri Kızı Dergisi, S:1, İstanbul, 1955, s.1.

⁷⁹⁷ <https://www.peramezat.com/urun/muzaffer-nebioglu>, Erişim tarihi: 21.05.2017.

⁷⁹⁸ https://www.peramezat.com/urun/inci-birol_4, Erişim tarihi: 21.05.2017.

sadece püsküllü iç çamaşırı görünümünde giysilerle sahne almışlardır (Resim 37-38-39). Hatta 1960'lar itibariyle göbek dansözünün kostümlerinin göğüs kısmında sadece göğüs ucunu kapatan bir aksesuar kullandığı görülmektedir (Resim 40-41-42).

Resim 40⁷⁹⁹: İnci Birol

Resim 41⁸⁰⁰: Aysel Tanju

Resim 42⁸⁰¹: Ayşe Nana

1970'li yıllara gelindiğinde, sahne giysilerinde tüllerin ve kabarık kumaşların dönüşü söz konusudur. Özellikle 60'lardaki iç çamaşırı görüntüsünden uzaklaşarak, tüllerin bacaklara uzandığı kostümler kullanılmıştır. Hatta bazı dansözler, kalçanın sağ ve sol yanlarında kumaş veya tülün katlı şekilde kullanılarak kabarık bir görüntü elde edilmiş kostümler kullanmaktadır. Bu kostümler, dans sırasında kalça hareketlerini daha belirgin hale getirmektedir.

1980'li yıllara gelindiğinde, kostümlerin göğüs kısmındaki püsküller ve boncukların yanı sıra işlemeli taşlar görülmektedir. 1980'lerde danslarda tül ve baston gibi aksesuarlar kullanılmaya başlanmış, tüller ve pelerinler kimi zaman kostümlerin parçası olarak sahnede yer almıştır. Aynı zamanda, 1980'ler itibariyle, danslar için belirlenen konseptte uygun tasarımlar kullanılmaktadır. Dansözlerin yılan dansı, kleopatra dansı gibi çeşitli konularda belirledikleri koreografiler için özel kostümler hazırlanmıştır. Bu yıllarda dansözlerin televizyon ekranına çıkmaları, kostümlerde devlet denetimini beraberinde getirmiş, ekranda kullanılan kostümlerde bedenin büyük

⁷⁹⁹ <https://twitter.com/prenseshanushow/status/528916538548826112>, Erişim tarihi: 21.05.2017.

⁸⁰⁰ Kemal Özdemir, A.g.e, s.79.

⁸⁰¹ Kemal Özdemir, A.g.e, s.123.

kısmı tüller ve kumaşlarla kapatılmıştır. Ancak ekran dışında kullanılan kostümler dekolte özelliklerini, geçmiş yıllar kadar olmasa da muhafaza etmektedir.

Resim 43⁸⁰²: Nesrin Topkapı

Resim 44⁸⁰³:Prenses Banu

Resim 45⁸⁰⁴: Mezdeke

1980'li yılların sonları ve 1990'lı yılların başlarında dansözlerin başlarında taç şeklinde çeşitli aksesuarlar kullandıkları görülmektedir. Şamdan dansı gibi bazı danslarda, başlarının üzerinde şamdan şeklinde bir başlık ile sahne almaları buna örnek olarak gösterilebilir (Resim 43-44). 1990'lara gelindiğinde bazı sahne uygulamalarında dansa egzotik ve gizemli bir hava katan tasarımıyla yüzde peçe görülmüştür (Resim 45).

1980'lerin sonları ve 1990'larda, göbek dansı kostümlerinde fark edilen en belirgin özellik, bellerdeki yükselme ve kalça kısımlarındaki oyuntulardır. Kostümler bacak kısmından bele doğru yüksek oyuklara sahiptir (Resim 46-47-48).

⁸⁰² <https://www.kimderdi.com/upload/media/entries/2016-06/19/3030-10-582f4e02415e2cbd807d49035bed09e9.jpg>, Erişim tarihi: 27.05.2017

⁸⁰³ <https://www.tumblr.com/search/prenses%20banu>, Erişim tarihi: 27.05.2017

⁸⁰⁴ <http://1.bp.blogspot.com/>

[_6Irr9FND0/TsJmp8PfFoI/AAAAAAAAAbM/H6Mcv6iUdtI/s1600/mezdeke_03.jpg](http://1.bp.blogspot.com/_6Irr9FND0/TsJmp8PfFoI/AAAAAAAAAbM/H6Mcv6iUdtI/s1600/mezdeke_03.jpg), Erişim tarihi: 14.05.2017

Resim 46: Bilinmiyor

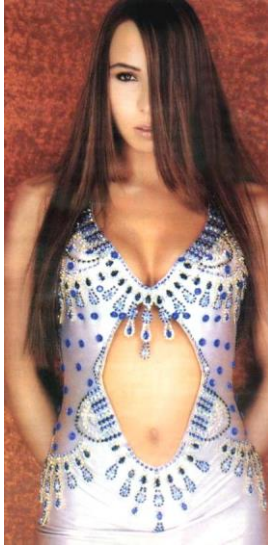

Resim 47: Tülay Karaca

Resim 48⁸⁰⁵: Burçin Orhon

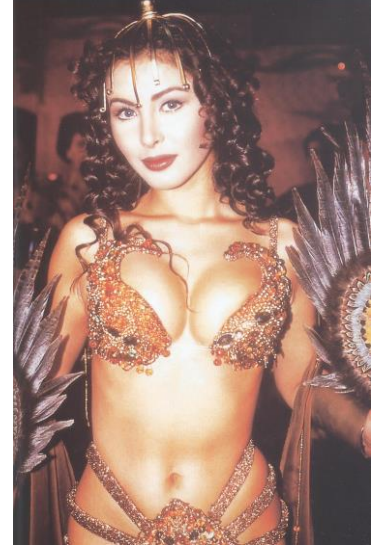
Kalça bölgesinden aşağıya salınan kloş formda ve tüllü kostümler, 1990'ların sonlarına doğru, sahnede ilk kez dansöz Asena'nın üzerinde görülen elbise formunda, dar ve balık görünümünde, derin yırtmaçlı kostümler seyirci ile buluşmuştur. Bu kostümler belde alt ve üst kısmı bağlayan bazı bölümlerle tek parça elbise görünümünde tasarlanmıştır (Resim 49-50). Genellikle parlak kumaşlar kullanılarak dekolteli bir gece elbisesi formunda hazırlanmıştır. Bu dönemde, iki parçadan oluşan ve yüksek oranda dekolteli kostümlerin kullanımı da devam etmiştir (Resim 51).

Resim 49⁸⁰⁶: Asena

Resim 50⁸⁰⁷: Tanyeli

Resim 51⁸⁰⁸: Sibel Barış

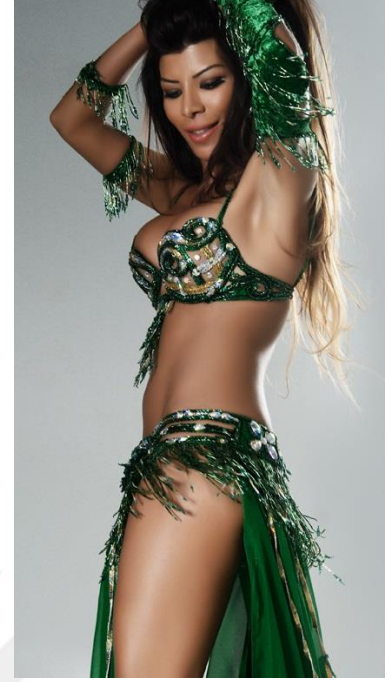
⁸⁰⁵ Resim 46, 47 ve 48 aynı kaynaktan alınmıştır.
<https://azizaaltawilsworld.blogspot.com.tr/2016/03/with-thong-in-my-heart-1980s-high-cut.html>, Erişim tarihi: 27.05.2017

Resim 52⁸⁰⁹: Didem

Resim 53⁸¹⁰: Didem

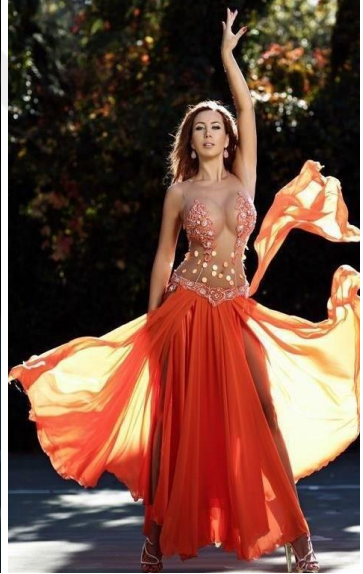
Resim 54⁸¹¹:Nuran Sultan

Resim 55⁸¹²: Nuran Sultan

Resim 56⁸¹³ : Asena

Resim 57⁸¹⁴: Asena

⁸⁰⁶ <http://www.resimler.tv/resim671.htm>, Erişim tarihi: 12.05.2017.

⁸⁰⁷ <http://www.sacitaslan.com/tanyeli-fotogaleri-16038/8>, Erişim tarihi: 12.05.2017.

⁸⁰⁸ Kemal Özdemir, **A.g.e.**, s.103.

⁸⁰⁹ <http://thebellydancers.tv/item/photos/495/3OWRWDAG3WAB/Didem-Kinali>, Erişim tarihi: 22.05.2017.

⁸¹⁰ http://mahmure.hurriyet.com.tr/foto/magazin/oryantal-didem-kinali_37590/3, Erişim tarihi: 22.05.2017.

⁸¹¹ <http://galeri.uludagsozluk.com/r/nuran-sultan-47820/>, Erişim tarihi: 12.05.2017.

⁸¹² http://galeri.uludagsozluk.com/59/nuran-sultan_47828.jpg, Erişim tarihi: 12.05.2017.

⁸¹³ <http://www.pillweb.com/oryantal-dans-ve-asena/>, Erişim tarihi: 22.05.2017.

2000'li yıllarda ise hem elbise formunda kostümler, hem de göğüs kısmı sutyen şeklinde, alt kısmı tüllü kabarık veya balık etek biçiminde yırtmaçlı kostümler kullanılmış ve halen kullanılmaktadır (Resim 52-53-54-55). Moda ve tekstil sektörünün gelişmesiyle, yeni kumaşları dansçıların kostümlerinde özgür tasarımlar kullanmalarına imkân tanımaktadır. Görsel olarak çok gösterişli ve pırıltılı kostümler kullanan dansözler, zaman zaman gece kıyafetini andıran ve genellikle buz pateni kostümlerinde görmeye alışkın olduğumuz tüller ile bazı bölümlerde çıplaklık hissi veren kostümlerle sahne almışlardır (Resim 56-57).

Dansözlerin sahne kostümleri ile ilgili her dönemde öne çıkan modellerden bahsetmek mümkündür. Her alanda olduğu gibi, sahne kostümlerinin de bir modası vardır ve hem icracılar hem de üreticiler tarafından takip edilmektedir. Ayrıca, her dönemde moda ve tekstil sektöründe ortaya çıkan gelişmeler, sahne giysilerinde kullanılan kumaşları ve süsleme malzemelerini de değiştirmiştir. Ancak, her dansözün kendine ait bir giyim tarzı ve kostüm beğenisi olduğunu, kendi bedenine uygun olacak ve dansını daha etkili gösterecek modelleri tercih ettiği de unutulmamalıdır. Bu bölümde, görsel verilerden yararlanarak her dönemde öne çıkan göbek dansı kostümlerinin özellikleri belirtilmiştir.

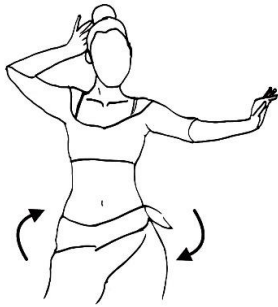
⁸¹⁴ <http://www.ensonhaber.com/asenali-tesetturlu-kapak-kizi-yarismasi-iptal-edildi-2014-06-10.html>, Erişim tarihi: 22.05.2017.

3.3. Göbek Dansı'nın Hareket Açısından Değerlendirilmesi

Göbek dansı icrasında kullanılan hareketler açısından değerlendirildiğinde, Cumhuriyet öncesi dönemde bulunan çengilerin dansları, göbek atmalar, topuk çarpmalar, omuz titretmeler, kendini geri geri atmalar ve hoplayarak özellikle göğüsleri ve kalçalarını sallamaları ve titretmeleri şeklindeydi. Köçeklerin dansları ise, çapkınca hareketler ve duruşlar içeren, göbek atma, gerdan kırma geriye doğru yatma, sekme ve dönüşlerden oluşmaktaydı. Çengiler ve köçekler, ellerinde bulunan çalpara veya zillerle müziğe eşlik ederlerdi.

Cumhuriyet sonrası danslar hakkında yeterli kaynak bulunmadığından hareketler hakkında bir tarif yapmak mümkün olmamaktadır, ancak, bu dönemin bir önceki dönemden keskin çizgilerle ayrılması söz konusu olduğundan, köçek ve çengi danslarının devamı niteliğinde olduğu söylenebilir.

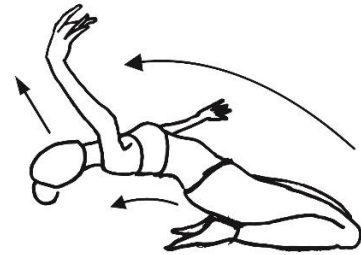
1950'lerdeki göbek danslarında ağırlıklı olarak sahne kullanımının bulunduğu dikkat çekmektedir. Uzun yürüyüşler arasında kullanılan kalça hareketleri arasında, kalça atmalar ve kalça bölgesinde dairesel hareketlerin yoğunluk kazandığı görülmektedir (Çizim 1). Karın kısmında ise göbek atarak yürüme hareketleri mevcuttur. Omuzlarda çok hızlı bir şekilde, silkeleme görünümünde bir titreme kullanılmaktadır. (Çizim 2) Danslar arasında, ayakta veya dizleri yere koymak suretiyle geriye doğru köprü kurma hareketleri de mevcuttur (Çizim 3). 1960'larda da dansın icrasında büyük farklılıklar olmamış, hareket açısından benzer icralar söz konusu olmuştur. Danslarda daha erotik hareketler kullanılmaya başlanmış, dansözler sahnelerden inerek seyircilerin arasında dans etmeye başlamışlardır.

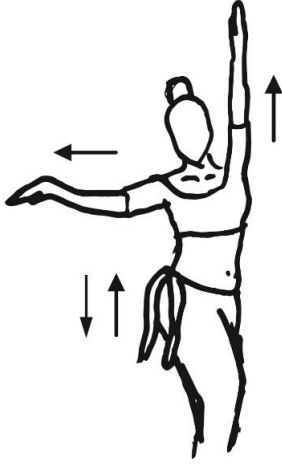
Çizim 1

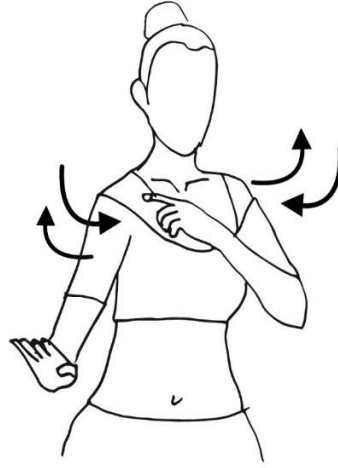
Çizim 2

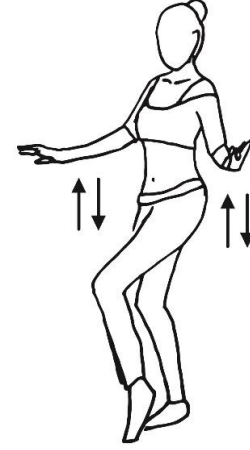
Çizim 3

Çizim 4

Çizim 5

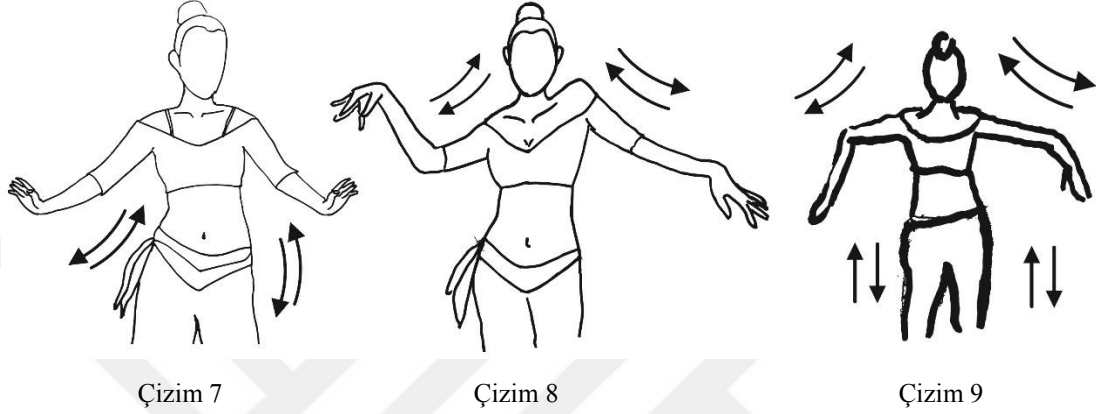

Çizim 6

1970'ler döneminde yapılan göbek dansı icralarında, bedenin kalça bölgesinde aşağıya ve yukarıya hareketler kullanıldığı görülmektedir (Çizim 4). Bu dönemde de omuzlarda yapılan dairesel hareketler bulunmaktadır (Çizim 5). Alan kullanımı icracıların sahnelerden inerek eğlence mekanlarındaki masa aralarında ve üzerlerinde dans etmeye başlamaları nedeniyle daralma göstermeye başlamıştır. İrcacıların hareket halindeyken yaptıkları dönüşler ve kalça hareketleri, masa üzerindeki icralarında, sadece kalçada yapılan yukarı aşağı atmalar şeklinde görülmektedir (Çizim 6). Bu dönemde ellerde bulunan zillerin çalındığı görülmektedir.

1980'lerde ise dansta aksesuar kullanımı söz konusudur. Baston, pelerin, zil, tül gibi aksesuarlar kullanılarak, dansın görsel içeriği zenginleştirilmiş, koreografi unsuru ön plana çıkmıştır. Özellikle zil çalımı dansözün ustalığını belirleyen bir faktör olmuştur. Bu dönemde danslara pek çok dönüş eklenmiş, bu dönüşlerle ve kullanılan aksesuarlarla alan kullanımı da artmıştır. Danslarda dikey hareketlilik söz konusu olmuş, kalça hareketleri yaparken dizleri bükerek yere yaklaşıp uzaklaşmalar söz konusu olmuştur. Kalçalardaki atma hareketinin yanı sıra, vurguyu aşağıya doğru yapmaları ve bu vuruşlarda diyagonal yönler kullanılması ve dikey hareketliliğin eklenmesiyle, kalça hareketi devam ederken dizleri büküp yere çökme ve yerden kalkma hareketleri kullanılmış, danslar zenginleştirilmiştir (Çizim 7). Gerdan kırma, omuzlarla yapılan dairesel hareketler, ellerin kollardan itibaren yılan gibi kıvrılması ve dalgalandırılması gibi hareketler kullanılmış, dansa daha dairesel bir form kazandırılmıştır (Çizim 8). Bütün bedenin kullanılarak dalgalandırılması, kıvrak bir

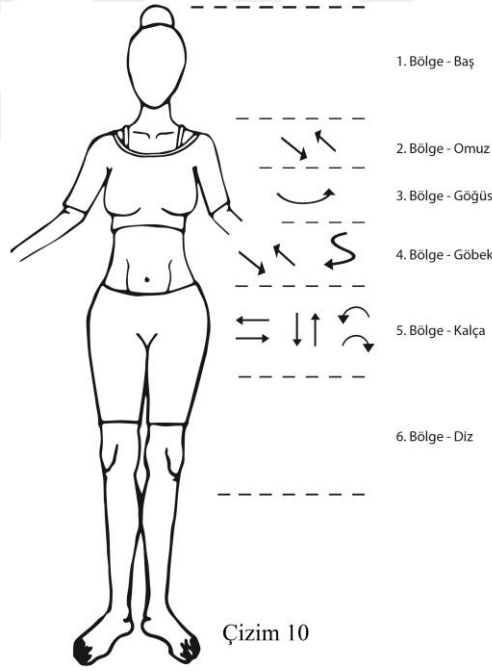
görüntü sergilenmesini sağlamaktadır (Çizim 9). Ayrıca, yerde veya ayakta geri doğru yatmalar kullanılmıştır. Bu dönemde, farklı disiplinlerde eğitim almış dansçıların hazırladıkları modern oryantal, akrobatik oryantal gibi yeni dans füzyonları alışlagelmiş göbek dansı pratiklerinin dışında olan baledeki battement, port de bras ve cinmastikteki amut, takla gibi hareketleri de sahnelere taşımıştır.

1990'lara gelindiğinde, 1980'ler ekolü devam ederken, sahnede alan kullanımı azalmaya, bedende alan kullanımı artmaya başlamış, zil çalma giderek yok olmuştur. Özellikle bu dönemde karın bölgesinde, diyafram nefesleri kullanarak karnı içeri çekme dışarı itme hareketleri kullanılmıştır (Çizim 7). Göğüs bölgesinde dairesel hareketler yapılmaya başlanmıştır (Çizim 8). Özellikle bu dönemde 1980'lerde başlayan koreografik dans düzenlemeleri, müziğin etkin kullanımıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Doğaçlamadan giderek uzaklaşarak, müziğe bire bir uygun hareket kombinasyonlarının hazırlanarak, seyirciye belirlenmiş hareketlerin sunulması söz konusu olmuştur. Bu dönemde, bedenin farklı bölümleri, sıra ile veya eşzamanlı olarak dairesel ve dikey hareketlerle kullanılmıştır (Çizim 10). Dönemin kendine has tarzını yaratan dansçı Asena ise, sadece ritim sazların olduğu bir müzik ile bedenini ritmin vurgularına bire bir oturduğu bir dans stili yaratmıştır. Bu yeni stilde, bedenin farklı bölümlerindeki hareketlilik çok net bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Özellikle nefesle göğsü kaldırıp, nefes vererek sert bir şekilde indirme, karın bölgesinde nefesle yapılan titreme, tüm vücudun titretilmesi gibi hareketlerin yanı sıra, bu döneme kadar olan yuvarlak hatlı ve yumuşak hareketlerin yerini, sert ve keskin vurgular ile icra edilen yeni bir form almıştır. Ritmin yapısına göre, duraklamalı yapılan keskin hareketler, baş çevirmeler alışlagelmiş göbek dansına farklı bir yorum katmıştır. Genellikle icracının

teknik açıdan zorluk derecesi yüksek olan bedensel hareketleri yaparken, bir noktada sabit durduğu gözlemlenebilir. Bu durumda dizlerde hafif bir bükülme söz konusudur.

2000'li yıllarda ise, Asena'nın başlatmış olduğu yeni form, bir üst seviyeye taşınmış, bedende farklı bölgelerin aynı anda kullanılması ve elastik yapıda dans sunumlarını ortaya çıkarmıştır. Dansçıların hareketlerdeki keskinliği, bedenlerinin her bölgesini farklı vurgular ile istedikleri şekilde hareket ettirmeleri (Çizim 10), müzik ile bire bir örtüşen hareketler, dansı başka bir boyuta taşımıştır. Aynı müzik veya ritim cümlesi iki veya daha çok parçaya bölünmüş, ölçünün ilk kısmında bedenin bir bölümü, devamında bedenin başka bir bölümü kullanılmıştır. Benzer şekilde, bedenin farklı bölümleri aynı anda farklı hareketler kullanılarak hareket ettirilmektedir. Alan kullanımı giderek azalmıştır, özellikle teknik olarak zorluk derecesi fazla olan hareketler bulunan yerde yapılmakta, yalnızca dönüş gibi hareketlerde alan kullanılmaktadır.

Türkiye'de göbek dansında, her dönem belirli hareketlerin ağırlıklı kullanıldığı görülmektedir. Ancak, icracıların kişisel yeteneğine göre farklılıklar olması da normaldir. Kimi dansözler, kendi dönemlerinde kişisel yeteneklerini danslarında kullanarak ön plana çıkmışlardır. Kimi dansözler de kendi döneminde dansa yeni hareketler ekleyerek kendi stillerini yaratmıştır. Göbek dansının her dönem öne çıkan hareket formları bu bölümde ifade edilmeye çalışılmıştır.

SONUÇ

Göbek dansının eski dönemlerde yapılan ritüellerde yer alan bir tören dansı olarak, işlevsel özelliklerini yitirerek veya değişerek günümüze ulaşmayı başaran bir dans pratiği olduğu düşünülmektedir. Pek çok araştırmacı, eski tapınaklardaki ayinler sırasında tanrı ve tanrıçalar için yapılan erotik bir tören dansı olduğunu savunmaktadır. Göbek dansının izleyiciler üzerinde tahrik duygusu yarattığı düşüncesinden hareketle, primitif toplumlarda cinsel ilişki öncesi yapılan çeşitli kurlaşma ritleri sonucu ortaya çıktığı da düşünülmektedir. İnsanlık tarihi boyunca, yaşamı sürdürmenin gereği olan üreme ve cinsellik olgusu, dolayısıyla hamilelik ve doğum konuları da göbek dansı ile ilişkilendirilmiş, bu dansın karakterini oluşturan hareketlerin, doğum sancularına, kasılmalara ve bebeğin attığı tekmelere öykünerek ortaya çıktığı söylenmiştir. Pek çok toplumda, hamile kadının rahat doğum yapması için bu dansın uygulandığı ritüeller bulunduğu söylenmektedir. Zaman içinde yaşanan göçler sonucunda, yeni coğrafyalarda etkileşim kurulan toplumların kültürlenmesiyle göbek dansının dünya üzerinde yaygın hale gelmiş olduğu düşünülmektedir.

Anadolu topraklarına göç yoluyla taşınmış olduğu düşünülen göbek dansı, yüzyıllarca bu coğrafyaya özgü bir yapı geliştirerek eğlence hayatına girmiş ve varlığını sürdürmüştür. Osmanlı döneminde de gayrimüslim kadın ve erkek pek çok profesyonel icracı tarafından, günümüz göbek dansının yapısına benzerlik gösteren dans icraları yapıldığı görülmektedir. Özellikle eğlence hayatının vazgeçilmez bir unsuru olarak, hem saray tarafından düzenlenen şenlik ve şölenlerde, hem de tiyatro, meyhane, kahvehane gibi bağımsız eğlence ortamlarında veya verilen davetler dolayısıyla ev ve konaklarda yer bulmuştur.

1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, yeni yönetim rejiminin etkisi, toplumsal hayatta kendini hissettirmektedir. Cumhuriyet öncesi dönemin eğlence hayatında sarayın kontrolünde belirlenmiş kısıtlamalar içinde yer alan çengi ve köçekler, Cumhuriyet döneminin başlaması ve batılılaşma politikasının yürütülmesi sürecinde profesyonel dansçılar olarak eğlence hayatındaki varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ancak 1923 yılında yapılan din esaslı mübadele ile, çoğunluğu Rum, Ermeni ve Yahudi halktan olan çengi ve köçeklerin önemli bir kısmı ülke dışına gönderilmiştir. Bir yandan da, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, Müslüman tebaaya özgürlükler tanınmış ve kadınlar

sahnede yer almaya başlamıştır. Böylece mübadele sebebiyle sayıları azalmış olan erkek göbek dansı icracılarının sahnelerdeki varlığı da azalmış ve toplumun yaptığı eşcinsellik baskısına karşı duramayarak maskülen formda yeni bir yapı geliştirmiştir.⁸¹⁵ Kadın göbek dansçıları ise, geleneksel tiyatrodaki varlıklarının devamı olarak, Cumhuriyet dönemi özel tiyatroların büyük şehirlerdeki sahneler için hazırladıkları operet ve vodvillerde yer almaya devam etmiştir. Ayrıca Anadolu turnelerine çıkan çadır tiyatrolarında sahne alarak canbaz, akrobat gibi sanatçılarla hazırlanan programlarda seyirci karşısına çıkmış, kırsal coğrafyada da varlık göstermeye başlamışlardır. Ancak, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan performanslara ulaşmak konusunda kaynakların ve verilerin yetersizliği nedeniyle, dönemin eğlence yapısı ve öne çıkan isimlere ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Özellikle 1940'lar ve 1950'lerde, batılılaşma hareketleri kapsamında, eğlence mekanlarında yurt dışından pek çok dansçı sahne almıştır. Bu dönemde, revülerin çıplaklık unsuru kullanılmış, sahnede yapılan şovlarda, çıplak şekilde dans etme ve striptiz gibi danslı soyunma programları yaygın hale gelmiştir. Mevcut koşullarda varlıklarını sürdürme çabasında olan yerli dansözler, yabancılar için işletilmeyen sansür uygulamalarının kendileri için de geçerli olmasını talep etmiş, danslarındaki erotik unsurları arttırarak, tüm dünyaya yayılmakta olan özgürlük ve çıplaklık akımının etkilerini sahne şovlarına yansıtılmışlardır. 1950'lerden itibaren magazin haberleri yapan dergilerin ortaya çıkmasıyla, dansözlerin mayolu veya kısmen çıplak olarak yayınlanan pek çok fotoğrafı basında yer almış, bu resimlerin müstehcen bulunması, dansözler hakkında kamu davaları açılmasına, gösteri için gittikleri kimi şehirlerde ise halk tarafından protesto edilmelerine yol açmıştır.

1960'lardan itibaren spor kulüpleri, şirketler, dernekler gibi pek çok topluluğun yanı sıra siyasilerin ve askerlerin de yapmış oldukları eğlencelerde göbek dansözünün sahne alması yaygın hale gelmiş, bu durum 1970'ler boyunca şekillenerek toplumsal bir eğlence alışkanlığı meydana getirmiştir. Bu paralelde, 1990'ların sonlarına kadar yerel halk da ortaya çıkan yeni eğlence alışkanlığının bir sonucu olarak, sosyal hayat dahilinde katıldıkları evlilik, nişan ve sünnet düğünlerde, dansözlü programlarla

⁸¹⁵ G.b.i.b. Seher Erkan, **Türk Halk Oyunlarında Köçeklik Geleneği**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010.

karşılaşmışlardır. Bu tip eğlencelerde, dansöze para takma adeti yaygınlaşmış, dansözler sahneden inerek izleyicilerin para takması için masalar arasında dolaşmaya başlamışlardır. Dansözleri masa üzerine çıkartarak oynatmak yaygınlaşmış, modern oturak alemi izlenimi yaratılmıştır. Böylece, göbek dansının sahnede izlenen bir dans sanatı olmaktan çıkıp, dansöz bedeninin cinsel obje olarak görülmesi algısını güçlendirmiş ve izleyicilerin dans eden çıplak kadın bedenini bir meta olarak algılamasını pekiştirmiştir.

Türkiye’de göbek dansının yabancılar ve turizm sektörü açısından değerlendirmek için, ilk olarak yerel dansözlerimizin yurt dışındaki icralarına bakmak gerekmektedir. Türkiye sınırları içinde 1940’lı yıllardan itibaren, özellikle Mısır’dan ülkeye gelerek performans sergileyen göbek dansçılarının yanı sıra, pek çok yerli dansöz de yurt dışına giderek gösteriler yapmış, Arap coğrafyasında, Avrupa’da ve Amerika’da Türk göbek dansının tanıtılmasında büyük rol oynamışlardır. Bu dönemde, Amerika’da sahne alan Nejla Ateşe’e takılan “Turkish Delight” adı, uzun yıllar Türk dansözleri için yurt dışında oluşan çekici ve egzotik toplumsal algının temelini atacaktır. Bu durum, popüler hale gelen göbek dansının, yabancı toplumlardaki yerel dansçıları üzerinde etkili olacak, egzotik sahne isimleri ile doğuya özgü göbek dansını sahnede icra etmelerinin önünü açacak, göbek dansını Batı toplumlarında yaygın hale getirecektir. Yerel göbek dansözleri, 1950’lerden itibaren yabancı ülkelerde çekilen filmlerde rol almışlardır. Yurtdışında düzenlenen Türk haftalarında yapılan tanıtımlarda, çekilen Türkiye tanıtım filmlerinde göbek dansına geniş yer verilmiştir. Giderek popülerleşen göbek dansına oluşan ilgi ile, pek çok yabancı şehirde, ağırlıklı olarak göbek dansı içeren şark tipi eğlencenin bulunduğu mekanlar açılmıştır. Böylece göbek dansı, yurda gelen turistlere sunulan organizasyonlar ve yurt dışında yapılan tanıtımlarla giderek popülerleşmiş, yabancıların gözünde egzotik bir Türkiye imajı çizmiştir. Bu durum, turizm sektörünü doğrudan etkilemiş, 1960’lı yıllardan itibaren yabancı turist kafilelerine egzotik Türkiye turları satılmış, 1970 ve 1980’lerde 1001 gece masalları dekorlu eğlence ortamları hazırlanmıştır. Bu programlarda, dansözlerin danslarından sonra, turistleri sahneye çıkartıp kısa süreli göbek dansı dersi vermeleri ya da soymaları popüler bir eğlence haline gelmiştir. 1001 gece temalı organizasyonlara, tahtlı, padişahlı dekorlar, kılıç kalkan, mehteran gibi unsurlar eklenerek Osmanlı havası katılmaya çalışılmıştır. Bu eğlencelerin yanı sıra, hamamlarda organize edilen programlarda turist

kafileleri, saz heyetleri ve dansöz eşliğinde ağırlandı. Turistik organizasyonlar dışında yabancı sporcular ve iş adamlarının Türkiye'yi ziyaretlerinde, Türk misafirperverliğinin göstergesi olarak dansözlü eğlence geceleri düzenlenmesi, olmazsa olmaz olmuştur.

Türkiye'de göbek dansı performanslarına etkisi açısından sinema filmleri değerlendirildiğinde, geniş alanda yüksek bir kitleye ulaşması konusunda etkili bir araç olduğu söylenebilir. Sinemanın Türkiye'de toplumsal algının değişip dönüşmesinde, geleneksel bazı kodlarını kırabilmesinde büyük etkisi olmuştur. Bunun en önemli nedeni ise, dönemin en büyük illüzyon yaratma aracı olarak, gerçekliğin birebir kopyasını, kurgunun gücünü de kullanarak yeniden yaratıyor olmasıdır. Çabuk ve kolay tüketilebilir olması, kitlelere neredeyse dolaysız temas edebilme gücü, olumlu ve olumsuz algı yaratmada büyük rol oynamasına neden olmuştur.

Özellikle 1930'ların sonlarından itibaren Mısır üzerinden Amerikan Filmleri ile birlikte Arap melodramları, Hint sinemasının müzikal örnekleri Türkiye'ye girmiş, oryantal karakterli müzikler ve danslar izleyici ile buluşmuştur. Bunlardan özellikle, Arap melodramları, hem kendinden sonraki sinemacı kuşağını etkilemiş, hem de toplumun müzikal anlayışına etki etmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında uygulanan batılılaşma hareketleri kapsamında, 1934 yılında radyolarda Türk müziği yayınlarının yasaklanması sonucu yerli halk, özlem duyduğu Türk Müziği motiflerine yakın ezgiler bulduğu bu müzikli danslı filmlere ilgi göstermiştir. Halkın beğenisi farkedilince, yerli filmlere de dans ve dansöz sahneleri eklenmeye başlanmıştır.

1939 yılında İtalya'dan ihraç edilen sansür yasası, uzun yıllar Türkiye sinemasının gelişmesinde olumsuz etkiye sahip olacaktır. Sinema bir endüstriye dönüşmeye başladığı dönemlerde, filmlerin İstanbul, İzmir gibi kopyalarıyla, Anadolu kopyaları arasında bazı farkların olması bu sansür yasası yüzündendir. 1940'lardan itibaren ve özellikle 1950'lerde filmlerin izlenmesi için, konu ile doğrudan ilişkili olmasa da çekilen dans veya striptiz sahneleri, kadın çıplaklığına ilişkin sahneler, denetimin daha sık yapıldığı büyük şehirlerdeki kopyalara konmazken, Anadolu kopyalarında bulunmakta, hatta bilinçli olarak uzun tutulmaktadır. Bu filmlerde dönemin dansözleri afişlerde kendi isimleri ile yer almaktadırlar. 1950'li yıllar, Anadolu'daki sinema salonu sahiplerinin birleşerek, film yapımcılarına, Türkan Şoray'lı

film istiyoruz, dansöz sahnelerine biraz daha fazla yer verin diyerek para verip film yaptırdıkları yıllar olmuştur.

1950’li yıllar Amerikan sinemasında “femme fatale⁸¹⁶” karakterinin en yaygın görüldüğü yıllardır. Bunun en önemli nedeni, İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaşa giden askerlerin geri döndüklerinde, iyi bir eş, iyi bir anne olarak bıraktıkları eşlerini, ekonomik özgürlüğünü eline almış, çalışan kadınlar olarak bulmalarındır denilebilir. Savaş yıllarında erkekler savaştayken, Amerikan ekonomisini kadınlar sırtlamış ve Amerikan sanayisi için ucuz iş gücü olarak çalışmışlardır. Ancak bunun toplumsal sonuçları da olmuştur. Ekonomik olarak gittikçe bağımsızlaşan kadınlar, erkeklerin beklentileri dışında hareket edebilmek için gerekli güce sahip olmaya başlamışlardır. Amerikan sisteminin temeli sayılan erkek egemen kapital sistemin çözülmesi anlamına gelen bu süreç, savaş bitip erkekler dönmeye başladığında ciddi toplumsal sorunlar doğurmaya başlamıştır. Amerikan gang ve polisiye filmlerine böylelikle yeni bir karakter olan, kötü kadın, ayartan kadın, aslında özgür, kendi ayakları üzerinde duran, kendi tercihlerini yaşayan “femme fatale” karakteri eklenmiş olur. Amerikan izleyicisi, elmalı turta yapan ve ne koşulda olursa olsun, kocasının yolunu gözleyen, onun için savaşan ve sonunda ailesini kurtaran anne karakteri ile kocayı baştan çıkararak, gözü yükseklerde, zengin, gece hayatına düşkün, çoğunlukla da eğlence hayatında şarkı söyleyen, dans eden kadın karakter arasında bir tercih yapmaya zorlanır. Baştan çıkararak kadın, en iyi ihtimalle sakat kalarak ya da ölümlerle cezalandırılır.

Türkiye’de çekilen filmlerde de benzer konuların işlenmesi, Türk seyircisi üzerinde, sahneye çıkan kadın algısı açısından olumsuz izler bırakmıştır. Neredeyse birbirinin kopyası olan bu filmlerin en temel ortak özelliği, namusu dürüst bir hayat yaşayan erkek kahramanı ayartan zengin bir kadın, ya da ana kadın karakteri tuzağına düşüren zengin bir fabrikatör, sonunda hem kendi hem de ana karakterin kötü sonunu hazırlar. Bu filmlerde kötü karakterler genellikle, eğlence hayatı içinde resmedilirler. Abartılı bir gösteriş, abartılı bir gece yaşamı, filmin nesnesi olarak arka fonda yer alan dansözler, bu tarz filmlerin vazgeçilmezidir. Bazı durumlarda, kötü kadın karakteri bu gece hayatının içinden seçilir ve toplumsal bellekteki sahneye çıkan, dansözlük yapan

⁸¹⁶ “Femme fatale”, Fransızca’daki karşılığı ölümcül kadın’dır. Cazibesini kullanarak her istediğine ulaşan ve bu yolda kural tanımayan, erkeklerin hem aşığı hem de kurbanı olduğu, zeki ve çekici bu karakter, “felakete neden olan kadın” anlamında kullanılmaktadır.

kadın algısı, ahlaki değerler üzerinden bir teşhir ya da ders verme nesnesine dönüştürülür. Çıplaklık, özellikle kadın çıplaklığı, bir arzu nesnesi olarak sunulur. Hem izleyici erotik sahnelerle tahrik edilir, hem bu tahriklere kapılırsa başına neler geleceği gösterilir. Toplumun en önemli ve ucuz eğlence aracı olan sinemanın toplumsal algıdaki etki gücü de düşünüldüğünde, toplumun dans eden kadın imgesine dair mesajlar verir. Dans eden kadın, bir arzu nesnesidir. Ya kötü karakterdir, ya kötü yola düşmüştür, kurtarılması gerekir. Dans etmesi kendi tercihi değildir. Birileri tarafından düşürülmüştür. Eğer bu kadının kendi seçimiye, ya gözü yükseklerdedir, ya da iflah olmaz bir fahişedir, yani kötüdür.

1971 darbesi ve ardından gelen 1974'teki petrol krizi, sanatın toplumcu gerçekçi çizgisine büyük bir ket vuracak olsa da en önemli örnekler bu yıllarda verilir. Sahne sanatlarında da Türkiye'de bir düşüş yaşanmaya başlanır. Eğlence mekanları, daha çok kent sosyetelerinin gidebildiği mekanlara dönüşür. Dansözler, artık çadır tiyatrolarıyla Anadolu turneleri yapmazlar. Bu tarz gösterilerin sayısı dönemin atmosferi ve daha sonra ekonomik koşulları gereği gittikçe azalır.

1974'teki petrol krizinden sonra yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebiyle eğlence hayatı sekteye uğrar. Sinema salonları da çareyi, tıpkı 50'li yıllardaki gibi, en ilkel olan güdüyü devreye sokmakta bulurlar. Daha az maliyetli olan erotik İtalyan filmleri sinema salonlarının gözdesi olmaya başlar. Türkiyeli yapımcılar da ayakta kalabilmek için erotik filmler yapmaya başlarlar. Sinema izleyicisinin profili gitgide değişir ve aileler salonlara gelemeyen olurlar. Bu filmlerin en gözde kadın oyuncularını ise, genellikle gece kulüplerinde striptiz ya da dansözlük yapan kadınlardan seçilir.

1980 darbesi, erotik sinema kuşağını sonlandırmış, ancak dansözlerin TV de yer almasına izin vererek yeni bir dönem başlatmıştır. Askeri darbe ile toplumsal bir düzenleme yaşanmış olmasına ve toplumsal hayatın ciddi bir devlet denetimine girmiş olmasına rağmen, darbenin hemen sonrasında 1981 yılbaşında Nesrin Topkapı'nın TV'ye çıkmasıyla yeni bir dönem başlamıştır. İzleyen yıllarda ekrana göbek dansözü gelecek mi gelmeyecek mi tartışması her yıl gündeme gelmiş, halkın ekranda dansöz görme merakını tetiklemiştir. Dansözlerin televizyon ekranında görünmeye başlaması ile göbek dansı aile kurumunun mahrem kalesi olan evlere girmiştir. Devlet denetimi altında, gece yarısından sonra ve kostüme yapılan dokunuşun yanı sıra kamera

çekimlerinin açılırları ile uygun hale getirilerek, eğlence mekanlarındaki yapısından, daha muhafazakar bir formla ekranda izleyiciye sunulmuştur. İlk yıllar TV ekranında Nesrin Topkapı tek dansöz olarak yer almış olsa da izleyen yıllarda giderek artan sayılarla pek çok dansöz ekranda dans etmiştir. 1980’li yıllarda büyük bir özelleştirme dalgasıyla, sübvansede edilen sektörlerdeki devlet işletmeleri özelleştirmeye başlanır. Bunun tüm dünyada hem ekonomik hem toplumsal sonuçları olmuş, bu yeni düzene çok uzun yıllar “Yeni Dünya Düzeni” diye adlandırılan neoliberalizm’dir. Türkiye’de ve dünya da 80’li yıllarda başlayan, 90’larda özellikle Sovyetler Birliği’nin çözülmesiyle ivme kazanan bu akım, Özal’lı yıllar denilen dönemin açıklanması için kavranması gereken bir akımdır. Tüm dünyada “sınırsız özgürlük” ve “değişim rüzgarı” olarak özetlenebilecek şeyler yaşanır. Kendine has eğlence anlayışı, popüler kültürün görülmemiş ölçüde gelişmesi, cinselliğin hiç işlenmediği kadar kültürel ve sanatsal etkinliklerde, eğlence hayatının içinde işlenebiliyor olması, hem olumlu hem olumsuz pek çok sonuç doğurmuştur. Cinsellik, bir yandan toplumsallaşır ve meşrulaşırken, diğeryandan bir tüketim nesnesine dönüşmüştür. Bunu da en çok kadın bedeninin popüler kültürdeki yansımada görülür. Televizyon artık tüm dünyada en önemli kitle iletişim aracı haline almıştır. Aynı zamanda hızla ciddi bir tüketim nesnesine dönüşmüş, günlük yaşamda kolayca erişilemeyen her şeye erişilebilen bir araç haline gelmiştir. 1980’lerde yaygınlaşan video filmler döneminde göbek dansını kendi evinde uygulamak veya izlemek isteyenler için videokasetler hazırlanmıştır.

1987 yılında ikinci kanal açıldığı yıl yılbaşında ekrana dansöz getirerek, seyirciye izleyiciye izleyiciyi kanalı seçme konusunda ilk tercih hakkını verirken 1990’lı yıllarda özel kanalların açılmasıyla, dansözler, zamanla her gün değişik saatlerde yayınlanan pek çok programda ekranda görülmeye başlamıştır. 1990’ların sonlarında “Oryantal Star” ve “Roman Star” gibi programlarda dansözler kraliçeleri halkın katılımıyla televizyon ekranından seçilmiştir. 1990’lı yıllar boyunca göbek dansı, televizyonlarda vazgeçilmez bir yere sahip olmuştur ve göbek dansçıları tüm ülke tarafından tanınır hale gelmişlerdir. Sadece yılbaşlarının değil, her gün bir sebeple ekranlarda görülerek, popüler kültürün önemli birer nesnesi olmuşlardır. Eğlence programlarında, talk showlarda, sabah programlarında, yarışma programlarında, hatta bazen ilgi çekmek için haber programlarında bile yer almışlardır. Bir dönemler, sinema

filmlerinin arasına gerekli gereksiz konan göbek dansı sahneleri, bu sefer aynı şekilde her televizyon programında yer almıştır.

1990'lı yıllardan itibaren neoliberal ekonomi ile birlikte pek çok olgu tüketim nesnesine dönüşmüş, sağlıklı yaşam bilincinin elde edilmiş ve aerobik modası yaygınlaşmıştır. Bu dönemde icrası sırasında harcanan enerji dikkate alınarak, dansöz Hülya Işıl'ın kendi açtığı dershanesinde göbek dansını dönemin çok yaygın olan bir dans-spor kombinasyonu olan aerobik'e alternatif olarak zayıflama amaçlı kullanması, ilerleyen yıllarda pek çok salonunda oryantal zayıflama sınıflarının açılmasına yol açmıştır. Bu dönemde yaygınlaşan dans kurslarında da oryantal dans sınıfları açılmıştır.

1990'lı yıllarda internetin hayatımıza girmesi ve çok hızlı ilerleyen teknolojinin etkisiyle sosyal paylaşım ağları oluşmuş, sınırsız koldan pek çok görsel medya ürünü internet ortamına yüklenerek, istenilen zaman ve miktarda izleyici için ulaşılabilir hale gelmiştir. Günümüzde pek çok video portalına “göbek dansı” anahtar kelimesi girilerek göbek dansının icraları ve eğitimi konusunda pek çok görsel yayına ulaşılmaktadır.

2000'li yılların başlarında büyük bütçeli sahne şovları hazırlanmış, “Show Business” kapsamında kurulan dans toplulukları gösterilerine dahil ettikleri göbek dansını, yepyeni bir koreografik düzenleme ile uluslararası pazara çıkarmış ve ülke tanıtımında bir adım öne geçmiştir. Bu toplulukların göbek danslı bölümleri çok sayıda dansçının kordo dans ederek eşzamanlı yaptıkları hareketleri, bir solo performansçı ile taçlandırmış, dansın doğası gereği içinde bulunan solo özelliğini de kullanmıştır. Bu gösteriler çerçevesinde, yıllar boyu göbek dansını icra eden kadın bedeninin toplumsal algı çerçevesinde meta olarak algılanmasını kırmış, dans sanatı arasında bir yer kazandırmıştır.

2000'li yılların başlarından itibaren ülkemizde, önceleri ılımlı başlayan muhafazakarlaşma süreci, son yıllara gelindiğinde ciddi bir ivme kazanır. Daha önceleri siyasal olarak bu kadar net kendini ifade edemeyen muhafazakar tabanın toplum yaşamına, ekonomiye, siyasete ve kültürel hayata katılmasıyla beraber gittikçe artan bir ayrışma dönemi başlamış olur. 2000'lerden 2008 yılına kadar olan liberal yöntemlerden uzaklaşan Türkiye bu yıllarda iktidar çekişmelerin, ekonomik ve toplumsal çatışmaların da hız kazanmasıyla, muhafazakar zihniyet günlük yaşamda daha etkin hale gelmeye

başlar. Dönemin ekonomik ve politik atmosferinin doğal sonucu, sansür mekanizmasının büyük oranda yeniden günlük yaşamımıza dahil olmasıdır. Bu durumdan ilk nasibini alanlar televizyon kanalları olur. Göbek dansı, giderek televizyondan çekilmeye başlar, muhafazakarlaşan toplum yapısıyla birlikte, televizyon döneminde uzaklaştığı düğün salonlarında da daha nadir görülür. Günümüzde göbek dansçıları, daha çok eğlence sektöründe hizmet veren mekanlarda sahne almakta, uluslararası göbek dansı festivallerinde performans sergilemektedir. Hatta Arzu Öztürkmen'in de dans ve millilik arasındaki ilişkiden bahsederken açıkladığı gibi, göbek dansı devlet tarafından hazırlanmış tanıtım filmlerinde ve kataloglarında yer almaktadır.

Oryantal dans, devlet tarafından doğrudan desteklenmese de, artık milli kültürel varlıklarımızdan biri olarak Turizm Bakanlığı'nın resmi broşürlerinde yer almaktadır.⁸¹⁷

Göbek dansına, icra giysileri açısından bakıldığında, Cumhuriyet öncesi dönemdeki çengi ve köçeklerin bedenlerini saran gömlek ve yelekler, kalın kemer ve kuşaklar, uzun etekli giysiler tercih ettikleri görülür. Cumhuriyet sonrasında ise, yeterli görsel veri bulunamadığından ara dönemin bir önceki dönem giysilerinin kullanıldığı ancak kazanılan özgürlüklerle daha açık bir form kazanan bir geçiş dönemi olduğu söylenebilir. 1950'ler itibariyle, iki parçadan oluşan, işlemeli, süslü ve püsküllü üstler, kalın kemerli ve tüllü etekler kullanılmıştır. Tüm dünyada yaygınlaşan olan çıplaklık dalgasının etkisi 1960'larda kostümlerin dekolteleşmesine yol açmış, iç çamaşırı formunda olan ve göğüs kısmında sadece göğüs ucunu kapatan bir aksesuar ile altta kısa bir çamaşır kullanılmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde, sahne giysilerinde tüllerin ve kalçada katlı kabarık kumaşların dönüşü söz konusudur. 1980'li yıllarda kostümlerde püsküller ve boncukların yanı sıra işlemeli taşlar kullanılmıştır. Bu dönemde kostümlerde bacak kısmından bele doğru yüksek oyuklar bulunmaktadır. Ayrıca danslarda tül ve baston gibi aksesuarlar kullanılmaya başlanmış, başta taç, şamdan, peçe gibi parçaların yanı sıra, tüller ve pelerinler kimi zaman sahnede görülmüştür. 1990'larda iki parçadan oluşan ve yüksek oranda dekolteli ve kalça bölgesinden aşağıya salınan kloş formda ve tüllü kostümlerin yanı sıra elbise formunda, dar ve balık görünümünde bir yapıda, derin yırtmaçlı şekilde kostümler de kullanılmıştır. 2000'li

yıllarda ise, hem moda ve tekstil sektörünün gelişmesiyle, yeni kumaşları dansçıların kostümlerinde özgür tasarımlar kullanmalarına imkân tanımaktadır. Görsel olarak çok gösterişli ve pırıltılı kostümler kullanan dansözler, zaman zaman gece kıyafetini andıran ve genellikle buz pateni kostümlerinde görmeye alışkın olduğumuz tüller ile bazı bölümlerde çıplaklık hissi veren kostümlerle sahne almışlardır.

Göbek dansı, hareket açısından değerlendirildiğinde, Cumhuriyet öncesinde dönme, göbek atma, topuk çarpma, omuz titretme, geri yatma ve göğüs-kalça sallamalar ve titretmeler bulunur. Bu dönemde dansçıların ellerinde bulunan çalpara veya ziller ustaca kullanılır. Cumhuriyet sonrası danslar bir önceki dönemdeki dansların devamı niteliğindedir. 1950'lerde göbek danslarında ağırlıklı olarak sahne kullanımının bulunduğu uzun yürüyüşler arasında kullanılan kalça hareketleri bulunmaktadır. Omuzlarda silkeleme şeklinde titreme ve bedende geriye doğru köprü kurma hareketleri bulunur. 1960'larda hareket açısından benzer icralar söz konusudur ancak daha hareketler daha erotik bir form almıştır. 1970'ler döneminde yapılan göbek dansı icralarında, kalçalarda aşağı, yukarı ve dairesel hareketler bulunmaktadır. Dansçıların sahneden inerek masa aralarında ve üzerlerinde dans etmeleri alan kullanımını daraltmıştır. 1980'lerde baston, pelerin, zil, tül gibi aksesuar kullanılarak dansın görsel içeriği zenginleştirilmiş, koreografi unsuru ön plana çıkmıştır. Danslarda dikey hareketlilik ve dönüşler ağırlık kazanmıştır. Ayrıca, farklı disiplinlerde eğitim almış dansçılar modern oryantal, akrobatik oryantal gibi adlarla dans füzyonları sahnelenmiştir. 1990'lara gelindiğinde, dans alan kullanımı azalmaya, beden kullanımını artmaya başlamıştır. Bu dönemde, bedenin farklı bölümlerinde, sıra ile veya eşzamanlı olarak dairesel ve dikey yapılmış, diyafram nefesleri ile karın hareketleri ve tüm vücudun titretilmesi gibi hareketler sert ve keskin vurgular ile icra edilen yeni bir form oluşturmuştur. 2000'li yıllarda ise, beden hareketliliğinde elastik dans sunumlarını ortaya çıkarmıştır. Dansçıların bedenlerinin her bölgesini farklı vurgular ile kullanmaları, danslarda teknik olarak zorluk derecesi fazla olan hareketler yapmaları söz konusu olmuştur.

⁸¹⁷ Arzu Öztürkmen, **Rakstan Oyuna Türkiye'de Dansın Modern Halleri**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2016, s.49.

Çok eski dönemlerden beri bu topraklarda icra edilen göbek dansı, zaman içinde yönetsel, ekonomik, sosyo-kültürel değişim ve moda gibi etkenler karşısında ortaya çıkan eğlence alışkanlıklarının da etkisiyle hem icra hem kostüm açısından değişim göstererek olsa da günümüze değin dans sanatının önemli bir icra kolu olarak varlığını sürdürmektedir. Dansın geçmişin geleceğe bir yansıması olduğu düşüncesi içerisinde Anadolu toplumlarının göbek dansı ile aktardığı bilgiler kültür tarihimizin yön ve ilerleyişine ışık tutacak bir özellik kazanmaktadır. Bu çalışma ile kapalı kadın toplumlarındaki algı ve işleyiş, profesyonel kadın dansçılar üzerinden irdelenerek, Anadolu'da kadın ve cinsiyet algısı, sanat bağlamında dönemsel olarak sorgulanmıştır. Güncel siyasi, sosyal, politik nedenlerin etkisiyle kadim göbek dansı kültürünün geçirmiş olduğu süreç, evreler halinde sunulmuş, Türkiye'nin dans kültür tarihine kadın açısından bir bakış gerçekleştirmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın, Sosyoloji biliminin toplumsal cinsiyet ve feminist çalışmaları altında Türkiye'deki kadın çalışmalarına temel bilgileri sağlaması, toplumsal analizlerde göbek dansı verileri üzerinden daha sağlıklı çıkarımlara ulaşılmasına aracılık etmesi temel dileğimizdir.

EKLER – 1950’LERDE BASINDA YER ALAN HABERLERDEN ÖRNEKLER

07.08.1952, Milliyet, Sayfa 7

Görülmemiş bir ölüm

Aden, 6 (Nafen) — Aden’de Tawahide adlı eğlence yerinde 24 yaşında Atatürk dansözü halıkı eğlendirmek maksadıyla orijinal bir münara yaparken yanlış ve feci şekilde ölmüştür. Vak’a şöyle olmuştur:

Dansöz başının üstünde gaz lambası ile dans ederken lamba düşmüş ve gaz alev alarak üstündeki tül elbiseye sirayet etmiştir. Eltraftan yardım gelinceye kadar dansöz ağır surette yanmıştır. Hastahaneye kaldırılan genç kadın on saat sonra ölmüştür.

08.03.1955, Milliyet, Sayfa 7

Dansettiği dansöz ısıran kobra yılanı

[ANADOLU AJANSI]

BALTIMOR, 27 — İki Kobra Piton yılanı ile gösteri yapan Frieda Hoster adlı 25 yaşlarında bir dansöz, Kobralardan birinin dans sırasında kendisini ısırması üzerine bütün vücudu mefluç vaziyette hastahaneye kaldırılmış fakat komadan kurtulamıyarak ölmüştür.

23.09.1952, Milliyet, Sayfa 4

6 Sakıt Mısır Kralı Faruk’un gözdelelerinden rakkase Semir Azat Ankarada gösterilerine başlamıştır.
(T. F. A. - Ankara)

24.09.1952, Milliyet, Sayfa 4

6 Sakıt Mısır Kralı Faruk’un gözdelelerinden mehur dansöz Samiye Gamal şimdi Newyork’un mehur kabarelerinden birinde oriental dans gösterileri yapmaktadır. Resimde Samiye Gamal «binbir gece masalları» isimli raksim yaparken görülmektedir.

13.04.1955, Milliyet, Sayfa 4

— BÜTÜN İSTANBUL HALKININ SABIRSIZLIKLA BEKLEDİĞİ FİLM...
— SINEMASKOP FİMLERİNİN EN MUAZZAMI...
— TÜRK DANSÖZÜ NECLA ATEŞİN İLK FİLMİ...
— ASRIN EN BÜYÜK ESERİ HAKİKİ SINEMASKOP FİLMİ...
— TÜRKİYEDE İLK DEFA HAKİKİ SINEMASKOP PERDESİNDE HAKİKİ SINEMASKOP FİLMİ...
— SAMSON DALLIA VE VATAN KURTARAN ASLANDAN DAHA KUVVETLİ FİLM HARİKASI...

ASLAN YÜREKLİ RİŞAR

«King Richard and The Crusaders» KÂMİLEN RENKLİ
GEORGE SANDERS — REX HARRİSON — VİR
GINIA MAYO NECLA ATEŞ

Yarın akşamdan itibaren yalnız

Beyoğlu **L A L E** Sinemasında

İlahten: En son Paramount Dünya haberleri

13.10.1955, Milliyet, Sayfa 4

Türkiye’nin 1. No. lu Dansözü

ÖZCAN TEKGÜL

Amerikaya turneye giderken Geni batar. Beş Eskekle hâli bir adaya düşen ve kendisine sahip olmak isteyen erkeklerin hepsini idare etmek mecburiyetinde kalan Özcan bu mücerresini

GARIPLER ADASI

Reji: İhan Arakon

Filmide görürüz

Müzik: Şefik Gürmeriç

PANGALTI İNCİ SINEMASINDA

Muvaffakiyetle devam ediyor

Bu film sinemasızlık yüzünden Beyoğlunda başka bir sinemada gösterilemeyecektir.

İstanbul İletmesi: Duru Film, Adana: Cenup Film, İzmir: İş Film, Samsun: Zafar Film

10.06.1954, Milliyet, Sayfa 2

Cennet mecmuası yazı işleri müdürü mahkûm oldu

Şehrimizde müntezir «Cennet» isimli bir mecmuada yayınlanan Gökçen Moran adında bir dansöze ait resim müstehcen mahiyette görülmüş ve mecmuanın yazı işleri müdürü muhakemeye verilmiştir.

Duruşma dün sona ermiş, yazı işleri müdürü 1 ay hapse ve 75 lira ağır para cezasına mahkûm edilmiştir.

10.09.1956, Milliyet, Sayfa 1

Müstehcen raks eden dansözler

Beyoğlundaki mühtelif gazino ve pavyonlarda şark şapşapları yapan tanınmış beş dansöz ve film sanatçısının durumları zabıtaca bir tahkik mevzuu olarak ele alınmıştır.

İddiaya göre bu beş dansözün, oyun enasında giydikleri elbiselerle, raks enasında yaptıkları bazı figürler, müstehcen mahiyette telâkki edilmiş, bu hususta emniyet makamlarına müracaatta bulunarak, durumun düzenlenmesi istenmiştir.

09.12.1956, Milliyet, Sayfa 3

ÖZCAN TEKGÜL BERAAT ETTİ

[HUSUSİ MUHABİRİMİZDEN]

KONYA, 8 — Çıplak dansettiği için trehli kazasında Savaşlık tarafından mahkemeye verilen dansöz Özcan Tekgül'ün duruşması sona ermiş ve beraatle neticelenmiştir. Mahkeme, Tekgül'ün şehvânî işleri tahrik için değil, be-dif hisleri tatmin için soyunduğunu kabul etmiştir.

11.11.1955, Milliyet, Sayfa 5

Her Akşam
GARDEN
Pavyonunda
ZENGİN PROGRAMA İLÂVETEN:
Bütün dansözleri gölgede
bırakan çıplak dansöz
PANDORA

19.07.1956, Milliyet, Sayfa 3

CUMHURİYET PAVYONUNDA
HER AKŞAM
Hint atraksiyonuna ve Muazzam Programa ilâveten
Eşsiz Dansöz
TÜRKÂN ŞAMİL
Tel: 44 29 13

06.04.1956, Milliyet, Sayfa 5

Bu akşamdan itibaren **ŞEN SES** tiyatrosunda
Portekiz'in meşhur Bale yıldızları
memleketimizin yegâne dansözü
Semiramis'in iştirâkiyle
DIŞI HOROZ
Operet 3 perde 10 Tablo
Yazan: Nebih AHSEN Sahneye koyan: Zeki ALPAN Müzik: Neveser Kökdeş Yılmaz DURU Bale Hocası

11.05.1956, Milliyet, Sayfa 5

ŞEN SES TİYATROSUNDA
Her akşam Portekiz'in BALE Heyeti
ve memleketimizin yegâne dansözü
Semiramis'in iştirâkiyle
ÇIKLET KRALI
3 Perde - 10 Tablo
Bayramda 3 gün, gündüz saat 15 de, Gece saat 21.15 de temsiller devam edecektir.

16.09.1956, Milliyet, Sayfa 5

Bu akşam saat 20.30 da
AÇIK HAVA
Tiyatrosunda
Sanatkarlar Geçidi
ZEKİ MÜREN — Gönül
Yazar — Aziz Basmacı —
Dümbüllü İsmail — Tevhit
Bilge — Dansöz Semira Mü-
nire — Sadiye Arcuman —
Ateş Böcekleri — Nermin
Şenses.
vesaire... Biletler: 3, 4, 5 lira-
dır ve LÜKS sinemasında
satılmaktadır.

29.10.1956, Milliyet, Sayfa 7

Cumhuriyet Bayramı Münasebetiyle
Spor ve Sergi Sarayında 29 Ekim 1956 Pazartesi günü akşamı
saat 20.30 dan sabaha kadar
GÖRÜLMEMİŞ BİR GECE
SANATKARLAR RESMİGEÇİDİ
ALFABE SIRASIYLA
1 — Aleksandr Zamboglu, 2 — Armağan Şenol, 3 — Felahi Ege, 4 — İbrahim Özgür, 5 — Kapaçidiz, 6 — Maşhar, 7 — Şevket Yücesaz, 8 — Yanko.
ŞANLAR: Necla İz, Pola Morelli, Roberto Lorano
Oryantal dansözler: Asuman — İnel Birol — Mukadder — Güler Kardeşler
Semiramis — Semran Münire.
İstanbul'da bulunan tanınmış Türk Musikisi Ses, Söz, Operet, Revü, Skeç, İllüzyon, Oryantal dansöz sanatkarlarının iştirâkiyle
san'at resmigeçidi
FİYATLAR: 500 — 250 KURUŞTUR
BİLETLER SPOR ve SERGİ SARAYINDA SATILMAKTADIR
HER TARAFADA OTOBÜS TEMİN EDİLMİŞTİR

26.08.1956, Milliyet, Sayfa 1

MÜTEASSİP BİR KOMİSER DANSA İZİN VERMEDİ

Evvelki gece Hasköy'de son derece enteresan bir hâdise cereyan etmiş ve zabıtaya intikal ederek tahkikata başlanmıştır.

Meşhur dansöz S., Hasköy'de tertip edilen bir eğlence münasebetiyle sahneye çıkarak dans etmek istemiş, fakat o muntakaya bir şark vilâyetinden 15 gün önce gelmiş bulunan müteassıp bir komiser, dansözün kılığını müstehcen bularak dans etmesine müsaade etmemiştir.

Bu suretle büyüyen hâdise, Nahiye Müdürünün, Bölge Emniyet Amirinin müdahalesini intaç ettirmiş, fakat bunların ricasına, hattâ emir vermiş olmalarına rağmen, komiser «Müstehcen resimlerin nesri gazetelerde dahi yasaktır. Sureti yasağın aslı vacib değildir. Ben müsaade edemem. Muntaka benimdir» diyerek fikrinde ısrar etmiştir. Nihayet iki saatlik bir münakaşadan sonra dansöz daha üst makamların müsaadesiyle dans etmiştir. Emniyet Müdürlüğü vakayı bir tahkik mevzuu olarak ele almıştır.

07.12.1956, Milliyet, Sayfa 1

[RÜCHAN ÜÇVERİ]

SOYUNANLARIN DERDİ

Strip Tease'in yasak edileceği söylentileri yerli dansözlerini enkomu derde düşürdü. Bu durum karşısında meslekdaşlarına sözcüklüklü benimsenen Semiramis dün bir toplantı daha yaparak çıplak dansı müdafaa etmiş ve böylece de ismiyle reasminin bir kere daha gazetelere geçmesini sağlamıştır.

20.09.1956, Milliyet, Sayfa 1

ÖZCAN TEKGÜL, BASIN TOPLANTISINDA POZ VERİRKEN

BASIN toplantısı

Çıplak resimler çekilmesi dolayısıyla Savaşlık talebiyle hakkında dava açılmış olan dansöz Özcan Tekgül, dün gece Ankara'da çalışmakta olduğu gazinoda bir basın toplantısı tertip etmiştir. Özcan Tekgül, güzel bir kadın vücudunun yarı çıplak olarak görülmesinin hiç de emüsteh-

çen addedilmemesi icap ettiğini, bilakis böyle bir sahnenin insandaki bedii hisleri harekete getireceğini iddia etmiş ve: «İnanmazsanız bakın...» diyerek gazetecilere muhtelif bedii pozlar vermiştir. Ancak toplantıda hazır bulunan Foto muhabirleri bununla da iktifa etmiyerek dansözün, een bedii resmini çekmek istemişlerse de dansöz, «Aaa... ayıp» diyerek buna müsaade etmemiştir. Özcan Tekgül, bir çok ecebi artiste streep - tease, yani sahnede çıplak soyunmak müsaadesi verildiği halde, aynı halkın yerli dansözlerle tanınmamasından dolayı üzgün olduğunu da sözlerine ilâve etmiştir. Gazeteciler, toplantıdan ziyadesiyle bedii hislerle meşbu olarak ayrılmışlardır.

[HİKMET TANILTAN]

23.02.1958, Milliyet, Sayfa 5

DANSA VE RAKSA

Hevesli, Dansöz olmak ve şöhret yapabilmek için fırsat arayan bayanlara müjde, Amerika'ya gidecek ve Türk danslarını orada tanıttak bayanlar yetiştirilmek için acele aranıyorlar. Danslar ve oriantal Rakslar en şöhretli film yıldızlarını ve dansözlerini yetiştirip tanıtan, memleketimizin medarı iftiharı, Türkiye'nin beynelmîl şöhret sahibi, en meşhur varyete ve en büyük dans hocası Kudret

ŞANDRA

tarafından bütün bayanlara öğretilmektedir.

Beyoğlu Büyük Bayram Sok. No. 40 Kat 1'de Ar Artist Ajansına müracaat: Akşamları. (5532)

25.01.1959, Milliyet, Sayfa 4

Hulo - Hoopa Dansı

Türkiyede ilk defa Sahnelere ve perdeye Yüceden fazla ünli sanatkar yetiştirilen Film Yıldızlarımızı ve Dansözlerimizi amerikada tanıştıran Dansözler Ustası KUBRET ŞANDRA öğretmeye başlamıştır. Türkiye'nin Beynelmîl şöhret sahibi Varyete ve en büyük dans hocası ŞANDRA sahneye perdeye Dansa hevesli bayanlarımızı da yetiştirmektedir. Kabiliyetlere tahminlerin fevkinde çok dolgun ücret verilmektedir.

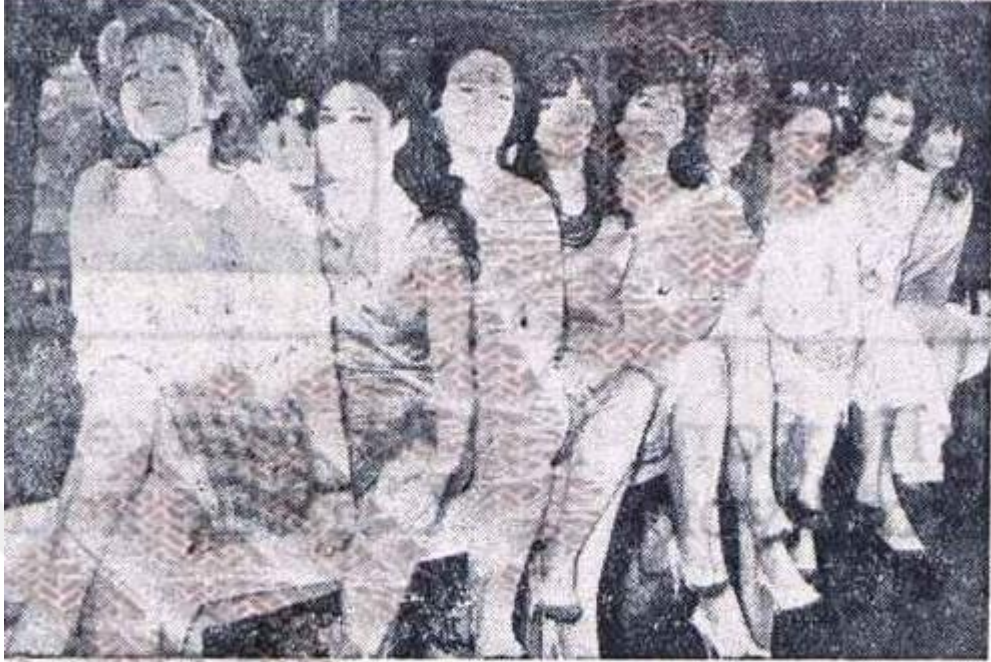
Tel: 44 89 41

Beyoğlu, Büyük bayram sokak No. 22 KONTAR Artist Acentasına Mür.

1960'LARDA BASINDA YER ALAN HABERLERDEN ÖRNEKLER

14.06.1962, Milliyet, Sayfa 2

" Dansözler Kraliçesi "

Dün şehirde bir gösteri yürüyüşü yaptılar, bugün de dansedecekler. İçlerinden en iyi oynayan «Dansözler Kraliçesi» seçilecek. Çoğu «çirliçiplak» oynamak istiyor. Onlara göre, tenin üzerine giyilen her şey, kadın kıvraklığının ortaya çıkmasına mánl.. Mahkemeye verilmeyeceklerini bilseler bu gece anadan doğma ortaya çıkacaklar ve başlayacaklar göbek atmağa!..

07.12.1962, Milliyet, Sayfa 2

Tepebaşı
CUMHURİYET PAVYONUNDA
Her Akşam

Beynelmül VEDET DANSOZ

İNCI BİROL

Pavyonumuz sabah saat 7.30 a kadar açıktır.
Rezervasyon Tel: 44 29 13

ILANCILIK 8529 - 15494

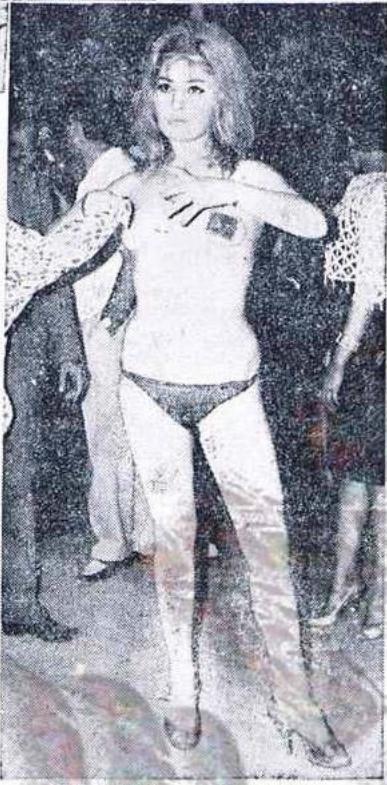
21.07.1963, Milliyet, Sayfa 3

YENİKÖY
BOĞAZIÇI
GAZİNOSUNDA
Dünyanın en meşhur triosu
LOS 3 CARİNO
Oryantal Dans Yıldızı
SEMİRE SEMİR
FOLKLOR EKİBİ
SİHİRLİ KEMANLAR
RUDY CASTEL D A N S
ORKESTRASI
Rezervasyon: 62 40 01/125 Metrdotel
(BASIN 12844) 10457

Gazinodaki kavgaya karışan Galatasaray'ın eski kalecisi Yüksel dışarı çıkarılıyor...

Halkta galeyana getiren Mehtap Güneş polislerin himayesinde dışarı çıkarılırken görülüyor...

Sütyenini çıkarıp atan Mehtap Güneş

Dansözler yarışmasında gazino birbirine girdi

Bir dansöz sütyenini atarak piste çıkınca ortalık karıştı

ÖNCEKİ gece Caddebostan Gazinosunda yapılan «1964 Dansözler Kraliçesi Seçimi» hâdisesi- li geçmiş ve kavgaya çıkmıştır. İddialara göre, gazinoya girenlerden 15'er lira duhuliyeye alınmış ve bu ticaretle, içeride yapılacak konsomasyonun dahil olduğu bildirilmiştir. Fakat kimseye bir şey verilmeyince garsonlarla münakaşalar başlamıştır. Müsabakaya 19 dansözün katılacağı bildirildiği halde 8 dansözün gelmesi ve bunların da hiç isim yapmamış dansözler oluşu, halkın protestolarına sebep olmuştur.

Saat 9.30 da başlaması gereken müsabaka ancak 24 de başlayabilmiş ve müsabakanın takdimciliğini yapan Erkan Yolaç sahneye atılan şişe ve bardaklardan korunmak için bir hayli gayret sarfetmiştir. Müsabaka sırasında yer yer kavgalar çıkmış, piste şişeler, bardaklar, tabaklar fırlatılmıştır. Mehtap Güneş adındaki dansözün sütyenini çıkararak ortaya fırlatması gazinoyu birbirine katmış, bazı kimseler kadının üzerine yürümüşlerdir. Polisleri kadını güçlükle kurtararak dışarı çıkarmıştır. Kavgalardan birine Galatasarayın eski kalecilerinden Yüksel de katılmıştır. Polis zor kullanarak Yüksel'i dışarı çıkarmıştır. Müsabaka sonunda Nermin Kuran adında bir dansöz, «1964 dansözler kraliçesi» seçilmiştir. Yeni kraliçenin tacını eski kraliçe Süreyya İz başına koymuştur. Müsabakadan sonra dansözlerin gazinodan ayrılmaları da hâdiseli olmuş ve halk kendilerini yuhalayarak otomobillerini taşı tutmuşlardır.

Eski Kraliçe Süreyya İz, yeni kraliçe Nermin Kuran, takdimci Erkan Yolaç ve ikinci Ay Sema Aydan kavgalı müsabakadan sonra bir arada...

NANA, ÖZCAN TEKGÜL
SEMİRANİS ve NECLÂ
ATEŞ'TEN SONRA...

AMERİKA'DA BİR TÜRK DANSÖZÜ: Özel Türkbaş

Dansözümüzü imkânı yok hakikî adı ile tanıyamazsınız. Fakat Halk Türkülerimizin ünlü «Özel Kardeşler» inin büyüğü, ya da «Günah Köprüsü» nün başkadın oyuncusu olarak onu mutlaka hatırlayacaksınız.

NANA, Özcan Tekgül, Semiraniş, Neclâ Ateş gibi ünlü dansözlerimiz yurt dışında «icra-i sahiyet» ediyorlar. Avrupa, genellikle Amerika göbek danslarına karşı - büyük bir yakınlık duyuyor ve mevcut dansözlerimizi durmadan kendine çekiyor. Doğuya öz ağır aksak bir müzik, yarı çıplak kıvrımlı bir kadın vücudu batılıları yakından ilgilendiriyor. Üstelik kazançlar da yerinde. Küçük bir ad İken Amerikaya giderek ünlenenler, Türkiyedekinden daha büyük ve geniş bir ilgiyle karşılanmalarını sayısı gün güne artıyor.

...VE ÖZEL TÜRKBAŞ

BUGÜN Amerikada enikonu ünlü bir dansöz durumuna gelen Özel Türkbaş'ı hatırlayacaksınız. Bundan on yıl öncelerinde Özel Kardeşler diye tanıdığımız ikili halk türkülleri okuyucuları vardı. Özel Türkbaş bu iki kardeşten biridir. Türkiyede evlenip birlikte Amerikaya göçtükleri Ayhan Batu da bir zamanlar yerli sinemamızda «Jön» oynayan bir oyuncumuzdu.

Özel Türkbaş'ın dansözlüğe ve ondan önce de halk türkülleri okuyucusu olmadan geçtiği sanat yolları, hayli ilgi çekicidir. Özel Türkbaş, işe Ankara Devlet Tiyatrosu çocuk bölümünde başlamış, beş yıl bu tiyatrodan manşili eleman olarak çalışmış, «Bir Yaz Gecesi Rüyası» nda, «Kösebaşı» nda, «Fatih» de ve «Sirano dö Berjerak» da oynamıştır.

Kardeşi Tancan ile birleşerek Özel Kardeşler adı altında okuyuculuğa başlamaları bundan sonraki döneme rastlar. İki kardeş, bu yeni alanda hayli başarı sağladıktan sonra ikisi de sinemaya geçmişler. Özel «Günah Köprüsü» nde Ayhan Batu ile, Tancan da «Namus Düşmanı» nda Mümtaz Alpaskan'la birlikte başrolde oynamışlardır.

VER ELİNİ U.S.A.

“GÜNAH KÖPRÜSÜ”nde Batu ile Özel tanışıp sevimişler ve evlenmişler. Batu iki film daha çevirdikten sonra, sinemamızın geriliğini anlamış ve bu alanda eğitim görmek üzere Amerika'ya gitmeye karar vermiş. Eşi Özel Türkbaş'la yollara düşmüşler ve Yeni Dünyaya gitmişler. Batu bundan sonrasını şöyle anlatıyor: «Eşim Özel bu arada gece klüplerinde oryantal danslar yapmaya ve şarkı söylemeye başladı. Bu sahada o kadar muvaffak oldu ki bugün Amerika'da bir numaralı dansöz ve şantözdür. Arada Dallas Texas'ta, Dallas Civic Opera Co. nin sahneye koyduğu «Thais» operasında «La Orientale» rolünde baş dansöz olarak oynadı. Opera o kadar tutundu ve Özel o kadar beğenildi ki, hakkında günlerce Texas gazetelerinde yazılar çıktı.»

Özel Türkbaş şu anda Dünya Fuarında «Fas» Pavilyonunda çalışıyor. Özel Türkbaş, Nana'dan, Özcan Tekgül'den, Semiraniş'ten ve Neclâ Ateş'ten hem değişik, hem de onlardan kolaylıkla ayrılan bir dansözdür.

Özel Türkbaş'ın san'at çizgisiz hayli inişli çıkışlı. Ankara Devlet Tiyatrolarında oynamış, sonra halk türkülleri okuyucusu olmuş; oradan sinemaya, sinemadan da dansözlüğe geçmiş. Dallas Operası'nda da «Thais» operasında önemli bir rolde görünmüş.

GÖBEK ATANLARIN HEPSİ BİRER "VAMP", OLDU

Dansözlerimiz ve Türk sineması

NILÜFER AYDAN

Filmin «mâsum kız» ı soyunup dökünmek istemeyince prodüktörler bu işi yaparak para kazananları sahneye çıkardılar ve bir taşla iki kuş vurdular: birincisi soyunma probleminin çözümü, ikincisi «vamp kadın» rolüydü

AYSEL TANJU

Dansözlikten başka beyaz perdeye geçerek artistliğe de başlayanlardan Aysel Tanju, Nilüfer Aydan'dan gayri bu dansözlerin hepsi, sinemada «kötü kadın» canlandırmışlardır. Resimde dansözlikle, film artistliği birarada yürüten Aysel Tanju görülmüyor.

LUSİ VALLİ

Yerli dansözlerin yanı sıra yabancılar da Türk beyaz perdesinde zaman zaman yer alıyordular. Son olarak Lusi Valli, rejisörlüğünü İhan Engin'in yaptığı ve başrollerinde Aida Pekkan, M. Tema ve Kuzey Yargın'ın oynadıkları «Şehvetin Estriyizi»de görülmüştü.

DANSÖZLER — Hocaları ile birlikte gösteri yapıyorlar...

Dansözler arası savaş şiddetlendi

■ Dansözlerin yetiştiricisi «Hocası olmayan dansöz yerden bime salatalığa benzer» diyor. Dansözler aralarında iki kampa ayrıldılar.

SUAT TÜRKER

ZİL sesleri. Darbukacının hüner gösterisi. Bir çift bacağın havaya fırlattığı eller. Sonra piste sâğrıdan başlayıp dönen... inen dansözler... Dansözlerin basın toplantısı dün böyle başladı.

.....
Kilometre, kemanıya akort için «ses» rırken, dans hocası Kudret Şandra «İyi bir dansözde aranan vasıfları» saydı: «Önce

estetik... Sora kıvrma ve titreme. Ayak tırnağından saç ucuna kadar titretmesi ni bilmek gerekir. Bunları da hoca öğretir. Hocası olmayan dansöz yerden bime salatalığa benzer!»

DANSÖZLER İKİYE BÖLÜNDÜ

Sonra esas konuya geçti. Şu dansözler de «iki kampa ayrıldı» da habermiz yok...

Kudret Şandra basın toplantısında olup bitenlerden şöyle yakındı: «Öbürkâter uydurmadan dansözler kraliçesi seçili»
♦ Devamı Sa. 9, Sü. 1 de

Dansözler arası

♦ **Baştafı Birincide** yorlar. Oysa ki bizimkiler gerçekten dansöz. Kraliçe olmaya layık dansöz.»

«Yani titretmesini, kıvrımını iyi bilen dansözler.»

«Bittabi.. Değil mi efendim? Dans sanatını, çıplak vücut göstermekten sarhoş kucağından kurtarmak zamanı gelmiş ve geçmiştir. Biz Türkiye'de bunun mücadelesini yapıyoruz. Bundan böyle figüranlarla «Dansözler Kraliçesi» seçimi yapılmamalıdır.

İKİ TARAF DA İDDİALİ

Kudret Şandra taraftarı dansözler «Kırkpınar'da başa gürsen pehlivanlar kadar iddialı». Oylesine iddialı ki meydan okumaktan dahi kaçınmıyorlar. Şöyle konuşuyorlar:

«Öbür tarafın seçeceği dansözler kraliçesi, bizim seçeceğimiz kraliçe ile hattâ kraliçe ile değil, de üçüncü gelen dansöz ile halk ve basın jürisi önünde dansetsinler. Böylece, gerçek bütün çıplaklığıyla meydana çıkacaktır.»

Dans hocası Kudret Şandra dün «Konuştu». Ondan yana olan dansözler de «dâvaya göbekleri ile katılıp öbür tarafın tutumunu protesto için» bol bol göbek attılar..

ORTA - DOĞU VE BALKANLARIN
EN MUHTEŞEM, TURİSTİK
SHOW SALONLARI

YARINDAN İTİBAREN SUNAR

BALLET PIROUETTE

ENTERNASYONAL İNGİLİZ BALESİ

THE ROLLWOOD
ÖLÜM PATİNAJCILARI

ORKESTRA
LOS 6 DE NAVARA
Dünyaca tanınmış İspanyol Orkestrası

Şantöz: **TÜNAY SÜR**

Oryantal Dansöz
OYA SEVEN

Çukurova Dansözler
Kraliçesi
NUR ÇİLEM

LAJLA NOVAK

AVRUPA'NIN ÖNLÜ
STRIP - TEASE YILDIZI

STRIP - TEASE
SEHER ŞENİZ

ÜSKÜP FOLKLOR EKİBİ
VE ÇEŞİTLİ SÜRPRİZLER

Bir saz salonunda bir "Turist Gecesi," vardı

MUZİK durdu.
«Dansöz, bir grup turisti ellerinden tutup sahneye çıkardı. Kıvrak bir oyun havası başladı. Turistler, dansöz, çalgıcılar hep beraber oynamaya başladılar.»

Seyirciler elleriyle tempo tutuyorlardı.

Dansöz sahnede oynayan yakışıklı Alman gencine yaklaştı. Gömleğini çıkarttı. Sonra.. Elle fi bel kemerine gitti. Seyirciler, programa katılan Alman turistinin yaptığı strip-tease'i seyreliyorlardı. Ancak, pantolonunu çıkartmak üzere olan genç Alman turistine aynı yerde bulunan eşinin «sert bir bakışı» iç çamaşırının da çıkmasına mani oldu. Sonra.. Daha başka turistler de sahneye çıktı. Şark usulü dans ettiler, kalça kıvrıp göbek attılar. Turistler de memnundu programı tertipleleyen gazino sahibi de... Yabancı turistler İstanbul eğlence hayatına katılınca gazinolarda bu sahneler sık sık tekrarlanmaya başladı. Yukarıda anlatılanlar Sirkeci'deki saz salonlarından birinin tertiplelediği «Turist gecesinde» olup bitti...

[ÖZCAN BÜYÜKOĞLU]

Yerli strip-tease sanatçısı, Alman erkek turistin elbiselerini soymaya çalışıyor, fakat...

Yerli strip - tease dansözü, turist Almanla dans ediyor.

[ÖZCAN BÜYÜKOĞLU]

Turistler, yerli strip-tease sanatçısının hareketine uyuyor.

TOKAT CADDELERİNDE...

Strip-tease Okulu kurucusu ve dans hocası Kudret Şandra, revüsüyle Anadolu'yu dolaşiyor. Şandra'nın revüsü özellikle oyunlardan önce şehirde yaptığı reklam geçitleriyle ilgi çekiyor. Eşeklere binmiş yarı çıplak tombul tombul dansözler, bir takım oyunlar yapan sihirbaz Sabu ve başlarında kâküllü Kudret Şandra... Şehir birbirine giriyor... Hele Tokat'ta... Kudret Şandra, Tokat'ta revüsünün yaptığı geçitin nasıl ilgi gördüğünü şöyle anlatıyor: «Fırsattan istifade eden Tokatlı delikanlılar kızlarımızın çıplak vücutlarını okşayarak bizleri al-kış tufanına tuttular.» Resimde kâküllü Kudret Şandra (sol-da) ve revüsü Tokat caddelerinde...

[AHMET YORULMAZ]

DEVE ÜSTÜNDE STRIP - TEASE

Strip-Tease, Avrupa gece klüplerinde doğdu. Türkiye'ye geldi, İstanbul'a, Ankara'ya, İzmir'e girdi. Yerli filmlerde yerleşti, taht kurdu. Bu yetmedi, bütün şehirlere dal budak saldı. Sonunda da so-kağa düştü. Fotoğraf, Kudret Şandra'yı, bir dansözine, Ayvalık so-kaklarında, deve üstünde strip-tease yaptırırken gösteriyor. Kudret Şandra ve dansözü, bu hareketleri yüzünden mahkemeye düş-tüler. Suç «müstehecen şekilde vücut teşhiri».

ADANA'DA BİR KRALİÇE

Emirgân Çay Bahçesinde önceki gece yapılan yarışmada Çukurova Dansözler Krallığı Adana'daki pavyonlardan birinde çalışan dansöz Asuman Can kazanmıştır. Yarışma başlamadan önce kraliçe seçileceği umulan dansöz Leyla, Murat Adanalı, Banker Enver Sayılğan ve Asfalt Rıza'nın da yer aldığı jüri tarafından üçüncü ilan edilmiş, ikinciliği İnci Sev kazanmıştır. Yarışmayı kalabalık bir halk topluluğu ilgi ile izlemiştir. [YUNUS ARGONLER - ADANA]

KANADA'DA BİR TÜRK LOKUMU

DANSÖZ TÜRKÂN

Röportaj:
ENGİN ASKIN
[Milliyet'in Kanada Muhabiri]

ADI: Türkân, «Soyadı»: Türk Lokumu. İşini çok iyi bilen Kanadalı menecerinin, siyah saçlı, simsiyah gözli ve uzunboylu Türk dansözü Türkân'ın, gerçek soyadının «Lokum» olduğuna beni bile inandırmaya kalkışması, bir bakıma, güzelliğinin özeti oluyor. Doğrusu, Türkân Yeldan'ın Toronto'ya geldiği günden bu yana 15 ay geçti ama, boyuyla, hosuyla, göz alıcı güzelliğiyle, Toronto'luların kısaca «Downtown» dediği, şehrin eğlence merkezine tam anlamıyla «oryantal» bir değişiklik gelmiş sayılır. Buradaki Türklerin deyimleriyle, «Maşallah» denilen, Kanadalıların ağzıyla da «Wow!» nidasiyle nitelenen bir değişim bu. Işıklarla yanyan sünen «Yonge» caddesinin başladığı kösedeki Hotel Victoria'nın gece klübü, şimdiye kadar dansöz Afet Sevilay'ı da alkışladı, çıtıpıtı Beyhan'ı da beğendi ama, «Türk Lokumu» Türkân gibisini görmedi. Bu yüzden her gece dolup tusan gece klübü, Türk dansözüne bir başka ilgi gösteriyor. Kusursuz derecede vücut güzelliğine sahip Türkân'ın oryantal dansları, o içerisi sınırsız gece klübüne, «Hâve bir hararete» ekler eklemes, sahneye yakın masalarda oturan, özellikle yaşlıca Kanadalıların hali görülmeğe değer oluyor. «Hâve hararete» aralıklı olarak 2 saate yakın süren dansın seyircilerini dut yemiş bülbüle çeviriyor dersek gerçek tarif edilmiş olur. Dansözün kıvrım kıvrım «şark» kokan çarpıcı görüntüsüyle başlayan çıtıpıtı sesizliği bozmamak için kimse yerinden bile kıpırdamıyor. Sonrası, dakikalarca süren «leis tufanı» tabii.

İSTANBULU ÖZLEMİŞ

Türkân Yeldan bana söylediğine göre, 21 yaşındaymış. Benim gördüğüme göre de, belli iki yuvarı, belli bir aşığı bir yasta. Kanada öncesi yaşadığı hayatı anlatırken söze, «İstanbulu çok özlediğini» söyleyerek başladı:

«Ah» dedi, «Şimdi İstanbul'da. Galatasaray'da olmalıydım, ya da Tarabya'da deniz kıyısında.»

Türkân'ın dansözlik hayatı eski Kordonbül'de başlamış. Sonra Karpiç ve ardından uzun bir süre Otel Balı'nı'da dans etmiş.

Toronto'ya geldikten hemen sonra dikkati çeken ve çarpıcı dansları ile Kanada'lıları kendisine hayran bırakan güzel vücutlu dansöz, «İyi para kazanıyorum, seçkin dostlarım var, keyfime bakıyorum ama, vatan gibisi yok...» diyor.

Türkiye'den 1961'de ayrıldığını söyledikten sonra şöyle devam etti:

«2,5 yıl Almanya'da dans ettim. Frankfurt'ta Imperial'de, Berlin Hilton'da beni çok beğendikleri ni söyleyebilirim. Sonra kısa bir

süre Fransa'da çalıştım ve oradan İspanya'ya geçtim. Şimdi oryantal dansı her önüne gelen yapmaya kalkışıyor, taklit ediyor ama ben Türk dansözü olarak, bu dansın ne menem bir şey olduğunu, Avrupa'da iyice ispat

etmeye çalıştım ve sanıyorum ki bunu da başardım. 1966 başına kadar — İspanya'dan sonra — Almanya'da Frankfurt'ta geçen dans hayatıma, Montreal'den aldığım bir teklifle yeni bir bölüm daha eklenmiş oluyordu. 1966'nın Mart ayında, Kanada'ya geldim ve Montreal'de «Arabian Nights» adlı gece kulübünde çalışmaya başladım. Ve sonra da Toronto'ya geldim.»

Doğma büyüme Galatasaraylı olan ve kulüplerden de Fenerbahçe'yi tutan dansöz Türkân, ya da «takma» soyadıyla, Türkân Türk Lokumu'na «Hiç aşık olup olmadığımı» sordum. Gülererek, «Erkekler bana vız gelir» dedi. «Aşk maşk da neymiş.»

En çok sevdiği 4 isim açıkladı bana: Biri dansöz Babuş, biri Osman Bölükbaşı, bir üçüncüsü Zeki Müren, dördüncüsü de, inihhar meraklısı şair Ümit Yaşar. Bir de tatlılardan kadayı çok severmiş. Şimdi dans ettiği klüpte, kendisine eşlik eden ikisi Arap ikisi Rum asıllı Kanadalı çalgı heyetiyile, yakında Amerika'ya Las Vegas'a gideceğini söyledikten sonra:

«İyi para kazanıyorum, seçkin dostlarım var, keyfime bakıyorum ama, vatan gibisi yok, hele Galatasaray gibisi yok» dedi son olarak.

Dansöz Türkân, iki saate yakın dansıyla seyircileri adeta dut yemiş bülbüle çeviriyor. Dansözünün kıvrım kıvrım «şark» kokan çarpıcı görüntüsü ile başlayan sessizliği bozmamak için kimse yerinden bile kıpırdamıyor.

27.10.1968, Milliyet, Sayfa 8

PLAJ OTEL MOTEL KAMPİNG

ATAKÖY
PLAJ GAZİNOSUNDA
29 EKİM SALI AKŞAMI
Oryantal : **BEYHAN**

Reklamcılık 4246 - 14825

08.10.1969, Milliyet, Sayfa 8

Film yıldızı Vedet oryantal dansöz

BİRSEN AYDA
HER AKŞAM
kervarsaray
PAVYONUNDA
Rezervasyon için Tel: 471630-471631

12.01.1968, Milliyet, Sayfa 8

Asvel takımı basketbolcuları evvelki gece Fenerbahçe'ye mağlup olduktan sonra ver ilen ziyafette hayli eğlenmişlerdir. İşte dansöz Babuş'u hayranlıkla seyreden Fransızlar. [MILLİYET]

16.02.1968, Milliyet, Sayfa 8

Besiktas'ın yeni Başkanı Talât Asal, baloya gec vakitlerde yetiştirildi. Fakat kısa zamanda neşeli dakikalar yaşadı. Resimde Başkan Talât Asal'ın yanında oynayan dansöz görülüyor...

20.07.1968, Milliyet, Sayfa 1

[İLHAN BAŞTANI]

Amerikalılar Beyoğlu'nda eğleniyor

Gündüz şehirde serbestçe dolaşamayan Amerikan filusunun erleri dün gece Beyoğlunda «telekten bir gece» çaldılar. Özellikle Asmalımescit'teki barlara toplu halde giden erler, buralarda kendilerine tanıyan izin saatinin sonuna kadar eğlendiler ve göbek atan dansözleri seyredip, içki içtiler. Amerikalı de-

nizellerin girdiği barların özellikle kendileri tarafından doldurulduğu ve salonunda herhangi bir «sivil» e yer kalmadığı dikkati çekmekteydi. Böylece, bir kısım eğlence yerleri İstanbul'un tedirgin misafirleri için «kapatılmış» oluyordu. Resimde, Beyoğlunda kapalı kapılar arkasında eğlenen Amerikalılar.

18.02.1969, Spor İlavesi, Sayfa 3

lüyor.

NAZILLI

NAZILLISPOR SOSYAL YÖNDEN KALKINIYOR

Nazillspor'u kalkındırmak için çaba sarfeden Kadınlar Kolu, Siyah - Beyazlı kulüp adına balo tertiplemiştir. Nazillspor Kadınlar Kolu bir yönden kulüpleri için teberru toplarken, diğer yönden de üye sayısını çoğaltmaya çalışmaktadır. Kadınlar Kolunun kulübe gelir temini için tertiplemediği balo çok ilginç geçmiştir. Gecenin alkışını dansöz Nalan Nil toplamıştır. Resimde futbolculardan Babür ve Mehmet Ali, dansöz Nalan Nil'e el çırparken görülüyor. [Mehmet Panayirci]

KONGRE YERİNE KADIN OYNATTILAR...

İzmir'de yapılacak olan AP kadınlar kongresinin Ankara'dan gelen bir emirle iptal edilmesi üzerine, kongre için toplanan delegeler hemen bir eğlence tertiplenmişler ve masa üzerinde dansöz oynatmışlardır. Erkek alınmayan salonda, ilçelerden gelen başı örtülü AP'li hanımlar, ilkin havaya uymakta zorluk çekmişlerse de, sonradan dansöz masalarının üzerine çıkartmakta âdeta birbirleriyle yarış etmişlerdir. Resimde, dansöz Belgin, AP'li kadınların masasında görülüyor. (İZMİR - THA)

Bayram gecelerinde ve Yılıbaşında eğlenebileceğiniz en iyi lokal

PAŞAM'DA

Türk müziğinin essiz sanatçısı

BÜLENT ORAL

ATEŞ BÖCEKLERİ

Tavernaların kral şarkıcısı

YORGO PAVURİDİS

ve orkestrası

SERPİL ÖRÜMCER

Dansöz ŞELELE

ve çeşitli bayram ile yılbaşı sürprizleri
Tel: 47 26 82

Sığıl meydanı

BU AKŞAMDAN İTİBAREN
İSTANBULUN
EN GÜZEL TAVERNASI

k kulüp keban taverna

SUNAR

DARVAŞ

ŞANTÖZ
ANTONYO

ŞANTÖZ
PAMİR
PINAR

ORİYANTAL
Tanju Tamara

VE

sadık avcı
TAVERNA ORKESTRASI

REZERVASYON : 49 90 10 . 11 . 12
SİRASELVİLER - TAKSİM

k kulüp
keban taverna

SUNAR

* NİL *

DEMİRHAN

* SAADET SUN *

* ORİYANTAL ANNABELLA

ŞEVKET YÜCESAZ
ve DÖRTLÜSÜ

KONTLAR ORKESTRASI

SADIK AVCI ORKESTRASI

ve MUAZZAM SÜRPRİZLER

NOT: NİSAN DÜĞÜN KOKTEYL VE
ZİYAFETLER KABUL EDİLİR

Fiks menü (içki dahil) 50 TL.
Rezervasyon 49 90 10

1970'LERDE BASINDA YER ALAN HABERLERDEN ÖRNEKLER

02.10.1970, Milliyet, Sayfa 8

BÜYÜK TARABYA OTELİ

3 Ekim 1970 Cumartesi gecesinden
kış sezonu için itibaren
GECE KULÜBÜ Açılışı'nda
Sunar.

SÜHEYL DENİZCI ork.
Solist **AYTEN ALPMAN**

TANJU OKAN
COLLEEN LAYNE
MELİH GÜREL
Oryantal.
SEMRA TİMUÇİN

BEHİÇ ALTINDAĞ 5

Takdim eden: **ESİN ULUER**
Rez. 63 4670 - 63 4370

17.02.1970, Milliyet, Sayfa 5

Casino D'İstanbul
SAİT HALİM PAŞA VALİSİ SULTAN KULÜBÜ

HER GECE, HERKESE AÇIKTIR

* **Gina Baro** VE
trio sol de Cuba Carnaval

* **Şantöz NEŞE**
vedet oryantal

* **GÖNÜL GÜLER**

* **GÜVEN AYDIN**
dans ve show orkestrası

HER NEVİ TOPLANTILAR KABUL EDİLİR
menü: 15 TL servis dahil
konsomasyon: 50 TL
rezervasyon: 6346122 Yeniköy

< || >

23.02.1970, Milliyet, Sayfa 12

DANSÖZ VE HERRERA

Herrera, İzmir'de de hep dostlar arasındaydı. Güztepe'liler bu büyük misafirlerini, cumartesi'nin geç saatlerine kadar gezdirdiler, eğlendirdiler. Rakı içti Herrera. Sihirli Kemanları dinledi. Balık ve börek yedi (altta). En önemlisi göbek dansı seyretti (üstte).
[AHMET GÜLTAS]

04.01.1974, Milliyet, Sayfa 6

NIGHT CLUB TAŞLIK

BU AKŞAMDAN İTİBAREN SUNAR

DUO FLIP'S SPECTACLE
SEXY

GOLDEN STAR BALLET

GOLDEN STAR BALLET

STRIP-TEASE

"HANS SHOW"
(iluziyon'da harikalar)

duo **LYDIA ve BORIS**
yurdaer doğulu ork.

vedet oryantal **SEMIN**

HER PAZAR MATİNE rez: 480135-4773 40

HOLLANDALILAR TÜRK HAVALARI İLE GÖBEK ATIYORLAR

LAHEY, KAMURAN SÜMERCAN

bildiriyor
Genellikle Türkiye'ye gitmiş olan
Hollandalılar ülkelerindeki Türk
lokantalarına rağmet etmekte
ve Türkiye'yi görmemiş olan
arkadaşlarını da yanlarına alıp
Türk yemeğinin yanısıra Türk
müziğini onlara dinletmekten
şark danslarını göstermekten
ayrıca gurur duymaktadırlar.
Amsterdam'ın Haarlemmer so-
kağı 7 - 9 numaradaki «mer-
haba» adlı Türk lokantasına
gelen ziyaretçilerin ilk sualleri:
«Atraksiyon saat kaçta başlı-
yor?» oluyor. Program başladıktan
sonruda piste fırlayıp Ho-
landalılar Türk havasıyla gö-
bek atmaya başlıyorlar.

Hollanda televizyonlarındaki
programları nedeniyle herkece
tanınan Merhaba saz topluluğu
repertuarlarına Türk müziğiyle
başlayıp Hollandacaya çevirdik
leri anadolu havalarıyla da ayrı-
ca espiri kazanmaktadırlar.

Hollanda televizyonundaki programlarıyla sükse yapan Mer-
haba saz topluluğu ve Türk dansözü Gönül Volkan...

Sunderlandlılar göbek seyretti

KAMURAN SÜMERCAN

İngiltere Kupası'na kazanan Sunderland takımına bu başarısı nedeniyle hediyeler yağmaktadır. Bunların sonuncusu Kıbrıslı Joseph Mourattan gelmiştir. Koyu Sunderland taraftarı olan Mourat geçtiğimiz hafta içinde verdiği

bir yemekte bütün Sunderlandli futbolculara sürpriz olarak bir Türk dansöz tarafından göbek dansı zıvafeti de vermiştir. Türk dan-

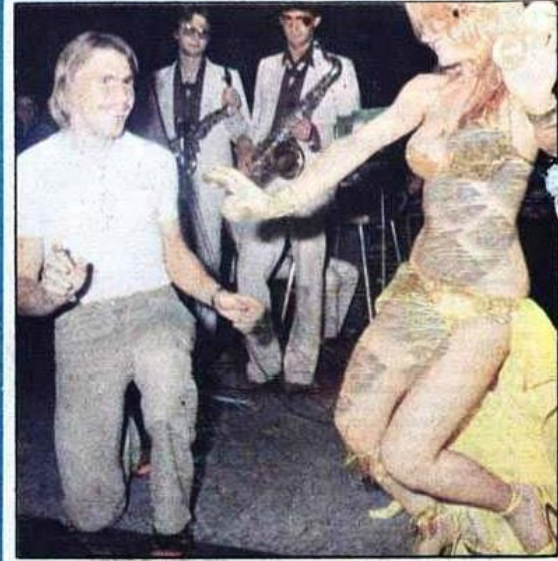
sözünün tesirinden kurtulmayan futbolcular dansöz aralarına alarak bir yılın hatıra fotoğrafı çektilmişlerdir.

"İspanyolca Konuşanlar Gecesi"nde Meksika Büyükelçisi Ernesto Castro Valle ve eşinin masasında oynayan dansöz Canan Cem...

İspanyolca konuşanlar alaturka göbek attı

... Olee İspanyolca...
Bu feryada herkes yürekli hatırlıyordu.. O gece Ankara Palas Otelinin "Ancelo Payyon"da "İspanyolca Konuşanlar Gecesi" vardı. Gaskonyalı Anselo, kapağı Ankara'ya atmış, burada bariton sesi ile müsterilerini kargılıyor, onlara neşeli vakitler geçirtmek için uğraşıyordu. Gecenin şeref masası Meksika'nın Ankara, Tahran, Karacı. Büyükelçisi Ernesto Castro Valle ile eşi ve dostlarına tahsis edilmişti. Meksika'nın İstanbul Fahri Konsolosu Arif Aktugan da bu gece için Ankara'ya gelmişti. Üç yıldan beri Ankara'da bulunan Bayan Valle çocuğunu burada doğurmuş, onun vaftiz anneliğini de Bayan Anburun yapmıştı. Muzaffer Güngör orkestrasının birbiri ardına çaldığı İspanyol parçaları ile atmosfer kısa zamanda ısınmış, Meksikalıların kurtuluş şarkıları "La Paloma"yı, "Celito Lindo" lar, "Kukuracha"lar izlemiş, bir ara Meksika büyükelçisi ve eşi dansöz Canan Cem ile karşılıklı göbek bile atmışlardı. Velhasıl o gece kordiplomatige bağlı bütün İspanyolca konuşanlar alabildiğine güzel vakit geçirmişlerdi.

Cumhurbaşkanı'nın Uluslararası Bisiklet Turunun birincisi ve olimpiyat şampiyonu Sovyet Pikuus, dansözle karşılıklı göbek atarken... (SINAN ERBİL)

Olimpiyat Şampiyonu Sovyet bisikletçi Pikuus zaferini dansözle göbek atarak kullandı...

Murat Oktem

Uluslararası Cumhurbaşkanlığı Bisiklet Turu'nun ardından yarışlara katılan tüm sporculara ve görevlilere bir veda

yemeği verilmiştir. İstanbul Valisi Orhan Erbuğ'un da bulunduğu yemekte başarılı sporculara ödülleri dağıtılırken, konuk ülkeler başkanları Devamı S. 13. S. 7'de

Prof. Minkari Tarabya'da etrafına balon

dağıtırken, Çapa'lıların Hilton'daki gecesinde Prof. Ali Uras omuzlarda taşındı.

Dr. Necati KARAKAYA

14 Mart Tıp Bayramında galipler sesiz, yenikler ise tam aksine, ne'eli idiler. Evet, öğleden sonra İnönü Stadındaki maçtan sonra Çerhapaşalılar Tarabya Otelindeki geleneksel balolarında bol bol eğlendiler...

Rektör Prof. Dr. Haluk Alp'in: "Bugün yendiğiniz, biliyorum, bugün bir gününle" sözleriyle başlayan açış konuşmasını prototo ile karalayarak, hepbirde: "Aksine Senis... Nev'ilyla!" diye lağırarak cevaplandırdılar...

Çerhapaşalılar bu sözlerinde haklı idiler. Prof. Dr. Rüknettin Tözüm ile Prof. Dr. Tark Minkari'yi seyredenler gülmekten kondilerini masalarına atıyorlardı.. Prof. Dr. Tark Minkari baloya 1000 adet balon ile gelmişti.. Hepsi teker teker yığıldı ve sonra yakılmaları masalarına dağıtırken: "Bu yıl emekli oluyorum. Balon atarak hayatımı kazanacağım. Rüknettin ne yapacak?" diye sordu..

Profesör Dr. Rüknettin Tözüm de ne yapacağını sahneye çıkararak gösterdi.. Dansöz ile böyle bir oynadı ki, daha bugünden gazinolardan transfer teklifi

Dekan Cem Demiroğlu, Prof. Dr. Suat Danyaloğlu, Prof. Dr. Suat Vural, Prof. Dr. Nadim Zembilci, Prof. Sadettin Buluç, Prof. Dr. Mahir Tuluca, Prof. Dr. Faruk Yener, Doçent Dr. Savure Haktan, Doçent Dr. Turgay Atasü, Doçent Dr. Nurettin Savaş gecenin iyi eğlencileri arasında idi.. 23 yıl önce aynı gün evlenen Prof. Dr. Nihat Dorken de iki mutlu günü birarada yaşadı..

ÇAPA'LILAR

Çapa'lılar Hilton salonlarında bala verdiler.. Çerhapaşa ya futbol maçında ilk golü atan Prof. Dr. Ali Uras, doktorların omuzları üzerinde salona girdi.. Dekan Prof. Dr. Güngör Ertem'in açış konuşmasından sonra, Cem Karaca ilgi ile izlendi. Ancak, Prof. Dr. Orhan Eren, Prof. Dr. Sedat Kataroğlu, Prof. Dr. Korhan Altın, Prof. Dr. Cevat Bahadır, Prof. Dr. Alp Göksan, Prof. Dr. Kaya Çiğdem, Prof. Dr. Metin Özek, Prof. Dr. Fuat Dinis ve Doçent Dr. Ergin Sencer'in dikkatle izlediği pantöz Bahadır'dı.. Santöz Bahadır dekolte elbisesi ile dikkati çekti..

Balo biterken Prof. Dr. Kaya Çiğdem'in Karadeniz Ekibi çıktı sahneye.. Bir Profesör

Prof. Dorken Tıp balosunda 28. nci evlilik yıldönümünü kutladı...

FUTBOL'DA YENİLEN CERRAHPAŞA'LILAR, BALODA COŞTULAR

Çapa'lı Prof. Dr. Haluk Alp, rektörlük görevi nedeniyle gecenin bir kısmını Çerhapaşalılar arasında geçirdi. Fotoğrafta solda Rektör Prof. Dr. Haluk Alp, Çerhapaşa Tıp Fakültesi Dekanı Cemil Demiroğlu ile geceyi izliyor.

Oryantal danslarda büyük başarı sağlayan Prof. Dr. Rüknettin Tözüm, eşlik ettiği dansöz Perihan Ateş'in elini operken salon alkıştan iniyor

Çerhapaşa'nın yıldızı Profesör Dr. Rüknettin Tözüm'dü. Tözüm İnönü Stadı'ndaki büyük maçtan sonra, Tarabya'daki baloda durmadan dans etti ve dansöz Perihan Ateş'in danslarına katıldı..

31 SAAT ARALIKSIZ GÖBEK ATAN GENÇ TÜRK DANSÖZÜ SÜREYYA GÖBEĞİNİ 55 800 KEZ TİTRETMIŞ

LONDRA, KASIM YARGICI

BİR süre önce Londra'da Gelibolu adlı Türk lokantasında 31 saat aralıksız göbek atarak yenilenmesi göç bir rekor kıran dansöz Süreyya'nın bu rekorunu kırarak olan bir başka dansöze 750 bin lira ödül verileceği açıklanmıştır. Gelibolu lokantasının sahibi olan Yusuf Murat tarafından konulan ödül, eski rekordundan daha iyisini kuralırsa Süreyya da alabilecektir.

Şimdi yeni bir rekor denemesine hazırlanan genç Türk dansözü kendisine 5 bin sterlin (150 bin lira) kazandıran rekoru için şunları anlatıyor:

"İki saatten sonra iyice açıldım. Yirmi dört saat-ten sonra çoşum. Biri kolumdan çakıp sahneye indirmeseydi 31 saat ile kalmıyordum. Büyük bir yorgunluk, bitkinlik duymadım. Yalnız ayaklarım fena halde su topladı, bir de sağa sola garmaktan bacaklarım ve kollarım gürük içinde kaldı. On iki yıldır dans ediyorum ve dört yıldır da Gelibolu'da çalışıyorum. Gelibolu'da her gece iki kere sahneye çıkıyorum. Oradaki programım bittikten sonra da Londra'nın bir saati içinde olan bir otelde oturma-ya gece kulübünde dans ediyorum. Yoğun çalışmaya alışık olduğum için rekor teşebbüsü bana o kadar ağır gelmedi."

Aksine rekor teşebbüsü Süreyya'yı hıfletmiş, 31 saat sonunda teraziye çıktığı gün beş buçuk kilo ağırlık gelmiş. Dans maratonu sırasında bir saat kilo yer fıstığı yemesine, 15 litre portakal suyu içmesine ve her saat başı beş dakika dinlenmesine rağmen. Yapılan hesaplara göre Süreyya Gelibolu maratonu sırasında göbeğini saatte 1800 kere, bütün dans boyunca da 55.800 kere titretmiş.

Dünya göbek rekorunu kırarak dansöz 750 bin lira ödül kazanacak

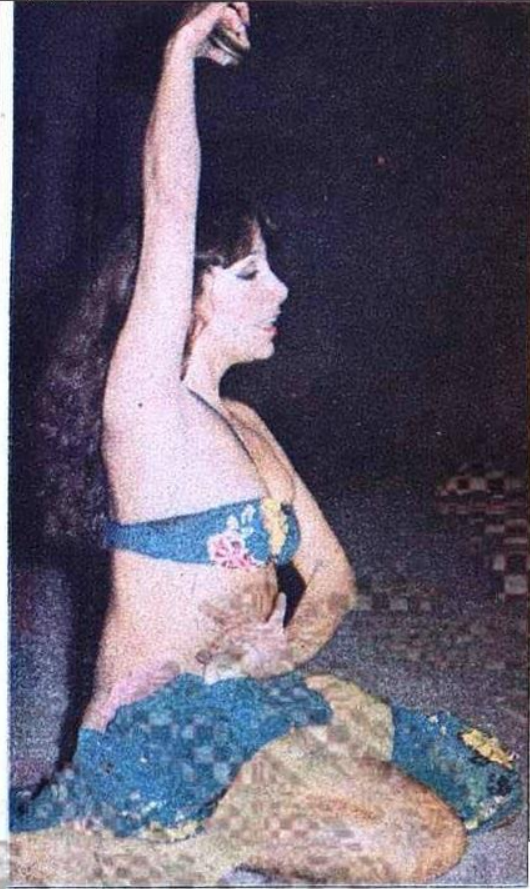
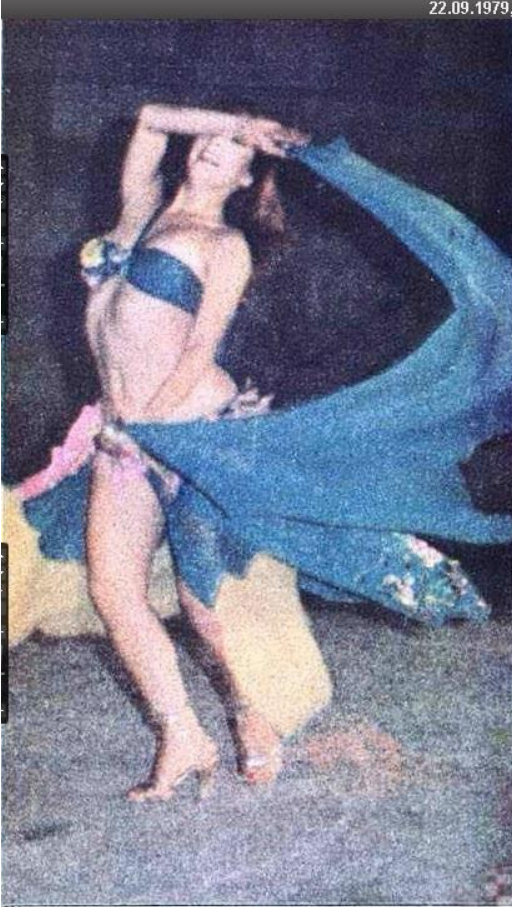

ENERJİ KONFERANSI KAPANIŞ YEMEĞİNDE DELEGELER EĞLENDİ

19 Eylülde Atatürk Kültür Merkezi'nde çalışmalarına başlayan 10. Dünya Enerji Konferansı, 23 Eylül cuma günü düzenlenen kapanış töreni ile sona erdi. Aynı gece konferansa katılan delegeler için Yıldız Parkı Çadır Kasrı'nda bir veda yemeği verildi. Yemeğe katılan delegeleri en çok oryantal danslar yapan dansöz ilgilendirdi. Bazı delegeler piste fırlayıp dansözle birlikte göbek attılar. Göbek atanlar arasında kadın delegeler ve erkek delegelerin eşleri de vardı. Bazı erkek delegeler de dansöz oynarken aşka gelip Türkiye'deki yöntemlere uyarak dansöze para bastılar... (ALİ BOSTANCI)

10. Enerji Konferansı ile ilgili bir araştırma yazısı 12. sayfada

Dünya Madencilik Kongresine katılan delegelere "Türk kültür şov" gösterisi yapıldı. Gösterilere katılan dansöz Nesrin Topkapı delegeleri coşturdu... Bazı delegeler sahneye fırlayarak dansöze para bestiler. Fotoğrafta Nesrin Topkapı görülüyor.

YABANCI MADENCİLERE «TÜRK KÜLTÜR ŞOV»U SUNULDU...

Şova katılan dansöz, delegelerin coşmasına ve sahneye fırlamasına neden oldu

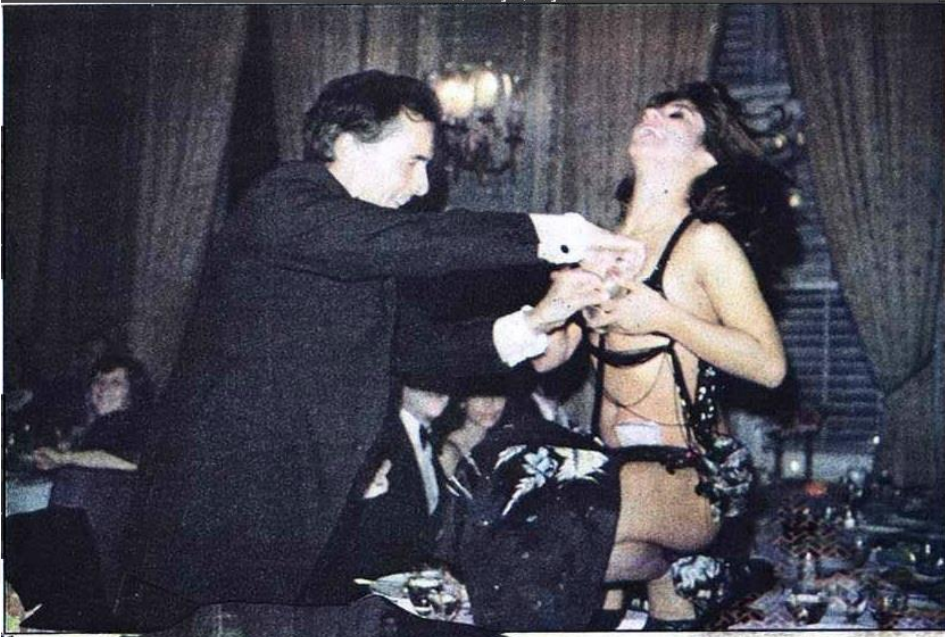
DÜNYA Madencilik Kongresi'ni yabancı delegelerine Türk kültürünü sergilemek amacıyla Açık-hava Tiyatrosu'nda verilen Kültür Şovu'nda Türk folklorunu ve dansözünü izleyen delegeler, ünlü bir Türk şarkıcısının Fransızca şarkılar söylemesini yadırgadılar.

İki saat kadar süren Kültür Şovu'nda Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Devlet Halk Dansları Topluluğu 7 bölgeden tam 8 oyun sundu. Gelen davetler üzerine her yıl yurt dışında sürekli gösteriler yapan başarılı topluluk 2 aylık bir Avrupa turnesinden yeni dönem ve oyuncuları ayaklarının tozuyla sahneye çıkmışlardı. El tezgâhlarında özel olarak dokunmuş yöresel giysilerle sahneye çıkan, teknik direktör Bahri Ertek'in yönetimindeki 80 folklorcu, yabancılarla Türk folklorunun en özgün oyunlarını, yetersiz ıyıklandırmaya karşı başarıyla sundular. Hareketli dansların ve folklorcuların dinamik oyunlarının etkisinde kalan delegeler, müziğin ritmine uyarak sık sık tempo tuttular.

Folklorcuların oyunlarına bir süre için verdikleri arada sahneye çıkan bir dansöz A rap müziğinin eşliğinde Türk kültüründen örnekler verdi! Kafalarında yaratılmış "Türk lokumu" imajını sahnedeki görmekten memnun kalan delegeler, dansözün danslarını çokıyla izlediler. Bir ara bir yabancı delege de sahneye fırladı ve elindeki parayı dansözün elbisesine sıkıştırdı.

Nesrin Topkapı dansı sırasında yer figürlerini yaparken...

Doktor Schnell dansöze para bastırıyor...

Turistlere gösteri yapan bir akrobat...

Dansözle göbek atan bir turist...

Milyoner turistler dansöze bol bol para bastılar

- Aralarında ünlü diş doktoru Schnell, prens, prenses ve düklerin de bulunduğu 98 kişilik turist grubuna Sait Halim Paşa Yalısı'nda düzenlenen defilede Türk giysileri de tanıtıldı

SARK Ekspresi'nin sahibi İsviçreli firma tarafından düzenlenen son geziye de Avrupa

sosyetesinin yakından tanıdığı birçok prens ve prenses ile isadamları katıldı. Yedi değişik ülkeden 98 yolcu ile İstanbul'a gelenler arasında Alman Prens ve Prenses Rupert Lowenstein ile İngiltere'den Kont ve Kontes Wiltonlarla, İsviçreli ünlü diş doktoru Dr. Schnell de bulunuyordu. İstanbul'da 24 saat kalan ve gündüzleri tarihi yerleri gezip binlerce dolarlık ipek hahlar ve hediyelikler satın alana turistler gece de Sait Halim Paşa yalısında şark dekorları içinde yemek yediler. Yemekte masalarının üzerine dansöz Güler Feyzi'yi çıkaran konuklardan Dr. Schnell geleneklere uyarak dansözün koynuna para soktu. Bu da öteki konukların şakalarına yol açtı.

Daha sonra kendileri için Cemal Bayar - Sibel Cebeci tarafından düzenlenen defileyi izleyen konuklar, "Türk giysilerinin çok güzel ve çekici olduğunu" söylediler. Yemekte turistlere Türk mutfağından yemekler sunuldu ve Türk şarapları ikram edildi. Konuklara servis yapan garsonların eski Türk satıcıları giysileri içinde şerbetler ikram etmeleri kadar çevre ile pişirilen Türk kahvesi de büyük ilgi gördü... Gece sabaha kadar eğlenen 98 turist dün sabah gene geldikleri Şark Ekspresi'ne binip ülkelerine döndüler...

1980'LERDE BASINDA YER ALAN HABERLERDEN ÖRNEKLER

18.05.1980, Milliyet, Sayfa 1

SULUKULE DE ARANDI

Sulukule'ye yapılan baskından sonra gözaltına alınan ev sahipleri kadınlar...

Yasaklılarda çocuk denemek yaşta kızların çirliçiplik dans ettiği görüldü. (FOTOĞRAFLAR: SAVAŞ AY)

Küçük yaşta kızları dans ettiren evler kapatıldı

- Evlerin sahipleri, "Burası turistik yerdir" diyerek kapatılma kararına karşı çıktılar
- Polis tesciminde ev sahipleri ve dansözlerin de bulunduğu 35 kişiyi gözaltına aldı

Haber 7. Sayfada

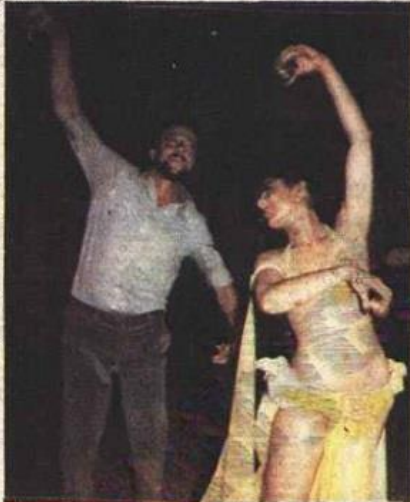
Ahlâk zabıtası ekipleri baskın sırasında.

24.12.1981, Milliyet, Sayfa 1

BU KEZ EV SAHİPLERİ EĞLENDİ

Marmara Etap Oteli'nin geleneksel personel balosuna tüm çalışanlar eşleri ve çocuklarıyla katıldı. 650 kadar konunun gece geç saatlere kadar eğlendiği baloda bir de piyango çekilişi yapıldı. Etap İstanbul Oteli Genel Müdürü Hakkı Muşkara, kendisine çıkan ve piyanonun en büyük ikramiyesi olan Paris'e gidis-dönüş uçak biletini balo düzenleme komitesine armağan etti. Geceye ayrıca, Gençlik ve Spor Akademisi'nin 14 kişilik folklor grubu oynadıkları oyunlarla renk verdiler. Dansöz Sarahnaz ve Sulukule ekibi ile şarkıcı neco ve Neslihan tüm konukları coşturdu. Personelin büyük bölümü dansözlerle birikte oynadı.

Binbir Gece Masalı 3000 liraya yaşanıyor ve içinde mutlaka göbek dansözlerine ranstlanıyor.

Bir binbir gece masalı 3000 liraya yaşanıyor...

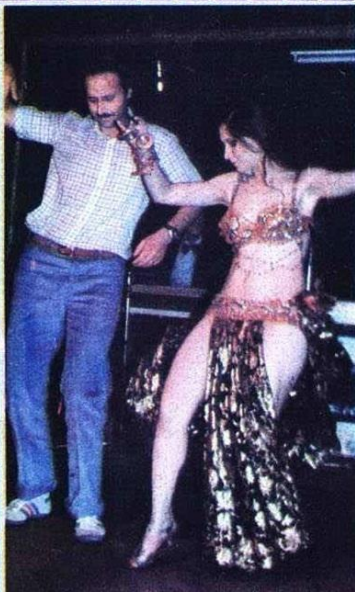
- Oriental Show (Şark Gösterisi) adı verilen gecelerde elektro gitar ve org eşliğinde "Çayda Çıra" oyunu ve Fransızca, İngilizce, İspanyolca şarkılar okuyan "Türk şarkıcısı" gibi "orientallikler" var
- Göbek dansözleri ya çok acemi, ya çok yaşlı. İkisinin ortasında olanlar ise dansetmekten çok, fotoğraf çekilmekle uğraşıyorlar

Haber 9. Sayfada

Nesrin Topkapı: "Benden başkası TV'ye çıkamaz"

Gazinolar ile büyük oteller kadroları açısından birbirleriyle rekabet ededursun, TRT'nin yılbaşı gecesi özel eğlence programı, her yıl olduğu gibi, bu yıl da "dansöz sorunu" nedeniyle karıştı. Bu yıl ilk kez, 6 dansözün programa alınmasına karşı çıkan Nesrin Topkapı, "Ya ben tek başıma çıkarım, ya da hiç çıkmam" deyince, son karar Genel Müdür Macit Akman'a kaldı.

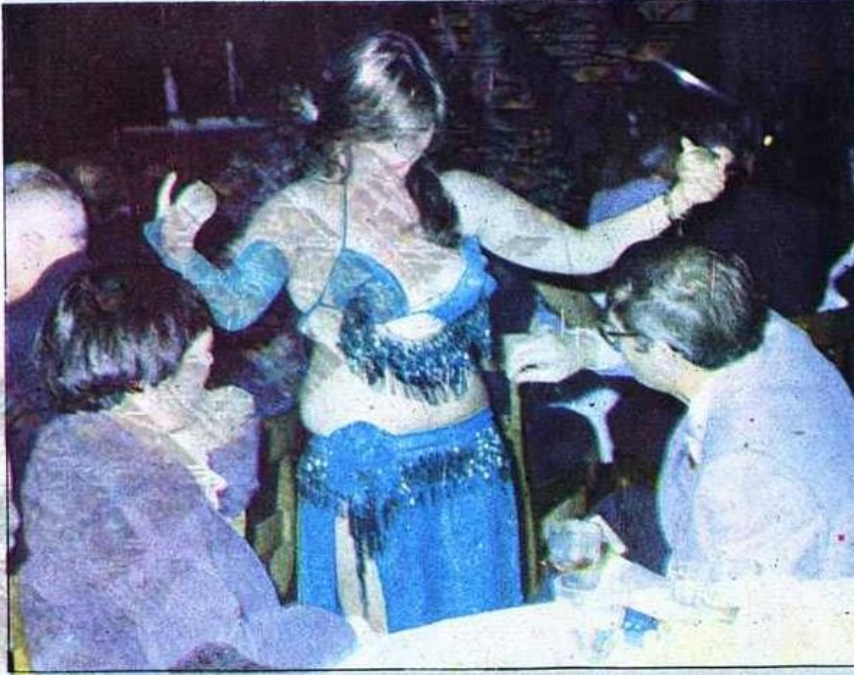

SAHNEDEN İNMEK BİLMEDİ

İsviçreli Michel Georjiou, arkadaşlarıyla birlikte İstanbul'da bir gece olduğu kılıp, hem şimdiki hem de geçmişteki buluşmalarına büyük neşe duydu. Voleybolcu Georjiou, bir taraftan da gece kılıp, buluşmalarını ortadaki alışkanlıklarını (MUSTAFA ÇAĞLAR)

İSVİÇRELİLERİN TAKIM KAPTANI DANSÖZE HAYRAN KALDI

Boğaziçi Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Spor Festivaline katılan konuk sporcular, zaman buldukça İstanbul'un turistik ve tarihi yerlerini de gezdiler. Konuklar, bu arada, gecelerini değerlendirirken de geri kalmadılar. Fotoğrafta İsviçre voleybol takımının kaptanı Michel Georjiou, hayran kaldığı dansözün ayak uydurmaya çalışırken görülüyor. (MUSTAFA ÇAĞLAR)

Defilede dansözden, karagöze kadar herşey vardı

Dün akşam İstanbul'a gelen Orient Ekspres'in müşterileri ayaklarının tozuyla Pera Palas'ta kendileri onuruna Zühal Yorgancıoğlu tarafından düzenlenen defile ve akşam yemeğine

katıldılar. Defile sırasında Karagöz gösterileri düzenlendi ve dansöz oynatıldı. Turistler gösterileri ilgi ile izlediler...

(Fotoğraf: YALÇIN ÇAKIR)

TV'DE DANSÖZ SORUNU ÇÖZÜMLENDİ

Portakal rengi giysiyle piste çıkan Firuze Sultan, müziği beğenmedi. İkinci sırada çekimi yapılan Firuze, odasında kimseyle görüşmedi.

Prens Banu yılbaşı gecesi birbirine bağlı iki potpuriden oluşan müzik eşliğinde ekranda dans edecek. Banu'nun çekimleri iki kez yapıldı.

Yılbaşı gecesi için son olarak dansöz Efruz'un çekimleri yapıldı. Efruz mavi giysisiyle Hint Müziği eşliğinde dans etti.

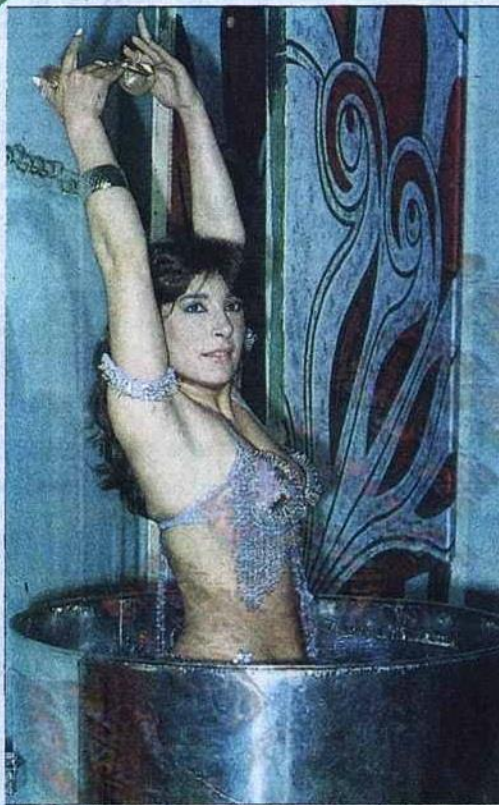

Dünyanın tanınmış spor yazarları, Adidas'ın yemeğinde dansözle coştı

Kervansaray'daki görkemli gecede delegeler dansözlere hayran kaldılar.

(SINAN ERBİL)

İzleyenler heyecanlandı Emsan firmasının 2 bin pazarlamacı ile tanışmak için düzenlediği gecede, 32 işçinin 4 gün çalışarak yaptığı 37 kiloluk tencerenin kapağı açılınca, içinden dansöz Ferahnaz çıktı ve pazarlamacılara heyecanlı dakikalar yaşattı.

Kıvrak hareketler Ferahnaz, kıvrak hareketleriyle konukları eğlendirirken, şirketin Yönetim Kurulu Üyesi Timuçin Dokur, "TRT, yılbaşında ekrana dansöz çıkaramadı, biz tencereden çıkarıyoruz" dedi.

Tencereden çıktı göbek attı

● Bir tencere üreticisi firmanın pazarlama elemanları için düzenlediği gecenin sürprizi, 37 kiloluk tencere idi. Bu tencerenin kapağı açılınca ortaya ikinci bir sürpriz çıktı ve dansöz Ferahnaz, konuklara güzel bir gösteri sergiledi

HABERİ 13. SAYFADA

TV'DE DANSÖZLER GECESİ

12 dakika ekranda Ünlü dansöz Tülay Karaca, saz ustaları eşliğinde gece yarısı saat 01.11'de TV-1'de ekrana gelecek.

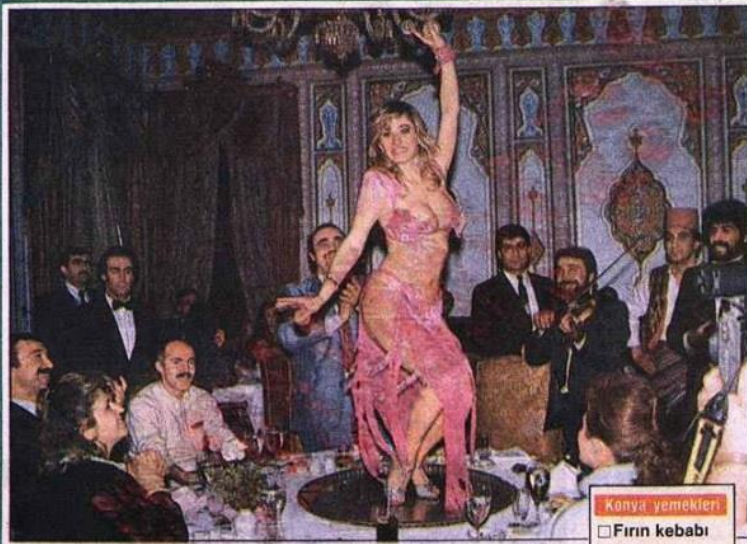

Dansöz asoliste Sibel Can bu yılın son dakikalarında bir şarkıyla TV 1'in ekranına gelecek, daha sonra siyah kostümüyle dans gösterisini sunacak.

TV-2'de ilk dans Anne ve babası dansçı olan Nilüfer Öz, 1988'in ilk dakikalarında TV-2'nin özel yılbaşı programında dansöz olarak ekrana çıkacak.

● Dakika dakika özel program 2. sayfada

Sinide dansözlü yemek

ERENKÖY'deki Paşatoprağı Konağı'na gidenler tarihi Türk mutfağının eşsiz örneklerini büyük bir iştahla yerlerken, aynı zamanda tepsi liginde oynayan dansöz Tülay Karaca'yı hayranlıkla seyrettiler. "Efsanevi Türk Yemekleri" adlı yemek sergisinin açılışına katılan yerli ve yabancı konuklar özellikle Konya yöresinin çeşitlerini büyük bir iştahla yediler. Yabancı konukların çok ilgisini çeken yemek sergisinin 28 Şubat'a kadar açık olacağını söyleyen Işıklar Holding görevlisi Füsun Işık, bundan sonra Zonguldak yemeklerini tanıtan bir sergi açılacağını, bu nedenle Zonguldak yöresinde araştırma yaptıklarını söyledi. (Fotoğraf: Tuncer BAHÇEVAN)

Konya yemekleri

- Fırın kebabı
- Kuzu kebabı
- Bozkurt nohutlu pilav
- Etlili bamyacı çorbası
- Saç kavurma
- Meram salatası

09.12.1990, Milliyet, Sayfa 2

TEMPRA'YA ORYANTAL GÖSTERİ

TOFAŞ firması tarafından üretilen FIAT Tempra otomobili oryantallı, defileli muhteşem bir şov ile tanıtıldı. Gece nin sürpriz ise Yasemin Evcim'di. Ankara Ormak Tesisleri'nde yaklaşık 1500 davetlinin katıldığı oryantallı tanıtım, Devlet Bakanı Ercüment Konukman ile Spordan Sorumlu Devlet Bakanı İsmet Özarslan da katıldılar. Aralarında Meltem Hakarar, Çiğdem İşbilir, Begüm Özbek, İknur Bozkurt ve Nilüfer Apaydın'ın da bulunduğu 21 mankenin defile yaptığı tanıtım da Tofaş'ın bugüne kadar Türkiye'de ürettiği otomobiller de, yer aldı. 1991 model FIAT Tempra'nın tanıtımını ise oryantallı Yasemin Evcim yaptı. Yaklaşık 15 dakika boyunca izleyenlere nefesleri kesen bir şov sunan Yasemin Evcim büyük alkış toplarken tanıtımı izleyen bakanlar başlarını çevirerek Evcim'e bakmamaya gayret gösterdi.

04.01.1991, Milliyet, Sayfa 15

YILBAŞI GECESİ İKİ TARAF DA İZLEYİCİ ÇEKEBİLMEK İÇİN ELİNDEN GELENİ YAPTI

TRT-Magic Box savaşı kızıştı

Taner DEDEOĞLU

TRT ile Magic Box arasındaki savaş yine kızıştı. Yılbaşı gecesi ise bu savaş doruğa çıktı. Ülkemizdeki iki televizyon yayın kuruluşunu yöneticilerine yılbaşı programlarını değerlendirmesini yaptırıldı. TRT Genel Müdürü Kerim Aydın Erdem ve Magic Box Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Tunca Toskay iki kanaldaki programları da kısmen izlediklerini belirterek yorum yapmaktan kaçındılar. Geçtiğimiz Mayıs ayında test. Ekim ayında da deneme yayınlarına başlayan Magic Box ile 22 yıldan beri yayın hayatında olan TRT televizyonu ilk kez büyük bir yarış giriyor. Uzun zamandan beri yasallığı tartışılan Magic Box'ın yayınına TRT'nin yetkilerine de giren belediyelerin bu girişimleri, ilginç bir çekişme ortamı yarattı.

TRT'ye göre yayın alanı daha az olan Magic Box, yılbaşı özel eğlence programında büyük armağanları, sayıları hayli fazla olan dansözleri, arabeski ve yassaklı sanatçıları ile izleyici sayısında büyük bir artış yaptı. TRT ise ilk kez canlı ve dört merkezden bağlantılı bir yayın için geniş bir çalışma yaptı. 31 Aralık gecesi önce Magic Box yayını başladı. TRT'den önce yeni yıl kutlamaya başlayan Magic Box, ilk armağan çekilişi için telefon numaralarını açıkladı. İstanbul'da büyük olaylar, büyük karışıklıklar yaşandı. Telefonlar kilitlendi ve büyük bir skandal yaşandı. İkinci kuruluş arasında son aylarda süren çekişmede son perde bu şekilde sürerken, TRT'nin tek dansözünü bir anda Magic Box ekranında boy gösterdi. Buse Başar TRT'ye verdiği sözü unutarak özel televizyona geçti.

Kerim Aydın Erdem

Tunca Toskay

Milyonların ilgi gösterdiği yayımları özellikle iki kişi çok büyük bir heyecanla izliyordu. Bunlar da TRT Genel Müdürü Kerim Aydın Erdem ve Magic Box Yönetim Kurulu Başkanı Tunca Toskay'dı. TRT Genel Müdürü Kerim Aydın Erdem, Milliyet'e yılbaşı gecesinde ilk kez dört idden bağlantı kurularak başarılı bir yayıncılık yaptığını belirterek şöyle konuştu:

"Akış güzeldi. Benim bundan beri üzerinde durduğum bir konu vardı. Bu da aynı tür sanatçıların pes peşe yayınlanmamasıydı. Buna pek önemle yaklaşmıştım. İşletmelerinden birisi de sanatçıların seçecekleri eserlerin karamsarlıktan uzak olmasıydı. Buna dikkat edilmişti. Çekimlerin hepsini de güzel buldum. Bazi sanatçıların, Coşkun Sabah, Ajda Pekkan, Müazzez Abacı'nın çekimle-

rinin çok başarılı olduğunu söylemek istiyorum. Yılbaşı gecesi televizyonu her iki programı da elinden geldiğince izlemeye çalıştım. TV-1 ile ilgili söyleyeceklerim bu kadar. Diğer için bir yorum yapmak istemiyorum. Yanlış anlaşılabilir. Zaten gerçek değerlendirmeyi de sa-yın izleyiciler yapacaklardır. Yalnız şunu belirtmekte yarar görüyorum, biz TRT olarak özel televizyona karşı değiliz. Ancak mevzuatı belirleyecek olan makam, hükümettir."

ir. Yüzde yüz beğenen olmaz veya çok az olur. Bizim için her iki fikir de saygıdeğerdir. Eleştirileri tirajlık olarak ele almamız ve topluyarak değerlendiririz."

•SUNUCULardan YANIT

Yılbaşı gecesi TRT'den Magic Box'a transfer olan sunuculara denetimsizliğini verdiği rahatlıkla aşırıya kaçtıktan eleştirileri gelmişti. Bu eleştirilere hedef olanlardan Güler Kazmacı sunuları söylüyor:

"Ben bu görüşe katılmıyorum. Benim ve Gülgün'ün sunuşumuzda bir laubaliliğin Bakanlığımıza getirilen ve il-kemizdeki ilk özel TV yayını-nı başlatan Tunca Toskay da görüşlerini şöyle açıkladı: "Güzel bir yarıştı. TV yayıncılığında rekabet kurum-ları daha iyiyi götürür. Rekabet iyi şeydir ve her iki tarafa da yarar olur. Bütün televizyon yayıncıları eleştir-

ce ve biz de böyle bir gecede sunuculuğumu yapmaya çalış-tık, sıcak, rahat ve mümkün olduğunca izleyiciyle yan yana imişçesine..."

Güler Kazmacı TRT ile tanınmış sevimlerine karşın, yılbaşı programı boyunca TRT'yi hedefleyen bir tavır içinde göründükleri çekim-deki eleştirilere de şöyle yanı-tı veriyor:

"Ben her zaman şunu söyledim. TRT'deki bazı in-sanların tavırlarını eleştiririm ama kuruma her zaman bi-yük saygım var. Programda TRT'yi hedef alan bir söz edilmedi. Elbette bir rekabet söz konusu ama bu tavrı bir rekabet. Magic Box bence çok iyi bir yılbaşı programı hazırladı. Buna inandığımız için de "Star'lı izleyin, pişman ol-mayacaksınız" şeklinde anonslar yaptık. Bu, rekabetin sonucu. Yurt dışında da farklı kanallar izleyicinin il-gisini kendilerine çekebilme-k için aynı şeyi yapıyorlar ve ga-ripensez."

21.01.1991, Milliyet, Sayfa 20

Vur patlasın çal oynasın

Kimilerine göre Körfez Savaşı nedeniyle Beşiktaş'ı Allah korudu. Hayal tacerilerine göre Siyah-Beyazlı ekibin KKTC'deki kamp yaptığı otelin yakınına bomba düştü. Beşiktaşlılar motor kiralayıp adayı terk etmek istedi. Yazanlar, iddia edenler gibi, Beşiktaşlılar da buna şaşırdı. İlin geçişi Beşiktaş

14 gün süren KKTC kampını huzur içinde tamamladı. Son gece de futbolcu ve teknik adamlar günüllerince eğlenip, dansöz oynatıp, dans edip, feleketen bir gece çalarken kampı bitirip Türkiye'ye döndüler... (Fotoğraflar: Bilal MEŞE)

Yasemin Evcim: "Savaş bir an önce bit-sin."

Nilüfer Öz: "Gazinolar öldü, eski işler yok."

Tülay Karaca: "Arkadaş ziyaretlerine gi-diyorum."

Hülya İsl: "İş hayatım, durumumu dengeliyor."

Savaş bazılarını göbekten vurdu

Ahmet YILDIZALP

KÖRFEZ KRİZİ dansözleri de etkiledi. Tülay Karaca, Hülya İsl, Yasemin Evcim ve Nilüfer Öz, "Evde oturup biriktirdiğimiz paraları yiyoruz. Tek dileğimiz savaşın bir an önce bitmesi" diyorlar.

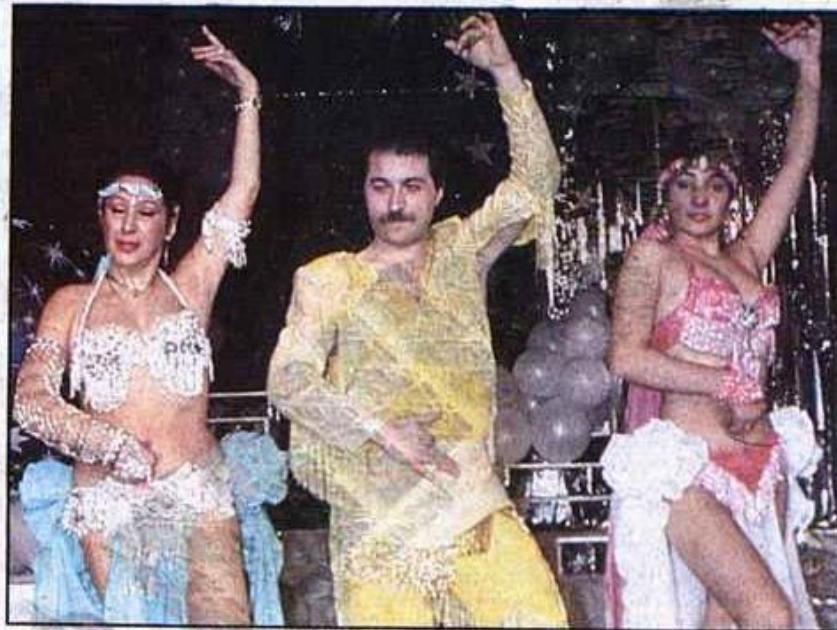
Dansözler şöyle konuşuyor:
Tülay Karaca: "Ben özellikle turistik gazinolarda iş yaptığım için çok etkilendim. Gazinolar dışında aldığımız ekstra işler de olmadı için, yıllardır göremediğim arkadaşlarımı ziyaret etmekten başka iş yapamıyorum."

Hülya İsl: "Ben eskisi kadar sahne çalışması zaten yapmıyordum. Ama şimdi hiç iş çıkmaz oldu. Ticaretle uğraşmıyor olmam, diğer arkadaşlarıma oranla benim maddi

durumumu biraz daha dengeliyor. Ama inanın ticaret piyasasında bile işler son derece durgun."

Yasemin Evcim: "Bugünlerde ekstra işler tamamiyle durdu. Allah'tan ki, daha önce anlaşmasını yaptığım Anadolu turne var. Bu boşluktan yararlanıp Türk Müziği dersleri alıyorum ve savaşın bir an önce bitmesini diliyorum."

Nilüfer Öz: "Savaş başlamadan birkaç gün önce Bursa'da program yapıyordum. Gazino, müşterilerin azlığı nedeniyle bir gün açık, bir gün kapalı iş yapar duruma geldi ve paramızın bir kısmını alamadan İstanbul'a döndük. Daha önce haftada iki-üç ekstra işe giderken, savaşın bu yana oturuyorum. Vergi ayı da geldi. Bir kenara attığım üç-beş kuruşum da biterse, ne yapacağımı bilmiyorum."

STAR'DA ERKEK DANSÖZ Yılbaşında Star-1'de erkek dansöz bile var. 20'den fazla dansözün boy göstereceği özel televizyonun ekranından Gültekin Hakan Bahadır da göbekte atacak. Bahadır, beş dakikalık showunda sahneye önce Arap kıyafetiyle çıkıp dansöz oynayacak. Kiremit kırma gösterisinin ardından erkek dansöz, özel kıyafetini giyip raksetecek. "Nesrin Topkapı'dan başka rakip tanımam" diyen Bahadır, İşil ve Nuray'la birlikte sergilediği gösterisinin hanımlar tarafından zevkle izleneceğini iddia ediyor. (Ali EYÜBOĞLU)

ZAYIFLAMAK İÇİN GÖBEK ATIN KADINLAR artık fazla kilolarını oynaya oynaya veriyorlar. Kadıköy'de açılan bir güzellik salonunda zayıflamak isteyen kadınlar, Zeynel Ocak adlı erkek hocaların verdiği oryantal dans dersleriyle oynaya oynaya zayıflıyorlar. On beş yıldır oryantal dans yapan Zeynel Ocak, kursun herkese açık olduğu halde, erkeklerin ilgisizliğinden yakılarak, "Oryantal dans sadece kadınlar için değildir. Bu dansı erkekler de isterlerse güzel yapabilirler. Erkekler için de ders saatimiz var. Ama hanımlar daha çok ilgi gösteriyor. Oryantal dans, vücudu esnekleştirip, stressiz zayıflamayı sağlar. Dansların en yararlısıdır, herkes kolayca öğrenebilir." dedi. Ayda 300 bin lira vererek, haftada 2 gün oryantal dans dersi almaya gelen değişik meslek gruplarından kadınlar, kıvrak müzik eşliğinde yaptıkları oryantal dansla kısa sürede zayıfladıklarını belirterek, "Hem zayıflıyor, hem dans öğreniyoruz" diye konuşuyor. (Arife Avcu)

Oğlunun doğumunu hamamda kutladı

Gaziantepli işadami Ahmet Erturan (sağ başta), oğlunun doğumu üzerine hamam kapatıp eğlence düzenledi. Uzun süredir evli olmasına karşın hiç erkek çocuğu olmayan Erturan; eşi ilk oğlunu doğurunca, arkadaşlarına verdiği sözü tuttu ve hamamda çılgınca partisi verdi. Partiye dansöz Efsane'yi de çağıran işadami; allında peştemali, boynunda kravatıyla dansözle birlikte oynadı. Erturan ve arkadaşları gecenin ilerleyen saatlerinde Efsane'yi soyarak, şampanyayla yıkadı.

(Fotograf: Yaşar ÇAKMAK)

TRT1

06.10 Yayıp
06.30 Günün
08.30 Gün Başlıyor
10.00 Haberler
10.10 Fırında Hanım ve Kızlar
10.30 Politika
10.55 Sağlık, Güven Lezzet
11.10 Bir Nefes Sihal

11.50 Dizi: İhtiras
12.35 Baraber ve Solo Şarkılar
13.00 Haberler
13.12 Dizi: Özel Bir Adam
13.40 Ego dan
15.00 Haberler
15.10 Arkası Yarın: Eskalona
16.00 Kuklaci

18.00 Başbakan Tansu Çiller'in Diyarbakır İlindeki Basın Toplantısı - Canlı
18.30 Yılbaşı Özel Programı Altın Kızlar (Fesil), Hakan Peker, Serstab Erener, Sinan Özen, Akrep Nalan
19.30 Stüdyo Arı'dan Songül Karlı, TSM Potpuri: Nacmettin Yıldırım, Şehya Erenkılıç, Koray Salkın, THM Potpuri: Sümer Ergü, Nursaç Doğanışık, Ümit Tokcan
20.00 Haberler ve Hava Durumu
20.30 Bir Başka Gece 2

Sertab Erener, Sinan Özen, Şehar Diloğan, Aşkın Nur Yengi, Sibel Can, Levent Yüksel, Nilüfer, Emel Sayın, 23.20 Kokteyl 3 Fatih Erkoç, Ferda Anıl Yarkin, Erdal Çelik, Burçin Orhon
23.45 Diyarbakır 40 Milyar Ceklisi
24.00 Yeni Yıl Şarkısı
00.02 Bir Başka Gece 4

Sibel Can, Zülfü Livaneli, Yanışma: "Hadi Anlat Bakalım", Tarkan, Nilüfer

Emel Sayın, Aşkın Nur Yengi, Muazzez Abacı, Akrep Nalan, Tarkan, Sibe' Can, Levent Yüksel,

21.15 Diyarbakır'a Canlı Bağlantı 1 Açılış Müziği - Ömer Önder
Potpuri: Sinan Erkoç, Jale, Ferda Anıl Yarkin, Erdal Çelik, Soner Anca, Çelik Ergeç, Grup Gündoğarken, Fatih Erkoç, Bora Sinan Erkoç, Jale, An O Yılbaşılar (Nostajlı), 21.50 Diyarbakır'a Canlı Bağlantı 2 22.00 Kokteyl 2 Burçin Orhon (dans), Bora, Potpuri: Sinan Erkoç, Jale, Ferda Anıl Yarkin, Erdal Çelik, Soner Anca, Çelik Ergeç, Grup Gündoğarken, Fatih Erkoç, Bora, Soner Anca, Grup Gündoğarken, 22.20 Diyarbakır'a Canlı Bağlantı 22.30 Bir Başka Gece 3 Muazzez Abacı,

Hadi Anlat Bakalım, Nilüfer, Hakan Peker, Serstab Erener, Hayko, Zülfü Livaneli, Sibel Tüzün, Altın Kızlar

02.20 Stüdyo Arı'dan 3 Songül Karlı, Ümit Tokcan, Gülşen Kullu
02.45 Diyarbakır'a Bağlantı 00.35 Bir Başka Gece 5 Emel Sayın, Zülfü Livaneli, Sibel Tüzün, Sinan Özen Akrep Nalan, Tarkan, Şehar Diloğan Hayko, Hakan Peker, Altın Kızlar, Skedler
03.35 Kokteyl 5
03.55 Stüdyo Arı'dan

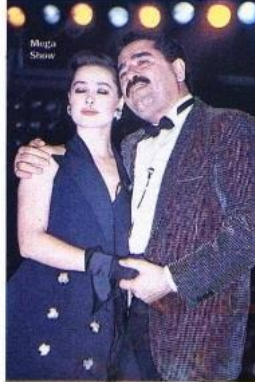
03.55 Stüdyo Arı'dan

KANAL D

07.00 Canlan Biraz
10.30 Sinema: Karar
12.00 Haber
12.05 Sinema: Hıznaz
13.40 Aşk Yüzlü Kadın
14.45 Sinema: Hacer Ana 2

16.00 Çelik Yumuk
16.30 Yıldız Şenelleri
16.55 Dinozor Derviş
17.30 Bayın Bakan
18.00 Hill Sokaklı Karakolu

19.00 Haberler
19.15 Yılbaşı Özel Programı

YILBAŞI gecesi

Kanal D ekranında muhteşem bir şov izleyeceğiz... "Mega Show", Gecenin ağır toplarından "Mega Show'da, Hülya Avsar ile İbrahim Tatlıses'in duygulu yükümlü şarkılarını dinleyeceğiz. Kah birbirlerine sarılıp "hülyalı" bakışlarla birbirlerini süzerek, kah ağlayarak şarkılarını seslendirecek olan Tatlıses ile Avsar'a, parodilerde ise Demet Akbağ ile Rasim Öztekin eşlik edecek.

Programın yılbaşı için özel olarak hazırlanan bölümünde ise ekrana birçok ünlü isim gelecek. Kimler mi var? Yüksel Uzel, Müslüm Gürses, Mine Koşan, Burhan Çağan, Kenan Doğulu, Sibel Tüzün, Canan Taşkın, Çiğdem Tunç, Erdal Çelik, Gülşen Eralp, Güler İşik, Gül Sorgun, Hayko, Hilal Özdemir, Jale, Mehmet Ali Erbil, Meral Çelik, Metin Kaya, Nejat Aıp, Ozan Orhon, Sinan Erkoç, Songül Karlı, Tayfun, Volkan Konak...

Yeni yıl programının dansözü ise Birgül Bery olacak. Tuncay Özinel ve arkadaşları, "Mega Turnike"yi "Multi Zurnike" adı ile yorumlayacaklar.

Sibel Tüzün ve Kenan Doğulu Kanal D'de sürpriz şov yapacaklar

Fotoğraflar: Önder ÇORLU, Deniz HANÇER, Eda DOĞAN

SHOW

07.00 Show Başlıyor
09.00 Tombiş Albert
09.25 Kont Duckula
09.50 She - Ra
10.15 Harika Çizimler
10.30 Sinema: Mücevher
Hırsızları
12.00 Buğuş Bunny
12.30 Konser: İzel - Ercan
13.00 Simpsons

13.30 Sinema: Evde Beş Başına
15.10 Yeni Yıl Özel Programı - Anons
15.15 Harika Çizimler
15.30 Süper Aile
16.00 Evcilik Oyunu
16.40 Konser: Emriş
17.40 1993'ün Top 10'u
18.15 Harika Çizimler

18.30 Çarkifelek
Programın, yılbaşı için özel olarak hazırlanan bölümünde Perran Kutman, Suna Yıldızoğlu ve Cem Özer yarışacak.

19.30 Haber
20.00 Çok Özel
21.00 Show TV Yeni Yıl Özel Programı

Ayşeğül Aldinç, Tarkan, Deniz Tayfun Yonca Evcimik, Hilal Özdemir, Ebru Gündeş, Sibel Tüzün, Suat Suna, Ayşeğül Aldinç, Tarkan, Akrep Nalan, Hayko, Muazzez Ersoy, Ayhan Aşan,

Muazzez Ersoy, Yonca Evcimik, Dans, Yeni Yıl Mesajı, Sibel Barış, Hülya Avsar, Deniz, Yonca Evcimik, Suat Suna, Tayfun, Sibel Tüzün, Tarkan, Hilal Özdemir, Sibel Gökçe, Ayşeğül Aldinç, 02.00 Playboy Özel

Yonca Evcimik şov ekibinde

Dansöze yakın ilgi

KANAL 6'nın Ana dizisi "dalya" dedi. Dizinin 100 üncü bölümünün tamamlaması nedeniyle önceki gece Galata Kulesi'nde verilen yemekte, film ekibi, keyifli anlar yaşadı. Aşşen Gruda ve Aykut Oray, gece boyunca "sert" bakışlarla çevreyi süzerken, "tonton" oyuncu Reyhan Akyüzlü, dansöz "yakın markaj"a aldı. Uzun süreli beraberlikten sonra tüm ekibin bir aile haline dönuştüğünü söyleyen Aşşen Gruda, "Dizinin çok sevilmesinde tüm ekibin payı var. İlerde aynı kadroyla başka projelerde de birlikte çalışmak arzusundayız" dedi. (Fotoğraf: Yaşar ÇAKMAK)

03.02.1994, Milliyet, Sayfa 33

**Sergen'den
dansözlü
açılış**

Beşiktaşlı Sergen de iş hayatını atıldı. Bahçelievler'de Burhan Gülay ile birlikte Buse isiminde bir bilardo salonu açan Sergen, bunun ticarete ilk işi olduğunu belirterek, "Futboldan kazandığım paraları geleceğim için iyi yatırımlara dönüştürmeye devam edeceğim. Yakında Etiler'de de bir bilardo salonu açacağız" diye konuştu. Bilardo salonunun açılışına Mehmet, Gökhan, Mutlu, Alpay ve bilarda masalarını yapan Feyyaz'ın yanı sıra Türkiye Bilardo Şampiyonu Semih Saygıner de katıldı ve bir gösteri düzenledi. Açılışta ayrıca Neşe ve Özge isimli dansözler önce masa üzerinde, daha sonra da Beşiktaş'ın milli futbolcusu Feyyaz ile birlikte göbek attılar. (Fotoğraf: Tuncay ŞEN)

Dansözüne kavuştu

Tatlises, dansözü İnci Sel ile. (Fotoğraf: Sedef Reşit)

IBO SHOW

IBO, 'dansöz özlemi'ni Atv'de giderecek. Dansöz kısıtlaması ve şarkılarının kesilmesi nedeniyle TGRT'den ayrıldığı belirtilen Tatlises, bu gece ilk kez Atv'de. Hem de dansözleriyle... 19 yaşındaki İnci Sel, daha önce Star'da yayınlanan "İbo Şov"da da dansetmişti. Şimdiye dek hep Cuma geceleri ekrana gelen ünlü türkücü, hayranlarına artık perşembe günleri seslenecek.

Tatlises, bu gece Urfa'da keşfedip şöhret yaptığı Küçük İbo, Nuri Sesi-güzel ve Kader'i ağırlayacak. • ATV / 21.00

Yılbaşı'nda kına gecesi

Peçeli üç teric kızın oluşturduğu dans grubu Mezdeke'nin adının anlamı: Mısır'da kına geceleri kızların peçeli oynadıkları oyun. Dilek Maltepe, Nadya Şeker ve Aynur Kanbur'un peçesiz resimlerini çekmek için yıllardır peşlerinden koşanların yerini, bu yıl özel televizyonlar aldı. Bir çok kanal yılbaşı gecesi bu gruba yer verecek. Grup ise bu gece için bir özel klip ve her kanal için ayrı şov hazırlıyor. 1997'de ilk kez yurt dışına gidecek Mezdeke hem de "tereciye tere satacak", Mısır'da şov yapacak. **Ali EYÜBOĞLU**

30.11.1997, Ekstra, Sayfa 4

Bugün her birlikte evdeyiz... Eğer tüm günü Tv karşısında geçirecekseniz, Kanal D size bol şarkılı, türkülü, güldürülü ve de değerli armağanlar veren çekilişli bir "Sayım Özel Programı" hazırladı... Haydi ekran başına...

KANAL D / 11.00

Playback oynadılar

Asena ve Sibel Banş, Kanal D'nin "sayım dansözleri"... İki dansöz, canlı müzik eşliğinde göbek atmak istediler ancak bütün gün stüdyoda "dekor" olarak bulunan saz heyeti, "yorulduk" deyince, "playback dansetmek" zorunda kaldılar...

11.02.1999, Milliyet, Sayfa 3

Evlere gazino

■ Canınız, gazinoya gidip, felekten bir gece çalmak istedi. Ama İstanbul'un trafiği, otopark sorunu, mafya korkusu ve yüklü hesapla eve sinir küpü döndünüz. Bu dertlere karşı Şan Ajans, gazinoyu evinize taşıdı. "Evlere Şenlik Hizmetleri"nde Ercan Turgut yönetimindeki "Meşk - i Fasil" grubu, dansözler, çocuklar için palyaço, Türk halk, çigan ve dans müziği, şovlar, Şanlıurfalı ses sanatçısı Şahin'in, yanınızda hazırlayıp ikram ettiği çiğ köfte ve hizmet için garsonlar, özel geceniz için hazır. Üç saatlik ev gazinosunun ücreti ise 500 dolar (yaklaşık 170 milyon lira.)

Serdar BENLİ

09.04.2000, Milliyet 2000, Sayfa 2

Okulu dansözler

"Medya Medya Nereye"nin oryantalleri üniversite öğrencisi

SERKAN DUYGU
Faks: (0212) 505 63 57
sduygu@milliyet.com.tr

S on yıllarda medyatik yıldızlar hep; müzik, sinema, podiyum, radyo ve televizyondan çıkıyordu. Mizah yazarı Kandemir Konduk'un imzasını taşıyan "Medya Medya Nereye" adlı oyun ise kendi yıldızlarını yarattı. "Medya Medya Nereye"de dansözü oynayan Aylin Kabasakal, Gözde Kansu ve Zeynep Gülmez, gösterdikleri performansla kısa sürede dikkatleri üze-

rine çekmeyi başardı. Yazar Kandemir Konduk ile yönetmen Ahmet Gülhan'ın "Medya Medya Nereye" için yüzlerce genç kız arasından seçtiği Kabasakal, Kansu ve Gülmez'in ortak bir özelliği var. Uçu de, İzmir 9 Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tiyatro Bölümü öğrencisi...

Okuldan sinemaya

Oyunda Mezdeke grubunu aratmayacak danslarıyla büyük beğeni toplayan bu üç genç kızdan Kabasakal, daha önce Kanal D'de yayınlanan "Günışığı" ve "Uç Pas Bir Gol" programlarında sunuculuk yaptı. Gülmez, "Kaç Para Kaç", "Abuzer Kadayı", "Güle Güle" ve "Üçlü Oyun" adlı sinema filmlerinin yanı sıra birçok reklam filminde rol aldı. Kansu ise yedi ay önce İstanbul'a geldi ve ayasının tozuyla "Abuzer Kadayı" filminde oynadı.

Bu üç oyuncunun başarısı, kuşkusuz en çok "Medya Medya Nereye"nin yazarı Konduk'un yüzünü güldürdü.

Akatlar Kültür Merkezi'nden Bostancı Gösteri Merkezi'ne taşınan oyunun yazarı, "Oyunda, birbirinden yetenekli 22 genç çok iyi performans göstererek herkesin takdirini kazandı. Şimdiye kadar hep medyatik isimlerle çalışmadım, bu kadar ilgi görmedim. Aylin, Zeynep ve Gözde'yi geleceğin yıldızları olarak kabul ediyorum" diye konuştu.

09.03.2002, Milliyet, Sayfa 3

09.03.2002, Milliyet, Sayfa 3

Turiste dansöz yerine kına gecesi

Dansöz oynatmayı Türk kültürüne aykırı bulan Turizm Bakanlığı emir buyuracak ve turistik mekânlarda artık Hacivat - Karagöz oynatılacak

YILDIZ YAZICIOĞLU Ankara

T urizm Bakanlığı, yabancı turistlere yönelik konaklama yerlerinde "Türk Gecesi" adıyla düzenlenen dansöz oynatma ve "padişah harem"i gibi eğlencelere düzenleme getirilmesi kararı aldı. Turizm Bakan Mustafa Tasa'nın daveti üzerine Pamukkale'de geçen hafta sonu bir araya gelen 67 üniversite öğretim üyesi, hazırladıkları sonuç bildirisinde, "Türk Gecesi türündeki eğlencelerin, Türk kültürüne uygun hale getirilmesini gerektiği" görüşünü dile getirdi.

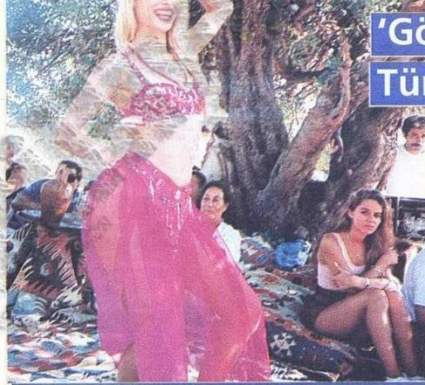
Sıra gecesinin suyu mu çıktı?

Bildirgede, oteller veya tatil köylerindeki Türk kültür ve gelenekleriyle ilgili olmayan programlar yerine sıra, düğün, kına geceleri düzenlenmesi önerildi. Bildirgeyi değerlendiren Tasa, gereğini yerine getirmek üzere turizm sektörü temsilcileriyle görüşeceğini belirtti.

Muğla Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ethem Ruhi Fıgıllı, Turizm Bakanlığı'nın "Türk Gecesi" eğlencelerine bir tarif ve standart getireceğini söyledi. Yabancı turistlere "Türk Gecesi" diye sunulan eğlencelerde hep dansöz çıkarıldığını belirten Fıgıllı şunları kaydetti:

Aşklar bol bol atışsın

"Dansöz Arap kültürünü yansıtır. Bizim kültürümüzde kadın - erkek bir arada oynar. Her yöreden hareketli ve bizim kültürümüze yansın folklor oyunları var. Bunun yerine ya dansöz çıkarılıyor ya da garsonlara fes giydiriliyor, peçli kızlarla harem gösterileri sunuluyor. Acıyabili, kendi ülmesine dönünce Türkiye'de erkekler fes, kadınlarda da peçle tanyor" diye yorumda bulunmuş da kızıyor. Hacivat - Karagöz ümitsiz, şaşık atması geleceğimizin, ölümlü folklor gösterilerimiz varken, yankılamay veriyoruz. Bu nedenle Türk Gecesi etkinliklerine düzenleme getirilmesi kararı alındı."

'Göbek dansı Türk işidir'

T ürkiye Otelciler Birliği (TUROB) Başkanı Sinan Babila, yabancı turistlere yönelik eğlenceye standart getirilmesine kesinlikle karşı olduklarını söyledi. Bu eğlencelerde, Türk kültürünün rencide edilmesinde durumunda soruşturma açılacağını belirten Babila şunları söyledi: "Dansöz oynatmanın bizim kültürümüzde olmadığını söylemek, büyük bir iddia. Arap kültüründe rakka's var, 'göbek dansı' ise bizim kültürümüzün bir parçası. Türkiye'de turiste dansöz göstermek şart. Yabancılar, ülkemize gelince ilkince göbök dansı görmek istiyor. Tabii ben erkek oynatılmasına karşısım ama kadın dansöz Türk Gecesi'nde mutlaka olur."

İçişlerine müdahale!

İTALYA İçişleri Bakanı Enzo Bianco, Kapadokya'da gönölünce eğlendi. Onuruna düzenlenen Türk gecesinde şarapları ardı ardına devirip, dansöz Canan Can'a para sıkıştırdı. ■ 17'de

Asena 'kıvırmayı' öğretecek

ÖNCE İbrahim Tatlıses'in 18 yıllık hayat arkadaşı Derya Tuna, bir güzellik salonu ile kebapçı açtı; şimdi de dansöz Asena, dans okulu açmak için kolları sıvadı. 7 yıldır sahnelerde program yaptığını söyleyen Asena, kazandığı tüm parayı bu dans

okuluna yatıracığını belirtti. 1000 metrekarelik bir alana yayılacak okula yaklaşık 150 milyar lira harcayacak olan Asena şöyle konuştu: "Sadece oryantal değil, modern dans da öğreteceğim. Yeni yetenekler keşfedeceğim"

Asena durunca onlar 'vurdu'

Atacak göbek çok olduğu halde, alınacak paranın çoğunu Asena'ya kaptıran dansözler, o vurulunca ücretlerine hep birlikte 'hayli ekstra' zam yaptı...

EĞLENCE dünyasının en gövde ve en çok iş yapan dansözü Asena'nın sözcüğünden kürsülünüp, aylarca zorunlu istirahatate mahkûm olmasına, eklenmiş dans ederek kazanan diğer dansözlerin gün doğdu. Sınırlı kadrolu Asena'yuzünden pastadan yetmişence pay alanların oryantaller, 'Fırsat bu fırsat' deyip ücretlerine zam yaptılar.

ORYANTALLERİN 'ekstra' işler için fiyatlarına yaptığı 'ekstra zam', bugüne kadar istedikleri ücretlerin yanında öyle 'fahiş' fiyatlarla vardı ki, organizatörler bile gasırlı kaldı. Organizatörler, Asena'dan sonra en rağbet edilen dansözlerin, sendikacı gibi ağız birliği edip yevmiyelerine 'Asena zammı' yaptığını söyledi. ■ YAŞAR ÇAKMAK

İşte dansözlerin 'Asena' tarifesi

Zümrü: İstanbul'da eskiden bin dolar alıyordu; fiyatını 2 bin dolara çıkardı. İstanbul dışı için 3 bin-3 bin 500 dolar istiyor.

Tanyeli: İstanbul fiyatı bin 500 dolardı, 2 bin dolara çıktı. İstanbul dışı işler için tarifesi 3 binden 4 bin dolara yükseltti.

Sibel Barış: İstanbul'da bin, İstanbul dışında bin 500 dolar alıyordu. Ayda ortalama 15 ekstraya giden Barış, ücretine yüzde 50 zam yaptı.

Mezdeke: Bin dolar alıyorlardı. Yeni fiyatları 2 bin dolar. İstanbul dışı için 3 bin 500-4 bin dolar talep ediyorlar.

Yıldız Ay: İstanbul'daki işler için 400 milyon olan yevmiyesini bin dolara çıkarttı. İstanbul dışında bin 500 dolara dans ediyor.

Asena

Tanyeli

Zümrü

Sibel Barış

'Dansöz yasaksa zenne oynatırız'

Organizasyon şirketleri, dansöz yasağına karşı 'Türk kültüründe yeri var' diye zenne oynatma kararı aldı

İBRAHİM OKUMAMIŞ DHA

Turistik otellerde "Türk gecesi" düzenleyen Akdeniz Folklor Türiizm ve Organizasyon'un sahibi Mustafa Kaçar, yasadaki kararın alınması halinde dansözü program dışına çıkaracaklarını belirterek, sunları söyledi: "Zaten dansözün kökeni Araplardan geliyor. Bizim öümüzde zenne var. Madem ki kültürümüze uygun olsun istiyor, biz de erkek oryantal olarak bilinen zenneleri çıkarırız. Ayrıca, yine zennelerin oynadığı Aşuk ile Maşuk'a da sahne aldırırız."

'Hangi çağda yaşıyoruz?'

Yıllarca dansözlük yaptıktan sonra kendi şirketini kuran Buse Erdoğan da yasaklama kararına anlam veremediğini belirterek, şöyle konuştu: "Hangi çağda yaşadığımızı anlamakta güçlük çekiyorum. Yıllardır oynayan dansöze neden aniden yasak geliyor? Turist dansöze ilgi gösteriyorsa, yani talep varsa arz da olmalıdır." Dansöz Suna ise "Bunu yasaklamak hangi akla sığar? Türk gecesine Rus revüçüleri mi çıkarmak istiyorlar?" diye sordu.

Hazıranda netleşecek

Antalya Valisi Ertuğrul Dokuzoğlu, Türk gecelerine sınırlama getirecek olan yönergenin henüz imzadan çıkmadığını, yönergede dansöze ilgili yaptırım yer almadığını açıkladı. Ancak yönergenin 7. maddesinde, Türk gecelerinde uyulması gerekli kuralların Halk Oyunları Federasyonu Başkanlığı'nca belirleneceği belirtildi. Federasyonun Asbaşkanı Alparslan Ünveren ise söz konusu kuralların hazırında kesinleşeceğini açıkladı.

Korsan sema da yasaklansın!

Dansöz tartışmasının ardından, Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu, tatil yörelerinde, korsan olarak niteledikleri topluluklar tarafından düzenlenen sema gösterilerine yasak getirilmesini istedi. Topluluğun Müdürü Mehmet Öztoran, "Turistler, Mevlevilik ve Mevlenâ'yı içkili ortamlarda tanımasın" dedi.

Kore'den 'oryantal mastırı' için geldiler

Fotoğraf: HÜSEYİN ÖZDEMİR

■ **KORE'DE** 20'ye yakın göbek dansı okulunun sahibi olan, kendisi de oryantal dans dersleri veren Ahn Yoo Jin: "Öğrencilerimizi üç yıldır oryantalin memleketine yani Türkiye'ye getiriyoruz. Bir hafta ders alıyorlar, başarılarına sertifika veriliyor. Onlar için bir üst eğitim gibi oluyor." **ÖZKAN GÜVEN 11'de**

Milli oryantamız de oldu

BORA BAĞCIBAŞI

Moskova'da, 30 Nisan-9 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirilen Dünya Dans Olimpiyatları ile 5. Oryantal Dünya Şampiyonası'nda Türkiye'yi, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı mezunu Ece Erdil (26) temsil edecek. Bu güne kadar "Anadolu Ateşi", "Hürrem Sultan" ve "Romantika" müzikalinde dansçı olarak görev alan Erdil, şampiyonlukla geleceğine inandığını söyledi.

Milli dansçı için davet geldi

45 ülkeden 3 bin dansçının katılacağı Dünya Dans Olimpiyatları'nda Asena onur konuğu olacak. "Tolga Han" ismiyle tanınan Türkiye Dans Sporları Başkanı Mustafa Çinkitas, "Bu olimpiyatlara 7 yaşından 70 yaşına kadar dansçılar geliyor. İlk defa milli bir dansçı göndermemiz için davet aldık. İddialıyız" dedi.

Ece Erdil, "Dansa baleyle başladım. Zaten her şeyin tekniği baledir. Bale eğitimini almayan, hiçbir dansı yapamaz" dedi.

Oryantale kılık kıyafet yönetmeliği!

DANS Federasyonu, düzenlemeyi planladığı 'Oryantal Dans Klasman Belirleme Şampiyonası' için bir dizi tedbir aldı! Şampiyonada yarışmacılar, göğüs dekoltesi kıyafet giymeyecek, göbük ve bacaklarını dikkat çekecek derecede açmayacak. Ancak abartılı olmayan yırtmaçlı etekler serbest. Dans Federasyonu Başkanı Tolga Han, "Resmi bir kurumuz. Yarışmacıların gazinoya çıkar gibi giyinmeleri uygun kaçmaz" dedi. >>> Sayfa 12'de

Gözyaşılı kına gecesi

Futbolcu Alpaslan Öztürk'le nikah masasına oturmaya hazırlanan Ebru Şancı, Sarıyer'de kına gecesi yaptı. Manken, kına yakılırken gözyaşlarını tutamadı

Facebook'ta Paylaş

Tweetle

G+1

1

CROPY

Yorum Yaz

Yazdır

Gönder

EMRAH AKÇAAY

Ebru Şancı, 16 Eylül'de kendisinden 10 yaş küçük futbolcu Alpaslan Öztürk'le dünyaevine girmeye hazırlanıyor. Belçika'da bir şatoda evlenecek olan ünlü manken, düğün öncesi kına gecesi düzenledi. Sarıyer Fuat Paşa Yalısı'nda önceki akşam gerçekleşen kınaya Şancı'nın ailesi ve arkadaşları katıldı.

Çalan müziklerle göbek atan konuklar, ilerleyen dakikalarda dansöz Asena'nın şovuyla mest oldu. Sıra kına yakmaya geldiğindeyse, manken gözyaşlarına hakim olamadı. İlk etapta elini açmayan Şancı, kayınvalidesi Neşegül Hanım'ın verdiği altınlardan sonra kına yaktırdı. Şancı'nın annesi Selma Hanım da kızının karşısına oturdu. İkili söylenen türküler eşliğinde duygusal anlar yaşadı.

Oryantal Didem'den Sibel Can'a sert tepki!

Sibel Can'ın kendisini kadrodan çıkardığını belirten Oryantal Didem, "İnsanların ekme paralarıyla oynamayın" diye sert çıktı.

Facebook'ta Paylaş

Tweetle

G+

0

CROPY

Yorum Yaz

Yazdır

Gönder

Sibel Can, bayramın ikinci günü Kıbrıs'taki Cratos Premium Otel'de sahne aldı. Hayranlarına unutulmaz bir gece yaşatan Can'ın, konser öncesinde sahne alacak olan Oryantal Didem'i kadrodan çıkardığı iddia edildi.

Gecenin assolisti olan ünlü sanatçının ekmeğiyle oynadığını savunan Didem Kınalı, sosyal medyadan Can'a şöyle ateş püskürdü.

Oryantal Didem, "Bir zamanlar benim gibi oryantallık yapan sanatçılar, artık kadrolarında dansöz istemiyormuş. Tatlıses ile çalışırken beni çok sevdiklerini söylüyorlardı, ne değişti! İnsanların ekme paralarıyla oynamayın. 'Ne oldum değil, ne olacağım' deyin. Rabbim 'Neyle gelersen gel kul hakkıyla gelme' demiş. Ben asla geldiğim yeri unutmam" ifadelerini kullandı. (Takvim)

KAYNAKÇA

ANSİKLOPEDİLER

Axis 2000 Ansiklopedik Sözlük, Milliyet/Hachette, (Le Livre de Paris, Hachette 1997'den çeviri) C.2, C.3, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2000, s.1216.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, C.9, Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş., İstanbul, 1994, s.163.

Ana Britannica, **Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.22, Ana Yayıncılık, 1993, s.150-160.

Ansiklopedik Sözlük, **Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.1, C.2, Milliyet Gazetecilik A.Ş. Basımevi, İstanbul, 1967, s.784.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, C.17, C.6, Milliyet Gazetecilik A.Ş., Interpress Basın ve Yayıncılık adına: Hürrem Fila, İstanbul, 1986, s.891.

Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlük, C.5, Milliyet Gazetecilik A.Ş., Interpress Basın ve Yayıncılık adına: Hürrem Fila, İstanbul, 1993, s.1825.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, C.4, Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Tic. Ve San. A.Ş., Yazır Matbaacılık Koll. Şti, İstanbul, 1993, s.2378.

Kur'an-ı Kerim Renkli Lûgatı ve İrab Kılavuzu, Türkçe Meal Yazarı: Hâce Ahmet Didin, Hazırlayan: Tarık Polat, En-Nûr Sûresi, Cüz.18, Sûre:24, Âyet:29-31, Kozan Ofset, Ankara 2006, s.352.

Milliyet Büyük Ansiklopedi, C.4, Milliyet Yayın A.Ş. İstanbul, 1990, s.1210.

SÜRELİ YAYINLAR

Milliyet Gazetesi, 03.05.1950-Günümüz

Peri Kızı Dergisi, S:1, İstanbul, 1955.

KİTAPLAR

AND, Metin; **Geleneksel Türk Tiyatrosu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.

- **Osmanlı Şenliklerinde Türk Tiyatrosu**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1985.
- **40 Gün 40 Gece**, Toprakbank, Üç-Er Ofset, İstanbul 2000.
- **16.yy'da İstanbul**, Yapı Kredi Yayınları: 3245, İstanbul 2011.

AFYONCU, Erhan; "Harem, Sırlar Perdesi", **National Geographic Türkiye**, No:64, Ağustos 2006.

ALTUNTAŞ, Yener; **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, C.5.

ARSLAN, Mehmet; Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri, C.I 2 3 4 5, Sarayburnu Kitaplığı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A. Ş., İstanbul 2008.

ATILCAN, İlhan Coşkun; **Erzurum Barları ve Yöresel Giysileri**, Erzurumlular Kültür ve Dayanışma Vakfı, 1991.

BALIKHANE NAZIRI, Ali Rıza Bey; **Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı**, Hazırlayan: Ali Şükrü Çoruk, Kitapevi:154, İstanbul 2001, s.188.

BAYSALING, Özer; **Ateş Dansı**, Yenyaz Yayıncılık, İstanbul, 2005.

BEŞİROĞLU, Şehvar; İstanbul'un Kadınları ve Müzikal Kimlikleri, **İTÜ Dergisi**, C.3, S.2, İstanbul, 2006.

ÇALIŞLAR, Aziz; **Tiyatro Ansiklopedisi**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

ÇAK, Şeyma Ersoy; "Köçek ve Çengilerin Toplumsal Cinsiyet Teorisi Üzerinden Yansımaları", **Akademik Araştırmalar Dergisi** S.43.

- "Osmanlı Eğlence Hayatında Dans Unsurları olarak Köçekler, Çengiler", **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, 2010, s.83.

- DUYGULU, Melih; **Türkiye’de Çingene Müziği**, Pan Yayıncılık:118, İstanbul, 2006.
- EMEKSİZ, Abdulkadir; **Karaların ve Denizlerin Sultanı İstanbul.**, C.II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009.
- ERDOĞDU, Şeref; **Ankaram**, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları:2250, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi:237, Ankara, 2001.
- ERKAN, Seher; **Türk Halk Oyunlarında Köçeklik Geleneği**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010.
- ERSOY, Şeyma ; **“Osmanlıda Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Köçekler, Çengiler”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Haziran 2007.
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp; **Türk Halk Oyunları Kataloğu**, C.3, Kültür Bakanlığı Yayınları:2299, Ankara 1999.
- HİÇYILMAZ, Ergun; **İstanbul Geceleri ve Kantolar**, Sabah Kitapları 102, Türkiye’den Dizisi 13, Ayhan Matbaası, İstanbul, 1999.
- İREPOĞLU, Gül; **Levni**, T.C. Kültür Bakanlığı, Mas Matbaacılık A.Ş., İstanbul 1999, 1720.
- KARATAŞ, Özgür Sadık; “Osmanlı’nın Aykırı Dansçıları Tavşanlar ve Tavşanca Formu”, **Milli Folklor Dergisi**, Sayı:95, 2012.
- KILIÇ, Çiğdem; **Geleneksel Türk Tiyatrosunda Zenneler**, Kitap Yayınevi 165, Akademi Dizisi 11, s.12, İstanbul, 2007.
- KOÇU, Reşad Ekrem; **Eski İstanbul’da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri**, Doğan Kitap, İstanbul 2015
- KURT, Berna; **“Dansçı Erkeğe Yönelik Önyargılı Bakışın “Sinop Köçekleri” Örneği Üzerinden İncelenmesi”**, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.
- KÜÇÜKKAPTAN, Uğur; **Arabesk, Toplumsal ve Müzikal Bir Analiz**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

LONSDALE, Steven; **Animals and the Origins of Dance**, Thames and Hudson Prints, New York, 1982.

OK, Akın; **İstanbul'un Kalbini Çalan Dansözler ve Eğlence Dünyasının Saklı Şiddeti**, Broy Yayınevi, 1997.

ORTAYLI, İlber; "Padişah'ın evi", **National Geographic Türkiye**, No:64, Ağustos 2006.

ÖZBİLEN, Berna; "First Ottoman-Turkish Popular Music Kanto: Transition From Traditional to Modern Kanto Period", **ICTM Güneydoğu Avrupa Müzik ve Dans Çalışma Grubu Birinci Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Struga Makedonya, 2008.

ÖZBİLGİN, Mehmet Öcal; "**Osmanlı Şenliklerinin Genel Yapısı**", Türk Halk Oyunları Tarihi Dersi, Basılmamış Ders Notları, s.62.

ÖZDEMİR, Kemal; **Oryantal Göbek Dansı**, Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, İstanbul, 2000.

ÖZGÜÇ, Agah; **Türk Sinemasında Cinselliğin Tarihi**, Artı 1 Kitap, İstanbul, 2006.

ÖZTÜRK, Özhan; **Folklor ve Mitoloji Sözlüğü**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2009.

ÖZTÜRKMEN, Arzu; "Politics of National Dance in Turkey: A Historical Reappraisal", **Yearbook of Traditional Music**, S.33, 2001.

- **Rakstan Oyuna Türkiye'de Dansın Modern Halleri**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2016.

SEVENGİL, Refik Ahmet; **İstanbul Nasıl Eğleniyordu**, İletişim Yayıncılık A.Ş., İstanbul 1993.

- **Türk Tiyatrosu Tarihi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım San., İstanbul 2015.

SİVRİOĞLU, Ulaş Töre; **History Studies**, "Emevi Saray Tezyinatında Kullanılan Antik Figürler", C.5, S.3, 2013.

SÖKMEN, Cem; **Eski İstanbul Kahvehaneleri**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2016.

SPENCER, Paul; **Society and Dance**, Cambridge University Press, New York, 1985.

SPENCER, Patricia; **Near Eastern Archaeology**, C.66, S. 3, Dance in the Ancient World, “Dance In Ancient Egypt”, The American Schools of Oriental Research Publications, 2003.

TAN, Nail; **Derlemeler Makaleler**, 5. Cilt, BRC Basım, Ankara 2007.

TURAN, Şerafettin; **Türk Kültür Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.

ÜNLÜ, Cemal; **Kantolar**, Kalan Müzik Arşiv Serisi, CD-Kitapçık, 1998.

WEB SİTELERİ

- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, Erişim tarihi: 02.03.2016-10.06.2017.
- <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 05.01.2011
- <http://www.shimmygoddess.com/pregnancy.htm>, Erişim tarihi: 11.05.2015.
- <http://www.shiachat.com/forum/topic/234976361-inside-qasr-amra/>, Erişim tarihi: 05.06.2017.
- <https://tr.pinterest.com/pin/290271138454026570/>, Erişim Tarihi: 10.06.2017
- <https://tr.pinterest.com/pin/393853929889174172/>, Erişim tarihi: 17.10.2016.
- <http://blog.milliyet.com.tr/hz-davud-lir--tef--ziller-ve-cingirak-esliginde-allah-in-huzurunda-dans-ediordu/Blog/?BlogNo=510626>, Erişim tarihi: 17.06.2017.
- http://sorusor.diyanet.gov.tr/fmi/xsl/fetva/y_dokumcevap.xsl?-db=FetvaVT&-lay=wfkweb&-recid=933&-find= Erişim Tarihi: 11.07.2013.
- <http://irafshi.wordpress.com/tag/sii/>, Erişim tarihi: 12.07.2013.
- http://test.dinimizislam.com/konu/2959/calginin_dindeki_yeri.html, Erişim tarihi: 11.07.2013.
- <http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=4032>, Erişim tarihi: 11.07.2013.
- <http://www.sevde.de/Aile/KK2.htm>, Erişim tarihi: 12.07.2013.
- <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=706>, Erişim Tarihi: 11.07.2013.

- <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=33755>, Erişim tarihi: 04.12.2012.
- http://www.40hokkabaz.com/history_t_12.html, Erişim tarihi: 11.06.2016.
- http://www.karagozustasisuatveral.com/?page_id=362 Erişim tarihi: 15.01.2012.
- <http://tdkterim.gov.tr/bts/> Erişim tarihi: 15.01.2012.
- <http://www.meydansozluk.com/bak/kanto>, Erişim tarihi: 17.11.2011.
- <http://www.musikidergisi.net/?p=688>, Erişim tarihi: 22.04.2014.
- <https://yarenevi.wordpress.com/category/kaz-alemi/>, Erişim tarihi: 19.11.2015.
- <http://www.turknostalji.com/nilufer-aydan-4-yil-sonra-dansozluge-donus-yapti.html>, Erişim tarihi: 17.03.2017.
- http://www.istanbulkadinmuzesi.org/de/kucuk_virjin, Erişim tarihi: 17.10.2016.
- <http://lcivelekoglu.blogspot.com.tr/2017/03/gidelim-goksuya-bir-alem-i-ab-eyleyelim.html>, Erişim tarihi: 25.06.2017.
- <http://www.sinematurk.com/kisi/1007-adalet-pee/>, Erişim Tarihi: 03.11.2011.
- http://static.wixstatic.com/media/9ad172_ffccadd7dcd3403b91aa643451f76365~mv2.jpg/v1/fill/w_175,h_187/9ad172_ffccadd7dcd3403b91aa643451f76365~mv2.jpg, Erişim Tarihi: 03.11.2011.
- <https://istihbaratveanaliz.files.wordpress.com/2016/05/image00139.jpg>, Erişim Tarihi: 03.11.2011
- <http://media.sinematurk.com/person/1/cc/acea16652f70/29dd.jpg>, Erişim Tarihi: 03.11.2011
- <http://www.turknostalji.com/nilufer-aydan-4-yil-sonra-dansozluge-donus-yapti.html>, Erişim tarihi: 17.03.2017.
- <http://www.famousfix.com/post/nejla-ates-38536861>, Erişim tarihi: 24.06.2017.
- <https://www.youtube.com/watch?v=KiUoPVbCX1w> Erişim Tarihi: 11.06.2017.
- <https://www.youtube.com/watch?v=ucKDPPh0uOjI>, Erişim tarihi: 11.06.2017.
- http://www.thejumpingfrog.com/?page=shop/flypage&product_id=1330621, Erişim tarihi: 24.06.2017.

- <http://www.tersninja.com/wp-content/uploads/2012/09/nana3-200x322.jpg>, Erişim tarihi: 21.05.2017
- <http://media.sinematurk.com/person/3/88/3a11f41ade55/0-000.jpg>, Erişim tarihi: 21.05.2017.
- <http://www.sinematurk.com/kisi/1940-nilufer-aydan/yorumlar/>, Erişim tarihi: 21.05.2017.
- <http://listelist.com/turkiyenin-dansoz-tarihi/>, Erişim tarihi: 21.05.2017.
- <http://www.oguztopoglu.com/2012/07/fransz-sinema-yl dz-marina-vlady.html>, Erişim tarihi: 21.05.2017.
- <https://www.peramezat.com/urun/muzaffer-nebioglu>, Erişim tarihi: 21.05.2017.
- https://www.peramezat.com/urun/inci-birol_4, Erişim tarihi: 21.05.2017.
- <https://twitter.com/prensesbanushow/status/528916538548826112>, Erişim tarihi: 21.05.2017.
- <http://thebellydancers.tv/item/photos/495/3OWRWDAG3WAB/Didem-Kinali>, Erişim tarihi: 22.05.2017.
- http://mahmure.hurriyet.com.tr/foto/magazin/oryantal-didem-kinali_37590/3, Erişim tarihi: 22.05.2017.
- <http://www.pilliweb.com/oryantal-dans-ve-asena/>, Erişim tarihi: 22.05.2017.
- <http://www.ensonhaber.com/asenali-tesetturlu-kapak-kizi-yarismasi-iptal-edildi-2014-06-10.html>, Erişim tarihi: 22.05.2017.
- <https://www.kimderdi.com/upload/media/entries/2016-06/19/3030-10-582f4e02415e2cbd807d49035bed09e9.jpg>, Erişim tarihi: 27.05.2017
- <https://www.tumblr.com/search/prenses%20banu>, Erişim tarihi: 27.05.2017
- <http://www.resimler.tv/resim671.htm>, Erişim tarihi: 12.05.2017.
- <http://galeri.uludagsozluk.com/r/nuran-sultan-47820/>, Erişim tarihi: 12.05.2017.
- http://galeri.uludagsozluk.com/59/nuran-sultan_47828.jpg, Erişim tarihi: 12.05.2017.
- <https://azizaaltawilsworld.blogspot.com.tr/2016/03/with-thong-in-my-heart-1980s-high-cut.html>, Erişim tarihi: 27.05.2017

- http://1.bp.blogspot.com/-r_6Irr9FNDo/TsJmp8PfFoI/AAAAAAAAAbM/H6Mcv6iUdtI/s1600/mezdeke_03.jpg, Erişim tarihi: 14.05.2017
- <http://www.bellydancefestival.net/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.
- <http://www.summerbellydancefestival.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.
- <http://www.worldbellydancefestival.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.
- <http://www.iodfcapetown.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.
- <http://www.orientelhob.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.
- <https://www.bellydancechina.com/>, Erişim tarihi: 11.05.2017.

FİLMLER

LOMAX, Alan; PAULAY, Forrestine; **“Dance And Human History Film”**, Choreometrics 1974.

“Ya ya ya, řa řa řa”, Yönetmen: Ümit Efehan, Yapım: Hür Film, 1985.

ÖZGEÇMİŞ

7 Nisan 1978 tarihinde İzmir’de doğdum. İlkokulu İzmir Konak Namık Kemal İlkokulunda, ortaokul ve lise eğitimimi İzmir Buca Anadolu Lisesi’nde tamamladım. 1996 yılında girdiğim Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünden 2003 yılında mezun oldum. Aynı yıl, yetenek sınavları ve yerleştirme sınavları sonucu yapılan sıralamada birincilikle kayıt olduğum Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü’nden 2008 yılında yine birincilikle mezun oldum. Yüksek lisansımı Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Ana Bilim Dalı’nda 2017 yılında tamamladım. Halen 2012 yılında girdiğim Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü’nde araştırma görevlisi kadrosunda çalışmaktayım.

Gül KAPLAN EKEMEN

ÖZET

Dansın tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülmektedir. İlkel insan, algılayamadığı ya da korktuğu olayları, doğaüstü güçlere bağlamış, bunların kutsiyetine inanmış, kendi mitlerini yaratmış, onlar adına çeşitli ritüeller geliştirmiştir. Doğa olaylarıyla başa çıkma, kötü ruhları kovma, bereket, sağlık ve güç dileme gibi totemlerin yanı sıra doğum, ergenlik, evlenme ve ölüm gibi geçiş dönemlerinde de törenler düzenlemişlerdir. İnsanlığın varlığını sürdürmesi için gerekli olan üreme de, danslı ritüellerde yerini bulmuştur. Kimi araştırmacıların söylediği cinsellik ve erotizm içeren veya hamilelik ve doğum sancılarını taklit ederek ortaya çıktığı düşünülen göbek dansının, tarihi köklerinin bu ritüellere dayandığı düşünülmektedir.

Göbek dansı, temas ettiği toplumların kültürel etkileşimiyle günümüzdeki halini almıştır. Orta Asya'dan gelen Türkler, yerleşik Anadolu toplumları, göç yoluyla gelen Çingene/Roman toplumu ve çevrede bulunan Arap-Mısır toplumlarının kültürel alışverişiyle gelişmiş ve dünyaya yayılmıştır. Yüzyıllarca, Anadolu topraklarında, Osmanlı şölenleri ve eğlenceleri kapsamında, çengi ve köçek kollarında, geleneksel tiyatrodan orta oyununda icra edilmiş, Tanzimat dönemi ile birlikte tuluat ve modern tiyatrodan yer almıştır. Cumhuriyet dönemiyle birlikte kadının toplumsal hayata daha çok dahil olmasıyla bireysel bir dans formu olarak gelişmiş ve bugünkü şeklini almıştır.

Göbek dansı kalça ve bel bölgesinde yoğunlaşan dikey, yatay ve dairesel hareketlerden meydana gelmektedir. Ayrıca, omuzlarda ve kalçada titreme hareketleri bulunur. İcrasında giyilen açık giysiler sebebiyle bu dans, genellikle toplum tarafından ahlak dışı görülmekte, icracıları da ahlaki olarak düşük kişiler olarak algılanmaktadır.

Bu çalışmada, göbek dansının ortaya çıkışı ve gelişimi incelenecek, Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası profesyonel icralar değerlendirilecek, Türkiye'de göbek dansının tarihi gelişim süreci açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Göbek dansı, oryantal, dansöz, çengi, köçek.

ABSTRACT

It is thought that the history of dance is as old as the history of humanity. The primitive human had attributed the unperceivable things to supernatural powers, had believed in the holiness of these powers; had created their own myths, and developed several rituals on behalf of these. Besides the totems such as natural events, warding off evil spirits, wishing and praying for abundance, health and strength, they had also held ceremonies for the transitional stages like birth, adolescence, marriage, and death. The reproduction had also taken place in the rituals with dance performances. It is thought that the historical origins of belly dancing are based on these rituals as some researchers state that belly dancing which consists of sexuality and eroticism emerged through imitating the pregnancy and labour pains.

Belling dancing has become to the present day through the cultural interaction of the societies to which it touched. It has been developed with the cultural exchanges of Turks migrating from the Central Asia, sedentary Anatolian societies, Gypsy/Romani societies arriving through migration and Arabian/Egyptian societies around. In the Anatolian lands, throughout the centuries, belly dancing was performed in the branches of “çengi” and “köçek” kol’s within the Ottoman feasts and festivals, and in the traditional theatre-in-the-rounds, and it also took its place in improvisational and modern theatres with Tanzimat Reform Era. It has been developed as an individual dance form with more women getting involved in social life in the Republic Period and has become to the present day.

Belly dancing consists of vertical, horizontal and circular movements that centre upon gluteal and waist areas. Moreover, there are shakes on shoulders and hips. Because of the transparent and bare costumes used in the dance, belly dancing is considered immoral by the society as the performers are also perceived as morally fallen. The aim of this study is to investigate the emergence and development of belly dancing, to evaluate the professional performances before and after the Republic Period and lastly to explain the historical developmental stages of belly dancing in Turkey.

Key Words: Belly dance, oriental, danseuse, çengi, köçek.